

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı

DİJİTAL BASINDA YER ALAN COVID-19
HABERLERİN GELENEKSEL BASINDAKİ
HABERLERLE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Pınar KIZILTAŞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İpek SUCU

İstanbul – 2023

TEZ TANITIM FORMU

- Yazar Adı Soyadı** : Pınar KIZILTAŞ
- Tezin Dili** : Türkçe
- Tezin Adı** : Dijital Basında Yer Alan COVID-19 Haberlerin Geleneksel Basındaki Haberlerle Karşılaştırmalı Analizi
- Enstitü** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Anabilim Dalı** : Radyo Televizyon ve Sinema
- Tezin Türü** : Yüksek Lisans
- Tezin Tarihi** : 20.12.2022
- Sayfa Sayısı** : 191
- Tez Danışmanları** : Dr. Öğr. Üyesi İpek SUCU
- Dizin Terimleri** : İdeoloji, Söylem, Haber, Dijital Basın, Geleneksel Basın.
- Türkçe Özet** : Dijital basında ve geleneksel basında yer alan COVID-19 haberlerinin karşılaştırmalı analizine dayanan çalışması; Teun Van Dijk'in eleştirel söylem çözümleme yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı haberlerin ardında gizlenen bu söylemleri ortaya çıkarmak haberlerin iktidarın-muhalefetin söylemlerini yansıtan metinler olduğunu kanıtlayabilmektir.
- Dağıtım Listesi** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Pınar KIZILTAŞ

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı

DİJİTAL BASINDA YER ALAN COVID-19
HABERLERİN GELENEKSEL BASINDAKİ
HABERLERLE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Pınar KIZILTAŞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İpek SUCU

İstanbul – 2023

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Pınar KIZILTAŞ
.../.../2023

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Pınar KIZILTAŞ' ın “**Dijital Basında Yer Alan Covid-19 Haberlerin Geleneksel Basındaki Haberlerle Karşılaştırmalı Analizi**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Hüseyin DİKME

Üye

Doç. Dr. Özge ULUĞ YURTTAŞ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi İpek SUCU

(Danışman)

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... / .... / 2022

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Çin'in Hubei eyaleti Wuhan kentinde Aralık 2019'da ortaya çıkan COVID-19 salgını, tüm dünyaya hızla yayılmış ve sonuçlarıyla vahim bir pandemi olarak tarihe geçmiştir. Günümüzde COVID-19, aşılamanın gelişmiş ülkeler ve gelişmemiş ülkelerde yaygınlaşmasıyla henüz bitmemiş olsa da etkisinin azaldığını söylemek mümkündür.

Dünya ülkeleri ve toplumlar böyle zamanlarda gerekli enformasyonu en hızlı ve güvenilir olarak medya aracılığıyla gidermektedirler. İnsanlar enformasyon ihtiyaçlarını geleneksel ve dijital medya platformlarından sağlamış, bu süreçte haber metinleriyle daha fazla ilgilenmişleridir.

Dijital basında ve geleneksel basında yer alan COVID-19 haberlerinin karşılaştırmalı analizine dayanan eleştirel çalışma; Teun Van Dijk'in eleştirel söylem çözümleme yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Dijital basının ve geleneksel basının iki farklı mecra olması haber üretim ve seçim süreçlerinde ve haber dillerinde birçok farklılıkların oluşmasına neden olsa da haber verme amaçları ortak amaçlardandır. Bu farklılıkların farkındalığı üzerinden haberlerin ideolojilerini ortaya koyabilmektir. Tarih boyunca yaşanan tüm önemli olay ve olgular birçok yeni söylemin oluşmasına da neden olmuştur. Medyanın etki etme ve etkileme potansiyelinin kuvvetli olması, Söylemlerin taşıyıcısı olmasına neden olmuştur. Medya organlarının iktidar ile olan ekonomik politik ilişkilerinin boyutu gazete haberlerinde kendisini belli etmektedir. Çalışmanın amacı haberlerin ardında gizlenen bu söylemleri ortaya çıkarmak haberlerin iktidarın-muhalefetin söylemelerini yansıtan metinler olduğunu kanıtlayabilmektir. Bu söylemleri anlayabilmek için ise eleştirel söylem analizi çalışmamıza uygulanmıştır. Ele alınan haberlerin söylem analizi makro ve mikro yapılar ele alınarak incelenmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, Söylem, Haber, Dijital basın, Geleneksel basın

ABSTRACT

The COVID-19 epidemic, which emerged in December 2019 in Wuhan, China's Hubei province, spread rapidly all over the world and went down in history as a serious pandemic with its consequences. Today, it is possible to say that the impact of COVID-19 has decreased, although it has not yet ended with the spread of vaccination in developed and underdeveloped countries.

In such times, the countries and societies of the world provide the necessary information in the fastest and most reliable way through the media. People have provided their information needs from traditional and digital media platforms, and in this process, they have become more interested in news texts.

Critical study based on comparative analysis of COVID-19 news in digital and traditional press; It was analyzed by applying Teun van Dijk's critical discourse analysis method. Although the digital press and the traditional press are two different channels, there are many differences in news production and selection processes and news languages, but the purposes of reporting are common purposes. It is to reveal the ideologies of the news through the awareness of these differences. All the important events and phenomena throughout history have also led to the formation of many new discourses. The strong potential of the media to influence and influence has caused it to be the carrier of the Discourses. The extent of the economic-political relations of the media organs with the government is evident in the newspaper news. The aim of the study is to reveal these discourses hidden behind the news and to prove that the news are texts that reflect the statements of the government-opposition. In order to understand these discourses, critical discourse analysis was applied to our study. The discourse analysis of the news in question has been examined by considering macro and micro structures.

Keywords: Ideology, Discourse, News, Digital press, Traditional press.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL BASIN VE DİJİTAL BASINDA HABER KAVRAMI

1.1.Haber Kavramı	3
1.2.Haber Üretim Süreci ve Belirleyici Unsurları	7
1.2.1.Haberi Oluşturan Unsurlar	11
1.2.2.Haber Değerleri	16
1.3.Kitle İletişim Araçları	19
1.3.1.Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete	22
1.4.Geleneksel Basın ve Dijital Basın Kavramları	27
1.4.1.Geleneksel Basın Tarihi ve Özellikleri	27
1.4.2.Dijital Basın Tarihi ve Özellikleri	31
1.4.3.Geleneksel Basın ve Dijital Basın Farklıkları	35

İKİNCİ BÖLÜM

COVID-19 SALGINI VE MEDYA

2.1.Bir Salgın Hastalık Olarak Covid-19 Salgını	39
2.2.Covid-19 Salgını Özellikleri ve Bulaşma Koşulları	44
2.3.Covid-19 Salgınıyla İlgili Olarak Türkiye’de Yaşanan Gelişmeler	47
2.4.Medyanın Covid-19 Salgını Krizine Yaklaşım Biçimi	51
2.5.Dünyada ve Türkiye’de Covid-19 Medya Araştırma Raporları	59
2.6.Covid-19 Salgınının Dijital Basın ve Geleneksel Basın Üzerindeki Etkisi	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEUN ADRIAN VAN DIJK’İN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ MODELİ

3.1.Söylem Nedir?	65
3.2.Söylem Analizi	69
3.3.Haber ve Söylem	72
3.4.Haber ve İdeoloji	77
3.5.Haber Anlatısında Dil ve Anlamın İnşası	82
3.6.Teun A. Van Dijk’ in Eleştirel Söylem Çözümlemesi	87
3.6.1.Makro Yapı	91
3.6.2.Mikro Yapı	92
3.7.Eleştirel Söylem Analizinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı	93

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL VE GELENEKSEL GAZETE HABERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1.Araştırmanın Yöntemi	99
4.1.1.Amaç	99
4.1.2.Önem	100

4.1.3.Hipotezler	100
4.1.4.Sınırlılıklar	101
4.1.5.Evren ve Örneklem	101
4.1.6.Yöntem	102
4.1.7.Verilerin Elde Edilmesi	102
4.2.Haberlerin Eleştirel Söylem Analizi	103
4.2.1.Haber Metinlerinin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi	103
4.2.2.Geleneksel Basında Yer Alan Covid-19 İle İlgili Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi	103
4.2.3.Dijital Basında Yer Alan Covid-19 Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi	133
SONUÇ VE ÖNERİLER	163
KAYNAKÇA	167

KISALTMALAR

AA	:	Anadolu Ajansı
AHEF	:	Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu
AKT	:	Aktaran
ÇEV	:	Çeviren
DHA	:	Doğan Haber Ajansı
DR	:	Doktor
İTO	:	İstanbul Tabip Odası
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
PROF	:	Profesör
SES	:	Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası
TTB	:	Türk Tabipler Birliği
Vb.	:	Ve Benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Teun Van Dijk'in Makro Yapı Tablosu	91
Tablo 2. Teun Van Dijk'in Mikro Yapı Tablosu	92
Tablo 3. Geleneksel Basında Ele Alınan Haberler Tablosu	103
Tablo 4. Dijital Basında Ele Alınan Haberler Tablosu	133

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda Tez Danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi İPEK SUCU Hocam; çalışmamın en başından tamamlanma sürecine kadar değerli görüşleriyle farklı açılardan bakmamı sağlamış, rahat bir tez yazma sürecimin en büyük destekçisi olmuştur.

Öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum Tez Danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi İPEK SUCU Hocama sabrından, ve hiç esirgemediği desteğinden ötürü TEŞEKKÜR EDERİM.

Pınar KIZILTAŞ

İstanbul-2023

GİRİŞ

Çin’de bilinmeyen bir nedenle 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan COVID-19 salgını, tüm dünyaya hızla yayılmış ve sonuçlarıyla vahim bir pandemi olarak tarihe geçmiştir. Günümüzde COVID-19, aşılanmanın gelişmiş ülkeler ve gelişmemiş ülkelerde yaygınlaşmasıyla henüz bitmemiş olsa da etkisinin azaldığını söylemek mümkündür.

Dünya ülkeleri ve toplumlar böyle zamanlarda gerekli enformasyonu en hızlı ve güvenilir olarak medya aracılığıyla gidermektedirler. İnsanlar enformasyon ihtiyaçlarını geleneksel ve dijital medya platformlarından sağlamış, bu süreçte haber metinleriyle daha fazla ilgilenmişleridir. Çalışma; dijital basında ve geleneksel basında yer alan COVID-19 haberlerinin karşılaştırmalı analizi üzerinedir. Her iki mecrada yer alan haberler nitel araştırma yöntemi olan ve Teun A. Van Dijk’la bütünleşen eleştirel söylem çözümlemesi modeliyle incelenmiştir. Çalışmanın amacı; gazetelerin COVID-19 ile mücadele sürecindeki rollerini, haber-söylem ilişkilerini belirleyip, muhalefet ve güç/iktidar etkileşimini söylemsel olarak tekrar ürettikleri tezini kanıtlayabilmektir.

Çalışmanın birinci bölümünde; Geleneksel Habercilik ve Dijital Habercilik kavramları genel bir bakışla incelenmiştir. Öncelikle haber kavramı açıklanmıştır. Haberin birçok farklı tanımları üzerinde durulmuştur ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Haber yazımında önemli olan haber üretim sürecinin belirleyici unsurları, haberi oluşturan unsurlar ve haber değerleri kavramlarının açıklamalarına yer verilmiştir. Haber kavramı genel olarak açıklandıktan sonra; kitle iletişim araçları, kitle iletişim araçlarından gazete, gazetenin gelişim süreci ve gazetecinin tanımı yapılmıştır. Geleneksel basın ve dijital basın kavramları açıklanmış olup karşılaştırma yapılmıştır. Birinci bölüm; geleneksel basın ve dijital basın mecralarındaki haberleri, eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelediğimiz bu tezimizde ilgili kavramların genel hatlarını bilmemiz açısından önemli görülmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; COVID-19 salgını ve medya ilişkisi ele alınıp incelenmiştir. Bir salgın hastalık olarak COVID-19 hastalığının tanımı, hastalığın özellikleri ve bulaşma koşulları, COVID-19 salgınıyla ilgili olarak Türkiye’de yaşanan gelişmeler ve medyanın COVID-19 salgını krizine yaklaşım biçimi, medyanın haber

verme işlevi üzerinden değerlendirilerek; COVID-19 salgın sürecinin medyayı hangi alanlarda etkilemiş olduğu ortaya koyulmuştur. Çalışmaya dünyadan ve Türkiye’den yapılan COVID-19 medya çalışma raporları eklenerek, bu çalışma sonuçları çalışmanın bakış açısıyla değerlendirilmiş ve çalışmaya katkı sunmuştur.

Üçüncü bölümde; Teun Adrian Van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi modelinin açıklaması yapılmıştır. Bu modelin anlaşılması için söylemin tanımı, söylem analizi, haber söylem ilişkisi, Medyanın ideolojik yapısı, Haber ve ideoloji, Haber Anlatısında Dil ve Anlamın İnşası, Teun A. Van Dijk in Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve haberler üzerindeki katkısı açıklanmıştır. Bölüm çalışmanın başında ifade edilen varsayımların kanıtlanması bakımından değerli görülmektedir. Haber metinlerinin ideoloji-söylem ilişkilerinin sorgulandığı bu çalışmada, en uygun yöntemin eleştirel söylem çözümlemesi olarak kabulünden kaynaklı olarak, bu çalışmanın genel çerçevesini sunduğu için bölümün hatları detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Dördüncü bölüm çalışmamızın son bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde; Dijital ve Geleneksel Gazete Haberlerinin Karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Ele alınan dijital haber sitesi ve yazılı gazete haberleri Van Dijk’la bütünleşen eleştirel söylem analizi çerçevesinde mikro ve makro yapıya göre çözümlenmiş, iki mecrada çözümlenen haberlerin karşılaştırması da yapılarak, elde edilen veriler sonuç bölümünde birleştirilmiştir. Sonuç bölümü daha çok elde edilen söylem bulgularından oluşmaktadır.

Toplamda dört bölümden oluşan çalışmamızda eleştirel söylem analiziyle incelenen haberler, İktidarın ideolojileri kendi ideolojileri haline gelerek haberleri de bu bakış açısıyla inşa etmektedirler. Haberlerin oluşum süreçlerinden, haber dili, cümle yapıları, seçilen haber kaynakları, kullanılan verilere kadar her bir parçasında bu ideolojilerin izleri görülmektedir. Haber içeriklerinde mevcut olan söylemler ideolojiyle iç içedir ve ideoloji hangi tarafta ise söylemler de bir tarafı seçmektedir. Dil, medya, ideoloji ve söylem ilişkisi için örgütlü ilişki tanımını yapabiliriz.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL BASIN VE DİJİTAL BASINDA HABER

Çalışmanın birinci bölümünde; Geleneksel Habercilik ve Dijital Habercilik kavramları genel bir bakışla incelenmiştir. Haberin birçok farklı tanımları üzerinde durulmuştur ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Haber yazımında önemli olan haber üretim sürecinin belirleyici unsurları, haberi oluşturan unsurlar ve haber değerleri kavramlarının açıklamalarına yer verilmiştir. Geleneksel basın ve dijital basın kavramları açıklanmış olup karşılaştırmalar yapılmıştır.

1.1.Haber Kavramı

Günümüzde birçok haber tanımı yapılmaktadır. Haber tanımının tarihine baktığımız zaman eğitim amaçlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu süreç ABD’de eğitim amaçlı programların başladığı süreci kapsamaktadır. Süreci takiben daha sonra yapılan haber tanımlamaları da aynı içeriği taşımış ve eğitim amaçlı olarak yapılmıştır. Haberin tanımlanması yüzyıl olarak 19.yüzyıla karşılık gelmektedir (Tokgöz, 2003, s.191). ABD gazetecilik eğitimlerinin verilmiş olduğu ve haber tanımlarının yapıldığı ilk yerdir. Haber burada ders kitaplarında yer edinmiş ve tanımlaması yapılmıştır. Bu tanımlamalar daha sonra içerik olarak değişikliğe uğramıştır.

Haber, önceleri sadece kâğıt üzerine yazılan metinler olarak kalmıştır. Bu sayfaların toplu bir hale getirilmesi önceleri düşünülmemiş de olsa sonraki süreçte haber kendisini gazete sayfasında bulmuştur. Gazete sayfalarına yerleşen haber daha da önemli hale gelerek kamusal yayıncılığını daha da arttırarak artık radyoda, televizyonda, dergide ve günümüzde internete kadar birçok iletişim aracına yerleşmiştir. Giderek yaygınlaşan haber, kitleleri daha da etkileyen bir güce kavuşmuş ve tanımlamalarını bununla birlikte genişletmiştir. Haberin birçok tanımının yapılması haberi kendi özelinde yücelterek üzerinde düşünülmesi gereken bir metin olarak görülmesini sağlamıştır (Okay, 2021, s.6). Haberin üretim aşamasından okuyucuya ulaşana dek geçirdiği sürecin bilinmesi, haber içeriklerinin anlaşılması ve doğru aktarılabilmesi için; haberin tanımını doğru yapabilmek, haberi en iyi ifade edebilen tanımların üzerinde durmak

önemlidir. Haberin asıl amacı; kamuoyunu bilgilendirmek toplumsal alanda yaşanan önemli gelişmelerden kamuoyunu haberdar etmektir. Haber için kamusal bir işleve sahiptir ifadesi haberin gayesini ortaya koymaktadır.

İnsanlığın doğumundan ölümüne kadar yaşadığı süreç bir bilme öğrenme kısacası merak etme sürecidir. Bunun gerçekleşmesi ise insanlar arası iletişim ile mümkündür. İnsanlar hem yaşadığı ortamı ve dünyasını merak etmekte hem de bunu diğer insanlarla paylaşmak istemektedir. Bu varoluş haberin temel oluşumunu ortaya koymaktadır. Çünkü haberler bizlerin yaşadıkları, şahit oldukları ve diğerlerine aktardıkları ve tüm bunların merak kavramı içinde toplandığı metinlerdir (Kılınç, 2020, s.5). 21.Yüzyıl'da da insanoğlu için bu iletişim süreci haber kavramı üzerinden devam etmekte olup, eski çağlardaki önemini de korumaktadır.

Haber, bir iletişim olayıdır. Bu nedenle iletişimde gerekli ve geçerli olan her kavram haber için de geçerlidir. Haber, geneli ifade eden ve insanların merak dürtülerini daha kolay anlatmaya çalışan metinlerdir. Bu bilgiler ışığında, haberi şöyle tanımlayabiliriz: “İnsanları ilgilendiren, bilgilendiren ve gerektiğinde harekete geçirebilen her türlü olaya haber denir.” Diğer bir başka deyişle; birçok farklı olay ve olguları ifade eden metinler haber metinleridir. North, east, west ve south kelimelerinin baş harflerinin haberi(news) oluşturduğu söylenmektedir. Tanımı daha da açarsak her alanda oluşmuş olay ve olgular olarak ifade edilebilir (Tayfur, 2018, s.11). Tanım, haberin bir iletişim olayı olduğunu vurgulamaktadır. İletişim ve haberi aynı noktada birleştiren tanım; haberin eğitici yönü olduğunu ve insanları ilgilendiren durumlar olduğunu söylemektedir.

Gerek yaşanan sınırlar içinde gerekse dünyadaki gelişmelerden insanları haberdar etme ve onları bilgilendirme bir hizmet olarak değerlendirilebilir. Çünkü insanların yakın ve uzak çevrede tüm olan bitenden haberdar olma şansı yoktur. İşte haberler bu bilgilenme ve haber alma noktasında insanlara ve özelde ise izleyicilere sunulan bir hizmet şeklinde algılanabilir (Torlak, s.103). Haberlerin okuyucuya sunulan bir hizmet olduğu görüşü; haberlerin okuyucu metinleri olduğu düşünüldüğünde haklı bir görüş olarak kabul edilebilir. Habercinin(gazeteci) yazdığı haber metninin amacı, okuyucusuna gerçekleşmiş olayla ilgili bilgileri aktarmak, bilgilenmesini sağlamaktır. Bu durumda okuyucuyu tanık olmadığı o

olaya aslında okuyarak tanık olmaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman haberler hizmet olarak görülebilir.

Bilimin oluşturduğu dil, haberi oluşturan dile en yakın dil sayılabilir. Bilim için tercih edilen dil; öznellikten uzak, geneli ifade etmeye yönelik ve evrensel odak noktasına koyan dildir. Haber dili bu özellikler ile bilime benzetilmektedir. Tabii ki burada ifade edilen haber dili olması gereken haber dilidir. Fakat günümüze gelene kadar yapılan bazı çalışmalarda bahsedilen özneliliğin korunamadığına şahit olunmuştur (İnal, 1996, s.24). İnal'ın haberi tanımlama biçimi benzerlik üzerinedir, benzerlik ise bilimle kurulmuştur. Haberin de tıpkı bilim gibi nesnel olduğunu söylemektedir. Haber içeriklerinde muhabirlerin yorumlarının da yer aldığı, haber seçiminde yanlış davranışlar olduğu düşünüldüğünde öznel metinler oldukları bir gerçektir. Olması gereken durum üzerinden tanım yaparsak haber metinleri nesnelidir denilmesi doğru bir tanımdır.

Alain de Botton (Çev, Baransel, 2014, s.39-69), "Haberler" kitabında: "Bu haberlerin üzerimizde bıraktığı etki hayal edebileceğimizden daha büyüktür. Her gün milyonlarca kişi bu haberleri okur. Bu haberler çoğu romandan ve bazı arkadaşlarımızdan daha ilginçtir. Biz özel bir çaba harcamasak da, bu haberler zihnimize sızar ve yabancılarla ilgili görüşlerimizi saptırır. Böyle haberleri okuduktan sonra birçok şey güçleşir." demektedir. Sözler; haberlerin etkisi üzerine söylenmiştir. Haberlerin zihnimizde yer edip görüşlerimizi etkileyebilecek kapasitede olduklarını söylemektedir. Haberlerin bu gücü ilginç olarak yorumlanmaktadır. Haberler ifade edilişteki gibi düşüncelerimizi etkileyebilme potansiyeli olan metinlerdir. Kitabın bir başka bölümünde 'FLAUBERT' gazeteleri sevmediğini söylemektedir. Gazeteleri sinsilikle suçlayarak çok zor gördüğü düşünme işini hep başkalarına yani okurlarına yüklemesi görevini eleştirmiştir. Kendisi bu düşüncesinden emin olduğunu da söylemektedir. Haberler, Alain de Botton'un da dediği gibi biz okuyucuları düşündürmek üzerine kurulu içeriklerdir aslında. Her okuyucu için geçerli değildir aslında çünkü, çoğu okuyucu haberleri sadece okumakta üzerine düşünmemektedirler(Çev. Baransel, 2014, s.39-69).

Haberi oluşturan içerikler aslında egemen güçlerin fikirlerinin okuyuculara yansıtılmış halidir. Bahsedilen egemen güçler kavramı içerisine sadece siyasi

karakterleri değil toplumun her alanına yerleşen güç ilişkilerini yerleştirebiliriz. Ancak toplumda rastlanan bu ilişkiler içerisinde en belirgini siyasi kimliklerdir. Stuart Hall ve arkadaşları, haberlerin ana rollerini bu karakterler olarak gördüğünü söylemekte ve onları birincil tanımlayıcı ifadesi ile adlandırmaktadır. Gazetecileri ise birincil tanımlayıcıların söylediklerini halkın anlayacağı dil ile ifade edenler olarak görmektedir (Hall, Stuart vd.,1978, Aktaran: Tokgöz, 2003, s.186). Tokgöz, haberleri, iktidarın söylemlerinin yerleştiği metinler olarak görmektedir. Söylemlerin haber metinlerine seçilen birincil haber kaynaklarından geçtiğini söylemekte, bunun üzerinden de günümüz habercilik tanımını yapmaktadır. Haberler; Tokgöz'ün de ifade etmeye çalıştığı gibi ideolojiktirler, üst düzey yöneticilerin kamuoyuna empoze etmek istedikleri düşünceler ve genel anlamda birer politik metindirler.

Haber tanımlarının tek bir tanıma sığdırılmaması haberi değerli kılan en önemli özelliğidir. Çünkü her kurumsal görüş, kişisel görüş, bilimsel görüş, siyasal görüş vb. haberlerin bu görüşler üzerinden şekil almalarını sağlarlar. Yukarıda birçok haber tanımı verilmiş olup, haberlere farklı açılardan bakıldığı ortaya koyulmuştur. Genel bir tanım yapacak olursak; haber, gazetecinin- muhabirin tanık olduğu, araştırarak doğruluğunu kanıtladığı ya da duyduğu herhangi bir olayın yine doğruluğunu kanıtlayarak haber yazım kurallarına uygun bir biçimde kaleme alması ve okuyucuya iletme süreci olarak tanımlanabilir. Habercinin tek amacı; nesnel davranarak haberine yorum katmadan gerçekleri yazmak, okuyucuya aktarmak olmalıdır. Haber yazma kuralları çerçevesinde oluşturulan haber; olayların okuyucu tarafından daha rahat anlaşılmasını sağlamakta ve okuyucunun gerçeği öğrenme istek ve arzusunu yükseltmektedir. Gazeteciler çalıştıkları kurumların (medya patronlarının) ve iktidarın baskısı altında kalsa da netice de haber gazetecinin elinden çıkmaktadır. Dolayısıyla haber içerikleri özenle yazılarak okuyucuya sunulmalıdır. Haberi; televizyondan izleyen; gazeteden okuyan kişi haberin yeni sahibidir ki zaten haber okuyucuya sunulmak üzere yazılır. Bir noktadan sonra okuyucu haberi eleştirebilmekte, kendi gözünden değerlendirme yapabilmektedir. Haber sadece gazetecinin değil, okuyucunun da ürünü sayılmaktadır. Genel bir ifade ile bir olayın haber sayılabilmesi için gerçek bir şeyi ifade etmesi ve haber yazım kuralları çerçevesinde haber unsurlarını taşıyarak okuru temsilen kaleme alınması gerekmektedir.

Haberler bize birçok ipuçları verir bunlardan biri de yukarıda ifade etmeye çalıştığımız, haberlerin aslında birer söylem olduğudur. Haberin çıktığı medya organı hangi söylemi benimsiyorsa haberin konusu ne olursa olsun o söylemi okuyucusuna bir şekilde sunar. Bazen gözle görülür şekilde bazen de haberde kullanılan sözcük seçimleriyle araya sıkıştırılır okuyucunun alması beklenilir. Çoğu zaman okuyucu farkında olmadan bu söylemleri benimsemiş olur. Çünkü en çok inandığı metin, haber metinleridir.

Sonuç olarak gazeteci ele aldığı haberi en ince ayrıntısına kadar incelemeli ve araştırmacı kimliğini bu aşamaya dahil etmelidir. Olayların nedenlerini, oluş biçimini, varsa geçmişini gözler önüne sermek zorundadır. Elbette bu aşamada etik konusu ve haber özellikleri değerleri korunmalıdır. İyi bir haber yazmanın ve iyi bir gazeteci olmanın temel koşulu budur (Yapar, s.88-89). Gazeteci yazdığı haberde gazeteci kimliğiyle ön planda olmalı, mesleğin zorunlu kıldığı çerçevelerle haberini kamu yararı gözeterek inşa etmelidir.

1.2.Haber Üretim Süreci ve Belirleyici Unsurları

İletişim kavramı, insanlık kadar eski ve insanlığın varoluşunun bir gayesi olarak görülen bir kavramdır. İnsanların diğer insanlarla iletişiminin devamlılığı haber edinme ile mümkündür. Haber edinme için ise sadece sözlü ifadeler değil sözsüz birçok öge de geçerlidir. Haberleşmenin tarihsel sürecinde devletlerin arasındaki iletişim ihtiyacının giderilmesi yer almaktadır. Bu siyasi amaçla başlayan haberleşme gazetelerin de var olmasıyla birlikte ona dahil olmaya başlamıştır ve bir dönüşüm yaşanmıştır. Haberlerin gazete sayfalarında yayımlanmaya başlanmasıyla kamusallığa doğru evrilmiştir ve haberin bu kamusal önemi gazetenin kendi önemini de bir nevi arttırmıştır. Ayrıca ikili özel ilişkilerde kullanılan haber, buradaki anlamını da değişikliğe uğratarak daha genele haber yayma işlevine geçmiştir (Okay, 2021, s.1). Haberleşmeden haber üretimine varış bir amaçla başlamış ve bu görevi kitle iletişim araçlarından gazete etkili kılmıştır. Tarihsel sürece baktığımızda habercilik ağlarının devletle arasında başlamış olduğu bilgisi bizlere devletlerin kendi varlıklarını önemsedikleri izlenimi yaratmaktadır. Günümüzde hala medyayı en verimli kullanan kesimler devlet yöneticileridir. Çünkü medyayı çıkarları için kullanmaktadırlar. Bu yüzyılda tek farkı bunu görünmeyen yöntemlerle gerçekleştiriyor olmalarıdır.

Geleneksel medyanın haber üretim sürecini ele alırsak; merkezîyetçi bir sistemin olduğu anlaşılacaktır. Yapılacak haber konuları üst yöneticilerin onayından geçip, muhabirin haberini yazması ve editoryal sürecin ardından matbaa aşamasında son bulmaktadır. Süreç boyunca haberin oluşumuna etki eden birçok faktör bulunmaktadır.

Haber üretilirken bir seçme işlemine tabii tutulur ve bu işlemde belirleyici olan bir takım faktörler vardır. Bu faktörler şunlardır; ele alınan olayın ön plana çıkan özellikleri, kurumun görüşleri, muhabirin kişisel görüş ve tutumları, sunulan kitlenin özellikleri vb.dir. Bu aşama, iletişim alanındaki araştırmalarda temel konu haline almıştır. Araştırmalar haberlerin asıl gerçekliklerini bu yapılandırma sürecinin etkisinden dolayı gerçekleştiremediklerini söylemektedir. Haber üretim süreci daha sonra eşik bekçiliği kavramı ile anlamlandırmaya yoluna gidilmiştir. Editoryal tercihlerin ön plana çıkarıldığı bu aşamada daha sonraki araştırmalar ise daha çok kurum etkisinin olduğu gerçeğini ortaya koymuştur (Şeker, 2003, s.3). İlk araştırmalar haber üretim sürecini belirleyen unsurları tam olarak ortaya koyamamış, sonraki çalışmalarda bu etkiler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Sürecin bu şekilde olması sadece medya sektöründe düşünülmemeli toplumun tüm alanlarında hep bir müdahalenin olduğu görülmektedir.

Haber seçim sürecini ele alan, değerlendiren ve üzerinde yoğunlaşan görüş, eşik bekçiliği görüşüdür. Medya organında eşik bekçiliği görevini üstlenen kişi(muhabir, editör, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü...) kim ise o çalışan yönetici zorunlu bir tercih yapar ve bu tercihte yayımlanmak için seçilen haber metinleri ve yayımlanmaya uygun görülmeyen haber metinleri vardır. Yayımlanmaya uygun görülen bu haberler, oldukları şekillerle değil, şekil değiştirilerek, başka başka kılıflar içerisine yerleştirilerek sunulmaktadırlar. Haber üretim sürecinde haber değeri kavramı önemli görülmekte ve tanımı, yayımlanmaya uygun görülmesi için gereken kodları bünyesinde barındırma olarak ifade edilmektedir. Bu haber değerleri de kendi içerisinde bir seçime tabi tutulmakta ve seçimler üzerine de çalışmalar yapılmaktadır. Uzmanların bu çalışmalarda aradığı cevaplar hangi ölçütlerin ele alındığı ve uygulamaya tabii tutulduğudur. Bu araştırmalarda tarafgir habercilik görüşünün cevap aradığı sorular ise gazetecilerin kişisel seçimleri ve çalıştıkları medya organlarının ulaştığı

ilişki boyutunun hangi boyuta ulaştığıdır. Taraflı haber görüşü savunucuları bu alanda yapılan araştırmaları değerlendirerek haberlerin tarafsız ve öznellikten uzak olamayacağını bunun pek de mümkün olmadığını söylemektedirler. Haber üretim süreci aşamalarından geçerken aslında taraflı bir yöne doğru evrilmiş ve orada konumlanmaya müsait görülmüştür (Çebi, s.264-265-266). Her üç görüşte varılan sonuç, haberlerin öznel seçimler olduklarıdır. Haberlere birçok farklı el uzanıyor ve en güçlü el haberi sahipleniyor, diğer haberler kamu yararı içerse de geri planda kalıyor. Bunun sebebi kamuoyuna sunulmak istenen haberlerin kendi istedikleri haberler olmasıdır. Sadece haber konuları değil haberlerin sözcük seçimlerine varana dek bir ayıklama işlemi söz konusudur. Yapılan araştırmalar ortaya koymuştur ki haber üretim süreçleri yansız olamamakta ve bir tarafta kendisini konumlandırmaktadır.

Çil (2007, s.35), “Haber üretimi değerlendirildiğinde birçok aşamada öznel ifadeler vardır der”. Çil’de yukarıdaki görüşe katılmaktadır aslında. Çünkü haber oluşumunda görev alan kişiler haberciler(gazeteciler) yazdıkları habere kendi görüşlerini yansıtabilmektedirler. Bu durum bazen isteyerek bazen de muhabirin çalıştığı kurumun baskısı ve iktidar gücünün üzerinde hissettiği baskı vb. sebeplerden kaynaklanmaktadır. Nesnel olması gereken haber metinleri ne yazık ki tam anlamıyla öznellikten uzaklaşmamaktalar. Bu durum haberlerdeki asıl olayı ve gerçekleri görmemizi engellemektedir.

Haberler üretilirken geçirilen evreler daha çok kurumsal çerçeveden değerlendirilmektedir. Bu süreçte elemeye tabi tutulan ve ele alınan haberler eşik bekçiliği ile ifade edilmiş ve bu seçimlerin oluşmasında güç/iktidar ilişkilerine yönelik bir hizmet vardır. Medya bu hizmeti yerine getirerek özel çıkarlara destek sunmakta ve aslında propagandaya doğru giden bir yol çizmektedir. Bu süreci ve genel olarak haber üretim sürecini ele aldığımızda sadece siyasi ilişkilere değil toplum içerisinde var olan kültürel, sosyal, dini, ekonomik birçok faktöre de bakmak ve analiz etmek gerekmektedir (Mora, 2008, s. 14).

Meslek rutini araştırmalarında incelenen konulardan biri de, haberlerin hangi kaynağa dayandığıdır. Medyanın sürekli haber ihtiyacının, doğrulanmış, risksiz haber hammaddesi üreten birincil kaynaklara bağımlılık yarattığı öne sürülmektedir. Gazeteci haberlerinin büyük bir bölümünü, yöneticilerden, siyasi

partilerden, askeri, ekonomik kaynaklardan, yüksek yargı kuruluşlarından vs. alır. Bu bilgiler akredite kaynaklardan alındığı için doğrudan aktarılır. Böylelikle hem gazetecinin haber ihtiyacı karşılanmış olur hem de birincil kaynaklar, aktarmak istedikleri bilgileri kendi çıkarlarına göre yönlendirerek halka ulaştırırlar (Şeker, 2003, s.137). Bu kaynak aktarımında yöneticiler, siyasi parti üyeleri, bakanlar, milletvekilleri aslında kendi söylemlerini halka ulaştırabilmek için bu yolu tercih ederler. Hem basın çalışanlarının hem de birincil kaynak kesiminin mutlu olduğu bu durumda risksiz olarak bakılan kaynakları, zamanla toplumu istedikleri kıvama kolayca getirebilmektedirler. Haber üretim sürecinde ‘kaynak’ bu aşamada gözden geçirilmesi gereken konular arasındadır.

Haber üretim sürecini geleneksel medya üzerinden değerlendirirsek; muhabir haber ile ilgili süreci tamamlayıp, haberini haber merkezindeki ilgili kişiye gönderirdi. Bu aşamadan sonra haberde yapılacak ekleme-çıkarma-değiştirme işlemleri yapılarak haber son halini almaktaydı. İnternetin hızla yaygınlaşması ve yeni medya dediğimiz yapılanmayla birlikte haber üretim sürecinde değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler daha çok fiziksel anlamda kendisini belli etmiştir. Muhabirler günümüzde haber için fiziksel ortamını çok da değiştirmemekte birlikte daha çok hazır haberler üzerine konmaktadır. Bu durum hızlı bir aşamayı ifade etse de haberlerin gerçekliklerinde şüpheye düşülmekte ve bu durum enformasyonda bilgi kirliliğini oluşturmaktadır (Avanaş, 2021, s.20).

Eşik beççiliği kavramı; haberlerin yazılma aşamasından okuyucuya ulaşma aşamasına kadar farklı evrelerden geçmektedir. Bu süreç günümüzde yeni medya kavramı ile birlikte şekil değiştirmiştir. Geleneksel medyada okuyucuların düşüncelerine etki eden eşik beççiliği, yeni medyanın gücünün de etkisiyle halk görüşlerinin olduğu genel ifadeleri manipüle etmeye kadar gitmiştir. Yeni medyanın sunmuş olduğu bu imkanlar göstermektedir ki sadece okuyucular penceresinden değil, medya organları penceresinden de özellikle yayılma imkanı bulmuştur (Narmanlıoğlu, 2016, s.166). Haber üretim süreci, internetin gelişimi ve habercilik alanına nüfuz etmesiyle değişikliğe uğramıştır. Haberin üretim ortamı, çalışma şekli, istihdam sayısı, finansal boyutu kısaca haberin ortaya çıktığı görüntü

tümden değişmiştir. Eşik bekçiliği kavramına yeni medyanın gücünün de eklenmesiyle kamuoyunun manipüle edilmesi daha da kolaylaşmıştır.

Teknoloji alanındaki yenilikler ve gelişmeler beraberinde haberin üretimi ve haber yapma alışkanlıklarında birtakım yenilikler meydana getirmiştir. Dijital medya üzerinden yapılmaya başlanmış olan haber üretimi fırsatçılık boyutuna doğru evrilmiştir. Medya organlarının üzerinde çalışan etik uygulamalar bu fırsat-tehdit ilişkisini incelemektedir. Bu ilişki bir sorunu temsil ettiği için çözümünün de gazeteciliğin etik kodlarına bağlı habercilik anlayışının yaygınlık kazanmasıdır. Bu anlayış; dijital mecrada haber üretimi gerçekleştiren haber siteleri ve diğer haber bloglarıyla ilgilenen birçok kurum ve kuruluşun ortak görüşüdür. Üzerinde uzlaşılan görüşler kanıtlamaktadır ki; teknolojiyle birlikte gelen yenilikler televizyon ve yazılı basını etkileyen noktalara sürüklemiştir. Habercilik etik kodlara uygun gazetecilik yapmak sorumlu olduğumuz bir alanı temsil ettiği ve yapmak zorunda bırakıldığımız bir yapılandırma değildir, aynı zamanda habercilik tanımlaması yapılırken de bu etik ilkeler üzerinden tanımlama yoluna gidilmesi etik ilkesinin gazeteciliğin temeli olma durumunu ortaya koymaktadır. Bu etik ilke ve kurallar üzerinden gazeteciliği ve gazeteci mesleğini tanımlarken en doğru ve en profesyonel tanımlama yapmış bulunmaktayız. Yeni medya ortamında yapılan habercilik anlayışıyla birlikte artık herkes mesleğinin dışında bu alana katkı sunabilmekte, yorumlarda paylaşımlarda bulunabilmektedir. Bu durum umudu yayan bir gelişmedir. Amacımız gerçek bilgiye ulaşmak ise bu yol bizi gerçeğe götürebilir. Fakat medya sektöründeki teknolojik gelişmelerin yaratmış olduğu gelişmeler ve oluşan yeni mecralarda kullanıcılar ve medya organları amaçlarını ticari getiriler üzerine kurmaya başlamalarından sonra farklı bir yöne gidişat görülmüştür (Geray ve Aydoğan, s.318-319).

1.2.1.Haberi Oluşturan Unsurlar

Bir olayın meydana gelmiş olması ve olayın özetinin yapılmış olması haber olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla tanımlama içerisinde yer alan kavramların da anlamları bizim için önemlidir. Bu kavramlar; olay, özet ve hikâyedir. Durumların bir zaman, yer içerisinde olmalarını olay olarak nitelendirmekteyiz. Gerçekleşen olaylar özet halini alıp okuyuculara ulaşmalıdır aksi takdirde farklı bir anlam taşıyamaz. Üretilen haberlerde yer alan olay ve olgular hangi konu ile alakalı olursa

fark etmeksizin yeni analizler ve tartışmalar yaratırlar. Muhabirler haberleştirilmiş herhangi bir olaya tanıklık etmeye her zaman müsait değildir. Fakat olay sonrası olay yerine gidilir, araştırma yapılır, bilgi toplanılır ve haberleştirmek için veriler elde edilir. Toplu gerçekleştirilen etkinliklerde ise toplumun büyük çoğunluğu da şahitlik kazanmış olur. Bu etkinliklerin özelliği planlanmış olmalarından kaynaklı olarak tanık olmaya müsait olmalarıdır. Bazı olaylarda ise olay gerçekleşmiş ve etkisi devam ediyordur. Bu olaylara da tanıklık etmek mümkündür (T.C.MEB, 2013, s.9).

Olaylara haber niteliği kazandıran unsurlar haberin nitelikleri, haberin olmazsa olmaz koşullarındandır. Başka bir deyişle haberin üzerine inşa edildiği temel taşlardır. Haberin niteliklerini şöyle sınıflandırabiliriz:

1.2.1.1.Doğruluk

Bir olay gerçek bir şekilde haberde yer edinmiş ise o haberin bilgileri doğru bilgi olarak kabul edilir. Gerçekliği ifade etmeyen yalan içerikli haberler yanlış yönlendirmeler yapabileceğinden haber metnine dahil edilmemelidir. Bir olayı hızlı bir şekilde kamuoyuna duyurmak ve diğer medya organlarının önüne geçebilmek adına doğruluk içermeyen ifadeler haberde yer almamalıdır. Genelde etik problemler haberlerin dikkat edilmeden hızlı şekilde yayımlanmasından kaynaklanmaktadır. Gazetecinin/muhabirin en dikkat etmesi gereken nokta doğru içerikleri habere yerleştirmesi olmalıdır. Gazeteci bazen de bilmeyerek yanlış bilgi elde etmiş olabilir bunun için de araştırma yapılırken doğru bilgi için çabalanmalıdır. Kanıt özelliği olmayan ifadeler ve çelişkili, net olmayan ifadeler haberde yer almamalıdır. Araştırma esnasında gerekirse başka kaynaklardan kanıtlama yoluna gidilmelidir. Çelişkili gelen anlamlar ve ifadeler için tekrar araştırma yapılma yoluna gidilmelidir.

1.2.1.2.Gerçeklik

Haber için seçilen konular gerçek kavramını yansıtmalıdır. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz; dil aynı kalır fakat gerçeklik denilen şey bir süreçten ibarettir. Dünyada oluşan her şey hızlı bir evrilme geçirmektedir. Tanımlama yaparsak gerçeklik, oluşmuş olan olayın haberde anlatılan metinle tamamen uyumasıdır. Anlatılan olay yaşanan olayı doğruluyorsa gerçeklik kavramıyla

uyuşmaktadır. Haber metnini yazan gazetecinin amacı da gerçekleri yazmak olmalıdır. Haberci-muhabir gerçek avcısı olarak nitelendirilebilir.

1.2.1.3.Nesnellik

Haber unsurları arasından tartışması en çok yapılan kavram nesnelliktir. Haber metni yaşanan olayın özetini sunarken gerçekliğe bağlı olmalıdır. Üretilen haber metnindeki olay; gerçek, doğru ve olayın ayna işlevini görüyor ise haber nesnel denilebilir. Haber yazmadaki temel amaç gerçekliklerin okuyucuya aktarılmasıdır, olay karşısında muhabirin kişisel görüşleriyle haber yazılmaz ve muhabirin kişisel görüşleri okuyucuyu ilgilendirmez.

Haber metninin nesnel olması için, farklı birçok görüşe ve kaynağa başvuru yapılmalıdır. Muhabir haber metnine görüş ve düşüncelerini katmadan haberini yazar ise haber nesnel bir haber özelliği taşıyacaktır. Haberde nesnellik ilkesinin sağlanması sadece kişisel görüşlerin katılmamasıyla sağlanamaz. Haberin görsel unsurları, süresi, kurgusu vs. haberin etkileyici unsurlarından olup haberin nesnellğine etki etmektedirler. Haberi yazan muhabir/gazeteci haberin içinde olmamalıdır. Kendisini haberin dışında tutmalı ve haberini nesnel bir şekilde oluşturmalıdır.

1.2.1.4.Anlamlılık

Yaratılan anlam bir iletişimdir. Bir şeyler ifade ederken onu doğru anlatmamız tek başına yeterli değildir. Burada önemli diğer kurallar dil ile ilgili aşağıdaki kavramlardır.

1.2.1.4.1.Açıklık

Haber metni okunduğunda anlatılanlar açık ifadeler olmalıdır. Haber metni kesin anlamlı cümlelerden oluşmalıdır. Metni okuyan her okuyucu okuduğundan aynı anlamı çıkarmalı ve farklı anlamlar Metin'e yerleştirilmemelidir. Haberde kullandığımız yazım kuralları ve kurulan cümle yapıları da haberin açık olmasını etkileyen unsurlardandır. Haberde bu hususlara da dikkat edilmelidir.

1.2.1.4.2.Sadelik

Haber metni okuyucular tarafından okunurken haberin ne anlatmak istendiği net bir şekilde anlaşılır ise haber okunmaktan vazgeçilebilir. Haber metni sade anlam içerirse haber bağlayıcı ve okunur olur. Sadeliğin gerçekleştirilmesi için de haber metni yalın ve gösterişsiz cümlelerle kurulmalıdır. Haber üretiminde cümle yapılarının sade olmasına dikkat edilmelidir. Cümlelerde süsten, gösterişten uzak durulmalı; metin ayrıntıya boğulmamalıdır. Bu nedenle sözcükleri özenle seçip belli bir mantık çerçevesinde sıralamak önemlidir.

1.2.1.4.3. Anlaşılabilirlik

Haber metninin anlaşılır olması ve her okuyucunun aynı şeyi anlayabilmesi için anlaşılır cümlelerle yazılması gerekir. Burada dikkat edilecek diğer bir husus da toplumun eğitim seviyesinin bilinme durumudur.

1.2.1.5. Kesinlik

Haberde anlatılan olayın kesin ifadeler taşıması gerekmektedir. Bu unsur okuyucuların habere olan güvenini ve inanma durumunu etkilemektedir. Okuyucu okuduğu haber metninde şüphe uyandıran ifadelerin olmamasını ve haberin haber değerlerine uygun tarzda yazılmasını önemsemektedir.

1.2.1.6. Hızlılık

Haberlerin hızlı bir şekilde yayımlanması haberciliğin önemli noktalarından bir tanesidir. Medya organlarının sayıca fazla olması hız kavramını daha da önemli hale getirmiştir. Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme hız faktörünü daha da tetiklemiştir.

1.2.1.7. Tutarlılık

Haber metinleri kendi içerisinde alt bölümlerden ve parçalardan oluşmaktadır bu bölümlerin kendi içlerinde bir tutar seviyesinde olmaları gerekmektedir. Bu tutarlılık anlam tutarlılığına denk gelmektedir. Metinde kullanılan dilin de metnin tümünde kurallara uygun ve anlaşılır olmalıdır. Fakat asıl önemli olan anlamların birbiri içinde tutar ilişkisini barındırıyor olmasıdır.

1.2.1.8. İnanılabilirlik

Bir habere inanılması için o haberin bir kaynağı olması kaynağının da güvenilir kaynak olması gerekir. Kaynağın güvenilir kaynak olması kadar kaynağı kimin tarafından söylendiği de önemlidir. Bunun oluşumunu gerektiren uzmanlık ve güvenilirlik kavramı bulunmaktadır.

1.2.1.8.1.Uzmanlık

Bir haber metninin bir kaynağa dayanması tek başına yeterli değildir. O kaynağın konuyla alakalı eğitim ve deneyim becerisi de önem arz etmektedir. Bir kaynak alanı için yeterlilik arz ediyorsa o kaynağa güvenmek kolaylaşacağı gibi kaynağın değerini de arttıracaktır.

1.2.1.8.2.Güvenilirlik

Haber metnini tüketen kimseler haberin içerisinde çıkarım olmadığına inanması haberin haber değerini arttırmaktadır. Kaynak doğru ve güvenilir olabileceği gibi aktardıklarıyla yanlış bir yönlendirme yapmamış olması da gerekmektedir. Bu kaynağın önceden başka haber metinlerinde hangi etkiyle kullanılmış olduğuna göre değişmektedir (T.C. MEB, 2013, s.6-7-8-9).

Haberin inşasında rol alan yukarıdaki nitelikler, haberin en önemli aşamasını ifade eder. Haberimiz hem doğru, gerçek, nesnel, anlamlı, kesin, hızlı, tutarlı, inanılır olmalı; hem de bu özelliklerin hepsini birden taşıması gerekmektedir. Haber metni, gerçek bir olay olup nesnel olmazsa haber sayılamayacağı gibi hızlı bir şekilde okuyucuya ulaşmadığında da güncelliğini kaybedeceği için her bir haber niteliğinin uygun zaman diliminde ve uygun niteliklerle yazılıp hızlı bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bir haberin hızlı bir şekilde okuyucuya sunulmaması bir problemi teşkil edebilir, okuyucu-izleyici gerçekleşmiş haberi çok sonradan öğrenecek belki de öğrendiği zaman başka önemli haberlerde gerçekleşmiş olacak. Dolayısıyla hız konusu haberlerin önemli bir noktasını betimlemektedir. Yalnız haber niteliklerinden gerçeklik kavramı belki de en önemli kavramdır. Bir haberin gerçek olup olmaması okuduğunu araştırmayan okuyucular tarafından gerçek olarak kabul edileceği için asıl yaşanan gerçeklik değil verilmek istenen gerçeklik kabul görmüş olur. Okuduğu haberi gerçek kabul gören okuyucu bilmesi gereken gerçeklikten de mahrum edilir. Haberci(gazeteci), oluşturdukları haber metinlerinin gerçek olmasına özen göstermeli, mesleklerinin

hak ve sorumluluklarına bağılı kalarak okuyucu-izleyici kitlelerin gerçek bilgiye erişim haklarına engel olmamalıdır.

1.2.2.Haber Değerleri

Haber oluşumu için birçok seçenek vardır ve bunlar haber için kaynak değeri görmektedir. Yaşadığımız hayat içerisinde birçok olay ve olgu haberler için kaynak değeri görmektedir. Fakat yaşanan her olay haberleştirilmemekte, sadece seçimler üzerinden ele alınan olaylar haberleştirilmektedir. Burada ele alınan kriter haber metni oluşturabilmemiz için bazı değerlerin olaylarda mevcut bulunması gerekliliğidir. İnsan hayatı ve toplumsal birçok yaşanmışlık haberlerin haber kaynaklarına hizmet etmektedir. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi yaşanan her olay haber değeri görmemektedir. Bir olay, yeni, önemli, anlaşılır, tarafsız, ilginç ve gerçek olursa haber değeri göreceği için haber olacaktır (Üçsu, 2019, s.5). Hangi olayların haber olacağı konusunun seçimi haber değerlerini ifade etmektedir. Haber değerleri seçimleri nitelikli haber yazmak için değerlendirilmesi gereken kriterlerdir.

Haber değerlerini önemseyen ve ciddi gören bu yaklaşım için, daha çok haber kavramının kendisi açıklamaya çalışılmaktadır. Haberi tanımlamaktan ziyade haber kavramının kendisi üzerinde durulmaktadır. Yine de yapılan en doğru haber kavramı açıklaması bizlere haber tanımlamasını sunacaktır. Tüm bu çabanın temel amacı haber içeriğini anlayabilmektir. İlk tanımlamaların Amerikan kitaplarında yer alması kendi içerisinde örnekleri barındırmaktadır. Haber değerleri genelde beş başlık altında incelenebilir.

1.Zamanlılık (*Immediacy*)

2.Yakınlık (*Proximity*)

3.Önemlilik (*Prominence*)

4.Sonuç (*Consequence*)

5.İnsanın İlgisini Çekme(*Human Interest*)

Sayılan değerlere başka değerler de katan yazarlar bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; kuşku, duygulara yönelme, en geç olması, yeni olması, taze

olması, şimdi olması, yeni olması, anlaşmazlık, gariplik vb.dir (Tokgöz, 2003 s.200).

1.2.2.1.Zamanlılık

Haber metni içerisinde zaman kavramı önemli bir kavramdır. Haberde gerçekleşen olayın oluşum anını öğrenildiği anda belirtir. Haberdeki geçen olay hangi zaman diliminde gerçekleşmiş ise o anda yayımlanmaya başlanacağından zaman unsuru değerlidir. Haberlerin içeriğinde yer alan zaman zarfları haberin oluşumuna dair bilgilendirmeyi sunmaktadır. Bu zarflar; dün, bugün, az önce vb. zarflardan oluşmaktadır (Tokgöz, 2003, s.201-202). Haberde zaman ögesini bilmemiz haberi anlamamız, içselleştirmemiz, neden- sonuç ilişkisiyle birleştirip haberin anlam ve bağlamının bütünleşmesi bakımından önemlidir. Toplumun fazlasıyla ilgilendiren bir haberin oluşum anı her şeyden önce haberin gerçek olduğuna inanmamız için atlamamız gereken noktadır. ”Bir sel konulu haberin bugün olduğunu öğrenen okuyucu tüm günü için önlem alabilmekte her okuyucu için ayrı ayrı düşündüğümüzde belki de yaşanan felaketlerin önüne geçebilmekteyiz.

1.2.2.2.Yakınlık

Yakınlık unsuru coğrafi anlamda yakınlığı temsil eder. Çevremizde yaşanan olaylar evimize olan yakınlığıyla önem kazanır. Haber metinleri üzerine düşündüğümüzde de aynı sonuç ortaya çıkar. Başka bir ülkede gerçekleşen olay ile ülkemizde gerçekleşen olaylardan bir seçim yapılacaksa, ülkemizdeki olaylar daha fazla haber değeri görür. Bu durum yakınlık özelliği üzerinden oluşur fakat duygusal anlamda da başka bir ülke coğrafi olarak uzak olsa bile orada duygusallık kurduğumuz herhangi bir şeyi ilgilendiren olaylar yine ilgi görecektir. Duygusal yakınlık ilişkisinin içerisinde dil, din, ırk vb. faktörler girmekte ve etkilenme derecemizi değiştirmektedir (Eryılmaz, 2005, s.155-156). Yakınlık haber değeri, biraz da bireylerin kendilerini güvende hissetme güdülerinden kaynaklanan durumlarda en çok ilgi çeken değerdir. Yakın zamanda patlak veren COVID-19 pandemisinin Çin’de başlaması bir Türkiye vatandaşının dikkatini fazla çekmezken, ülkede patlak vermesi ilgi duyduğu haberler içerisinde olmuştur.

Korkuya sebebiyet veren bu durum artık çok uzak bir ülkede değil tam da yanı başındadır.

1.2.2.3.Önemlilik

Ün kavramıyla niteleyebileceğimiz olay ve kişiler tarafından yaşananlar önemli görülür. Yakın çevremizden bir bireyin bir olayın içerisinde bulunmuş olması bizi ilgilendirebilir ama haber değeri görmeyeceği için haberleştirilmeyecektir. Fakat bir siyasetçinin ele aldığımız herhangi bir olayı haber değeri görmektedir (Eryılmaz, 2005, s.155). Önemlilikten anlaşılacak istenilen mesaj çevremizdeki önemli olandan daha fazla önemli olandır. Bir bireyin çevresi sadece onu ilgilendirebilecek kapasiteye sahipken, tanınırlığı fazla olan bireyler özelinde yapılan haberler kitle fazlalığından dolayı aslında haber değeri görmektedir. Ulusal ve yerel haber bazında baktığımızda bir şehri ilgilendiren bir olay ülkeyi ilgilendiren bir haberden daha az haber değeri görebilmektedir. Şehri, o şehrin yerel basını haber olarak ele alırken, ulusal basın haber gözüyle bakmayabilmektedir.

1.2.2.4.Sonuç

Haberin ne zaman ve nerede gerçekleşmiş olduğu haberin anlaşılması için önemlidir. Fakat haberdeki sonuç ögesi en önemli unsurdur. Haber metni değerlendirmeye alınırken haberin olayının sonucunda meydana gelenler değerli görülmekte ve sonuç ögesini ortaya çıkarmaktadır.

Bir olayın sonucunda alışılmadık bir durumun meydana gelmesi haberin sonuç bölümünü oluşturur. Olayın sonucunda çatışma, kaza vb. bir olumsuz durumun yaşanması sonucu değerli kılar. Haber metni yazılırken zaman ve yer ögesinin habere yerleşim şekli önceden belirlenir ise sonuç kısmının habere yerleştirilme şekli de daha geniş yer bulur ve önemli ayrıntılar kaçırılmamış olur. Bu çerçeveden yazılan haber içerikleri daha fazla ilgi görmektedir (Tokgöz, 2003 s.204-205).

1.2.2.5.İnsanın İlgisini Çekme

Ele aldığımız zamanlılık, önemlilik, yakınlık ve sonuç ögesi bütünsel olarak insanın ilgisini çekme ögesiyle de ilişkilidir. İlkelerin bizleri götürdüğü ortak sonuç bir haberin bizim ilgimizi çekmesidir. Gazetecilik mesleğinde insanların ilgi duyduğu değişik yönler ve konular ele alınır. Bunların arasından da bazı olay ve olgular diğerlerine nazaran daha çekici olabilmektedir (Tokgöz, 2003, s.206). Bir olayın haber sayılabilmesi için gerekli bazı haber değer etmenleri haber metninde bulundurulmalıdır. Aksi takdirde yaşadığımız, gördüğümüz, duyduğumuz her olaya haber gözüyle bakarız. Fakat her şeyden önce haberin okuyucunun ilgisini çekmesi gerekmektedir. Haberci haberinin önemine ne derecede inanıyorsa haberinin tasarımı da ona göre planlamalıdır. Haber değer etmenlerini bünyesinde barındırmayan haber içerikleri anlaşılmaktan mahrum kalacaklardır.

İnternet, haberin seçilmesinde ve oluşturulmasında en önemli etkenler olarak nitelendirdiğimiz haber değer etmenlerinin de değişmesine neden olmuştur. Bu değişim gelişen teknoloji ve bu sayede iletişim hızındaki artışla, izleyici dinleyici en önemlisi okuyucunun isteklerinin başkalaşmasına ve daha çok enformasyonu daha hızlı bir şekilde isteme yoluna gitmesine neden olmaktadır. Geleneksel gazetecilik için önemli olan bazı haber değer etmenleri, internet gazeteciliği açısından bir kademe geride bırakılarak, diğer kitle iletişim araçlarının daha çok kullandığı fakat internet haberciliği anlamında kullanılır hale gelmiştir (Balcı, 2010, s.143). Yeni medya ortamına haberlerin çok hızlı girilmesi fazla getirisi olduğu düşüncesinin bir yansımasıdır. Neredeyse dakika aralıklarıyla girilen haber içeriklerinin gözden geçirilmelerine fırsat bile kalmamaktadır. Bu durum niteliksiz haberlerle dolu bir habercilik ortamını doğurmuştur.

1.3.Kitle İletişim Araçları

İletişimin var olması ve kuvvetli olması toplumsallaşma için gereklidir. Toplum içerisinde var olan kurum ve kuruluşların hepsi iletişim ile amaçlarını ve çalışmalarını gerçekleştirmektedirler. İletişimin gerçekleşmesi için ise iletişimin yapılacağı araçlara ihtiyaç duyulmakta buda beraberinde toplumsallaşmaya katkı sunmaktadır. İletişim kavramı toplumsallık için önem arz etmektedir özellikle siyasal düzen için iletişim gereklidir. Siyasal sistem ve beraberindeki düzenin

sağlanması için ayrıca iletişimin de gerçekleşmesi için iletişim araçlarına ihtiyaç vardır. Kitle iletişim araçlarıyla ulaşılmak istenen ve yaratılan kitleye erişim kolaylaşmaktadır. Kitle iletişim araçlarının kullanımındaki artış kamuoyu yaratmak, yaratılan kamuoyunu korumak ve onlara erişimi sağlamaktır (Gönenç, s.70-71). İnternetin gazetecilik alanına dahil olmasıyla beraber kitle iletişim araçlarına da yenileri de eklenmiştir. Bu araçlar internet, mobil uygulamalar, web siteleri, akıllı cihazlar vb. olarak sayılabilir. Bu artışla beraber iletişim kurulabilecek araçlar çeşitlenmiş, birinin olmaması halinde bir diğ erinin varlığı sayesinde iletişim kurabilme, gelişmelerden haberdar olabilme daha da kolaylaşmıştır.

Gazetelerin ortaya çıkışı için, 1450 tarihlerine yani 15.yüzyılın ortalarına, matbaanın bulunuşuna kadar gitmek gerekir. Gutenberg'in matbaayı bulması ile baskı süreci başlamıştır. Matbaanın bulunmasından önceki zaman dilimlerinde yazılı iletişim süreci kalıplara oyma ile ya da el yazması ile gerçekleştirilirdi. Bu teknikler matbaanın pratik tekniklerinden uzak teknikleri kapsamaktadır. İlk çıkan gazete örneklerinde de teknik bakımından hem içerik hem boyut olarak küçük olmaları bir yana sayıca da az olduklarını belirtebiliriz. Tabloid olarak adlandırdığımız bu gazeteler renksiz, fotoğrafsız olarak devletten haberleri ulaştırmak için iş çevrelerine verilirdi (Aziz, 2012, s.119-120). Böylece haberleşme dağınık halde gerçekleşirken, kâğıt parçalarına yazılan haberlerin birleşmesiyle bütünlük kazanmış tarihi belge olma açısından da önemli kaynaklara dönüşmüşlerdir.

Radyonun gelişimi ve medya sektörüne sunmuş olduğu katkıyla da yerini önce televizyona sonra da teknolojinin gelişimiyle yeni medya araçlarına bırakmaya başlamıştır. Bu süreç yeni medyayla birlikte evrilme süreci yaşamıştır. Teknolojinin bu gücü kitle iletişim araçları ve toplumsallık ilişkisini analiz edebilen, ekonomi-politik ilişkiyle iletişimin arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Teknolojideki gelişmeler ve toplumlar arası ilişki kitle iletişim araçlarının değişen başka sosyal iletişim yaratmış olduğu düşüncesi bunu desteklemiştir (Aymaz, 2018, s.138). Radyo ve televizyon gazeteden işitsel ve görsel açıdan ayrılmaktadır. Radyo, televizyon, gazete her üç araçta da haber sunumları yapılmaktadır. Özellikle savaş dönemlerinde haberler radyodan

okuyucuya ulaştırılırdı. Gelişmeleri gazeteden öğrenebilmek için 24 saatin geçmesi beklenirdi. Bu dönemlerde radyo yayıncılığı zaman anlamında gazetenin önüne geçmiştir. Her üç araç reklam verilebilen alanlardır. Bu açılarından da kurum-kuruluşların şirketlerin bel bağladıkları araçlar haline gelmişlerdir. Kitle iletişim araçları toplumların farklı özelliklerini yansıtabilen aynı zamanda da ortak paydalarda bulunabildikleri araçlardır. Çünkü kitle iletişim araçları tüm toplumlarda varlıklarını kabul ettirebilen araçlardır. Kitle iletişim araçları öznel araçlar olarak nitelenmekten uzak kalmışlardır. Toplum yöneticilerinin ve görevlilerinin düşüncelerini yönetenler bu işlemi kitle iletişim aracılığıyla yapmaktadırlar. Bir ileti görevi gören kitle iletişim araçları aslında tam olarak kendi özelliklerini yansıtamamakla birlikte tıpkı medya çalışanları gibi bu araçlar da bağımsız değillerdir. Kitle iletişim araçlarına örgütsel araçlar, politik, eğitim ve kamu yararını gözetilen araçlar olarak da bakabiliriz. Kitle iletişim araçları toplumu gözeterek toplumu biraz da kendi bakış açısıyla topluma sunmaktadır. Toplum ise yine kendine ait bir şeyler bulabilmek adına kitle iletişim araçlarına yönelmektedir. Burada karşılıklı bir ilişkiden bahsetmemiz normaldir. Kitle iletişim araçlarının işlevleri bilgilendirme, eğlendirme, eğitim vb. olarak var ilken günümüzde bu işlevler genişlemiş bunlara özel ilişkiler, vakit öldürme, tartışma ortamları kurma vb. de eklenmiştir.

İnternetin gelişimi ve teknolojinin beraberinde getirdiği yenilikler medya organlarının gücünü daha da kuvvetlendirmiş ve kamuoyunu etkileme hızını da arttırmıştır. Kitle iletişim araçları günümüzde hala toplumlara ve bireylere sundukları iletiler sayesinde etkilemeyi başarmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarının teknolojik gelişmelerden yararlanması kitleleri etkileme potansiyellerini arttırmıştır. Kitle iletişim araçlarına isteyerek ya da istemeyerek maruz kalışımız etkilenme biçimimizin sonucu çoğunlukla olumsuz yönde bir tablo çizmektedir. Kitle iletişim araçları egemen güçler tarafından sıkça kullanılarak kendi düşüncelerini bu araçlar sayesinde kitlelere aktararak hakimiyetlerini de pekiştirmektedirler (Filiz, 2020, s.1475). Kitle iletişim araçları geçmişten günümüze kitleleri etkileyebilme potansiyelleri bakımından kendi gücünü garantilemiştir. İletişim araçlarının her biri hem birbirlerine katkı sunarlar hem de birbirlerinden etkilenme süreci yaşarlar. Yaşadığımız toplumda hemen her alanda meydana gelen olay ve gelişmelerin aktarımını kitlelere sunan kitle iletişim araçları

hem toplumları bilinçlendirmekte hem de toplumsal gelişmeler aktarılırken gelişimlerine de katkı sunulmaktadır. Kitle iletişim araçlarının amacı da kitleleri doğru ve güvenilir bilgi ile bilgilendirmek ve doğru yönlendirmeler yapmaktır (Büyükbaykal, s.74).

1.3.1.Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete

İnsanoğlunun temel ihtiyaçlarından en önemlisi, yakın çevresinden başlayan ve gittikçe uzaklaşan birçok coğrafyadaki gelişmelerden haberi olmasıdır. Bu ihtiyacımız 14.yüzyıldan izler taşımaktadır. Gazetecilik olarak adlandırdığımız bu meslekte haberler kâğıtlara ve mektuplarda yer edinmekteydi. Bu kâğıtlar ve mektuplar gazeteciliğin ilk örnekleridir. Gazetecilikteki yükseliş Gutenberg'in matbaayı buluşundan sonra yükseliş göstermiş ve Avrupa ülkelerinde de yaygınlık kazanmıştır.17.yüzyıla gelindiğinde de gazetecilik mesleğinin ilk adımları kendisini belli etmektedir. Avrupa'da hızla gelişen gazetecilik süreç ilerledikçe teknik ve içerik olarak yenilikler yaşamıştır. Günümüzü değerlendirdiğimiz zaman ise geleneksel yazı basından dijital basına geçilmiş gazetecilik mesleği teknolojik gelişmelerden de yararlanarak birçok anlamda yenilenmiştir (Bulunmaz. s.28). Gazetenin temelinde 14. yüzyıl'da kâğıt parçacıkları varken,15. yüzyıl'da matbaayla beraber bu kâğıt parçacıklarından oluşan haberler birleşerek gazeteyi oluşturmuşlardır.

Gazetecilik mesleğinin gelişiminde 19.yüzyılın önemli bir yeri vardır. Birçok köklü gelişimler bu yüzyılda gerçekleşmiştir. Endüstri devrimi gazeteciliği etkileyen büyük gelişmelerden bir tanesidir. Endüstri devriminin gelişimine katkı sunduğu enformasyon, meslek haline gelmesinde gazeteciliği etkilemiştir. Ayrıca gazetecilik özgürlük alanı kazanmıştır. Bu dönemde gazeteler okuyucu üzerine yoğunlaşmışlardır. Gazetecilik mesleği kamuoyunda etkisini göstermeye başladığı sürece girmiştir. Gazeteciliğin gelişimine Endüstri devrimi ve enformasyon devrimi dışında gerçekleşen diğer devrimler de katkı sunmuştur. Bu devrimler iletişim ve ulaşımdır. Böylece bu kavramlar üzerindeki hakimiyetle ajanslar kurulmuş ve haber üretimi için çalışmalara başlanmıştır. Enformasyon devrimiyle birlikte gazetecilik mesleğindeki her bir yön daha detaylı bir hal almıştır (Mumay, 2003, s. 15-16).

Gazete ve bütünsel olarak medya 4.güç olarak görülmekte ve geleneksel medya kitle iletişim araçları içerisinde yer alan televizyonu ve radyoyu da etkileyebilmiştir. Yazılı gazetelerin gündemi belirleyebilmesi egemen sermayeye sahip güç kaynaklarının medya savaşını başlatmasını doğurmuştur. Özellikle soğuk savaştan sonraki süreçte Türkiye’de ve dünya ülkelerinde görülen bir durumdur. Yazılı basın gazeteleri kitle iletişim araçlarıyla savaş içerisinde gözüke de yaşanan gelişmelere baktığımızda hala kitleleri etkileyip yönlendiren görevini devam ettiği görülmektedir. Editoryal sürecin yeni medya ortamında ve gazete hariç diğer kitle iletişim araçlarında daha az baskın olması, yazılı basının bir global ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Haberlerin üretim sürecinde bile gazetelerin yakın ilişki içerisinde buldukları ticari ve siyasi ilişkilerin kaygısına rastlanmaktadır. Yazılı basının üretim aşamasındaki her bir aşaması ele alınıp incelendiğinde bir özgürlük sorunu ortaya çıkmakta ve bu sorun tartışılmaktadır. Bu tartışmaların sonucunda medya organlarının varlıklarının devamı için girdikleri küresel kaygı ortaya çıkmaktadır. Yazılı basının yeni medya karşısında yıkılmadan durması ve varlığını hala devam ettirmesinin nedeni olarak egemen güçler ile girilen yakın ilişkilerin olduğu savunulmaktadır. Yeni medya alanının birçok avantaj sunması ve kolaylıklar tanınması halen yazılı basına kıyasla pek önemsenmemektedir. Bunun için yeni medya ortamında editoryal baskı ve etik yapılanma baskın değildir. Baskın olarak görülen bu güç dengeleri dijital ortamın kamuoyunu ikna edemediğini savunmakta ve bu isteklerinden kaynaklı olarak da yazılı basın ve televizyon hala varlıklarını devam ettirmekle birlikte tercih edilme durumları da daha fazladır. (Yurdigül ve Yüksel, s. 146).

Gazete kavramı birçok araştırma için tarihi belge görevi üstlenmektedir. Bu açıdan gazete içerikleri birçok alanda kaynak olarak kullanılabilir ve bu kaynaklar bilgilendirici olmaktadır. Gazetelerin tarihi belgeler olarak görülmesi yaşanan her önemli olayın gazete içeriklerinde yer bulmuş olması ve kalıcı olması gelmektedir. Gazeteler kamuoyunun görüşlerine de haberlerinde yer vermektedir. Gazetelerin bünyesindeki haberlerin her konu ile ilgili toplumdan parçalar taşıması çok yönlü bilgi birikiminin saklanması ve tarihsel anlamda saklanması imkanı vermiştir. Siyaset, ekonomi, sosyal, psikoloji, kültürel, biyolojik birçok başlık haberlerde yer edinebilmeyi başarmıştır (Öztahtalı, 2012, s.224). Toplumunu yine topluma yansıtabilen gazeteler çok özel içerikler olmakla birlikte kamuoyunun sesidir.

İletilmek istenen ve alınmak istenen enformasyon alışverişi, tarih boyunca tarihi belge olarak niteleyebileceğimiz gazeteler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Dijital ortamda hayat bulan gazeteler format değiştirse de geçmiş içeriklere ulaşabilmemiz gazetenin bu görevini yerine günümüzde de getirdiğini göstermektedir.

Habermas'a (1989, s.74.), göre özellikle gazetenin basım kültürüne dayalı olarak, kamu alanı, demokratik toplumun asıl politik tartışma bölgesidir. Bu görüşe göre gazete, öncelikle düzeyli tartışmayı harekete geçirme ve ona yardım etme hizmeti görür. Bununla birlikte, oynadığı rolün bir başka yanı daha vardır onun. Gazete, bilgiyi bir alıcılar kitlesine ulaştırarak hayali bir ulus devlet topluluğunun oluşmasına yardım eder. Burada anlatılmak istenen, daha sonraki radyo televizyon medyası gibi, gazetenin interaktif olmadığıdır. Onun ulusal bir hayali toplum ortaya çıkarması, susturulmuş bir kitle alıcısı yoluyla olur (Habermas, Jürgen,1989,Aktaran: Mumay, 2003, s.17). Habermas, gazetenin radyo televizyon gibi görsel işitsel özelliklerinin olmamasından kaynaklı etkileşiminin az olmasına rağmen kitle iletişim araçlarının özellikle de gazetenin kamusal alandaki rolü üzerinde durmakta ve gazeteyi bu yönden yüceltmektedir. Gazetenin kamusal bir işlevi olduğunu savunur. Habermas, aslında burada kitle iletişim araçlarının kamusal alanda yarattığı feodalleşmeden bahsetmektedir.

Gazetenin birçok düşünür ve lider tarafından tanımları yapılırsa da bütün özel tanımların birbirini tamamladıklarını söylemek yanlış olmaz. Düşünürlerin gazete kavramı üzerine kafa yordukları ve gazetenin özelliklerine yenilerini kattıkları söylenebilir. Tarihten günümüze varana dek uzun bir yol kat eden gazeteler topluma nakşedilen önemden ötürü kendi önemini de toplum üzerinden var edebilmektedir.

1.3.1.1.Haberci(Gazeteci)

Haberci, haber getiren kimse veya muhabir (ihbar eden) anlamındadır. Habercinin (Gazeteci), toplumun geneliyle alakalı nesnel anlamda bireyleri bilinçlendirmek, yaşanan gelişmelerden haberdar etmek, alakadar olunan toplum sorunlarına bilinçli kamuoyu oluşturmak adına görevini yapan çalışan olarak nitelendirilebilir. Gazetecilik mesleği, kamuoyunun çıkarları doğrultusunda

yapılması gereken bir meslektir. Bu çıkarlar güvenilir bilgi, doğru bilgi, hızlı bilgi ve çok faktörlü bir çıkar meselesine dayanmaktadır. Tüm bu çıkarların gerçekleştirilmesi adına gazeteciye büyük bir sorumluluk ve etik kurallara bağlı olarak çalışma bilincini yüklemektedir

Gazetecinin tanımı yapılırken; geleneksel bir yayın organında çalışan, haber üretimi için bilgi toplayıp haberini inşa eden bunu işi olarak benimseyen kimse olarak nitelendirilmiştir. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesine göre ise gazetecinin tanımı daha resmi şekilde açıklanarak, bir süreli yayında kanuna uygun çalışma şartları altında çalışan, haber yazma işlemiyle ilgilenen ve tüm çabasını bunun üzerine yoğunlaştıran ayrıca geçim kaynağını da buradan sağlayan bir meslek olarak adlandırılmıştır. Uluslararası Gazetecilik Federasyonu ise gazeteciye tanımlarken bir yayın organında çalışan, yayına katkı sunan ve yayın üzerinden de kazanç elde sağlayan kişiyi ifade etmektedir (Tayfur, 2018, s.11-12). Bu tanımlarda, gazeteci, meslek ilkelerine bağlı, bir gazetede haber yazan birey olarak tanıtılmıştır. Gazeteci mesleğini en yalın haliyle bu şekilde tanımlayabiliriz.

Toplumsal yaşamın temel ihtiyaçlarından bir tanesi de haberdar olmaktır. Bu haber ihtiyacımız ise gazeteciliğin meslek ilkesidir. Gazetecilik profesyonelleşmeye doğru evrilirken alt kültür aşamaları da geçirmiştir. Haberler toplumları ve bireyleri anlatan önemli metinler olarak görülmektedir. Haberleri oluşturan gazeteci adayları da toplum içerisinde var oldukları için o toplumdaki izler taşımakta ve o toplumu yansıtmaya çalışmaktadırlar (Özmen, 2022, s.12). Gazetecilerin de birer okuyucu oldukları düşünüldüğünde haberlerin oluşumunda empati yapmaları bunun sonucunda haberlerini yazmaları gerekmektedir. Okuyucularının da tıpkı kendisi gibi en doğru güvenilir habere ulaşma hakları vardır.

Mesleğin, etik değerlerle uyumlu olarak yerine getirilmesi denildiğinde akla ilk adımda; bütün meslekler için ortak olan ilkeler ve bunların ötesinde mesleklerin işlevleriyle ilgili diğer ilkeler gelmektedir. Bu bağlamda, gazetecilerin saygılı, dürüst, güvenilir, adil yurttaşlar olmaları ve görevlerini bu yönde gerçekleştirmeleri doğal beklentidir. Bu görevlerin yerine getirilmesi, önceliklerin belirlenmesi ve ilkelerin içselleştirilmesi, bu işe, kişisel yaşam birikimiyle iç içedir. Makro koşullar önemli ölçüde belirleyici olmakla beraber, mikro koşulların etkisi

de göz ardı edilemez. Toplumsal faydanın bireysel çıkarlardan önde gelmesi bilinen bir görev ve sorumluluktur. Gerçeğin, doğru biçimde aktarılması hem bireysel, hem de kurumsal bazda gazeteciliğin başlıca sorumluluğu olarak görünmektedir. Haber ürününün en yüksek kalitede oluşturulması bu sorumluluğu bütünleyecektir (Dedeoğlu, 2016, s.55-56). Hukuki sürece tabi tutulmadan meslek etik ilkelerine bağlı kalan basın çalışanlarının sayıca fazla olduğu toplumların medya sistemleri daha da kuvvetlenecektir.

Gazeteciler öncelikle sorumluluklarının bilincinde olmalıdırlar. Çünkü bağlı buldukları kurumların ve genel olarak medyanın temsilcisi durumundadırlar. Emrinde çalışılan kişilerin haberci sorumluluğuna uygun düşmeyen tutumları nedeniyle yazdırılan haberler haberciyi haklı çıkarmaz. Çünkü kişiler yalnız gösterdikleri davranışlarla övülür ya da yerilirler. Gazeteci, kaynağını, haber yayınlanmadan önce araştırma bilinci ve sorumluluğu taşımalıdır. Genel bir kanı olarak haberin kaynağının açıklanmaması gerektiği düşünülür. Ancak bu gazeteciler için o kadar da kolay değildir. Bir hikâyenin doğruluğu veya bir kaynağın dürüstlüğü o kaynağın açıklanmasına bağlıdır. Sonuçta bireylerin birincil görevi kendi özerk etkinliklerini yerine getirmektir. Haberciler, ayrıca özerklik değerlerini kullanmaya izin veren fikirlere sahip olmalıdırlar. Yani gazeteciler farklı durumları hoşgörü ile karşılamalıdır. Belirli bir inanç sistemine taraftar ya da karşı olan insanları hemen yargılamamalıdır. Çünkü gazeteci öncelikle açık görüşlü ve hoşgörülü olmak durumundadır (Gezgin, s.12-13). Gazeteciler, haber kaynaklarını kamuoyu yararı varsa açıklamaları gerekir. Diğer anlamda gazetecilerin zaten haberi aldıkları kaynaklarının doğru olması gerekir bu kaynakları açıklamasalar da kaynak doğru güvenilir olmak zorundadır. Haberciliğin bu kısmının hesabı gazetecilerden sorulabilmektedir. Yani kaynağın kimden, nereden alındığı değil, kaynağın doğru olmasıdır önemli olan.

Gazetecilik haberleştirilmek için gerekli bilgilerin birleştirilmesidir. Fakat sadece bu anlam içerisine sıkıştırmamak gerekir. Öncelikle kamu için bir yarar söz konusu olmalıdır ve detaylı bir inceleme süreci geçirilmelidir. İnternetin gelişmesiyle birlikte gazetecilik haber üretiminde de değişiklikler gözlemlenmiş olup süreç daha hızlı işlemiştir. Bu hız faktörüyle haberlerin kalitesi üzerine bir sorgulama süreci de başlamıştır. Toplumda en çok etkileyici olan haber içerikleri

bilgilendirici olan, gerçek ve açıklayıcı olan haberlerdir. Gazeteci mesleğinin sorumluluklarına uyarak haber üretim aşamasında haberini oluştururken ince ayrıntılarıyla araştırıp verilerini elde etmelidir (Akgül ve Ayer, 2019 s.138). Haber gerekli araştırma ve özveriye tabi tutulduğunda ortaya çıkan haberlerin kalitesi de artmaktadır. Medyayı doğru kullanmasını bilen toplumların ülkelerinin gelişmesinin en önemli yolu medyadan geçmekte ise bu alan kıymetli görülmelidir. Çünkü dünya gelişmelerini ve gelecek bilgisini aktaran yine medyadır.

1.4.Geleneksel Basın ve Dijital Basın Kavramları

1.4.1.Geleneksel Basın Tarihi ve Özellikleri

Geleneksel basın, kitle iletişim araçları olan; gazete, radyo, televizyon, dergi vb. araçlarla yapılan tek taraflı bir iletişimin olduğu merkeziyetçi bir alanı temsil etmektedir. Geleneksel medyanın Türkiye’deki gelişimine baktığımızda Osmanlı Dönemi’nde gazetelerin yayın hayatına geçtiği görülmektedir.

Takvim-i Vakayi Gazetesi’yle Osmanlı basını yayın hayatı sürecine girmiştir. Resmî haberlerin yerleştirildiği gazete, daha çok resmi yayınlar yapmış ve Osmanlı hükümetinin çalışmalarını içermiştir. Daha sonra Ceride-i Havadis gazetesi Osmanlı’nın gazetesi olmuştur. Gazete ilk başlarda bağımsız bir yayın hayatı sürdürmüştür. Yaşadığı ekonomik çıkmazlarla birlikte hükümetten yardım almış ve hükümetin yarı resmi yayını olarak çıkmaya devam etmiştir. İlerleyen zamanlarda ise basında değişimler gözlemlenmiştir. Artık bağımsız olan devlete bağımlı olmayan gazeteler de çıkmıştır. Bu gazetenin ilk örneğini Tercüman-I Ahval göstermiştir. Gazete Agâh Efendi tarafından çıkartılmıştır. Gazete ilk özel gazetedir ayrıca devletten yardım şekli ise dolaylı yollardandır. Daha sonra Tasvir-i Efkâr gazetesi bağımsız olarak çıkartılmıştır. Çıkartılan diğer gazeteler ise şunlardır; Hürriyet Gazetesi(Namık Kemal ve Ziya Bey) ve Muhbir(Ali Suavi) gazetesidir.

Hürriyet ve Muhbir gazetesi kamuoyu oluşturan gazetelerdir. İki gazete de devlete muhalif etmişler ve bağımsız hareket etmişlerdir. Dolayısıyla iki gazetenin de ilk muhalif gazeteler olduğunu söyleyebiliriz. Bu gazeteler sonra İbret gazetesi yayım hayatına başlamıştır. Gazete daha çok dergi formatında olup düşünce üzerine kuruludur. Bu gazete de bu türün ilk örneği sayılabilir. İlk dönem gazeteleri

devlete bağı gazeteler olup kamuoyu oluşumu sağlanamamıştır. Sonraki dönem gazeteleri bağımsız gazeteler olmalarından dolayı kamuoyu oluşturabilmişlerdir. Bu dönemde devlete muhalif aydın kesim var olmuş ve devlet eleştirilmeye başlanmıştır. Aydın olarak nitelendirilen bu kesim muhalif önerilerde de bulunmuştur (Demir, 2014, s.85-86). Osmanlı dönemi gazetelerini önceki zamanlar için devletten ayrı düşünemeyiz. Sonraki süreçte aydın kesimin de toplumda görünürlüğünün artmasıyla birlikte gazeteler kamuoyu oluşturmaya başlamış, muhalif bir tavır takınmışlardır.

Geleneksel medya kavramı içerisinde yazılı, işitsel ve görsel kitle iletişim araçlarını barındırmaktadır. Bu araçlar; televizyon, radyo, dergi ve gazetedir. Kitle iletişim araçları kendi içerisinde değişik alanları ve özellikleri temsil etse de yeni medyayla kıyaslama yapıldığı zaman bu araçlar geleneksel medya kavramına dahil edilmektedir. Yeni medya dışında geleneksel medya araçları arasında gazeteye göre radyo ve televizyon daha çok akılda tutulmaktadır. Televizyon yayıncılığında özel yayıncılık faaliyetleriyle birlikte bağımsız olmaya başlaması yoğun ilgi görmesini sağlamıştır. Bu ilginin oluşumunu etkileyen diğer neden ise, dünyada ve ülkemizde okuma oranı düşüklüğüdür. Bu durumun oluşumunda ekonomi-politik ilişkilerin yazılı basındaki baskınlığı olarak da görülebilir. Görsel basın, yazılı basının önüne geçerek daha popüler hale gelmiştir. Yazılı basın organı gazete radyo ve televizyon ile kıyaslandığında görsel ve işitsel özellikten yoksun olmasından dolayı daha duruğandır. Radyodan yapılan haberler daha hızlı sunulur, yazılı basın haberleri ise daha hızlı güncelleme yaşamaktadır. Geleneksel basın kitle iletişim araçları bunlar ve benzeri sebeplerle birbirlerinden ayrılabilir. Her kitle iletişim aracının ön planda olan başka başka özellikleri bulunmaktadır. Radyo ve televizyon habercilik bakımından kıyaslandığında işitsel anlamda aynı işlevi görürken, görsel anlamda televizyon haberciliği öne çıkmaktadır. Radyonun ve televizyonun kendine has bu özellikleri yazılı basını geri planda tutacak bir neden olarak görülmemektedir. Yazılı basın radyo ve televizyon haberciliğiyle kıyaslandığında ortaya çıkan diğer bir özellik ise, haberler üzerinden yapılan yorumlama ve eleştirel yaklaşımların da dahil edilmesidir. Genel değerlendirme yaptığımızda, kitle iletişim araçlarından gazete için yorum aracı olduğunu söyleyebiliriz (Yurdigül ve Zinderen, 2012, s.84).

Geleneksel medya merkezîyetçi bir yapıya sahip ve sınırlılıkları olan bir alanı temsil etmektedir. Yeni medya ortamında ise sınırlılıklara bağıllık geleneksel medyaya oranla daha düşüktür (Delal, 2018, s.20). Geleneksel medyada haber üretiminin gerçekleşmesi için her şey bir merkezden yürütölmekteydi. Bir ofis ortamında oluşturulan haberler kararların alınma aşamasından sonra muhabirin haberi yazması, editoryal süreçten geçmesi ve baskıya gitme aşaması bu merkezden yürütölmekteydi. Medya ortamındaki bu merkezîyetçi yapıdan kastedilen, medya organı yetkilisinin karar onayından sonra alt birim çalışanlarının bu kararları uygulaması anlamına gelmektedir.

Gazetecilik mesleği 19.yüzyılda yükseliş yaşamıştır. Bu yüzyılda gazetecilik, bazı kesimlere hitap etmekten çok kitlelere yönelmiştir ve habercilik anlayışında değişimler gözlemlenmiştir. Artık gazetecilikte yeni kavramlar öne çıkmış ve ilgi çeken haberler olma yaklaşımları görölmüştür.20.yüzyıla gelindiğinde gazetecilik hala bu kavramların önemi üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlgi çekme anlayışı televizyon, radyo, magazin ve fikir gazeteciliğinin odak noktasını oluşturmaktadır.21.yüzyıla gelindiğinde mesleğın yapılma şeklinde değişiklikler gözlemlense de bu yüzyılın anlayışında bu kavramın kullanılması önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

Kitle iletişim araçları 20.yüzyılda çeşitlenmiştir. Bu durum gazetecilik için önemli bir gelişmeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla bu çağ kitle iletişim çağı kavramı olarak anılmalıdır. Bu yüzyıl iki dönemde incelenebilir. İlk dönemde baskın olarak yazılı basın, ikinci dönemde önce radyonun daha sonra da televizyonun hakimiyetine şahit olunmuştur. Geleneksel gazetecilik 20.yüzyıla gelindiğinde de varlığını yeni medya araçlarına karşı da koruyabilmiştir. Gazetecilik mesleğında geleneksel basının değişim dönüşüm geçirmesinde internetin doğuşu ve gelişimi etkilidir (Tokgöz, 2003, s.60-61). Bu sayede öncelikle bu teknolojiyi kullanma durumu tercih edilme durumunun ötesine geçmiş adeta zorunlu bir hal almıştır. Medya organlarından bir tanesinin ağlarla habercilik yapması diğer organları harekete geçiren durum olmuştur. Medya organları arası rekabet de böylece ağ sistemlerinin yükselişine istemeyerek de olsa katkı sunmuştur. Geleneksel medyanın karşılıklı iletişim özelliğinin olmaması okuyucuların ne istediklerini de bilmemelerine ve onların istekleri dışında haberler

yazılmasına neden olmuştur. Okuyucunun taleplerini iletememesi geleneksel medyanın gelişimini yavaşlatan önemli noktalardan bir tanesidir. Burada bahsedilen iletişim, gazeteden okuyucuya giden iletidir. Okuyucudan gazeteciye dönen bir ileti ise bulunmamaktadır.

Önceleri genellikle insanları sadece olaylar ve durumlar hakkında bilgilendirmek ve uyarmak maksadıyla kullanılan bu araçların, etkileri ve işlevleri de, daha sonra çok farklı boyutlara ulaşmıştır. Gazetelerin bugünkü formlarına ulaşmasına kadar, kitle iletişimi çeşitli şekillerde devam etmiş, başka haber tabletleri ve haber broşürleri olmak üzere ilk kitle iletişim araçlarıyla yapılan bu kısıtlı “bilgi paylaşımı” belirli yerlerde sınırlı kalmıştır. Sadece belirli bir çevreyi kapsayan bu kitle iletişiminin etkisi de yerel düzeyde kalmıştır. Ancak zaman içerisinde bu araçların giderek bir güce dönüşmesi ve bunun fark edilmesi, kitle iletişiminin yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. 18.Yüzyılla birlikte ortaya çıkan bazı gelişmeler, kitle iletişimindeki köklü değişimlerin de habercisi niteliğindedir. Sanayileşme, teknik buluşlar, gazete basımındaki yeni imkanlar, posta ve dağıtım vb. alanlardaki teknik gelişmelerin yanı sıra, okuyucu sayısındaki artış boş zaman olgusu kamuoyu kavramı gibi sosyal gelişmeler de kitle iletişimini önemli kılan unsurlar olmuştur. Bugün geleneksel medya olarak adlandırdığımız kitle iletişim araçları ile ilgili asıl gelişmeler yirminci yüzyılın başından itibaren yaşanmaya başlanmıştır. Yüksek tirajlara ulaşan gazetelerle birlikte radyonun kullanılması hemen sonrasında televizyonun hayatımıza girmesi ve nihayetinde internet sistemi kitle iletişiminin kökten değişmesine yol açmıştır. Öyle ki insanların düşüncelerinde yaşam biçimlerinde kişisel tercihlerinde bu araçlar belirleyici olmuştur, bugün teknolojik anlamda yaşanan önemli gelişmeler ise bu araçların yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir (İnce, 2018, s.18-19). İnternet çağıyla beraber değişim yaşayan sektörlerden olan yazılı basında gazeteler de bu değişimden nasiplenmişlerdir. Değişimin kaçınılmaz olduğu böyle zamanlarda en doğru olanı yapmak çağa ayak uydurmak değişimin yönüne doğru yönelmek gerekmektedir. Gazetenin eski popülerliğini kaybedip sanala kayması yeni kazanımlar ve avantajlar olarak görülmeli, bu yeni alanın medya sektörüne ve kamuoyuna sunacağı avantajlar unutulmamalıdır. Gazete kavramına ise somut olarak değil, görevini yerine getirebilme amacını hala taşıyor mu? perspektifinden bakılmalıdır.

1.4.2.Dijital Basın Tarihi ve Özellikleri

İnternet alanındaki gelişmeler ve bununla birlikte teknoloji alanında yaşanan değişim, birçok farklı alanı etkilemiş olup gelişimlerine katkı sunmuştur. Gazetecilik mesleği de bu gelişmelerden nasibini alarak, içerik ve teknik anlamda yansımalarını bulmuştur (Kılınç, 2020, s.48). Gazetecilik bir değişim dönüşüm yaşayarak dijital mecralarda yerini almış geleneksel anlamda yapılan haber üretiminin süreç ve yöntemleri farklılaşmaya gitmiştir. Teknolojik gelişmelerin medya üzerindeki etkisinin anlaşılması bakımından internetin tarihi ve gelişim sürecinin de bilinmesi gerekmektedir.

Galaktik ağ kavramıyla gündeme alınan internet köken olarak 1962 yılına denk gelmektedir. Kavramı açan taraflar ise Arpanet ve Massachusetts Institute of Technology'dir. İlk bağlantı ise Ucla, Srı, Ucsb ve University of Utah ile yapılmıştır. Bu bağlantı ise 1969 yılında Arpanet çevresinde görülmüştür. İlk bilgisayar şekli bilgisayar arası bağlantılarıdır. Daha sonra Ncp protokolü Arpanet'in çalıştığı protokol olmuştur.

İleri Ağ Hizmetleri (Advance Network Services) ile internette özelleştirme dönemi başlamış oldu. Bu dönem 1990'lı yıllara denk gelmektedir. Süreç NSF'nin aradan çekilmesiyle birlikte tamamlanma süreci yaşamıştır. Bu süre zarfından sonra internet tamamen özel işletmelerin bünyesine geçmiştir (Tokgöz, 2003, s.78-79).İnternetin özel işletmelere kaymasıyla birlikte habercilik alanında da kendisini göstermeye başlamıştır. Kitle iletişim araçlarına yenilerinin katılmasıyla habercilik yapılan araçlar çeşitlenmiş çoklu bir ortama geçiş yapılmıştır.

İnternetle birlikte geleneksel gazetecilik kavramının yanına internet gazeteciliği kavramı eklendi.1990'lı yıllarla birlikte daha fazla telaffuz edilmeye başlanan internet gazeteciliği, metin, ses, görüntüyü (çoklu ortam-multimedia) bir arada barındırıyor olması, yer ve zaman kısıtlılığının olmaması, arşivleme özelliği sayesinde geçmişe dönük, metin, ses, görüntüyü içeren haberlere ulaşabilmenin kolay olması, etkileşime olanak tanınması, maliyetinin (web sitesi kurmanın maliyetinin gazete veya televizyon yayıncılığı maliyetinden düşük olması, dağıtım için başka kanala ihtiyaç olmaması, daha az eleman istihdamı vb.) az olması gibi özellikleriyle geleneksel gazetecilikten ayrılmaktadır (Turan, 2007, s.40).

Yukarıda sayılan özellikler habercilik alanında çığır açmış, birçok haber sitesi oluşturularak habercilik dijital ortamda yapılmaya başlanmıştır. Bu yeni ortamda artık herkesin bir gazeteci olarak kendini gördüğünü söylemek mümkündür. Gazetecilik eğitimi almamış, haber yazma kurallarını bilmeyen, habercilik etik ilkelerinden haberdar olmayan birçok kullanıcı bu alanda aktifleşip gazetecilik yapmaya başlamışlardır. Bu durum haberciliğe zarar vermeye başlamıştır.

İnternet gazeteciliğinin ilk uygulamaları, geleneksel gazetelerin gazete sayfalarını, dolayısıyla haber içeriklerini internet üzerinden birebir yayınlamaları şeklinde kendini göstermiştir. Daha sonraki süreçte, geleneksel gazeteler haberlerini internete aktardıkları gibi internete özgü yeni içerikler de üretmişlerdir. Böylece gazeteler, basılı hallerinden farklı bir biçime bürünmüştür. Zaman içinde, geleneksel haber kuruluşlarından tamamen bağımsız internet gazeteleri devreye girmiştir. Bu gazeteler, internetin imkanları doğrultusunda, geleneksel gazetelerden biçimsel olarak farklı ve geleneksel gazetelerdeki sınırlılıklarının aşıldığı haber içerikleri üretmişlerdir. Son dönemde hızla gelişen ve gitgide yaygınlaşan internet gazeteciliği ile geleneksel gazetecilik tamamen ortadan kalkmamış fakat yeni bir biçime bürünmüştür (Aral, 2019, s.155). İnternet gazeteciliğini ortam bakımından farklı düşünsek bile gazetecilik ve haberciliğin temelleri için geleneksel basından destek alması gerektiği unutulmamalıdır.

İnternetin doğuşu beraberinde teknolojik gelişmeleri etkilemiş ve medyada her alan gibi bu gelişmelerden etkilenme süreci yaşamıştır. Medya alanında yaşanan tüm bu gelişmeler yeni kavramları da doğurmuştur. Bu kavramlar yeni medya ve yeni tip gazetecilik olarak ifade edilebilir. Yaşanan tüm gelişmelerle birlikte artık haber yapma yöntemlerinde de değişimler gözlemlenmiştir. Gazetecilik mesleğinin amacı haber verme ve kamuoyunu bilgilendirme olduğu için özünde toplumun kendisini ilgilendiren gelişmelere dayanmaktadır. Teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin yeni medya alanını oluşturması ve bu alanda meydana gelen değişimler ve gelişmelerin medyaya ne şekilde taşınmış olduğunun bilinmesi meslek ilke ve amaçları bakımından değerli görülmektedir (Yavuz, 2021, s. 91).

Yazılı basın gazeteleri pahalı bir medya koludur. Bu finansal kaynağın haberler üzerinden sağlanması hem rekabeti doğurmuş hem de teknoloji ile

gazetecilik arasındaki tarafi açıklayıcı kılmiştir. Bu ilişki ile birlikte rekabet düzeyi haberler üzerinden ilerlemiştir. Teknolojinin elde edilebilmesi için haberden kar elde etmek önemli görülmüştür. Teknolojiyle birlikte gelişen dijital habercilikte denetimin olmadığı görüşü savunulmaktadır. Bu düşünce internet ve beraberinde sunduğu teknolojinin aslında bazı güçlerin elinde olduğu durumunu yok saymaktadır. Teknolojinin medya organlarına sunmuş olduğu yenilikler siyasi ve ekonomik ilişkilerden ayrı bir alanı temsil etmemektedir. Dolayısıyla hem inşa edilen haberler hem de okuyucular bazında düşünüldüğünde gerçek olmayan bir dünyanın yaratılmadığı açıkça görülecektir (Yavuz, 2021, s.90). İnternet üzerinden haber içeriklerine kolay ulaşmamız avantaj sağlayabiliyorken dezavantajlarını gözden kaçırıyor olabiliriz Daha ekonomik bir mecranın bizlerden götördükleri de olabilir. Kullanıcı bilgilerimizin görünür kılındığı bu alanlar kimliklerimizi de açıkça ortaya koyduğumuz alandır aslında. Özellikle haber içeriklerinin şüpheli olduğu bu alanlarda eriştiğimiz her içeriğe de ayrı ayrı dikkat etmeliyiz. Dijital haber portallarının birçoğu burada işlerini genel çerçeveye uygun yapmaktadırlar. Dikkat etmemiz gereken nokta her içeriği gerçek kabul etmememizdir.

Dijitalleşmenin getirdiği bir diğer önemli değişim ise istihdam oranlarında karşımıza çıkmaktadır. Yerelde ve ulusalda dijitale geçiş yapan gazetelerin sayısının artmasıyla istihdam oranları da düşüş göstermektedir. Basılı ve dijital gazete sahipleri tek bir muhabiri bütün alanlarda çalıştırarak çalışan sayısında tasarruf sağladıklarını düşünmektedirler. Basın işletmesinin en büyük ikinci gideri olarak görülebilecek çalışan giderleri, bu yöntem sayesinde bir düşüş göstermektedir. Basılı gazete için çalışan muhabirlerin aynı zamanda gazetenin web sitesi için de haber üretiminde bulunarak, ek işi yükü ile karşılaşmakta olduğu düşünülebilir. Ancak internette yer alacak haber metinlerinin genel anlamda okuyucuyu yormayacak ilgi çeken başlıklar ile tıklanmasına sevk edilecek nitelikler taşıması gerekmektedir. Dolayısıyla bu alanda çalışacak personelin pratiklerini de salt bu alanda geliştirmiş olması profesyonellik açısından önemlidir. Nitekim kimi zaman haber metninden bağımsız, sadece tık sayısı kazanmak için magazinleştirilmiş haber başlıklarına internet medyasında sıkça rastlanmaktadır. Bu durumda gazetelerin internet ve basılı haberlerinde kullandıkları dilin birbirinden farklı olması gerektiğinin kanıtı sunulabilir (Baysal ve Karakulak, 2020, s.456-457). İnternet haberleri ve basılı haberler farklı

mecralarda oluşturulan haberler olduğundan haber dillerinde farklılıkların gözükmesi normal karşılanacaktır. Fakat haber dili, her iki mecrada yayınlanacak haberler için de açık, anlaşılır, yalın ve basit olmalıdır. Haber dili tüm okuyucuların ortak anlamına en uygun tarzda yazılmalıdır.

Haber metninin okuyucuya kolay yoldan anlatılması, görselliğinin güçlü olması, ulaşımındaki hız süreci beraberinde bazı sorunları yaratsa da erişimindeki rahatlık daha da artmıştır. Dijital ortamdaki bu hızın yaratmış olduğu habere güvendedeki eksiklik yapılacak denetim mekanizmalarıyla ortadan kaldırılabilir ve güvenli bir zemin hazırlanabilir. Böylece daha kaliteli haberlerin sayısı ve erişimi artacaktır (Sucu ve Almasoodi, 2021, s.64). Dijital mecrada tık kaygısıyla hareket eden haber siteleri yöneticilerinin ürettikleri her haber için niteliksiz haber değerlerinden yoksun demek de yanlış olacaktır. Yukarıda da ifade edildiği gibi denetimlerin arttırılması haberlerin değerliliğini arttırması yönünden kazanç sağlayacaktır.

İnternetin medya alanına kattığı gelişmelerle birlikte hem avantajlı hem de dezavantajlı duruma düşmüştür. Gelişen ve değişen bir sistem oluşmuşken gazeteciliğin de bu sistem içerisine dâhil olması beklenmektedir. Geleneksel medya ortamındaki gazetecilik anlayışının değişmiş olması gazeteciliği dijital ortama kaydırmıştır. Gazete almak ve haber h okumak geleneğinin ve oranının hızla düştüğü günümüzde gazeteler artık işlevini diğer iletişim araçlarına bırakmıştır. Önceleri radyo ve televizyon ilken teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte internete bırakmıştır. Geleneksel basın gazeteleri yeni medya karşısında tamamıyla yok olmayacak bir noktaya kadar varlığını korumayı sürdürecektir. Yazılı gazetelerin güvenli oluşları her zaman önemini korumuş olacak ve değişen bu yeni medya ortamına da en kısa sürede adapte olmalarının yolları da aranmalıdır (Çakır, 2007, s.147). Günümüzde geleneksel gazetecilik; varlığını devam ettirmektedir. Birçok yazılı basın gazeteleri hem yazılı hem de dijital alanda haber yazmaktadırlar. Gazetelerin neredeyse tümü dijital alana kaymış olsa da erken pes edeceği düşünülen geleneksel medya organları, bu düşüncenin mücadelesini hala vermektedir.

1.4.3. Geleneksel Basın ve Dijital Basın Farklılıkları

Geçmişten günümüze kadar yaşadığımız evrende insan ve doğayla ilgili meydana gelmiş ya da gelmesi mümkün her bir olay-olgu insanoğlunun en çok merak ettikleri arasındadır. Bu bilme isteğimizi gideren medya; geçmişte bunu geleneksel medya araçlarıyla, günümüzde de hem geleneksel hem de yeni medya araçlarıyla yapmaktadır. Bir haberin oluşu bizi bir gazete almaya yönlendirirken, şimdilerde de gazetelere dijital basında erişebilmekteyiz. Bunda dijital ortamın hız ve ücretsiz oluşu etkili olabilmektedir. Gazeteyi satın alıp okuma kültürü devam eden bir kuşak hala olsa da özellikle yeni jenerasyon için dijital ortamdaki gazeteler daha cazip bir hal almıştır. Yine de sabah-akşam haber bültenlerinde ekranlarda haber sunumu yapan spikerlerin ellerinde gazeteler görmek, geleneksel basının devam ettiğinin bir göstergesidir.

Geleneksel gazetecilik dijital gazetecilikten farklı bir anlayışı barındırmaktadır. İnternetin gelişimiyle birlikte doğan internet gazeteciliği gazeteciliğe yenilikler getirmiştir. Bu yaklaşımlar yakınlık ve zaman kavramlarını tekrar tartışmaya açmıştır. Bu tartışmalar teknolojik yeniliklerden sonra ortaya çıkmıştır. Günümüzde ülkemizde ve diğer ülke toplumlarında meydana gelen her türlü gelişim ve değişimin tek bir toplumdaki bile ayırt edilmesinin olanağı yoktur. Bu, küresel köy olan dünyamızın bizlere sunduklarıdır. Ayrıca medya organları tarafından uluslararası herhangi bir gelişmenin ertelenmesi durumu etik olarak onaylanacak bir durum değildir. Okuyucuların haber alma hakkı bu anlayış üzerinden zarar görmemelidir. Bu çerçeveden bakıldığında internet gazeteciliği bir sorumluluk alanıdır ve gazeteciliğe kolaylıklar getirdiği gibi zorluklar da sunmuştur. İnternet üzerinden yayın yapan haber siteleri sadece kendi bölgelerindeki gelişmeleri değil diğer tüm ülke gelişmelerinden okuyucu kitlesini haberdar etmek ve bilgilendirmek zorundadır. Gazeteciler de tıpkı medya organları gibi bu sorumluluğa sahip olmalıdırlar ve haberlerini üretirken profesyonel bir yaklaşıma dâhil olmalıdırlar (Gezgin, 2002, s.77-78). Yeni medyanın habercilikte pratikliği sunması birçok alana hâkim olma mecburiyetlerini beraberinde getirmiştir. Bu dezavantaj gibi gözükse de aksine okuyucu kitlesine farklı içerikler de sunacağı için cezbedici bir hal alabilmektedir. Uluslararası ölçekten kastedilen internet haberciliğinin dünyaya açılma biçimidir. Günümüzde geleneksel medyada

olduğundan çok daha fazla uluslararası gelişmeleri merak etmekte ve ilgilenmekteyiz.

Gazetecilik mesleğindeki değişimler haberciliğin tüm yönlerinde yenilikler meydana getirmiştir. Teknolojinin sunmuş olduğu imkânlar habercilikteki fiziksel ortamı yok ederek daha serbest çalışma ortamını yaratmıştır. Gazeteciler artık bir mekâna bağlı kalarak çalışmamaktadırlar. Bu durumun yarattığı bazı olumsuz durumlar da vardır. Gazeteciler artık mekândan uzak kaldıkları için yalnızlaşmışlardır. Yalnız kalan basın çalışanları bireyselleşmeye, rekabete yoğunlaşmaya başlamışlardır. Çünkü gazeteciler artık birlik ve beraberlik ortamı içinde çalışmamaktadırlar. Mesleğin gelişimine de olumsuz etkisi vardır. Yeni medya ortamındaki en belirgin faktör hız faktörüdür. Bu hız faktörü ise teknolojik gelişmeler ve beklentiler ilişkisi üzerinedir. Bu durumda yanlış bir anlama söz konusudur. Ortaya çıkan bu hız faktörünün sebebi olarak gazeteciler ve medya organları değil teknolojinin kendisi sorumlu tutulmaktadır. Aslında yaratılan yeni habercilikle bazı gerçeklerin görülmemesini istemektedir. Burada gazetecinin/muhabirin çalışacağı süre zarfında hızı arttırması ve daha fazla üretim yapma isteği yatmaktadır. Böylece gazeteciler haberlerini derine inmeden hızlı bir şekilde oluşturarak inşa etmektedirler. Kendilerinden beklenen vaziyet en hızlı yolla en fazla haber üretimi yapmaktır. Haber üretiminin ve gazetecilerin üzerindeki hız baskısı haberlerin gerçekliklerinden şüphe duyulmasına ve haber kaynaklarının da doğru olmamasına dayanan şüphelerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu şüpheler ve gerçeklikler haberin niteliksiz olmasına neden olmaktadır. Mesleki sorumluluklarının farkında olan basın çalışanları bu durumdan memnun olmamakla birlikte heveslerinin kırıldığı da söylenebilir. Tüm bu belirtilen durumlar ve sonuçlarıyla gazetecilik için parlak günlerin görünmediği yorumunda bulunabilir (Yavuz, 2021, s.99-100). Haberin hızlı yayınlanması uğruna haberlerin kontrolden geçmeden dijital ortamda sunulması haberciliğe olan güveni zedelemektedir. Bu hız baskısı istihdamın da az oluşu düşüncesiyle birleştiği zaman içinden çıkılmayacak bir hal almaktadır. Geleneksel basının tiraj kaygısı, yerini tıklanma kaygısına bırakmıştır.

Tık tuzağı, internet gazeteciliğindeki sorunların en önemlisidir. Sorun reklamdan gelen gelirleri fazlalaştırmak adına içine girilen bir durumdan

kaynaklanmaktadır. Geleneksel basının ekonomisi ilan, reklam ve gazetenin satışından elde edilmektedir. Reklamdan gelen gelire bağı olan ise internet gazeteciliğidir. Her iki mecrada reklamın önemli bir alanı temsil ettiği ve gelir sağladığı doğrudur. Ancak fiyatın belirlenmesi her iki alanda farklı yollardan belirlenmektedir. İnternet gazeteciliğinde esas alınan nokta tıklanma iken geleneksel basında tirâjdır. Bu gelirleri arttırmak isteyen dijital medya organları etik olmayan yöntemlerle bunu gerçekleştirmek istemektedirler. Etik dışı uygulama olarak tüm bu anlatılanlar tık tuzağını tanımlamak adına. Bu yol hala birçok haber sitesi tarafından başvurulan bir yoldur (Şentürk ve Peker, 2021, s.1268). Tık tuzağı olarak adlandırılan bu durum haberleri niteliksiz kılan haber değerlerinden mahrum kalan haberleri temsil etmektedir. Tıklanma oranları üzerinden finansal kaynak elde eden haber siteleri güvenilirlik bakımından düşünüldüğünde geleneksel gazeteciliğin gerisinde seyretmektedir.

Yeni medya teknolojisinin gelişimiyle birlikte gelişim gösteren internet gazeteciliği geleneksel gazeteciliğin önüne geçip gelecekte de geleneksel gazeteciliği yok edip tek başına var olacağı konusu ilgi çeken konulardan bir tanesini oluşturmaktadır (Öztermiyeci, 2017, s.188). Birbirinden ilham alıp birbirini besleyen bu iki mecranın benzeştiği ve farklılaştığı alanlar olmuş olsa da derin çizgilerle birbirlerinden ayrılmamaktadırlar. Geleneksel gazeteciliğin daha güvenilir olması sanal ortamın daha fazla tık anlayışıyla ilerlemesi bazen amaç bazen de yöntem olarak değişkenlik gösterdikleri gözler önüne serilmektedir. Dijital olana ilgi günümüzde artmış gözükse de bir yanı sıra halen güvenli ortam olan geleneksel basından yanadır. Birçok okuyucu da her iki alanı birlikte kullanabilmektedirler.

Dijitalleşme, internet üzerinden yayın yapan medya organlarının teknoloji ile etkileşime girmesiyle birlikte birçok anlamda farklılıkların yaşanmasına etki eden kavramdır. İnternet yaşamımızı her alanda etkilemeye başlayarak, sadece iletişim aracı olmasının da ötesine geçmiştir. İnternette yararlanan teknoloji ve basın birbirleriyle de ilişki halindedir. Her iki alan birbirini etkilemiş olup iletişim ortamlarına olumlu getiriler sağlamışlardır. Yeni medya üzerine tartışmalar hala var olmaktadır. Bu tartışmalar daha çok haberciliğin yapısı ve tanımı üzerinden gerçekleşmektedir. Haberin inşa sürecinden başlanarak yaşanan her değişim bu

tartışmaların yaşanmasını sonlandırmamıştır. Yazılan haberler hangi konuyu temsil ederse etsin gazeteciliğin kodlarına bağlı kalmalıdır. Bu kodlara bağlı kalmayan yeni medya ortamı, yararlı ve doğru olmayan enformasyon ile donatılarak yararlı bir alanı temsil etmekten uzaklaşacaktır. Asıl amacı yararlı, güvenilir bilgi, nesnel bilgiyi yaymak olan internet haber siteleri gerçekleri çarpıtan bir yönlendirme yaparak okuyuculara ulaşmaktan uzaklaşacaklardır (Avanaş, 2021, s.24). İnternet gazeteciliği birçok farklı imkanları, farklı seçenekleri sunma imkanına sahip olsa da gideceği yolları olduğu muhakkaktır. Özellikle daha doğru habercilik anlamında çalışmalar yapılmalı, daha doğru haber yazmanın yolları aranmalıdır. Dijital medya çalışanlarına bu yeni mecranın habercilik eğitimi ve medya okuryazarlığı eğitimi verilmelidir.

Geleneksel medya yeni medyayla temas kurmaktadır. Bunun nedeni hem rekabet ortamının oluşması bakımından hem de varlığının devamlılığı bakımından olduğu söylenebilir. Geleneksel medya bazı konularda yeni medyayı eleştirmekte içerik ve satış konusu bu konulardan birkaçını oluşturmaktadır. Patron Murdoch, bu durumu restoran yemeği ile ilişki kurarak açıklamaya çalışmaktadır. Gazeteler ilk dönemlerinde haberlerini isteklere göre oluşturdukları için başarı elde etmişlerdir. Şu zamanda bu yöntemin tekrar edilmesi başarıyı yeniden doğuracaktır (Yurdigül ve Yüksel, s.159-160). Beklentiyi karşılamanın bir yeterlilik, bir gelişim durumu, bir pozitiflik durumu olduğu için asıl amacın bu beklentiyi karşılamak olduğudur. Gerçekleştirilen bu beklentiler üzerinden geleneksel medya organları kendi gelişimine yönelik sorumlu aramayacaktır. Aksine yeni medyanın getirilerini kendisine entegre etmenin yollarını arayacaktır.

Birinci bölüm; geleneksel basın ve dijital basın mecralarındaki haberleri, eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelediğimiz bu tezimizde ilgili kavramların genel hatlarını bilmemiz açısından önemli görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

COVID-19 SALGINI VE MEDYA

Bu bölümde; COVID-19 salgını ve medya ilişkisi ele alınıp incelenmiştir. Bir salgın hastalık olarak COVID-19 hastalığının tanımı, hastalığın özellikleri ve bulaşma koşulları, COVID-19 salgınıyla ilgili olarak Türkiye’de yaşanan gelişmeler ve medyanın COVID-19 salgını krizine yaklaşım biçimi, medyanın haber verme işlevi üzerinden değerlendirilerek; COVID-19 salgın sürecinin medyayı hangi alanlarda etkilemiş olduğu ortaya koyulmuştur.

2.1.Bir Salgın Hastalık Olarak COVID-19 Salgını

Pandemi bir hastalığın birçok ülkede görülmesi, yaygınlık kazanması olarak tanımlanmaktadır. Pandemi dönemi tedbirleri arasındaki en temel amaç yaygınlık kazanmasını önlemek için tedbirler almaktır. Ülkelerin vatandaşlarını koruması ve bunun gerekliliğinin yapılması pandemi ilanının bir sonucudur. Bireylerin sağlıkları sadece fiziksel açıdan değil ekonomik ve psikolojik sağlıkları da içerisine almaktadır. Sağlık boyutunu yaşamın her alanında görebileceğimiz şekilde düşünerek bu durumun yaşamı olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz. Dünya Sağlık Örgütü pandemilerin ilanını yaparken bu hastalığın hem yeni olması hem de hızlı bir şekilde yayılım göstermesi gerekmektedir (Aksoy, 2021, s.6). COVID-19, başlarda sadece Çin’de görülmeye başlanmasıyla henüz etkisinin tam olarak anlaşılamadığı bir virüsken farklı kıta ülkelerine yayılmasıyla, yayılma hızındaki artış ve bu yayılmanın hızını durdurabilmek amacıyla 11 Mart 2020 tarihinde DSÖ tarafından pandemi ilan edilmiştir. Pandeminin Çin’de başladığı günden takiben medya sürecin en yakın takipçisi olmuş, haber konularının tümünü Covid-19 virüsünden seçmiştir. Haberler ekonomi, beşeri, politika, askeri olarak değişse de ana tema hep virüs üzerinden çerçevelendirilmiştir. Günümüzde aşının bulunması ve neredeyse tam bağışıklığın sağlanmasıyla da hala medya sürecin en yakın takipçisidir.

Virüsler ve yarattıkları hastalıklar insan sağlığına ciddi yan etkileri olan hatta hızlı ölümlere sebebiyet veren pandemi krizlerini oluşturmuşlardır. Salgından etkilenen vatandaşlardan çok hastalığı taşıyan vatandaşlarla ilgilenen sağlıkçılar en yüksek risk ile karşı karşıya kalmışlardır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan

açıklamaya göre salgının erken dönemlerinde 52 ülkeyi kapsayan değerlendirme içerisinde 22.073 sağlıkçı virüse yakalanmıştır. Bu araştırmalar sınırlı kalmakla birlikte yapılan tahminlere göre hastalığa yakalanmış sağlıkçı sayısının açıklanan verilerden çok daha yüksek sayıları ifade edildiği söylenmektedir. Yapılan çalışmalar yüzdeler olarak %10 ile %20 arasındaki değerleri ifade etmektedir. Bu çalışmalar pandeminin ilk dönemlerini kapsamaktadır. Sağlıkçılar arasından virüs kapıp iyileşenler olduğu kadar hastalığı atlatabmayan ve ölümlerle sonuçlanan vakalar da fazlaca olmuştur (Pala ve Metintaş, 2020, s.156). COVID-19 pandemisinin etkilerini en çok yaşayanlar sağlık çalışanları olmuştur. Tüm dünya vatandaşları, evlerinde karantinadayken sağlıkçılar sahada işlerinin başındaydılar. Medya en çok sağlık çalışanlarını haberleştirmiş ve kaynaklarını da yine sağlıkçılardan seçmiştir. Medya salgının sadece tedavi boyutunu değil, sosyal ve ekonomik boyutlarını da ele alarak haberleştirmiştir. Çalışma saatlerinin uzunluğu, yeterli hekim kadrosu eksikliği, ek ücret ve mesai ücreti mağduriyeti, maaş azlığı vb. konular bu dönemde en çok haberleştirilen konular olmuştur. Medya çalışanlarının kaynak seçimi daha çok sağlıkçılardan seçilmiş olup, yapılan söyleyişler, röportajlar, hazırlanan raporlarda da yine sağlıkçılardan destek alınmıştır. Buradaki temel düşünce sağlıkçıların güvenilir kaynak olduğu düşüncesidir. Pandemi en yoğun geçen iş kolu sağlıkçılara düşmüş kendilerini koruma hastalarını iyileştirme arasında gidip geldikleri bu onurlu mücadeleyi büyük bir özveriyle tamamlamışlardır.

13 Ocak 2020'de Çin'in Vuhan Eyaleti'nde ortaya çıkmış olan Covid-19 virüsü en belirgin belirtileri olan nefes darlığı, öksürük ve ateş ile anlamlandırılan ve hastalar üzerinde yapılan çalışmalarla bu ve benzeri tanımlamalara kavuşan bir virüsdür. Salgının çıktığı ilk yer ise Çin'deki hayvan pazarı ve deniz ürünlerindedir. İlk çıkış noktası, bu eyaletten Çin'in diğer eyaletine ve ülkenin geneline yayılmıştır, Çin Halk Cumhuriyeti'nden ise diğer dünya ülkelerine yayılımı hızlanmıştır. Salgın başlangıçta Vuhan bölgesinde yayılım göstermişken ardından etki alanını daha da genişletmiştir (SağlıkB., <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir.html>, Erişim: 15.09.2022).

Yeni Koronavirüs hastalığı COVID-19'un belirtileri kişiden kişiye değişebileceği gibi her bulgu da görülmeyebilir. Özellikle salgının başlangıç zamanlarında insanlar tam olarak belirtiler üzerinden hasta olup olmadıklarını anlayamamışlardır. Kimi kesime göre virüsün tüm belirtilerinin taşınması gerekiyordu

kimine göre ise birkaç belirti de yeterli olabilmekteydi. En doğru bilginin Sağlık Bakanlığı sitesinde yayınlanması bu bilgi karmaşasının önünde biraz olsun durabilmiştir. Medya organlarında da yalan yanlış bilginin çokça üretiliyor olması hastalığın yanlış tanımlanmasına neden olmuş ve yanlış önlemlerin alınmasını da beraberinde getirmiştir. Tıpkı Sağlık Bakanlığı sitesinde yayınlanan içeriklerin etkisi gibi, kamu yararı güden medya organlarının sayesinde insanlar bilgi karmaşası içerisinde zor da olsa da doğru bilgiye ulaşabilmiş ve sağlıklarını koruyabilmek adına daha doğru tedbirler alabilmişlerdir.

Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19), ilk defa Çin’de tanımlanan, patojenitesi oldukça yüksek zoonotik viral bir enfeksiyondur. COVID-19 asemptomatik enfeksiyon, hafif üst solunum yolu hastalığı, şiddetli viral pnömoni kaynaklı solunum yetmezliği ve hatta ölümü kapsayan oldukça geniş bir klinik spektruma sahiptir. Dünya Sağlık Örgütü, Çin’e ait COVID-19 raporuna göre fatalite hızını %3,8 olarak bildirmiştir. Çin’de 72 314 olgunun dahil edildiği çalışmada, olguların %81’i hafif, %14’ü ciddi, %5’i kritik olarak değerlendirilmiş, dokuz yaş ve altındaki grupta ölüm bildirilmemiştir. Ancak 70-79 yaş arası vakalarda vaka-ölüm oranı %8.0 ve 80 yaş ve üstü vakalarda %14.8’dir. Çocuklarda COVID-19’un belirti ve bulgularının yetişkinlere benzer veya yetişkinlere göre genellikle daha hafif olduğu bildirilmiştir. T.C. Sağlık Bakanlığı güncel rehberinde gebe olmanın ağır seyirli COVID-19 için ek risk yaratmadığı bildirilmiştir. Hastalığa ait baskın semptomlar ateş ve öksürük olmakla birlikte hastalarda baş ağrısı, konjunktival hiperemi, nazal konjesyon, boğaz ağrısı, sekresyon artışı, balgam, halsizlik, hemoptizi, nefes darlığı, bulantı-kusma, diyare, karın ağrısı, miyalji, döküntü, tat ve koku duyusu bozukluğu gözlemlenebilir. Hipertansiyon, kardiyovasküler hastalık, diyabetes mellitus, kronik akciğer hastalığı, başta hematolojik olmak üzere maligniteler, immunsupresif tedavi veya hastalık, organ nakli, kronik böbrek yetmezliği, obezite, sigara kullanımı mortalite açısından risk faktörleri arasındadır. Lenfosit sayısında ve fibrinojen düzeyinde azalma ve karaciğer-böbrek fonksiyon testleri, troponin I, D-Dimer, laktat dehidrogenaz, protrombin zamanı, kreatinin kinaz, C-reaktif protein, ferritin, interlökin-6 yükseklikleri kötü prognoz belirleyicileri olarak klinisyene yol gösterebilir (Çelik ve Köse, 2020, s.43).

Covid-19'un başlangıcından itibaren kitlelere yönelik bilgilendirme yaparak katkıda bulunan Dünya Sağlık Örgütü, salgının seyrine katkıda bulunmuştur. Salgın, Çin'de başlayarak tüm dünya ülkelerine yayılmasıyla Dünya Sağlık Örgütü'nde çalışmalarına başlamıştır (Aydın ve A. Aydın, 2022, s.524). DSÖ, COVID-19 virüsünü pandemi ilan ettikten sonra dünyadaki son dakika gelişmelerini açıklama yaparak bildirmiştir. Özellikle aşı çalışmalarının gidişatından ülkeleri bilgilendirmekten mahrum etmemiştir. Hangi ülkede hangi aşı çalışması yapılıyorsa ve hangi aşamada ise onun bilgisi paylaşılmıştır. DSÖ haberlere de çokça konu olmuştur. Hem dünya basını hem de Türkiye basını bu açıklamaları değerli bulmuş ve haberleştirmişlerdir. Sağlık gibi hassas bir konuda Dünya Sağlık Örgütü'nün çalışmaları ve açıklamaları pandeminin seyrinin bilinmesi ve alınacak tedbirler bakımından önem arz etmiştir. DSÖ pandemi sürecinin aktif rollerinden birisi olmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi, Çin'in Wuhan şehrinde görülen ve etiyojisi bilinmeyen pnömoni vakalarını 31 Aralık 2019'da bildirmiştir. Vakalarda ateş, nefes darlığı ve radyolojik olarak bilateral akciğer pnömonik infiltrasyonu ile uyumlu bulgular tespit edilmiştir. Etken, yeni bir koronavirüs [novel coronavirus (2019-nCoV)] olarak 7 Ocak 2020 tarihinde tanımlanmıştır. Daha sonra 2019-nCoV hastalığının adı "coronavirus disease-2019 (COVID-19)" olarak kabul edilmiş, virüs "severe acute respiratory syndrome coronavirus (SARS-CoV)"a yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak isimlendirilmiştir. DSÖ, COVID-19 salgınına 30 Ocak 2020 tarihinde "Uluslararası Boyutta Halk Sağlığı Acil Durumu" olarak sınıflandırmış, 11 Mart 2020'de ise küresel salgın (pandemi) olarak tanımlamıştır. Antarktika dışında, dünyadaki tüm ülkelerde SARS-CoV-2 virüsüne saptanmıştır. Hastalığın ilk ortaya çıktığı Çin, Singapur gibi bazı ülkelerde görülme hızı ve ölüm sayıları azalmış, hastalık kontrol altına alınmıştır (Şirin ve Özkan, 2020, s.6). Covid-19 pandemisi gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri içerisine alan ve bu yönüyle de diğer pandemilerden ayrılmaktadır. Virüsün nasıl ortaya çıktığı merak konusu olurken bir kesim komplo teorilerine merak salmış bir kısmı ise daha gerçekçi nedenler bulmaya yönelmişlerdir. Bu durumun yaratılmasında bireylerin yaşanan çağda komplo teorilerinin olma ihtimaline inanmamaları gelmektedir. Bu farklı düşüncelere sadece bireylerde değil devletlerin üst düzey yöneticilerinde rastlanmıştır (Budak ve Korkmaz, 2020, s.75). Özellikle bazı ülkeler ve devlet başkanları birçok ülke kapanma

kararı almış, uçuş yasağı koymuş ve yardım çağrılarını yapmalarına rağmen hala COVID-19'un ciddiyetine inanmamışlardır. Böyle düşünmelerinde ülkelerin haklılık payı olabilir, çünkü dünyanın pek de alışık olmadığı bir durum yaşanmıştır. Fakat komşu ülkelerin içinde buldukları tabloya bakıldığında pandeminin etkileri ve önemi anlaşılacak bir durum da değildir. Özellikle medyanın bu süreci yakından takip etmesi ve haberlerinin neredeyse tümünü virüsten tercih etmeleri de sürecin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Medya, süreci yok sayan bu ülke ve başkanlarını Covid-19 döneminde haberleştiren organ olmuştur.

Yanılıcı bilgi ve içerikler son zamanlarda hayatımızın her alanında görülmekle birlikte özellikle sosyal medya araçlarıyla hızlandırılmış olup, Covid-19 pandemisinin de fırsat bilinmesiyle daha fazla yaygınlaşmıştır. Ülke ve medyaları ortak olarak Dünya Sağlık Örgütü'nün yararlandığı kaynakları kullanarak bilgi edinmiş ve kamuoyuna aktarmayı görev bilmişlerdir. Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nün de katılımıyla birlikte yanılıcı içeriklere ve bilgilendirmeye karşılık uygulanan politikalar destek bulmuştur. Covid-19 krizinden de çıkarılan sonuç, infodeminin ağır sonuçları olduğu, bununla mücadele edilmesi gerektiği gibi doğru mücadele yönteminin de belirlenmesi gerektiği olmuştur. Bu mücadele için uygulanan politikaların ve destekleme çalışmalarının ise kademeli olarak uygulanması ve sakin bir süreci izlemesi gerekmektedir (Gölbaşı ve Metintaş, 2020, s.134). Pandemi sürecinde özellikle dijital ortamlarda denetlenebilirliğin olmamasıyla yalan haberler hızla yayılmıştır. İnsanlar teknolojinin gücünü doğrulukla karıştırdıklarından dolayı her haberi doğru kabul etmekte ve uygulamaktadırlar. Toplumun sayıca az bir kesimi her okuduğunu sorgulamakta bu da genele vurulduğunda çoğunluğun altında ezilmektedir. Haberler inşa edilirken de doğru yöntemler uygulanmamaktadır. Bu inşa süreci daha çok söylemler üzerinden var edilmektedir. Haberler birilerinin düşünceleri haline gelmişken, toplumunda bu düşünceler üzerinden yönetildiğini söylememiz gerçekliği ifade ediyor olacaktır. Bu farklı gerçekliklerin oluşmasına ve yayılmasına neden olan medya, her şeyin normal akışında olduğu izlenimi yaratarak bu işi sakince yapmaktadır. Tıpkı kendi kabulleniş tarzı gibi okuyucularında bunu sessizce kabul etmesi beklenmektedir.

2.2.COVID-19 Salgını Özellikleri Ve Bulaşma Koşulları

Koronavirüsler (CoV), Nidovirales takımı Coronaviridae ailesi içinde sınıflandırılan zoonotik etkenlerdir. Coronaviridae ailesi alfa, beta, gama ve delta olmak üzere dört cinsi içerir ki bunlardan alfa cinsi içindeki türler insanlarda kendi kendini sınırlayan üst solunum yolu enfeksiyonlarına yol açmaktadır. Ancak 2002 yılından sonra Betacoronavirus 2b cinsinin Sarbecovirus alt cinsinde ortaya çıkan Şiddetli Akut Solunum Sendromu virüsü (SARS-CoV), Orta Doğu Solunum Sendromu virüsü (MERS- CoV) ve SARS-CoV-2 türleri halk sağlığını tehdit eden önemli patojenler olmuştur (Tanrıverdi, Yakupoğulları ve Otlu, 2020, s.7). Koronavirüs Hastalığı COVID-19, uzman hekimler tarafından detaylıca araştırılmış, detaylı tanımları yapılmıştır. Fakat birçok farklı tanımın ortaya çıkardığı farklı semptomlar ve bulaş özellikleri de ortak tanımdan uzaklaşılmasına sebep olmakla birlikte anlam kargaşası da yaratmıştır. Medya organları aracılığıyla bakanlığın açıklamaları üzerinden daha net bilgiler kamuoyuna aktarılabilmektedir. Medyanın görev ve sorumluluklarından olan haber verme işlevi özellikle pandeminin başında daha fazla ihtiyaç haline gelmiştir. Virüsün mutasyona uğramasından sonra ki süreçte de tanımlarda detaylandırmalar artmıştır.

Covid-19 pandemi sonrasında birçok semptom görülmüştür. Bunların başında baş ağrısı, öksürük, kaygı, yorgunluk ve eklem ağrısı gelmektedir. Bu semptomların ciddiyeti komorbiditeler ile ilişki halindedir. Covid-19 pandemi sonrasında semptomları Sars sonrasında sendromuna yakındır (Yavuz ve Anar, 2021, s.63). COVID-19 semptomları grip ve nezle gibi soğuk algınlıklarıyla karıştırılmış, belirtilerin benzemesinden ötürü grip ve nezle geçiren birçok vatandaş COVID-19'a yakalandıklarını zannederek hem panik olmuşlardır hem de hastaneye başvurmalarıyla gereksiz bir yoğunluğun oluşmasına neden olmuşlardır. İnsanlarda oluşan bu panik durumu normal karşılanmaktadır. Covid-19'un semptomları ise birçok kaynaktan farklı şekilde yer aldığı için net bir tablo oluşmamıştır. Sosyal medyada yayılan yazılı ve görüntülü içeriklerde de aynı bilgi kirliliğinin yaşanması doğru olmayan bilginin yayılma sürecini hızlandırmıştır. Özellikle yeni medya teknolojilerindeki gelişim ile beraber çeşitlenen medya organları, birçok farklı özellikleriyle insanları cezbetmekte ve doğru bilgiyi ayırt etmelerini zorlaştırmaktadır. Bazı medya organları ise resmi

açıklamalara yer vererek ve kaynaklarını sağlıkçılardan seçerek bu karışıklığın etkisini azaltmıştır.

Covid-19 virüsü bulaşması, damlacık yoluyla gerçekleşir. Hasta kişiler hapşurmaya ve öksürmeye başladıklarında etrafa damlacıklar bırakırlar. Bu damlacıklara temas eden diğer bireyler ise virüsü kendilerine bulaştırmaktadırlar. Bu bulaşma durumu direk hastaya temas ile de gerçekleşmektedir. Bireylere virüs solunumla geçebilmekte ama hasta olan kişilerden virüs direk olarak alınır. Covid-19 virüsünün virüsü bulaştırma süreci net olarak bilinmemektedir. Çin’de yapılan çalışmalar 5-6 gün bazen 14 gün sürebileceğini açıklamıştır. Bulaş semptomların görülmesinde 1 ya da 2 gün içinde başlayan, bireylerde semptomların bitmesinden sonra da etkisini kaybetmektedir. Covid-19 virüsü, dış ortamda çok yaşayamayan bir virüs tipidir. Dayanabilme süresi ortama, sıcaklığa ve yüzeye bağlı olarak değişebilmektedir. Kabul gören görüş ise canlı olmayan yüzey üzerinde en fazla birkaç saat dayanmasıdır. Bu süre belirlenirken, temas süresi ve virüs aktivitesi de dikkate alınmalıdır (T.C. Sağlık Bakanlığı-Bilim Kurulu, 2020, s.7). COVID-19’un temasla kişiden kişiye geçtiği bilgisi sosyal mesafe durumunu ortaya çıkarmış kişiler diğer kişilerle belirli bir mesafeyle iletişime geçmişlerdir. İnsanlara temas ve yüzeylere temas bu dönemde en hassas konulardan olmuştur. Mecbur kalmadıkça yüzeye dokunmama, dokunulduğu takdirde de ellerin dezenfekte edilmesine dikkat edilmiştir. Dezenfekte işlemi daha çok 80 derece kolonyalardan karşılanmıştır. Bu dönemde ticari üretime maske ve kolonya da eklenmiştir. İlk zamanlarda maske bulamayan insanlar sonraki süreçte maske ve dezenfektana erişmekte rahat etmişlerdir. Gazeteler ve internet haber siteleri bu konuyu çokça kullanarak haberleştirmişlerdir. Sahte dezenfektan üretiminden, maske fırsatçılara değin her bir olay medyanın gündeminde olmuştur.

Covid-19 virüsünün etkileri ile ilgili bazı bireyleri daha fazla etkilediği ve semptomlar riskinin olduğu bilgisi vardır. Vaka olarak ele aldığımızda %20’lik kesim hastane tedavisi isterken,%80’lik kısım hafif atlatmaktadır. Hastalığı en zor atlatan kesim 60 yaşa denk gelmektedir.60 yaş ve üzerindeki yaşlı bireyler kronik hastalıklara da sahipse hastalıktan en çok etkilenen kesim olmaktadır. Bu hastalıkları ise; kanser, kalp, solunum yetersizliği, tansiyon, diyabet vb...olarak sayabiliriz (T.C. Sağlık Bakanlığı,<https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>,Erişim:15.09.2022).

Bu yaş grubundaki bireyleri etkilemiş her yaş grubundan da insanların ölmesine sebep olmuştur. Yukarıda sayılan özellikleri taşıyan bireylerin bu hastalığa yakalanma ve ölme riskleri daha fazla olmuştur. Ayrıca Covid-19 hastalığına yakalanan bireylerde kalıcı hastalıklarda oluşmuştur. Hastalığı atlatan birçok hastanın sonraki süreçte de tat alma ve koku almada yaşadıkları problem devam etmiştir. Bunun örneklerini medya daha çok ünlü kesimlerden seçerek, onların tat ve koku alamama durumlarını haberleştirmiştir. Birçok vatandaş bu durumun abartılmış olabileceğini düşünse de sağlıkçılardan yapılan açıklamalarla da durumun doğruluğu kabul edilmiştir. Bunun yansımaları bizlere yine medya aracılığıyla yapılmıştır.

Covid-19 pandemisiyle birlikte toplumsal yaşamda meydana gelen birçok değişim daha önceki pandemilerle aynı değildir. Pandemi tüm dünya ülkelerinde kaosa neden olarak korku ve panik ortamının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Toplumsal yaşam içerisindeki her alanı etkileyen pandemi genel yayılım göstermiştir. Salgın bireylerin yaşam alışkanlıklarından, eğitim tarzından, üretim ilişkilerinden ve teknolojiye faydalanma şeklimizde bile bir değişimin dönüşüm ortamını yaratmıştır. Pandeminin hala devam ediyor olması bu alışkanlıkların seyrini hangi yönde etkileyeceğinin bilinmesi de devam edeceği konusunda düşünceler mevcuttur (Çarık, 2021, s.103-104). Koronavirüs pandemisi ile değişen yaşam biçimlerimize karantina dönemleri de eklenerek evlere bağımlı olmamıza neden olunmuştur. Mekan olarak sadece evde bulunması birçok iş kollarının da mekanı haline gelmiştir. Evde kalma süresinin uzamasıyla evin varlığına daha fazla özen gösterilmiş bu zamanların değerlendirilmesi adına aktivitelere yoğunluk verilmiştir. Normalleşmenin yaşamımıza tekrar dahil olma süreciyle birlikte sancılı bir süreç başlamış, ev bağımlılığından ve edinilen yeni alışkanlıklardan vazgeçmek pek de kolay olmamıştır. Hayatın akışı içerisinde normalleşmenin gerekliliği zamanla bireylerde anlaşılmış eski alışkanlıklarından yavaş yavaş vazgeçmeye başlamışlardır. Normalleşme sürecine kadar yoğun bir şekilde ilişki kurulan medyayla da etkileşim kaybolmamış süreç aşısı ve aşılama sonrasında da medyanın takip edildiğini göstermiştir. Kademeli normalleşme ve normalleşme sürecine girişteki kurallar medya tarafından ilgi görmüş, medyada tüm süreci lehine çevirerek politik ilişkilerinin uzun vadeli seyri için istediği mesaj içeriklerini istediği şekilde iletmiştir.

Covid-19 pandemisinin her ülkede farklı boyutta seyir etmesi; ülkelerin farklı özelliklere, farklı gelişmişliğe ve farklı sağlık politikalarına sahip olmasıyla değişiklik göstermiştir. Salgının günümüzde hala devam ediyor olması ve sonraki sürecinin hangi boyutta olacağı ülkelerin alacağı önlemlere ve olaya bakış açısına göre şekillenecektir (Durmuş, 2020, s.141). Aşılamanın artışıyla birlikte bunun ülkelere yansımaları da belirginleşmiştir. Gerekli tedbirleri zamanında alan ve yürürlüğe koyan ülkeler aşya da erişimle beraber normale daha hızlı dönebilmiş daha az ölüm sayısı ile süreci yönetebilmişlerdir. Ülkelerin COVID-19 pandemisinden çıkartacağı en önemli ders sosyal devlet anlayışına daha fazla yatırım yapmaları gerektiğidir. Bir diğer önemli husus ise medya organlarının bağımsız olması ve hükümet politikalarını haberleştiren değil, süreci yansıtabilecek olmalarına değer vermelidirler. Şüphesiz ki doğru haberleştirmenin yapıldığı, söylemlerden arındırılan medya organlarına sahip ülkeler daha hızlı normalleşecek ve daha az kayıpla böyle zor zamanların üstesinden gelebileceklerdir.

2.3.COVID-19 Salgınıyla İlgili Olarak Türkiye’de Yaşanan Gelişmeler

COVID-19 Türkiye’de hükümeti, ilk vakayla birlikte acil kararlar almaya ve uygulama aşamasına geçmeye yöneltmiştir. Alınan birçok karar arasında en önemlileri; uçuş yasaklarının getirilmesi, karantina sürecinin başlaması ve okulların kapatılmasıydı. Bu kararlara birçok karar ve gelişme eklenebilir. Süreç bu şekilde işlemiş neredeyse her gün alınan yeni kararlar ve uygulamalar görülmüştür. İnsanlar bazı kararlara yeni alışmışken, kararın bir anda değişmesi uygulanabilirliği de etkilemiştir. Çocuklar ve 60-65 yaşın bu kurallara adapte olma süreci daha fazla olmuştur. Bu kararların uygulanması hem vatandaşlar hem de bu kuralların işlerliğini denetleyen yetkililer için zor bir süreçti. Kararların sürekli güncellenmeleri, uygulanabilirliği ve denetlenebilirliği zorlaştırmıştır. Medya kararları açıklayan Sağlık Bakanı Koca’nın açıklamalarını canlı yayınla okuyuculara sunarak bilgilendirmiştir. Haber içerikleri incelendiğinde en fazla haberleştirilen konular arasında tedbirler ve yasaklar konusu olduğu görülecektir.

Covid-19 pandemisi krizi her ülke tarafından farklı yaklaşım göstermiştir, Türkiye’deki bakış ise öncelikle kaçma ardından çözme yoluna gitme şeklinde tavır görmüştür. Duruma ciddiyetle yaklaşan ve krizden kaçmayı değil de en başından itibaren krizi ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yaparak önlem alan ülkeler

pandeminin ağır sonuçlarıyla daha az karşılaşmışlardır. Türkiye uyguladığı yaklaşımla salgının seyrini dengede tutmayı ve giderek de azaltmayı başarmaya yoğunlaşarak krizden kaçmadığını göstermiştir. Uygulanan bu politikalarla birlikte, hükümet çabasını göstererek krizi ilk seyrinden daha ileri bir düzeye ulaştırmıştır. Başarının içeriğinde doğru uygulamalar, desteklemeler ve izleme politikaları uygulanmıştır. Hükümet içerisinde idare amirleri oluşturularak süreç takip edilmiş ve hükümetin bu çabası aslında en çok kendi varlığını yüceltmıştır (Güngör, 2020, s.844-845). Türkiye'nin pandemiye yönetme yol ve yöntemleri yer yer hızlı değişimler göstermiş olsa da ülkelerce kıyaslama yapıldığında normal düzeyde seyretmiştir. Yerinde ve zamanında alınan kararlar olmakla birlikte geç kalınmış kararlar da olmuştur. Bu kararlar tekrar gözden geçirilmiş yerine yenileri geçirilmiştir. Aşı çalışmalarına değer verilmiş ve desteklenmiştir. Birçok hastanede aşı çalışmaları yapılmış olup gönüllüler üzerinde denemelere geçilmiş ve Türkiye kendi aşısını geç de olsa üretebilmiştir. Almanya'da ve Çin'de yapılan aşı çalışmaları ise medya aracılığıyla aktarılmıştır. Aşı ve aşı çalışmalarıyla ilgili yapılan haberler medyada daha çok ilgi görmüştür. Herkes aşı sürecini merak etmekle birlikte medyanın vereceği olumlu haberlere odaklanmışlardır. Medyanın aşı konusundaki yaklaşımı ise daha çok umut aşılama şeklinde görülmüştür. Medya, çalışmaları bitmemiş ve yan etkilerinin henüz belirlenemediğini aşı çalışmalarını sonuca ulaşılmış izlenimi yaratarak vermiştir. Hassas bir konuda medya hassas davranmamış ve şeffaflıktan uzak bir anlayışla ideolojik temelli haberler üretmiştir.

Ülkemiz pandemi döneminde kendi içerisinde ayrılan dönemlere göre kararlar almış ve bu kararlardan birçoğu uygulamada hayat bulmuştur. Bu kararlar ile çoğu sosyal yaşamla ilintili olarak eğitimde, seyahatta, kamusal kurumlardaki işleyişte ve birçok alanda kısıtlama yapılmıştır. Bu kısıtlamaların en başında ise sokağa çıkma yasağı uygulaması gelmektedir (Varol ve Tokuç, 2020, s.593). İş kollarında da durmalar gerçekleşmiş fakat maske, dezenfektan, sağlıklı tulumları üretimleri ve gıda sektörü işlerliğine devam etmek zorunda kalmıştır. İnsanların pandemiyin uzun süreceğini düşünmelerinin getirdiği korkuyla gıda ürünlerinde stok yapmaya gitmiş ve bu fırsatçılık marketlerin boşalmasına, bu sektörde çalışan insanların çalışma koşullarında değişiklik yapmalarına neden olmuştur. Birçok sektör maddi yük altında boğulmuş, devlet desteği eksikliğinden kaynaklı olarak da çalışma hayatlarını sonlandırmak zorunda kalmışlardır. Medya sektörü de bu süreçten olumsuz

etkilenmiştir. Haber üretim sürecinden, finansal ve istihdama kadar her bir alanda Pandeminin olumsuz etkilerinin izlerine rastlanmıştır.

COVID-19 salgınının Türkiye’de başlangıcı kabul edilebilecek olan Mart 2020 itibariyle hastalık etkeni, hastalığın bulaş yolları, kliniği, tanısı, tedavisi ve korunma yolları üzerine her fırsatta hem hizmet içi eğitim hem de toplum eğitimi yapılmıştır. Eğitimler pandemi koşulları dikkate alınarak matbu broşürlerin ve formların paylaşılması, kişilere telefonla ulaşılarak bilgi paylaşılması ve online kanallar kullanılarak yapılmıştır (Öztürk, 2022, s.174). Hastahanelere, sağlık birimlerine, marketlere ve birçok kurum ve kuruluşta gerekli bilgilendirici içeriklerin bulunduğu broşürler asılarak kamuoyunun bilgilendirilmesi ve tedbirlerin sıkılaştırılması için çabalanmıştır. Sağlıkta bilgilendirme hatları oluşturularak insanların merak edip öğrenmek istedikleri bilgilendirici görüşmeler sağlanmıştır. Filyasyon ekipleri oluşturularak hasta ve temaslı hastalarla iletişime geçilmesi kolaylaştırılmıştır. Sağlık birimlerinde görevlendirmeler yapılarak özellikle mahalle ve ilçelerin kontrolünün elden bırakılmaması sağlandı. Sağlık Bakanlığı sitesinde COVID-19 ile ilgili gerekli bilgilendirmelerin ve günlük vaka sayılarının yer aldığı içerikler paylaşıldı. Medya da bilgilendirici içeriklerin paylaşılmasına özen göstererek kamu yararını ön plana çıkartmıştır. Fakat tüm medya organları aynı hassasiyetle davranmamış süreci risk altına sokabilecek haber içerikleri ve paylaşımlar da yapılmıştır.

Beklenmedik anda ortaya çıkan Covid-19 salgını bulaşma hızının yüksek olmasıyla birlikte toplumları ve bireyleri karamsarlık ve belirsizlik içerisine sokmuştur. Birçok önlem her ülkede farklı olsa da yasaklar, karantinalar her ülkenin ortak kararlarından olmuştur. Dünya ülkeleri olağanüstü hal ile karşı karşıya kalmışlardır (Turan ve Çelikyay, 2020, s.22). Bütün dünya ülkeleri bu zorlu süreci atlama kadar birçok dünya vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Günümüzde aşının olması ölüm oranlarını azaltmışken hala COVID-19 sebepli ölümler gerçekleşmektedir. Özellikle gelişmemiş ülkelerin aşıya geç ulaşması, gelişmiş ülkelere gelişmemiş ülkelere aşı tedarikinin geç başlamış olması, bazı ülkelerin kriz öncesi durumu ciddiye almaması ve önlemlerde geç kalmış olması bu duruma örnek gösterilebilir. Sıkı tedbirler alan ülkeler ise sosyal devlet anlayışı gereği vatandaşlarına maddi ve manevi destek sunmasıyla bu süreci kolay atlattı ve başarılı olmuştur. Ülkeler arası desteğin de bu süreçte önemi anlaşılmış birbirleriyle siyasi ilişkileri kuvvetli olan devletler

gerekli yardımları karşılıklı olarak yapmışlardır. Medyanın dünya basınına önem vermesi gelişmeleri yakından takip etmemizi sağlamıştır. Bu süreçte diğer ülke gelişmeleri ve ülke durumları daha çok merak edilmiş olup, medyadan takip edilen konular arasına da ilk sıralardan girmiştir.

Pandemi iletişimde ilk başlarda hükümet dağınık bir tablo sergilemiş, önlemler konusunda farklı birimlerden açıklamalar yapılarak kamuoyu bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca ilk olarak, televizyon programcısı Şirin Payzın'ın "İtalya'dan geliyorum. İstanbul Havalimanı'nda salgına dair hiçbir önlem yok" tweetine verdiği "Şirin Hanım, termal kamera taramasından geçişinizi gösteren görüntüleri izin verirseniz buradan paylaşabilirim. Sizi iyi görünce zahmet vermedik" biçimindeki esprili yanıtıyla dikkati çekmiştir. Fakat pandemi iletişimde milat, önlemler ve mücadelede olduğu gibi ilk COVID-19 vakasının duyurulduğu 11 Mart 2020 tarihidir. O tarihten itibaren alınan önlemlerin açıklanmasında ve COVID-19 vakalarıyla ilgili gelişmeler hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesinde Sağlık Bakanı Koca öne çıkmıştır. Pandemi ile ilgili bilgileri kamuoyuna duyurma işlevini hükümet adına ağırlıklı olarak Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın üstlenmesi hükümet adına doğru bir iletişim tercihi olmuştur. Sağlık Bakanı Koca, başlangıçta kendi Twitter hesabından geceyarısına doğru açıklama yapmaya başlamış, vaka sayılarını ve ölümleri bu yolla kamuoyuna duyurmuştur. COVID-19 nedeniyle ilk ölüm vakasını duyururken "Virüsü, Çin temaslı bir çalışanından aldı" bilgisi vermesi bir iletişim hatası olmuş, bu ifade Türkiye'de yaşayan az sayıdaki Çinliye "hastalık taşıyıcısı" olarak bakılması ve ötekileştirilmesine neden olmuştur. Ayrıca Bakan Koca'nın ölüm vakalarını açıklarken "Kaybettiğimiz hastalarımızın hepsi yaşlıydı", "Yaşlı hastalarımızdan kaybettik" gibi ifadeler kullanması, hayatını kaybeden kişinin yaşını söylemesi de ileri yaştaki insanları toplumun gözünde hedef haline getirmiştir (TTB, 2020, s.54). Pandeminin ilk zamanları ülkemizde acemi kararların alındığı, uygulamalarında da eksikliğin görüldüğü, zamanında alınması gereken kararların geç alınması, alınan kararlarda çok hızlı değişikliğe gidilmesi, insanların henüz bir yasağa uymaya çalışırken zaman ve saat olarak bir anda değişmesi ve bu duruma ayak uydurmakta zorlanmaları(özellikle 65 yaş ve üstü ve çocuklar) süreci zora sokan durumlar olmuştur. Bu durumun yaşanması hükümetin de alışık olmadığı bir durum olma sebebiyle aksaklıkların olmasının mümkün olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Yine de olası krizlere karşı ülkemiz ve diğer dünya ülkeleri

her zaman hazırlıklı olmalıdırlar. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca sürecin en yakın takipçisi olmuş, ekranlarda uzun açıklamalar yaparak vaka sayılarını açıklamış ve muhabirlerin sorularını olabildiğince sabırla yanıtlamaya çalışmıştır. Hasta bilgisini açıklarken Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın, hasta yaş bilgisini vermesi; yaşlı insanların kronik hastalıkları ve metabolizmalarından ve diğer tıbbi sebeplerden olabileceği ve dikkat etmeleri gerektiği için bu söylenmiş olabilir. Bu ve buna benzer söylemler toplumdaki herkes tarafından söylenmiştir. Fakat daha sonra medyanın haberlerinde sürekli 65 yaş ifadelerini kullanması 65 yaşındaki vatandaşları psikoloji bakımından çöküntüye koymuştur. En çok izole olması gerekenler ve en çok hastalık bulaşıp ölen yaş kesiminin 65 yaş olduğu düşüncesinin yaygınlaşması insanların odak noktalarını onlara doğru yöneltmesini ve dışlanmalarına sebebiyet vermiştir. Bu durumların yaşanmaması için özellikle devlet yöneticilerinin ve medyanın hassas davranması gerekmektedir.

2.4. Medyanın COVID-19 Salgını Krizine Yaklaşım Biçimi

İnternetin doğuşu ve teknolojinin hızlı büyüme göstermesi bizleri dijitalleşen dünyaya doğru götürmüştür ve hayatın her alanında teknolojinin izlerine rastlanması teknolojinin etkisini ortaya koymuştur. Covid-19 pandemisiyle birlikte teknolojinin ve getirilerinin insan hayatındaki önemi daha çok anlaşılmış hatta zorunluluk halini almıştır. Covid-19 pandemisi her sektörü etkilediği gibi medya sektörünü de etkilemiştir. Teknolojinin hızla gelişmesi ve dijitalleşmeyi hayatımıza yerleştirmesi pandemi sürecinde yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde bültenler ve kanallar haber üretimlerini dijital platformlardan seçmekte ve dijital teknolojinin sunmuş olduğu olanaklardan fazlaca yararlanmaktadırlar (İlhan ve Büyükçeklikok, 2022, s.46). Pandeminin yaşam biçimlerimizi şekillendirmesiyle birlikte evden çalışma dönemi başlamış, bu çalışmalar da dijital medya araçları üzerinden gerçekleşmiştir. Medya çalışanlarını da etkileyen bu süreçte haberler online yöntemlerle oluşturulmuştur. Özellikle whatsapp uygulaması üzerinden hem haber gönderimleri yapılmış hem de görüntülü konuşma özelliği sayesinde diğer ülkelerde yaşayan Türk vatandaşları ve basın çalışanlarından gelişmeler aktarılmıştır. Dijital ortamlarda haberlerin okunurluğu ve bu haberlere olan ihtiyaç artmıştır. COVID-19 pandemisi dijitalleşmenin gelişmesine katkı sunmuş medya sektörü ise dijitalleşmenin gücünden

faydalanarak tüm dünya ülkeleri gelişmelerini daha hızlı ve daha fazla kitleye daha kolay bir şekilde iletebilmiştir.

Medya organlarının ekonomik olarak etkilendiği zamanlar kriz zamanlarıdır. Covid-19 krizinde de olduğu gibi medya organlarının reklam gelirleri kesilmiş, reklamlar şirketlerin kestikleri başlıca ekonomik gelirlerden olmuştur. Kısıtlamalarla ve diğer zorlayıcı şartlarla birlikte medya organlarının çalışma şartları zorlaşmışken bir de reklam gelirlerinin kesilmesi durumu daha da zorlaştırmıştır. Geleneksel yazılı basın gazeteleri bu dönemde tiraj düşüklüğü yaşamıştır. Bunun sebeplerinden bir tanesi gazeteden virüs bulaşılacağı korkusudur. Gazete alışkanlığı edinen okuyucular ise sokak kısıtlamalarından ötürü gazeteye erişim sağlayamamışlardır. Normalleşmenin yavaş yavaş gerçekleşmesiyle birlikte yazılı basın tirajlarının iyileştirilmesi adına geç kalınmıştır (Yezdani, s.16). Yazılı basının COVID-19 sürecinde yaşadığı mesleki zorluklar finansal kaynağını etkilemiş olsa da bu zorlu sürece direnmiş ve ayakta kalabilmiştir. Ayrıca alternatifi olan dijital haber sitelerinin varlığı kendisine duyulan gereksinimi bu süreçte fazlasıyla azaltmıştır.

Yezdani(s.16)'nin de ifade ettiği gibi insanlar virüs kapacakları korkusuyla gazeteye dokunmamış zaten gazeteye erişim de pek kolay olmamıştır. Bu durum gelenekselci kuşakların zorlandığı bir süreç olsa da yeni kuşak bu konuda zorlanmamış dijital haber siteleri üzerinden haberlere erişim sağlamışlardır.

Pandemi döneminde güvenilir bilgi kaynakları önem arz ederken ana akım medya tarafından Türk Tabipleri Birliği'nin sunmuş olduğu vaka verilerini aktarmaması bu dönemde de ana akım medyaya olan güven duygusunu eksiltmiştir. Bu yaşanan durum üzerinden bağımsız medya organlarının nasıl bir tavır takınacağı merak edilmektedir. Fırsat olarak görülmesi gereken bu durumda bağımsız medya organlarının bu fırsatı kullanabilmesi için de yoğun emek gerekmektedir (Yezdani, s.23). Ana akım medyanın TTB'nin paylaşmış olduğu verileri kamuoyuyla paylaşmaması hükümet ile olan ilişkileri bazında değerlendirilebilir. Medya organı ve iktidar yakınlılığı bu dönemde de kendisini belli edebilmiştir. Bu durum ana akım medyaya olan güveni tabi ki sarsmıştır. Pandemi özelinde olmayan bu durum ana akım medyanın birçok olayda da göstermiş olduğu yabancı olunmayan bir tavidir aslında. Yalnız tüm dünyayı etkileyen pandemide ana akım medyanın bunu yinelememesi umut edilirdi. Halkın bu dönemde medyaya olan ihtiyacının artması medyaya

istemeden de olsa daha fazla bağlanmalarını sağlamıştır. Bu durumun diğer medya organları için ne ifade ettiği tartışılacak alanlardan bir tanesidir. Önemli olan tüm medya organlarının kamuoyunu bilgilendirme görev ve sorumluluklarını yeteri kadar yerine getirebilmeleridir.

Küresel ölçekte insanlık trajedisi olarak tanımlanan Covid-19 salgını gazetecilik açısından tartışmasız büyük bir öneme sahiptir. Etik gazetecilik normlarına uygun habercilik anlayışının sürdürülmesi problemin çözümü noktasında önemlidir ve alana yönelik eleştirilerin yanı sıra tartışmaları da sonlandıracak ana çıkış arteridir. İşlerinde etik yaklaşımın temeline kendini adanmış profesyonel gazeteciler her zaman doğru ve dengeli bir hikayenin yanında olacaktır. Çünkü gazeteciliğin özü sosyal yönelimdir, hakikat, iyilik, adalet ve elbette güzellik arayışıdır. Çağdaş gazetecilik etiğine ve normlarına bağlılık (diğer tüm değişkenlerle birlikte) varyantların önlenemez değişimiyle kaba dönen Covid-19 krizinin yaratmış olduğu sosyal afetin yıkıcı etkilerini kısa sürede onarmanın belki de geliştirilmiş en etkili panzehiri ya da zamansız tek doz aşısıdır (Pazarbaşı 2021, s.69). Gazeteciler için zorlu geçen bu süreçte; yaşanmış tüm krizlerde olduğu gibi COVID-19 pandemisindeki habercilik sınavlarını da en az hatayla noktalamaları bu mesleğe olan güveni artırma açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Gazeteciler ellerinde olmayan birtakım sebebiyetler dışında mesleğinin habercilik normlarına uygun bir tavır sergilemelidirler. Gerçek olmayan bir durum yaratmanın ve bunu haberleştirmenin gerçek bir olayı haberleştirmekten daha zor olduğu kabul edilirse gazeteciler kolay yolu yani gerçek olayı aktarmayı tercih edip kamuoyuyla da bu gerçekleri paylaşacaktır. Süreç insanlık ve toplum için ne kadar zor olsa da haber dilinde doğru kullanılan sözcük seçimleri ve doğru haber diliyle ölümleri anlatmak belki de daha az zor olacaktır.

Küresel bir tehdidi işaret eden Covid-19 pandemisi hayatın birçok alanını etkilemiş ve toplumsal yaşamda değişiklikler meydana getirmiştir. Her ülke kendi ülke gelişmişlik düzeyine göre pandeminin etkisini azaltabilmek adına politikalar oluşturmuş ve politikalar en çok da siyaset gündeminin eleştirilerine maruz kalmıştır. Yaşanan tüm bu sürecin topluma aktarılması ise medya tarafından sağlanmıştır. Bu dönemde de medyada da sunulan haber metinlerinin güven sorusu ele alınan konular arasına girmiştir (Öztunç, 2021, s.231). Salgın dönemi toplumun her alanına yeni

kavramlar, konular getirmiş medya da bu çeşitlilikten nasibini almıştır. Kamuoyunun kullandığı ortak kelimeler oluşmuştur. Bunlar; pandemi, virüs, koronavirüs, COVID-19, salgın, karantina, sosyal mesafe, temas, kriz, hes kodu, maske, vb...dir. Bu örneklere yenileri de eklenerek devam etmiştir. Dolayısıyla tüm bu gelişmeler dilimize medya aracılığıyla geçmektedir. Medya COVID-19 salgınının siyasi boyutunda yer almış en çok da muhalefetin süreci yönetme konusunda hükümeti eleştirdiği ve hükümete yüklendiği haberlere tanık olunmuştur. Medyanın bu süreçte aldığı rol kimi zaman hükümet yanlısı bir tavırken kimi zaman da muhalif bir tavır olmuştur. Bu oluşumu medya organlarının hükümet ile olan ilişkilerinin boyutu belirlemiştir.

Dünya ülkelerinde yayılmaya başlanan Covid-19 pandemisi Türkiye’de de yaygın yayılım göstermiş ve medyanın en çok ilgilendiği konu arasına girmiştir. Türkiye’deki medya organları Sayın Fahrettin Koca’nın salgının gidişatıyla ilgili basın açıklamalarını aktarmakla ve dünyadaki gelişmeleri de sorumluluk anlayışına katarak kamuoyuyla paylaşmıştır. Kamuoyunun yaklaşımı ise iletilenleri değerli görmek ve toplumsal bilinçle yorumlamak olmuştur. Medya üzerinden yapılan değerli açıklamalar, bilgilendirici içerikler yarar sunması bakımından olumlu tepki görmüşken, panik ve korku, tutarsız açıklamalar ise olumsuz tepki görmüştür. Türk toplumumuz tarafından medya yoğun bir şekilde takip edilmiştir sadece toplumdan küçük bir kesim etkilendiklerini ifade ederek takip etmeyi uygun görmemiştir. Sosyal medya üzerinden bazı etiketler(Evde kal-Hayat Eve Sığar) yararlı görülüp desteklenmiş bazı etiket biçimleri ise uygun görülmemiştir. Medyanın yaptığı içeriklerin Türk toplum değerlerine uygun olup olmama durumu vatandaşlar tarafından incelenmeye alınmış buna uygun olmayan her türlü içeriğe tepkiler gösterilmiştir (Cereci, 2019, s.31-32). Medyanın gerçekleri yansıtmama ve bu iki yüzünü de şahit olduğumuz pandemi sürecini başarılı geçtiği söylenemez. Haberlerde gerçeklere yer verilmesi olması gereken bir durum iken, yalan yanlış ilginin verilmesinin sonuçları ağır olmuştur. Tıbbi değeri olmayan birçok bilgi toplumda hızla yayılmış doktorlar kaynak gösterilerek ve kaynak güvenilirliği arttırmanın haberin inandırıcılığını arttırma düşüncesiyle doktorlar da bu sürece alet edilmiştir. Vaka sayılarının hükümet tarafından şeffaf olarak sunulmaması bu konu üzerinden de medyanın ölüm sayılarını abartarak okuyucuya sunmasına ve toplumda korkuya malzeme vermesine neden olmuştur. Çünkü topluma gerçekleri aktarmak ve sunmak görevi medyanındır. Ölüm verileri bazı haber içeriklerinde de normal ya da

normalin altındaymış gibi verilmiştir. Burada da devreye bazı medya organlarının hükümetin istediği verileri sunmuştur şeklinde düşünülür ve yanlış politikaların medyanın peşini bu süreçte de bırakmadığı ya da medyanın çıkar ilişkilerden kaynaklı olarak bu yola başvurdukları da düşünülebilir.

Basın çalışanları gereksiz panik ortamı oluşturuyormuyum düşüncesini baz alarak Covid-19 konulu haberlerinin analizlerini yapabilmelidirler. Gazeteciler toplumdan işlenmeyen konuları seçip haberleştirmelidirler. Bu konular; evsizler, mahkumlar, sesiz gruplar vb. konulardır. Gazeteciler tarafından yazılan haberlerde panik yaratacak kelimeler, yanıltıcı fotoğraf ve grafikler kullanmamalıdır. Gazete haberlerinde dil ve fotoğraflar üzerinden panik yaşatılabilir bu duruma örnek olarak marketlerdeki yağmalanmış görüntüleri sunabiliriz. Ayrıca haber içeriklerinde ırkçılık da yapılmamalıdır. Virüs haberleri hastalığı yaşayan bireylerin özel bilgilerini ve görüntülerini rıza almadan yayınlamamalıdır. Yaptıkları haberler üzerine düşünen muhabirler, toplumda konuşulmayan konuları haberlerinde işlemeli ve üzerine kafa yormalıdır.

- Gazeteciler gerçekleri yazmalı, söylentileri işlememeli ve adil olmalıdır.
- Gazeteciler haber yazarken, sağlıkçılardan ve uzmanların fikirlerinden de yararlanmalıdırlar.
- Gazetecilerin haber kaynakları güvenilir olmalı ve bağlamına da uymalıdır.
- Umut vadeden içerikler haberlerde yer almamalıdır.
- Haberlerde bireylerin yaşadığı psikolojik sorunlar ve şiddetin her türlü görünür kılınarak basın tarafından haberleştirilmeye değer görülmeyen olaylar ve durumlar haberleştirilmelidir (İnceoğlu, s.635-636).

İnceoğlu (s.635,636), gazetecilik rollerine değinerek, haber içeriklerini gerçek olaylardan seçmeleri, kaynaklarının doğru ve konularına uygun kaynak olmasına dikkat etmelerini, yazacakları haber konusu ile ilgili uzmanından destek almaları gerektiği, haberde ardalın ve bağlama dikkat etmelerini, umut vadeden gelişmeler aktarmamaları, yanlış bilgilendirmelerin yapılmadığı, COVID-19 pandemisinin sosyal ve psikolojik boyutlarına da haberde yer verilmesi gerektiğini söylemektedir. Son

olarak haberlerde eşit bir yaklaşımın olması gerektiğinin de altını çizmektedir. Türkiye medyasının pandemi sürecini değerlendirecek olursak; verdiği mücadelenin ötesinde eksik kalabildiği alanların olduğunu da söylemek mümkündür. Bu duruma etki eden faktörlerden başlıcası sağlık muhabiri istihdamlarının yeterli olmamasıdır. Sağlık haberciliği tıbbi terim ve genel sağlık bilgisinin bilinmesi çerçevesinde değerlendirildiğinde her muhabirin bu yeterliliğe sahip olamayacağı tahmin edilecektir. Sağlık haberciliği hassas bir alan olduğu için haber diline de fazlasıyla dikkat edilmelidir. Salgın dönemi tam da bu dile dikkat etmemiz gereken bir süreçtir. Haberlerin çoğunluğunu söylemler oluşturmuştur. Geleneksel ve dijital basın haberlerinin incelenmesinde bu alandaki yetersizlik kendisini belli etmiştir.

Covid-19 pandemisinde medyanın yaptığı yanlış, vaka sayılarının artmasına ek olarak öne çıkardığı ölüm sayılarıdır. Her ölüm olaylarında olduğu gibi Covid-19 pandemisi ölümlerinde de arka plandaki trajik öykülere odaklanılmış ve topluma panik ve korku salınmıştır. Sonraki süreçte ise medya, Sayın Koca'nın açıklamalarının yer aldığı günlük iyileşen hasta sayısını ön plana çıkartarak tam tersi bir durum yaratarak iyimser bir tablo çizmiştir. Bu iyimser havaya ek olarak aşı ile ilgili birçok açıklamalarından gerçeklikten daha farklı şekilde anlatılmıştır. Bu yaklaşım gerek dünyadan gerekse Türkiye'deki aşı çalışmaları için geçerlidir. Her iki tutumda medyanın görevini ve amacını ortaya koyamamıştır. Çünkü medyanın asıl görevi olan durumu tüm şeffaflığıyla ve çarpıtmadan okuyucuya sunabilmektir (TTB, 2020, s.60).

TTB(2020,s.60), medyanın görevini tanımlarken gerçekleri deforme etmeden aktarmak gibi bir görev ve sorumluluğu olduğuna dikkat çekmektedir. Gerçekleri olduğu gibi aktarmak; gördüğünü ve araştırdığını aktarmaktır aslında, burada kastedilen şey gerçeklerin çarpıtılmaması çok büyütülmemesi ya da önemli bir olayın önemsizleştirilerek sunulması gibi. Tıbbi terim bilgisi ve genel sağlık bilgisi gerektiren sağlık habercilerinin sayıca az olması başka alanda uzman habercilerin haber yapmalarına neden olmuş ortaya da ardalan ve bağlamından kopuk haber içerikleri çıkmıştır. Aşı ile ilgili bir gelişmede atılan 'aşı bulundu' başlıkları toplumda olumlu bir hava yaratacak belki de insanlar sosyal izolasyona artık dikkat etmeyeceklerdir. Oysaki aşı hala bulunmamıştır sadece aşı ile ilgili çalışmalarda gelişmeler olmuştur. Özellikle haber başlıkları okuyucuların ilk baktıkları yer olduğu için daha fazla dikkat

edilmelidir. Çoğunlukla başlıklar haberin özetini içerir ve başlığı okuyan birçok okuyucu neredeyse içeriği hiç okumamaktadır.

TTB(2020,s.60)'nin, COVID-19 ve medya ilişkisini değerlendirdiği yukarıdaki açıklamada; medyanın olması gereken görev tanımını geçerliliği olan bir tanımdır. Medya var olan ya da varılabilecek bütün olay ve olguların aktarımını yaparken olan durumu özetlemelidir. Olmasını istediğini ya da diğer kurum ve kuruluş ve yöneticilerin olmasını istediği durumları değil. Medya ayrıca söylem taşıyıcısı da olmamalıdır. Bu söyleme kendi söylemleri de dahildir. Zaten pandemi gibi korkunun, paniğin hakim olduğu bir zamanda bu söylemlerle bireylere bazı fikir ve düşünce empoze etmeye çalışılması etik bir durum değildir.

Haber kaynakları ve habere ulaşma yöntemleri günümüzde çeşitlenmiştir. Özellikle teknolojinin gelişmesi ve dijital basının devreye girmesi bu alanı önemli bir hale getirmiştir. Her medya organı sahip olduğu ideoloji çerçevesinde internet siteleri üzerinden haber yayıncılığı yapmaktadırlar. Geleneksel medyaya nazaran dijital platformların daha hızlı içerik sunabilmesi bu alanın görünürlüğünü de arttırmıştır. Covid-19 pandemisi döneminde genel olarak sağlık dar anlamda da Covid-19 içerikli haberlere ağırlık verilmiştir (Kazaz vd., 2021, s.358). Haber sitelerine olan yoğun ilginin pandemide artması; insanların evden dışarıya çıkamamasıyla bolca vakitleri olmaları ve geleneksel basıncı kesimin gazete almak için dışarıya çıkamamasından kaynaklanmaktadır. Dijital alışveriş sitelerinin bu dönemde fazlaca artması, gazete satışı da yapmaları fakat stok yetersizliğinden gazeteye ulaşamamaları da bu duruma etki etmiştir. Gelişmeleri merak eden ve sürekli haber içeriklerini tıklayan okuyucular hem hızlı bilgiye ulaşmış hem de dijital gazetelerin finansal ağına katkıda bulunmuşlardır. Özellikle vaka ve ölüm verilerinin güncellenen veriler olması sebebi ile bu veriler için sürekli takipte kalınmıştır. Haber içerikleri ise daha çok COVID-19 vaka ve ölüm verileri, temaslı hasta sayısı, ölen sağlıkçılar, koronadan korunabilme yolları, virüsün bulaşma sebepleri, virüsün çıkışı ile ilgili genel teoriler, diğer ülkelerdeki veriler, DSÖ açıklamaları, aşı, aşı çalışmaları vb. üzerine olmuştur. Haber seçimleri ise daha çok olumsuz durumlar seçilerek korku ve paniğe sebebiyet veren ve umut vadeci açıklamalar üzerinden oluşturulmuştur.

Yanlış bilgiler ile üretilen haberler bazen isteyerek bazen de istenmeyerek okuyucuları yanlış yönlendirebilir ve başka algı durumları ortaya çıkarabilir. Yanlış

bilgilerin en fazla dolaşımında olduğu alan ise dijital platformlardır. Dijital platformlarda yaratılmış olan bu durum günümüz habercilik anlayışında büyük bir sorun olarak görülmektedir. Özellikle yaşanan önemli olaylarda yanlış bilgi ve haberler daha çok artmaktadır.2019’da ortaya çıkan ve her ülkede birçok ölüme neden olan Covid-19 salgını büyük bir yayılım göstermiştir. Böyle kritik bir süreçte doğruya olan ihtiyaç daha da artmıştır. Dijital platformlarda yapılan haber içerikleri önemli bir ihtiyacı karşılamış olsa da yalan yanlış bilgilerin hızlı yayılım göstermesi başka bir sorunu gün yüzüne çıkarmıştır (Topsakal, 2021, s.383). Dijital ortamın fazla tıklanmanın fazla getiri sağladığı anlayışı sebebiyle haber içeriklerinin ve diğer içeriklerin üzerinde neredeyse hiç düşünülmeden, tartışılmadan, haber dili kurallarına dikkat edilmeden ve özellikle haber değer ve unsurlarından yoksun bir şekilde yayınlanmasına neden olmuştur. Gerçek dışı bir haberin ise yayınlanmasının birçok sebebi olabilir. Bazılarını şöyle sıralayabiliriz; muhabir kaynak doğrulaması yapmamış, yazmadan önce gerekli araştırma yapmamış, hâkim olmadığı ve tıbbi bilgi gerektiren bir durumla karşılaşmışsa ya da bağlı olduğu medya organının ya da hükümet yanlısı bir tavır içerisinde olması haberlerde gerçeği merkezden uzaklaştırmıştır. Bu sayılan sebeplerde bilerek ya da bilmeyerek yapılmış eylemler söz konusudur. Her iki durumda da doğabilecek sonuçların sorumluluğu gazeteciye aittir.

Medyayı Türkiye bazında ele aldığımızda yaptığımız eleştirilerin çıkarımını yansıtan ve işimizi gören şekilde yapılmaktadır. Yine Türkiye bazında düşündüğümüzde olması gereken medya sorunsalı bizlere birçok farklı düşünce ve yaklaşımlar sunacaktır. Bu yaklaşımla öznel bakış açısı üzerinden her bireyin istediği olayı ve olguları kendi bakışıyla yorumlaması doğal olabileceği herhangi bir sorunu da teşkil etmemektedir. Fakat toplumsal çıkar anlayışı ve sorumluluk bilinci üzerinden değerlendirme yaparsak etik anlayışa uygun değerlendirmelerin yapılması da söz konusu olur. Bu anlayış kitlelerin haber alma hakkı olmasını savunur. Medya organlarının görev ve sorumluluklarından en temel olanı budur. Medya ile ilgili yapılan tüm bu değerlendirmeler ve diğer olası değerlendirmeler siyaset ile iç içedir. Medyanın buradaki işlevinin toplumu yönlendirmek ya da gördüğünü yansıtmak mı olduğu sorusu tartışmaya açılmıştır (Maden, 2020, s.210-211).

Söyleşide ifade edildiği gibi çoğunlukla medyayı işimize geldiği gibi kullanıyoruz ya da diğer deyişle medyayı tanımlarken kendimizce tanımlıyoruz bu

bakış açısı olarak değil de tanımlaması bile eksik kalabilmekte; toplum yararı yok, başka düşüncelere çekmek için kamuoyu oluşturma amacı var. Biz gazeteciler için kolay olan ve sonuçlarının bizi etkilemeyeceği şeyleri seçip haberleştiriyoruz aslında. Olan vaziyet buyken olması gereken ise bir habere emek verilmeden haber olamayacağı gerçeğinin bilinmesidir. Haberin doğru yansıtılması gerçeğinin araştırılması süreci ve üzerinde düşünülen tüm bu konular emeğin bir göstergesidir. Pandemi boyunca kamuoyunun istediği tam olarak buydu aslında toplumsal sorumluluk anlayışı. Bu sorumluluk konu sağlık olunca daha fazla yararın gözetilmesi anlayışını doğurabilmelidir.

2.5.Dünyada ve Türkiye’de COVID-19 Medya Araştırma Raporları

Küresel çapta etkileriyle Covid-19 salgını, birçok sektörde olduğu gibi medya sektörünü de etkilemiş olup bu alanda çalışmalar yapılmasını da gerekli kılmıştır. İnsanların daha kısıtlayıcı bir hayat yaşadığı pandemi sürecinde medya organlarında değişimlerin gözlendiği bu çalışmalarla ortaya koyulmuş olup sürecin etkileri medya üzerinden raporlaştırılmıştır. Çalışmamızda bu raporların birçoğuna yer verilmiş ve medya ilişkisi üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Birleşik Metal-İş Sendikası Araştırma Merkezi BİMAR, işçiler üzerine yaptığı araştırmada Covid-19 döneminde işçilerin medyayı kullanım biçimleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları internet haber sitelerinin daha çok takip edilerek, basılı gazetenin geri planda kaldığını göstermektedir. Yine araştırma sonucu, hükümetin politikalarının yetersiz görüldüğü şeklindedir.

Araştırmaya katılan işçiler günlük haberleri ağırlıklı olarak yüzde 51,5 ile facebook, twitter ve benzeri sosyal medyada mecralarından takip etmektedir. İkinci önemli haber kaynağı ise gazetelerin internet sayfalarıdır. Gazetelerin internet sayfasından haberleri takip edenlerin oranı yüzde 24,8’dir. Basılı gazete okuma alışkanlığı neredeyse bitmiştir. İşçilerin sadece yüzde 1,2’si birincil haber kaynaklarının basılı gazete olduğunu ifade etmektedir. Birincil haber kaynağı televizyon olanların oranı ise yüzde 20’ye gerilemiş durumdadır. Araştırma sonuçları bize haber alma kanalları ile hükümetin politikalarını destekleme/beğenme arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal medyayı birincil haber kaynağı olarak kullananlar, televizyonu birincil haber kaynağı olarak kullananlara göre daha fazla

oranda hükümetin COVID 19 sürecinde aldığı tedbirleri yetersiz/başarısız görmektedir. Bir diğer bir konu ise basılı gazetelerin artık öncelikli bir haber kaynağı olmaktan çıkmasıdır. Sosyal medyanın işçiler arasında temel bir haber kaynağı haline dönüşmesi dijital dönüşümün somut bir göstergesidir. Haber kaynağının çeşitlenmesi, siyasal iktidarın medya üzerinden kurmaya çalıştığı, iletişim stratejilerini akamete uğratmaktadır. Yine çalışma kapsamında elde edilen temel bir bulgu, birincil haber kaynağı televizyon olanların okudukları karşısında daha fazla oranda etki altında kalmasıdır (BİSAM, 2021). Araştırmada çok az bir yüzdelik basılı gazetelerden haber takip etmiş olup, basılı gazete okuma alışkanlığının neredeyse bittiği söylenmektedir. Bu duruma etki eden birçok faktör olsa da en belirginini haber alma mecralarının çeşitlenmiş olmasıdır. Ayrıca bu yeni mecralarda erişimin ücretsiz ve ulaşımın da hızlı olması en büyük nedenlerdendir. Pandemide basılı gazeteye ulaşmak zaten güç iken ve daha kolay ulaşılabilen mecralar var iken gazeteler bu süreçte geri planda kalmıştır. Basılı gazetelerin devamlılığı ise doğru bilgiye erişme düşüncesiyle ve geleneksel okuyucuların varlığıyla sürmüştür.

Statista'nın 'Koronavirüs: Dünya Geneli Medya Kullanım' Raporu hakkında değerlendirme yapan Bozkanat (2021, s.227), "Rapor ,Latin Amerika, Kuzey Avrupa, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Çin, Orta Avrupa Avrupa, İspanya, İtalya ve Amerika Birleşik Devletlerini içine alan bir rapordur. Veriler; Nielsen, CSM Media Research, Acast, Strategy Analytics, YouGov gibi kalitesi yüksek olan araştırma şirketlerinin verilerinden oluşmaktadır.2020 yılındaki araştırma, Dünya ülkeleri ve toplumlar üzerinden Covid-19'un beraberinde getirdiği karantina süreciyle birlikte bireylerin medyadan etkilenmiş olup, medya kullanım, etkilenme ve tüketimlerinde ciddi değişimler gözlenmiştir. Covid-19 pandemisi sonucundan bir tanesi de haberlerin izleme oranları ve sosyal medya kullanım oranlarında birbirine yakın yükselişlerin olduğu gözlemlenmiştir. Medya içeriklerini tüketmedeki bu artış medyanın yararlandığı iletişim araçlarını kullanım şeklimizi etkileyerek en çok telefon kullanım sürecimizi ve biçimimizi etkilemiştir (Statista, 2020:Aktaran: Bozkanat,2021,s.227).

Statista'nın 'Koronavirüs: Dünya Geneli Medya Kullanım' Raporu'ndan da anlaşıldığı gibi tüm Dünya ülkeleri ve Türkiye'de Covid-19 ile birlikte medya kullanımı ve medya kullanım biçimlerinde değişiklikler görülmüştür. Bu

değişikliklerin en belirginini medya kullanım süresinin artmış olmasıdır. Bu duruma medyaya bu süreçte daha çok ihtiyaç duymamıza neden olmuştur. Medyaya olan bu bağlılık medya araçlarıyla da olan ilişkiyi ister ister arttırmıştır. Küçük çaplı bir gelişmenin bile insanlar için çok şey ifade ettiği pandemide; bu gelişmeleri ilk bilen ve ilk duyuran kişi olma isteğinden de kaynaklı olarak sürekli güncellenen ve hızlı haber aktarımı yapan haber siteleri ve sosyal mecralar daha çok takip edilmiştir. İnsanlığın doğasından gelen haber alma merak ve isteği tüm ülkelerde oranlar farklı olsa da aynı sonucu vermesi medyanın haber verme işlevini ve önemini ortaya koymaktadır. Medyaya olan bu bağlılığın doğru bir çemberde oluştuğunu söylemek pek de doğru değil. Sebep bireylerin haberleri değil, haber zannettikleri içerikleri daha fazla benimsemeleridir. Her haberin o aranan doğru haber olmadığı gerçekleri alanında uzman kişilerin yaptıkları açıklamalarda ancak kanıtlanmıştır. Toplumun kendisini geliştirmiş bireyleri olarak; haber içerikleriyle sadece yanlış bilgilerin değil daha tehlikeli olan söylemlerin de yayılmak istendiğini unutmamak gerekir. Medya tüketicileri olarak bizlerin de görev ve sorumluluğu budur.

Oxford Üniversitesi Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü, Yanlış Bilgi, Bilim ve Medya” isimli raporunda altı farklı ülkede insanların, Covid-19 ile ilgili bilgileri nereden edindiği ve çeşitli bilgi kaynaklarının ne kadar güvendiğini araştırdı. Arjantin, Almanya, Güney Kore, İspanya, Britanya ve ABD’de küresel salgının daha ilk aşamalarında Covid-19 ile ilgili bilgi ekosistemini inceleyen rapor, haber tüketimi hakkında önemli ipuçları sunuyor. Bilginin dolaşıma girdiği alanlar çeşitlendikçe, bilgi almak için başvuru alan mecralarda da değişiklik gözlemleniyor. Ayrıca sosyal mecraların herhangi birinden kolayca bir diğerine aktarılan içerikler, mesajlaşma uygulamalarına, çevrimdışı günlük konuşmalara da yayılıyor. Rapora göre bahsi geçen ülkelerin hepsinde farklı siyasi görüşlere sahip birçok katılımcı, bilim insanları, doktor ve sağlık uzmanlarını koronavirüsle ilgili bilgiye ulaşabilecekleri güvenilir kaynaklar olarak görüyor. Katılımcıların dörtte üçü ulusal ya da uluslararası sağlık kuruluşunun paylaştığı bilgilere güveniyor. Konu halk sağlığı krizi olduğunda, insanların hangi bilgiye erişip, hangi bilgiyi tükettikleri önem kazanıyor. Dünya Sağlık Örgütü 15 Şubat’ta Covid-19’un yarattığı belirsizliğin yanlış bilgi salgınına (infodemi) da beraberinde getirdiğini belirtmişti. Covid-19’un etrafındaki muğlaklık aslında karşılaşılan birçok içeriğin de doğrudan doğruya yanlış/doğru olarak nitelendirilmesini zorlaştırıyor. Fakat rapora göre tam da böyle zamanlarda, insanların güvenebildiği ve

koronavirüs kriziyle başa çıkabilmelerine destek olabilecek bilgilere ulaşabilmesi oldukça mühim (Teyit.org, Erişim Tarihi: 28.09.2022). Oxford Üniversitesi Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü, “Yanlış Bilgi, Bilim ve Medya” isimli raporunda ise doğru bilginin en çok önem arz ettiği zamanın pandemi olduğu söylenmektedir. En doğru bilgi kadar en yalın, basit ve açık bir dile de en fazla ihtiyaç duyulan bir süreçti aslında. Her okuyucunun eğitim düzeyinin eşit olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, her sözcüğün ve cümle yapılarının da herkesin anlayabileceği ortak noktada kurulması gerekmektedir. Asıl temenni ise siyasi bir mesaj değil sadece anlatılan olay ile ilgili mesajın verilmesidir. Netice de insanların bir ideolojik söyleme ihtiyacı yok doğru ve güvenilir bilgiye ihtiyaçları vardır. Fakat iktidarların kendi söylemlerini benimsetmeye ihtiyaçları vardır bu tam olarak kendi politikalarını daha kolay uygulamak ve varlığını devam ettirebilmek amacını taşımaktadır. Günümüz teknolojisinin medya alanına sunmuş olduğu birçok özellik birçok farklı içeriği tercihlerimize göre seçebilme şansı vermekle birlikte yine tercihlerimizle seçimlerimizin sorumluluğunu da almaktayız aslında. Medya organlarının işleyişi ekonomik politik yapıyla şekillenmiş ise bunun farkındalığıyla medyayı en doğru şekilde kullanabilmeyi amaç edinmeliyiz.

Covid-19 Pandemi krizi zamanında medya üzerine yapılan bu ve benzeri araştırmalar sonucu hazırlanan raporlar medyanın aldığı rol ve etkileme biçimini anlamamızda büyük avantajlar sağlamaktadır. Kendi üzerimizden medyayı anlama ve değerlendirme eksik kalmakta bireyler üzerindeki genel etkisi onun bağımsız çalışan bir organ mı ya da belirli bir sisteme bağlılığı bulunan bir organ mı olduğunun anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Medya çalışmaları sonucu elde edilen veriler bizlere değerlendirmeler yapmamızda kolaylıklar sunan, daha nesnel ifadeler sunmamıza yardımcı olan raporlardır. Sadece Türkiye’de değil Dünya ülkeleri üzerinde de yapılan bu çalışmalar daha gerçekçi verileri sunmakta ve ülke- medya -birey ilişkisini ortaya koymaktadır.

2.6.COVID-19 Salgınının Dijital Basın ve Geleneksel Basın Üzerindeki Etkisi

Dijital dönüşüm hayatın her alanında ve her döneminde yaşanmaktadır. İnternete erişimin olduğu her yerde içerik üretimi yapılmakta, şartlar ve koşullara göre internet sitelerinin içerik türleri değişiklik ve çeşitlilik gösterebilmektedir. Ele alınan konuda yeni iletişim ortamlarını sıklıkla kullanan şirketlerin koronavirüsten korunmak

ve içeriklerini takipçilerine eksiksiz ulaştırmak adına bir takım önlemler aldıkları görülmektedir. Uzaktan çalışma modeline geçiş yapılan pandemi döneminde internet haber siteleri yazılı ve görsel içeriklerini evden üretmeye devam etmiştir. Çevrimiçi ortamda varlığını gösteren şirketler okurları/izleyicileri için yeni içeriklerini paylaşmakta, bu durum her koşulda devam etmektedir (Alan, 2021, s.87). Dijital haber siteleri pandemi döneminde birçok sektör gibi uzaktan çalışmaya başlamış haberlerini de bu yöntemle oluşturmuşlardır. Haberin üretimi ve sunumu bitmeyen bir süreç olduğu ve önem arz ettiği için çalışanların sağlıklarına daha fazla özen gösterilmiş olup çalışma modellerinde değişiklik yapılmıştır. Haberlerin üretiminde birçok fiziksel ortam ve bireylerle temasa geçildiği için sağlığın tehlikeye atıldığı bu dönemde medya sektörünün üretimi durmamış aksine yoğun bir süreç başlamıştır medya için. Tıpkı temel bir gereksinim gibi medyaya bağlılık artmıştır. Pandemi döneminde dijital haber sitelerinin olmadığını varsayarsak, geleneksel basının da elinin kolunun daha fazla bağlandığı bu dönemde bilgiye ulaşmak ve bilgiyi ulaştırabilmek çok zor olacaktır.

Medyaya yönelik bir güven probleminin olması durumu, farklı güdümlere sahip olma ve farklı medya organlarını takip etmedir. Kişilerin kendi kişisel özelliklerine göre duygu ve düşünceleriyle yaptıkları tercihler onların medya tercihlerini ve güvenlerini ortaya koymaktadır. Medyaya güven konusu farklı açıklamaları ve nedenleri içinde barındıracağı için bu durumun medya kullanımını da değiştirdiğini ve etkilediğini söylemek doğru olacaktır (Güz, vd., s.12). Anlatılmak istenen bir güven eksikliği yaşandığının doğru olduğu fakat her medya organı için aynı şeyin söylenemeyeceğidir. Bir medya organı en çok hangi konu için takip ediliyorsa o konu ve o medya arasındaki ilişkiye bakmak gerekmektedir. COVID-19 ve haberleri için bizlerde güven eksikliği yaratıldığını muhakkak ki söyleyebiliriz. İnsanlık için bu denli önemli bir konunun güven eksikliği yaratması diğer birçok konu için fazlasıyla yaratabileceği kanısına götürebilir bizleri.

Medya organları pandemi sürecinde, Bakan Fahrettin Koca'nın çabalarını hem desteklemiş hem de eleştirel yaklaşmıştır. Bunda Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın önemli aktör olması etkilidir. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın ana haber bültenlerinden sonra yaptığı uzun basın açıklamaları ve muhabirlerin çok yönlü sorularına gayretle cevaplar üretmesi sürece değer verdiğini ve sürecin kitlelere aktarılmasında da büyük getirisi olmuştur. Pandeminin aşılama konusu ile ilgili

üzerinden belirli zaman geçtikten sonra aşılama tarihlerinin ertelenmesi ile birlikte eleştiriler artmış bunun bir sonucu olarak da Sayın Koca, toplantı değil eski toplantı görüntülerini sunmuştur (Özkeçeci ve Oğuz, 2021, s.73-35). Sayın Koca'nın bu tavrı farklı şekillerde anlamlandırılabilir. Bizler için önemli olan medyanın burada anlatılmış olan destekleyici ve eleştirel tavrıdır. Medyadan beklenen aslında tam da budur. İlk başta bakanın süreçteki çabasını destekliyor ve yol gösterici oluyor daha sonra ise aşılama sürecinde yaşanan aksaklıklardan dolayı aşılama sürecinin hem uzaması hem de verilen aşılama tarihlerinin sürekli değiştirilmesi eleştirilmiştir. Medya için destekleyici ve eleştirel şeyler olabileceği gibi taraf tutmaksızın gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

COVID-19 salgını, dijital basın ve geleneksel basın üzerinde etki yaratarak bu zorlu süreçte haber üretimini zorlaştırmış hem de haberlerin gerçeklikten uzaklaştırılarak daha çok olmasını istedikleri şekillere büründürülerek okuyucuyla paylaşılmasına neden olmuştur. Bu dönemde özellikle haberler iktidarın, muhalefetin, belirli kurum ve kuruluşların söylemlerini taşıyan metinler olarak görülmüştür. COVID-19 teması üzerinden söylemler yaratılarak bu hassas konunun etkinliği de kullanılarak okuyuculara belirli düşüncelerin empoze edilmesi istenmiştir.

Tezin ikinci bölümü; COVID-19 - medya ilişkisini inceleyerek, medyanın bu süreçteki işlevinin ne olduğunu ve COVID-19 temasının medyadaki yansımalarını ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEUN ADRIAN VAN DIJK' in ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ MODELİ

Bu bölümde; Teun Adrian van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modelinin açıklaması yapılmıştır. Bu modelin anlaşılması için söylemin tanımı, söylem analizi, haber söylem ilişkisi, haber ve ideoloji, haber anlatısında dil ve anlamın inşası, Teun A. Van Dijk'in Eleştirel Söylem Çözümlemesi, eleştirel söylem analizinin eleştirel haber araştırmalarına katkısı ve sunduğu perspektif açıklanmıştır.

3.1.Söylem Nedir?

Söylem çağı içerisinde yaşamaktayız. Söylem ve keşfinden önceki tarihi süreçte olay ve olguları açıklamak için başvurduğumuz birtakım bilimsel yöntemler ya da kişisel yöntemler çok eskide kaldı. Günümüzün anlamlandırılmasının yapılması artık söylemler üzerinden gerçekleşmektedir. Söylemsel ifadelerin hayatımızın her alanına müdahale etmesi, söylemlere olan bağlılığımızı arttırmış ve söylemlerin olmadığı bir dünyayı hayal etmek zorlaşmıştır. Genel olarak bilimsel çalışmalarda artık kullanılan yöntem söylemler üzerinde yoğunlaşmıştır. Birçok bilimsel düşünce eskiye nazaran geçerlilik payını yitirmiş, söylemler dışında başka bir şeyi ifade edememeye başlamışlardır. Yaşadığımız çevre ve dünyamız söylemlerle çevrili bir hal almış iken söylemler dışında bir dünya düşünmemiz mümkün olmadığı gibi bu söylemleri anlamamız içinde söylem kavramı üzerine düşünmeye bizleri itmiştir. Söylem kavramını anlamlandırdığımız takdirde yaşananları da anlamamız kolaylaşacak ve söylemlerin neler ifade ettikleri ve amaçları da ortaya çıkacaktır (Sözen, 2017, s.9).

Sözen(2017,s.9), önceki yüzyıllarda toplumsal olayları ve durumları açıklamada başvurduğumuz bilimsel düşüncelerin günümüzde geçerliliğini kaybettiğini söylemektedir. Günümüzün olaylarını anlayabilme ve yorumlayabilmede artık söylemler var. Söylemin anlamını tam olarak kavrayabilirsek söylemlerin amacını da kolayca çözümleyebiliriz. Yüzyılımız söylemlerle çevrilmiş bir dünya haline gelmiş ise yaşadığımız dünyayı anlamlı ve yaşanabilir bir yer haline getirmek için hayatın her alanına özellikle de medyayla sızan bu söylemleri tanımalıyız.

Eleştirel gözle baktığımız her olay bizlere birinin ya da birilerinin (üst düzey yetkililer, devlet görevlileri, askeri görevliler...) gizli bir şekilde iletilen sırlarını sunacaktır.

Söylemin temelini sosyal yaşama var olan sosyoloji, dilbilim ve psikoloji oluşturmaktadır. Söylem analizi en temel hedefe söylemi simgeleyen her türlü ifadenin anlamını ve amacını ortaya koymayı yerleştirmiştir. Bu hedefi onun disiplinler arası bir alana hizmetini ortaya koymaktadır (Tarhan, 2015, s.85). Bu temel amaçtaki önem, yeni söylemler elde etmektir. Bu yeni söylemler ise yorumlama ve değerlendirme sürecinden sonra oluşmaktadır. Söylemlerin yayılma sıklığı bu anlamlandırmalardan sonrasını kapsamaktadır. Her bir yorum yeni bir söylem oluşturarak varlığını devam ettirmektedir. Söylemin temeli tarihten itibaren toplumda önemini kaybetmeyen 'yorum' kavramına dayanmaktadır.

Söylemler pratik anlamları özünde barındırmaktadır. Söylemler yazılı yazısız olabileceği gibi görsel ifadeler hatta soyut ifadeler de taşıyabilir. Söylem yaklaşımı dil üzerine yoğunlaşarak analiz eder dilin ne şekilde kullanılmış olduğu ve ne amaçla kullanılmış olduğu üzerine kafa yormaktadır. Söylemler bireyler bazında ve toplumsal bazda karşılık bulmaktadır. Hem toplumlar üzerine yönlendirme yapar hem de bireyler üzerine birçok farklı yolla iletişime geçer. Bir hitap bir bilgi aşılama şeklinde karşılık bulan söylemler kendi içerisinde anlamlar taşımaktadır (Güngör, 2020, s.10). Söylem dil kullanımında belirli amaçları olan ifadeler olarak görülmektedir. Haber metinleri üzerinden yorumlamamız gerekir ise; bilgiyle harmanlanarak ve tartışma metinlerinin içerisine dahil edilerek örtük bir şekilde okuyucuya iletilmektedir. Sadece dilin kullanım şekliyle(cümle yapılarının aktif-pasif olması, cümle yapılarının basit-karmaşık olması) bile söylemler ayırt edilebilir. Tek bir sözcüğü defalarca kez yinelemek dahi söylem üretmedeki yöntemlerden bir tanesidir. Söylemler hayatımızın birçok noktasına yerleşmişken en belirgin yansımaları ise medya sektöründe görülmektedir. Bunun sebebi; okuyucular bilgi alışverişlerini gerçekleştirdikleri bu sektörde tehlikeli söylemlerin üretilebileceğini düşünmemektedirler.

Her zaman için göndergesel olmayan toplumsal kavramlar içerisinde gerçekliği de barındıran sözsöz işaretler olarak adlandırılmazlar. Kavram olarak adlandırdıklarımız toplumsal hayatla ilgili bazı durumları daha önde tutarlar. Söylem ve ideoloji aynı noktada birleşerek insanları ve toplumları hayatın anlamına ilişkin bir anlama ve çaba ilişkisinin olduğunu ifade eder. Bu ilişki ve sonrasında ortaya çıkan

anlamlandırma çabaları ise dil ile meydana gelmektedir. Biçimlendirilip kullanılan bu dil sayesinde ileti kurum ve insanlara ulaştırılır. Bireyler yaşadıkları dünyayı anlama yoluna giderlerken bu durum eylemlerine de yansımakta ve aslında yapılamayan eylemler üzerinden de anlaşılabilir. İdeoloji ve söylem ve bu iki kavram arasındaki ilişki sosyal hayatımızın bu bölümleriyle ilgilenmekte ve onları anlamlandırmaya yardımcı olmaktadır (Purvis ve Hunt, Çeviren: Coşar, 2014, s.10-11). Kavramlar tek başlarına bir şeyler ifade etmezler, ifade ettikleri şeyler toplumsallıkla bağdaştırdığımız her türlü durumlardır. Yapılan ve yapılmayan insan eylemleri kavramların dolayısıyla söylemlerin sonuçlarını göstermektedir. Söylemler önce düşüncelerimizi ardından davranışlarımızı etkiler. Bir bireyde değişim gözlenmemişse söylemlerin etkili olduğu söylenemez. Fakat bu böyle olmamakla birlikte her söylemin az ya da çok etkili oldukları söylenebilir. Özellikle yapılan medya araştırmalarında söylemlerin bireyleri kolayca etkileyebildikleri hatta değiştirdikleri gözlemlenmiştir. Üstelik medya organlarının gücünün farkında olan iktidarlar medyayı daha fazla önemsemiş ve daha fazla kullanmak istemişlerdir.

Söylem duyulan görülen gün yüzünde olan ifadelerdir. Söylemsel ifadeler toplumsal olan ile ilgili ve cümlelerde ifade edilenin çok ötesinde yan anlamları da olan kavramlara karşılık gelmektedir. Söylemler açık anlamından ziyade örtük anlama ulaşmayı hedefleyen yorumlardır. Bu yapılan yorumlar tehlikesiz ve masum yorumlara karşılık gelmemektedir. Tarihsel özellikleri bünyesinde barındıran söylemler üretilirken bir zaman, koşul ve aynı zamanda etki zincirlerine de bağlıdır. Söylemlerle ulaşılmak istenen gaye güce kavuşabilmek yönlendirmeye imkan tanıyabilmek için oluşturan söz dizileridir. Söylemler dil üzerine getirilmiş bütünsel ifadelerdir. Söylemleri hükümsel önerme olarak görebilmekte, bireyin ötesinde ruhta baskın etkiyle görünür olan bilinçdışı kavramlar olarak da adlandırabiliriz (Elbirlik ve Karabulut, 2015, s.47,48). Söylem burada tehlikeli ifadeler bütünü olarak görülmektedir. Açık ve anlaşılır olmayan ve bununla beraber gizlilikler de barındıran tümsek ifadeler, söylem olarak adlandırılmıştır. Söylemler tehlikelidirler çünkü bireyler ne derece etkilenebileceklerini kestiremezler. Farkında olunan bir durum olsa bile farkında olunmadan da bir etkilenme gerçekleşebilir. Söylemlerin ne derece tehlikeli oldukları, bizlere ne kadar güçlü olduklarını göstermektedir. Bireylerin etkilenme düzeyleri farklılık gösterse bile etkileme potansiyelleri söylemlerin amacına

ulaştığının sonucudur. Daha çok medya tarafından üretilen ve kitle iletişim araçlarıyla bizlere ulaştırılan söylemler, egemen güçlerin yarattıkları siyasetin birer parçalarıdır.

Söylemler üzerine yapılan birtakım yorumlamalar söylemlerin yeni söylemlerini medyadan getirmektedir. Söylemler birbirlerine eklenerek yeni söylemleri yaratabilmekte ve bu söylemler de temeldeki söylemin ötesinde söylemler oluşturabilmektedir. Söylemler belirli bir yönde kesintisiz ilerlerler. Dolayısıyla bağlı kalmadıkları şeyler teorilerdir. İfade edilen şeyler içerisinde söylemlere sahip olduklarından bir boşluk gibi görünmemektedirler. Söylemler üzerine yapılan yorumlarla yan anlamlar ortaya çıkmakta ve böylece dolaşım meydana gelmektedir. Bağlam ve söylem arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Söylemler oluşturulurken bağlamlardan güç alırlar ve bağlamlar olmadan da söylemler ifade edilmemiş gibi kabul edilirler. Söylem ve bağlam ilişkisinde farklı metodolojiye bağlılık mevcut olsa da önemli olan bu ilişki üzerine yapılan vurgudur (Sözen, 2017, s.157). Anlatıların üzerinden yapılan değerlendirmeler var olan söylemlere yeni anlamlar katarak anlamca onları genişletir. Söylemler tek bir anlama sahip olmadıkları için diğer yan anlamları da yaratan şey yorumdur. Yorumla bütünleşip genişleyen her bir söylem birçok farklı söylemlere dönüşmektedir. Bununla birlikte bir söylem çözümlemesi gerçekleşirken de var olan söylemden değişik söylemler üretilebilir, buradaki ana etken analizcilerin kişisel yorumlamalarının çözümlemeye dahil olmasıdır.

Egemen ve baskın güç oluşturabilmek söylemsel kontroller üzerinden gerçekleşmektedir. Kullanıcı kitleleri güvenilir kaynak olarak gördükleri kimselerden gelen iletileri kabul ederler ve benimserler. Özellikle bu iletilerdeki mesajlar kendilerine daha çok hitap ediyorsa kabul edilebilirlikleri de artmaktadır. Dolayısıyla mesajı kimden aldığımız güç ilişkisini de kimin üzerinden kurduğumuzu göstermektedir. Her birey için güvenilir birtakım kurum-kuruluş ve seçkin kişiler vb. olabilir. Görüşlerin yakınlık dereceleri taraflar tarafından söylenen söylemleri daha güçlü görmemizi ve kendimize lanse etmemizi sağlamıştır. Bazen ise söylemlerin söylemleri yaratanların istedikleri şekle uygun almamız beklenmektedir. Bunlar daha çok kurumlara ait resmi açıklamalar olarak karşılık bulmaktadır. Bu durumlarda ise gerekli eğitim ve kabiliyetten eksik olmamız bu durumu geç anlayabilmemize neden olmakta ve istenilen şekildeki algılamamız maalesef gerçekleşmemektedir. (Devran, 2010, s.29). Okuyucuların, dinleyicilerin güven duygusu hissettikleri taraflar, medya

organları, aydın kişiler, siyasetçiler, kurum ve kuruluşlar olabilir. Güven hissiyatından kaynaklı olarak her yapılan ve söylenen olumlu karşılanır ve düşüncelerle iletilen söylemler kabule geçer. Bu söylemleri olumlu düşünebiliriz; çünkü kendi istek ve arzularıyla kendi seçtikleri kişilerin söylemleri alınmaktadır. Bazı durumlarda da yine zorlama olmadan aldığımız söylemler olabilmektedir ama buradaki en önemli ayrıntı bilgi alabileceğimiz mecralar sınırlı ise onlara bağımlı hale gelebiliriz. Mecburiyetin asıl sebebi başka seçeneklerin uygun görülmeşiştir.

3.2.Söylem Analizi

Söylem yaklaşımları, söylem kavramının sosyolojik içeriğe sahip olduğu üzerinde durmaktadırlar. İletişim kavramı da sosyal bir eylemi kapsamakla birlikte içerisine dahil olan söylem ile birlikte sosyal özellik kazanır. Sosyal özelliği üzerinden söylemi tanımlayacak olursak; tamamen sosyal hayatın içerisinde aklı gelebilecek her türlü eylemi kapsayabilmektedir. Söylem kavramı örtük anlamları bünyesinde barındırabileceği gibi açık anlamlara da sahiptir. Söylemlerin içerisinde gizli kalmış birtakım anlamlar mevcuttur ve bu anlamlar aslında bu söylemlerin sahiplerinin maksatlarının karşılığıdır. Özel anlamları olan söylemler bir mesaj göndermekte ve farklı anlamlar barındırmaktadır. Söylemler söyleyen kişinin duygu düşüncelerini ortaya koyduğu için aslında birçok olguya hizmet eder ve ideolojik yapısını ortaya sermektedir. Sözlü ve sözsüz kavramlar olan söylemlerde bizler için önem arz eden kısım bu söylemlerin özünde ne anlatmak istediğidir. Hayata dair birçok kavrama denk gelen söylemler, her nesne için kullanılabilir. Her bir nesne, kavram, hareket, ses... bizlere birtakım söylemler yöneltebilir ve bizlerin o söylemleri sahiplenmemizi bekleyebilir. Genel olarak söylemi toplumdan dışlayamaz ve toplum dışında değerlendiremeyiz (Doyuran, 2018, s.306-307). Söylemler sosyal hayatla bağlantılıdır. İletişim sürecinin gerçekleştiği dille oluşan söylem sosyal yapı içerisinde bir döngü halindedir. Söylemler yaşadığımız çevreden çok uzak bir kavramı nitelendirmemekle birlikte her yerde izine rastlayabiliriz. Söylemler; birinin, birilerinin hayata bakış açısı, öngörüler, tutumları kısaca özneliğidir Haberlerde kullanılan tek bir görüntüdür söylem. Fotoğrafla anlatılmak ve verilmek istenilen mesaj verilmişse söze de gerek yoktur aslında. Sözle birlikte kullanılan görüntülerin daha fazla etkileyici olması bu durumun sıklıkla kullanılmasına neden olmuştur.

Söylemlerin varlığı ve giderek hayatımızın her alanına müdahalesi onun üzerinde düşünülmesi gereken bir araştırma yöntemi olarak görülmesini sağlamıştır.

Söylem analizi ise bir sosyolojik çalışmayı ifade eder. Gelişim süreçleri evrelerden geçmiş olsa da mit-hikaye incelemelerinden başladığını söyleyebiliriz. Dil ile ilgili çalışmaların başlaması bu alanın da içerisinde ele alınmasını sağlamıştır. Zamanla çalışma alanını genişleten söylem analizi yorumlama ve eleştirinin de dahil olmasıyla, eleştirel söylem analizine dönüşmüştür. Söylem analizinin anlamlandırmada yetersiz kalması eleştirel söylem analizini doğurmuştur. Buradaki en önemli neden söylem analizinin gelenekselci yöntemlerde kalıp çalışma alanını genişletememiş olmasıdır. Söylem analizi, eleştirel söylem analizinin temelini oluşturarak eleştirel söylem analizine en büyük katkıyı sunmuştur.

Söylem: İçerisinde yaşadığımız dünyadan daha dar anlamda ise çevreden etkilenen, bireyin hem geçmişinden hem de yaşama dair düşüncelerinden oluşan, sadece sözsüz olmayan hatta sessizlik kavramını bile içinde barındıran bir kendini anlatabilme yöntemidir. Söylem Yaklaşımı: söylem olarak ifade edilen sözlü-sözsüz birçok ifadenin hangi amaçla hizmet ettiği ve genel anlamda ideolojisini çözümlene adına yapılan analiz yöntemini ifade etmektedir (Güngör, 2020, s.10). Söylem bir kavram olarak ele alınmış, toplumun her alanına yayıldığı söylenmiştir. Tarihi bir özelliği olduğu da söylenmekte ve sadece sözsüz bir şeyleri ifade etmediği somut ve soyutsal olarak birçok şeyi de ifade ettiği söylenmektedir.

Güngör(2020,s.10),söylem yaklaşımını ise daha çok bu var olan söylemleri yorumlamak olarak görmektedir. Yorumlamadaki asıl amacın ise bu söylemleri anlamlandırmak olduğu üzerinde durulmaktadır. Söylem analizinin birçok yazar ve kuramcı tarafından tanımlamaları yapılmış ve üzerinde çalışılmıştır.

Söylem analizinin temel özelliklerini maddeler halinde şöyle tanımlayabiliriz;

- Söylem analizi, sosyal dünyada dilin yapılandırılmasını inceleme alanına almış bir analiz yöntemidir.
- Söylem analizi, tarihsel boyutuyla var olmakta ve yapılan çalışmalardan faydalanmaktadır.
- Söylem analizi, kastedilenlere önem verir.

- Söylem analizi çalışmaları, söylem kavramının hiç bilinmeyen anlamlarına ulaşmaya çalışır.
- Söylem analizi çalışmasıyla ortaya çıkan araştırma sonuçları analizcilerin ilgi alanlarına girmiştir.
- Eleştirel söylem analizi temel olarak söylem analizi üzerinden gelişim göstermiştir.
- Söylem analizi çerçevesinde ele alınan söylem çalışması başka sonuçlar ortaya çıkarabilmeye müsaittir. Analizcilerin kişisel görüş ve düşünceleri bunun şekil almasında etkilidir.
- Söylem analizi, çalışması metin çerisindeki söylemlere odaklanmışken araldan ve bağlam da kendisini ilgilendirmektedir.
- Söylem analizinde söylemler çözümlenmeye çalışılırken de yeniden inşa süreci yaşayabileceklerdir. Söylem analizinin, yorumu da çalışmaya ilave ettiğinin bir sonucudur bu. Bu inşa süreci yorumlama üzerinden gerçekleşmektedir.

Söylem analizi ve eleştirel söylem analizi temelde aynı konuyla ilgilendikleri için ayırt etmeyi sağlayan birkaç temel fark bulunmaktadır. Eleştirel söylem analizinin söylem çözümlenmesi türlerinden en önemli farkı dili odak noktasına koyarak yorumlamaları ve tartışmaları bunun üzerinden ilerletebilmektir. Dilin etkileşim kuvvetinden dolayı ve tek başına bir şey ifade etmediğinden dilin yapılandırılması ve şekil alma süreci de başkaları tarafından yapılmaktadır. Eleştirel söylem çözümlenmesi, daha çok bunun üzerinde durmaya çalışmaktadır; söylem çözümlenmesi ise, kimlerin ne söyledikleriyle ya da tutumlarıyla ilgilenmez. Asıl ilgilendiği şey söylemin varlığıdır. Söylem kavramıyla ilgilenip kavramların neyi ifade ettiğini açıklamaya çalışmaktadır. Söylem çalışmaları araştırmalarını yaparken daha yüzeysel davranarak anlamlandırmalarını ortaya koyar, söylem analizinden derin bir çalışma beklenmez. Söylem analizi yönteminde önemli görülen nokta cevaplanmak istendikleri şeylerin hangi yollarla cevap bulduğıyla ilgilenmesidir. Yukarıda da ifade edildiği gibi kişiler ve sorular onların ilgi alanı dışındadır. Tek amaçları söylem kavramını anlamlandırmaktır. Eleştirel söylem analizi gibi olayların arkasındaki nedensellikleri bir sistematik çalışmayla incelemeyiz. Eleştirel söylem analizinin asıl amacı toplumdaki sorunlara da değinmek ve analiz edebilmektir. Bu sorunları ve medya metinlerinin arkasındaki gizli ideolojik anlamları çözümlenmektedir. Bunlar yorumlama ve eleştirme

yöntemleriyle yapılmaktadır. Söylem analizinde de yorumlama olsa da bu daha gelenekselci tarafta kalmaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesi ve Söylem çözümlemesinde ortak olan özelliklerden bir tanesi her ikisinin de metnin görünen değil görünmeyen yönüyle ilgilenmesidir. Fakat eleştirel metinlerdeki bu anlamlandırmada kişilere de değinerek onlarla ilgili de analiz yapılmaktadır. Söylem çözümlemesinde ise kişilerin kim oldukları ve ne oldukları pek de önemli değildir.

Söylem üzerine yapılan çalışmalar sadece söyleneni ortaya koyan ve dar anlamları belirleyen çalışmalar değildir. Söylem analizi çalışmaları nitel araştırma tekniği olarak dilin inşa süreci üzerinde durmakta, dilin oluşum evrelerini ince ayrıntısına kadar incelemekte ve dil ile anlatılmak istenin diğer ifadeleri bulmak için de daha yoğun çaba içerisine girerek yorumlama yöntemini kullanmaktadır. Bu yorumlama süreci detaylı bir yorumlama olarak görülmekte ve sosyal bilimlere de katkı sunmaktadır. Söylem analizi bilindik diğer bilimsel anlayışlara nazaran yeni dünyamızı anlamada daha uygun bir görüş olarak kabul edilebilir. Tarih boyunca birçok farklı bilimsel yollarla elde edilmeye çalışılan bu dünyaya ait anlama çabası söylem çalışmalarıyla kolay hale gelmiş ve yorumlama gücü üzerinden de bu ihtiyaç giderme çabası gösterilmiştir. Dolayısıyla söylem analizi çalışmaları günümüzde değerli görülmekte ve birçok çalışmada bu analiz yöntemi kullanılmaktadır (Çelik ve Ekşi, s.115). İdeolojinin hayatımızın her alanına nüfuz etmesi onu anlayabilmemizi zorunlu hale getirmiştir. Pozitivist yaklaşımın yetersiz kaldığı günümüzde bunu mümkün kılan yaklaşım eleştirel söylem analizi yaklaşımıdır. Yaklaşım yorumlama ve eleştiri çözümlemesine dayandığı için medya çalışmalarında da son dönemlerin en sık tercih edilen analiz yöntemi olarak görülmektedir. Medya organlarının ekonomi-politik ilişkilerinin siyasi boyutunu en iyi analiz eden ve söylemlerin açığa çıkmasını sağlayan yöntem olması tercih edilme durumunu arttırmıştır.

3.3.Haber ve Söylem

Medya organları tarafından okuyuculara aktarılan metinler ve içerikler sayesinde kitleler haberdar edilmekte merak dürtüleri giderilmekte ve böylece bilgi dolaşımı sağlanmaktadır. Medya metinleri tarafından enformasyon ihtiyacının sağlandığı düşüncesi genel bir düşünceyi ifade ediyor olsa bile bu işlevin çok daha ötesine geçerek bireylerin algılarını yönetebilmekte ve kurum kuruluşlara kadar etkin gücünü gösterip belirli kalıpları dahi etkileyip değiştirebilmekte karışık bir süreci

yaratabilmektedir. Yaratılan bu durum üzerinden medya organları tarafından yaratılan metinlerin asıl gerçekliklerinden uzaklaştıkları haber verme ihtiyacımızı gideremedikleri gibi başka ideolojik fikirleri de ön planda sunarak söylemler yaratması ya da bazı söylemleri ön plana çıkarmak için bazı söylemleri de kötümeye kadar gitmesi yaşanan ve beklenen durumlar haline gelmiştir. Özellikle seçim dönemlerinde taraflı bir habercilik anlayışıyla bazı siyasi parti adayları ve partileri sunumlarıyla öne çıkartılarak dinleyicilerin/okuyucuların etkilenmesi amaçlanmaktadır. Günümüzde medyanın özellikle yarattığı söylemler üzerinden kitleleri yönlendirme gücü 4.kuvvet olarak görülmesini pekiştirmiş ve medya metinleriyle yapılan manipülasyonun başarısının anlaşılmasını sağlamıştır (Seyhan vd., 2021, s.18). Medya metinlerinin bilgilendirme işlevinin geri plana atıldığı daha çok yönlendirme işlevinin ön plana çıkartıldığı bir süreç yaşanmaktadır. Yönlendirme ise söylemler üzerinden gerçekleşmektedir. Medya metinlerini tek bir ideolojinin söyleminin yer aldığı metinler olarak değil karşıt söylemlerin yer aldığı metinler olarak da görmeliyiz. Bu; iki farklı söylem metin içinde çarpıştırılıp, yanlı olunan tarafın söyleminin üstü çıkışıyla okuyucuya verilmektedir. Güçlü olan söylem baskın gelerek diğer söylemlerin etkisini yok etmektedir. Öne çıkan söylem ise artık kabullenilmiş ve okuyucunun sahiplendiği söylemlere dönüşmüştür.

Medyanın temel karakteristik özelliği sürekli olarak yenilenen biçimde kendi doğrusunu yeniden üreten bir anlayışla işlemesidir. Toplum üzerinde herhangi bir konuda kitlelerin ne düşüneceğine dair önceden biçimlendirilmiş olan dilini ve söylemini oluşturmakta, haber metinlerinin anlamını kendi gerçeklik duygusuna dayandırarak kendi amacını karşılayacak belirli kalıplar ve önermeler sunmaktadır. Başat/egemen ideolojiye uygun meşrulaştırmalar yaparak medya kendi söylem evrenini meydana getirmektedir. Haberde yer alan her kelimenin, her kavramın, ve her cümlenin, hatta resimlerin kullanılış biçimlerinin ve hangi konuların seçileceği tercihinin belirli bir anlamı bulunmaktadır. Bu, sadece içinde yaşanan toplumsal ve siyasi yapı ile açıklanması mümkün olmayan bir duruma işaret etmektedir. Günümüzde değişen dünya koşullarında ekonomi iktidarının kendi çıkarlarını kitlelere dayatması ve bu belirlenmiş ölçütlere uygun bir yapıyı oluşturması medya üzerinden daha kolay ve en etkin biçimde gerçekleştirilmektedir. Medya, gücü elinde bulduranların bir aracı konumundadır (Yağlı, 2007, s.364). Haber metinlerini incelediğimizde haber kaynakları, kurulan cümleler, kullanılan kelimeler, haberin

başlığı, alt başlıklar, olayın sunuş şekli, ardalın ve bağlam bilgileri ve haberde kullanılan fotoğraflar tüm bu unsurlar bizlere haber ile ilgili birtakım ipuçları vermektedir. Haber kaynaklarının özellikle iktidar ve taraflarından seçilmesi, fotoğrafların haber konusunda iktidarı yansıtan bir görüntüden oluşması, cümle yapılarının iktidara yönelik aktif yapıda kullanılması, özellikle tekrarlanan bazı kelimeler ve haber sunuşunun iktidar yanlısı özneler üzerinden yürütülmesi haberin iktidar yanlısı bir politika taşıdığını, haberin ideolojik bir sunuşunun olduğu anlamını vermektedir.

Medya kendi içerisinde karmaşık bir yapılanmayı ifade etmektedir. Etik yapılanma medya organları ve medya metinlerini denetime tabi tutmakta zorlanmaktadır bunun sebebi etik yapılanmanın dışından da müdahalelerin olmasıdır. Etik yapılanmaya sekte vurulmasıyla görev mekanizmasının durdurulmaya çalışılması medya ortamındaki karıncalanmanın artmasına neden olmakta bu alanın kalitesini düşürmektedir. Etik yapılanmanın sürece dahil olmaması herkes tarafından bu şekilde kabul edilmekte ve bir süreden sonra aslında hiç yokmuş gibi algılanmaktadır. Medya organlarının dışarıdan müdahalelere müsait olması onun etik yapılanmaya daha fazla ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Etik yapılanma gerçek değerini görmeye ve müdahalelerden kurtulmaya başlamasından sonra medya da asıl amacı olan bilgilendirme eğitime işlevini yerine getirmekle birlikte daha güvenilir haber ve metin içeriklerinin dolaşımına katkı sunacaktır (Çetin, 2019, s.247). Medyanın birçok sebepten ötürü bağımsız bir yapı olamaması medyanın denetlenebilirliğini zorlaştırmaktadır. Etik yapılandırma medyanın üzerinde iktidarın hakimiyet kurmasına tanıklık ettiği için kendi ve sorumluluğu olan denetleme işlevini gerçekleştirilememektedir. Medya denetlenebilir bir yapıya sahip olabilseydi bugün çok farklı şeyler konuşabilirdi. Medyanın denetimi etik yapılanma sistemleri tarafından değil iktidar tarafından yapılmaktadır. Bu denetim çoğu zaman ağır yaptırımlar şeklinde görülmektedir. Gücü elinde bulunduran iktidar bu gücü, medyayı gücünün altında konumlandırarak göstermektedir.

Medyadan beklenen asıl durum yaşananları şeffaf bir şekilde sunabilmek ve kitleleri bir düşünceye yönlendirmekten çok onları bilgilendirmektir. Yaşadığımız çağda medya organları bu görevlerinden uzaklaşarak olayları yaratılan başka gerçeklerle sunmaktadırlar. Medyanın bu tavrına birçok sebep bulunabilir. Bunlardan

en önemlisi iktidar ile olan yakın ilişki seviyesidir. Bir diğer sebep olarak ise sermaye gösterilebilir. Medya organlarının ekonomi-politik ilişki içerisine girmeleri siyasi iktidarla yakınlaşmalarına ve karşılıklı uzun bir ilişkisinin doğmasına neden olduğu gibi medya metinlerinin de onların çıkarlarına uygun olarak kurgulanma durumunu meydana getirmiştir. Medya organlarının sermaye yapısını güvence altına almak istemesi onu zorunlu ilişkilere itmiş olsa da bunun yarattığı olumsuz durumların başında medyaya olan güven zedelenmesi gelmektedir. Bu güven zedelenmesi medyanın kendi yapısını da zedelemiş olup kurumsallıktan uzaklaşmasına yol açmıştır. Medya organlarının içerisine girmiş oldukları bu zorunlu ilişki medya yapısıyla birlikte medya içeriklerine de etki etmeyi başaramıştır. Medya içeriklerinin üretim süreçlerini medya organlarını belirlemede fakat içeriklerin tercih durumlarını belirleyen kriterlerin siyasilerin hâkim görüşünü zedelememesine dolayısıyla varlıklarının uzun soluklu olmasına dikkat edilmektedir. Medya organlarının karar verme mekanizmaları kendi karar süreçlerinden ötesine geçmiş iken alınan kararların ve inşa edilen içeriklerin şeffaf, güvenilir, haber değerlerine uygun ölçütlerde olması beklenemez (Dursun, 2012, s.2). Yukarıdaki açıklamalarda da ifade edildiği gibi kamuoyunun medyadan beklediği gerçeğe ulaşabilme isteği maalesef medya tarafından karşılanmamaktadır. Medyanın kamuoyundan beklediği ihtiyaç duyulma isteği ise fazlaca karşılanmaktadır. Kamuoyunun bu tavrına karşılık medyanın kamuoyunun beklentisini verememe durumu medyanın gelişimini yavaşlatan belki de en büyük etmenlerdendir. Medyanın ekonomi ve siyasi ilişkiler içinde daha çok var olması asıl amacından uzaklaşmış olmasının temelini göstermektedir. Medya ekonomisinin normalin üzerinde seyir etmesi için, varlığının uzun yıllar sürebilmesi için siyasi ilişkiler içinde daha fazla olup iktidara yakın olmakla bilinen bir mecraya dönüşmüştür.

Medyanın en çok eleştirildiği konulardan biri; tarafsız ve nesnel olamamasıdır. Bu eleştiri, öncelikli olarak siyasi gündemle ilgili üretilen içeriği hedef alır. Çünkü etik ve profesyonel gazetecilik; ideolojinin gerçeği dönüştürmediği, hakikati yok saymadığı, haber metinlerinin etik kodlara dayanarak seçildiği ve kaleme alındığı bir sistemi işaret eder. Toplumsal ve kültürel olaylarda ciddi boyutlarda etkileri olan medya yoluyla servis edilen haber metinlerinin, her geçen gün etkisi ve ulaştığı kitlenin büyüklüğü artıyor olmasına rağmen içeriksel ve niteliksel düşüşü ise dikkat çekici oranlara varmıştır. Bu süreçte izlenen tutum medyanın varoluş anlamını ve

gücünü tehdit eder bir boyuta ulaşmıştır. Tarih boyunca medyanın önüne geçilmez kuvveti, medya kuruluşlarının siyasetle doğrudan ve yakından ilgilenmelerinden de ileri gelmiştir (Pakkan, 2020, s.169). Covid-19 pandemisinde haber metinlerinde görülen dil ve anlam bozuklukları, ardalan ve bağlam bilgileri eksiklikleri, ana olayın sunuş eksikliği vb. Tüm eksik noktalar haber kalitesindeki düşüklüklerin bir göstergesidir. Teknolojinin muazzam gelişimi beraberinde doğru orantılı sonuçlar getirememiştir. Medya organlarının bu eksiklikleri için yapılacak her türlü açıklama, içerisinde ideolojik ilişkileri barındırmaktadır. Güç-iktidar-medya ilişkisinin sonuçları iktidara hizmet eden bir boyuttur. Hedef kitleye ulaşan fakat etkisizleşen medya metinleri artık egemen güçlerin gerçekliklerini ve söylemlerini yaymaktadır. Meydana gelen birtakım olay ve olguların bilgilendirilmesi yapılırken dahi kamuoyunun hangi tarafa yönlendirildiği gerçeği her zaman var olacaktır.

Toplumda yaşanan önemli önemsiz birçok olay ve olgunun ya çok abartılarak sunulması ya da önemsizleştirilerek sunulması medya organları tarafından gerçekleştirilmektedir. Geçmişten günümüze medyanın etkileme kuvvetinin anlaşılmasıyla da birlikte medya ve siyaset ilişkisi daha iyi analiz edilmekte ve karşılıklı bir ihtiyaç duydukları da söylenmektedir. Medyanın siyasi ilişkilerinde boyun eğen tarafa geçmesi ekonomik ilişkilerinde yaşadığı ve ileriki süreçlerinde de yaşamak istemeyeceği kaygılarından kaynaklanmaktadır. Medya organları ve siyasi güçler arasındaki bu ilişki haberin her alanında değişiklik meydana getirmiştir. Her medya organının da haberlerin değişik şekilde sunulması bu siyasi ilişki boyutunun bir göstergesidir. Dolayısıyla içerisine girilen bu siyasi ekonomik ilişki boyutu beraberinde birtakım söylemleri yaratmaktadır (Gül, 2018, s.11). Bu görüşler COVID-19 dönemi haberleriyle ilişkilendirilirse şöyle bir örneklendirme yapılabilir. Ölüm ve vaka verilerinin aynı dönemde farklı gazetelerde aynı şekilde sunulması beklenirken gazetelerin hem sunuş şekillerinde hem de sundukları verilerde farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Haber sunuş şekillerinin farklılık göstermesi normal karşılanacak bir durum iken verilerin aynı olmaması akıllarda soru işaretleri bırakmıştır. Bazı gazeteler ve haber siteleri hükümet ile olan ilişkilerinde çalkantılar yaşamamak adına görmek istenilen verileri sunmuş, bazı yayın organları ise şeffaf davranarak gerçek verileri paylaşmıştır. Verilen örnek tek bir haber konusunu kapsamamakla birlikte çoğaltılabilecek birden fazlası da bulunmaktadır.

3.4.Haber ve ideoloji

İdeoloji iletişim özellikle medya ile ilgili yapılan çalışmalarda değerli bir kavram olarak görülmektedir. Medya organları tarafından üretilen metinler inşa sürecinden geçmekte ve asıl olaylara farklı gerçeklikler katılarak sunulmaktadır. Bu gerçeklikler ideoloji ile oluştururlar ve yaratılan yeni söylemlerle de yeni anlamlar ortaya çıkartılmış olur (Devran, 2010, s.13). Olayın asıl gerçekliği medyanın elinde değişikliğe uğramaktadır. Kullanılan söylem biçimleri, ve dilde değişikliğe gidildiği sürece haberin asıl olayı da bunlarla beraber değişikliğe uğrayacaktır. Söylemlerin haber metnine olan en büyük etkisi bir olayın birçok gerçekliğinin oluşmasına neden olmasıdır. Bu da medyayla yapılan işbirliğiyle mümkün olmaktadır.

Medyanın en temel görevi kamuoyuna bilgi bilgi aktarımı yapmaktır. Bu aktarım sağlanırken içeriklerin istenilen şekle büründürülmesi için ideoloji kavramından yararlanır. Medya organları ideoloji tarafından etkilenme süreci yaşarken içeriklerin de ideolojiyle harmanlanmasına olanak tanınır. Haber metinlerinin inşa süreçlerinde ideolojinin etkisiyle haberler istenilen şekle sokulur ve bu şekil genelde çarpıtma ve yönlendirme şeklinde görülür. Egemen güçlerin ideolojileri yayılmak istenirken medya en etkin silah olarak görülür. Yayılmak istenen iletiler ise kitle iletişim araçlarıyla kamuoyuna sunulur. Genel olarak medya aracılığıyla gönderilmek istenilen mesajlar, kitle iletişim araçları vasıtasıyla alınır ve tüketici konumundaki kitle olan halka iletilir. Okuyucu kitle üzerinde baskın bir güç vardır, bu güç ise mesajların asıl sahibi olan egemen gücü ifade eder (Yeşil ve Ulaş, 2020, s.255). Okuyucu/izleyici, tüketici olarak sunulmuş medya mesajlarının ortaya koydukları bu ürünleri tüketiciler alır ve medya aracılığıyla gücü elinde bulunduranlar hâkimiyeti kurmaya devam ederler. Kolay işleyen bu süreçte kimlerin ne yaptığı pek bilinmez aslında sadece bu söylemleri çözümleyenler bu taraf, grupları ve amaçlarını çözebilecektir. Günümüzde medyayla olan yakın ilişkisi ideolojiyi üzerinde düşünülmesi gereken bir kavram haline gelmiştir. İdeolojinin izlerini haber metinlerinde belirgin bir şekilde görmemiz bu yakın ilişkiyi kanıtlamaktadır. Bu ilişki üzerine odaklandığımızda iktidar-medya ilişkisinde gücün kimde olduğuna tanık olmaktayız. Medya üzerindeki hâkim güce baskı uygulayamadığı için bu gücün altında ezilmektedir.

Günümüzde sosyolojik pencereden ele alınan ideojideki amaç, toplum ve düşünce ilişkisidir. Bireylerin düşünce üretimleri sosyal yaşamlarından ayrı değildir. İdeoloji kavramı, belirlenen ve belirleyen kavramları üzerinden şekil almıştır. İdeoloji aslında yaşamı öznel olarak değerlendirebilmek ve nasıl görmemiz üzerinde de düşündürten bir kavramdır. Almanya ve Fransa'dan günümüze kadar gelmiş ve aydınlanma çağının tartışma alanını oluşturmuştur. Günümüzde egemen güçler, hakimiyetlerini daha da arttırmak ve eylemleri meşru kılmak adına küreselleşen dünyada bir inceleme alanının daha doğmasına neden olmuşlardır. Toplumların kimlikleri, kültürleri teknokratik akıl üzerinden denetime tabi tutulmaktadır. Kapitalizmin hedeflerine yardım, küreselleşmedeki birçok farklı kimlik üzerinden gerçekleşir. Özneler, politik alan içinde sıkıştırılır, farklılıkların rengi daha da koyu olurken, yerelliklerin sesleri toklaşmaya devam eder. Kamusalda sessiz kalma niyetini sürdüren bireyler, daha da sessizleşerek bu durumun bir parçası olmaya devam eder (Kaymak ve Aykaç, 2015, s.49-50). İdeolojinin yayılım göstermesi toplumsal yaşamla iç içe olduğundan sosyal yaşamın bir parçası sayılmaktadır. Hayatımızın hemen hemen her alanına müdahale etmek isteyen güçler için ideoloji önemli bir kavram haline gelmiştir. İdeoloji ciddi bir gereksinim olarak görülmüş kamuoyu-iktidar ilişkisini de şekillendirmiştir. Medya içeriklerine siyasi güçlerin görüşlerine ve açıklamalarına yer verilmeden bir habercilik yapılması düşünülemez. Medya organları bu tavırların içerisinde oldukları sürece bağımsız bir yapılanmadan da söz etmek yakın bir zamanı ifade etmemektedir. Medya metinleriyle bizlere sunulan haber metinleri ideolojik söylemlerini kamuoyu nezdinde tüm bireylere sunarken rıza göstermişçesine bunu kabul ettiklerini düşünmektedirler. Oysaki buradaki rıza kabul edilen değil zorla kabul ettirilen rızadır.

Belli kişiler veya gruplar aracılığıyla bazı temsiller toplumdaki bazı amaçlara hizmet sunar. Bu amaçlardan biri olan söyleme ideoloji hizmet sunmaktadır. İzm olarak ele alınan kategoriler vardır. Bunlar; Leninizm, Stalinizm, Anarşizm, Faşizm vd.dir. Frankfurt Okulu, Chicago Okulu ve Truman Doktrini ise diğerleridir. Kategorinin içine ırkçı ve muhafazakar görüşler de eklenebilir. Her ideolojide olduğu gibi bu ideolojilerde de düşünceler çerçevesinde aktörler yaratılır. Bir birey sosyalist ise onun sunduğu dünya görüşüyle yaşar, hangi ideoloji benimseniyorsa o ideoloji savunulur (Vatandaş, 2018, s.423). Her ideolojik görüş kendi içindeki özelliklere göre söylemler de barındırmaktadır. Bu söylemler bir görüşü temsil etmektedir aslında.

Medya organlarının sahip olduğu politik görüşler gibi düşünebiliriz. İktidara ve muhalefete yakınlıkları ile medya organları, yanında konumlandığı tarafın siyasi görüşünü benimsemekte ve medya metinlerinin çerçevenmesini de bu siyasi görüş üzerinden yaratılan söylemlerle oluşturmaktadırlar. İdeoloji kavramını medyayla ilişkilendirmemiz için bu kavramın Althusser'in bakış açısından da neyi ifade ettiğini bilmek gerekmektedir. Althusser'in görüşleri bu anlamda değerlidir. Althusser; etki, sonuç ve oluşum olarak ideolojiyi farklı bir açıdan değerlendirmektedir. Karmaşık bir yapıyı ifade eden ideoloji, kendini yeniden üretebilir ve koruyabilir. Ayrıca ideoloji, diğer sistemleri de etkileyebilecek kapasitededir. Toplumsal pratik ve güç ile adlandırılmaktadır. Aslında bir mekan gibi ortamı belirtir. Onun için çalışan ve aracı konumunda olan az şey toplumda mevcuttur (Althusser,1995,Aktaran, Kazancı, s.86).

İdeoloji için var olan kitle iletişim aracı iktidarın ideolojisinin varlığının devamlılığı için önemli kılınmıştır. İktidarlar bu araçları kendi varlıklarının sonsuzluğu için seçmiş ve onları kullanıcıları olarak görmüşlerdir. İdeolojilerin oluşturdukları söylemler toplumları etkileyerek yeni düzenler getirmişlerdir. Bu sistemde medyanın rolünden sonra okuyucuların sanki kendi istek ve arzularıymış gibi bu söylemleri kabullenmesi durumu yaratılmıştır. Medyanın bir kamu yararı yaratamaması medyanın sadece iktidar için çalıştığını göstermektedir.

Maddi kavramı ideolojiyi temsil eden bir kavramdır. İdeolojinin oluşumunu açıklarken maddi oluşumlu olduğunu savunur(Althusser,1995:299)Bu düşünce, etkisi ve gücü bakımından bir tez olmuş olsa bile Althusser'i farklı gösteren ve düşünce gücünü de ortaya koymaktadır. Nesnenin bir tanımlaması varsa bu nesnenin kendisi değildir ve öyle de olamaz. Ayrıca nesneyi de bitiremez. İdeoloji maddi kavramı üzerinden değerlendirilirken onu etkilediğini ve ondan etkilendiğini de söylemek gerekir(Althusser,1995,s.299, Aktaran, Kazancı, s.64).ideolojiyi maddi olarak ele alıp değerlendiren Althusser(1995:299), ideoloji kavramının da ayrıca etkilendiğini söylemektedir. İdeolojiler belirli bir disiplin içinde şekil alırlar zamanla değişebilmeleri mümkün olsa da bir ideolojinin temeli sayılan özellikler asla kaybolmaz. İdeolojiler söylemleri yaratırlar bu söylemlerde yayılarak ideolojinin kendisini yayar. Söylemler ne kadar çok kitleye ulaşırsa ideolojiler o denli yayılma imkanı bulur. Karşılıklı bir ilişkinin varlığı her iki kavramı da birbirine bağlı kılmıştır.

Bireyler özne konumunda oldukları için sadece çalışma süreçlerinde değil arta kalan diğer zaman dilimlerinde de devletin ideolojik aygıtları ile çevrelenirler ve özne konumunda olmaya devam ederler. Özne ve ideoloji birbirlerini kaplayan iki kavramdır. İdeoloji Althusser için tarihsizliği ifade eden bir kavramdır ve bilincin ve tarihin çok ötesinde anlamları içinde barındırır. Böyle bir sistemin varlığının kabulü üzerinden bireyler henüz hayatta yokken bile öznedirler ve ideoloji ile iç içedirler. Bireyler sorgulama sürecine girip toplumdaki varlıklarını anlamaya çalışırken yine ideolojiye başvururlar. Bireyler eleştirel düşündükleri takdirde özne olarak nitelenmesinin nedenlerine ulaşabilir ve öznenin ideoloji kurucusu olduğu sonucu çıkartılır. Bireyler eleştirel düşünce üzerinden ancak öznenin özgürleşebileceğini söylemektedir (Zengin, 2018, s.54). Özne birey ilişkisi üzerinde duran Althusser, öznenin yaşamının her alanına nüfuz etmiş bir ideolojiden bahsetmektedir. İdeolojiyi tarihle açıklamayan Althusser, öznenin varlığından önce de onu sarmaladığını belirtir. Özne eylemsiz anlarında bile bir ideolojinin içerisindedir. Bu süreci anlamak isteyen öznenin yolu eleştirel düşünmeden geçmektedir. Ancak bu yolla özne kendisi ve ideoloji arasındaki bağlantıyı çözebilir.

Kapitalist ilişkiler ve ideolojinin yeniden üretiminin yaşandığı araçlar kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları özerk araçlardır. İşleyiş şekilleri ise ideoloji üzerinden gerçekleşmektedir. İletişim araçlarının işlevi, toplumda hakim olan ideolojiyi tekrar üretmek ayrıca sistemin devamlılığına katkı sunmaktır (Güler, 2014, s.6040). Devletin ideolojik aygıtlarından biri olan kitle iletişim araçları; ideolojinin yayılmasının ve etki alanının genişlemesinin en büyük nedenlerindedir. Kitle iletişim aygıtlarını aktif olarak kullanan güç/iktidar sahipleri güçlerini kaybetmemek adına bu araçlara daha fazla değer atfetmektedir. Kitle iletişim araçlarıyla yayılan söylemler asıl sahiplerinden çıkıp başka başka araçlarla hedef kitleye ulaştırılmaktadır. Genel değerlendirme yaptığımızda hem medya hem de kitle iletişim araçları iktidarların yoğun olarak kullandıkları ve vazgeçmek istemedikleri iki alandır. Söylemler işte bu kitle araçlarıyla bizlerin dünyasına girmektedir.

İktidar kavramı bizlere siyaset ve medyanın içerisinde olduğu ilişkinin boyutunu göstermektedir. Bu iki kavram da aslında iktidar kavramından beslenmektedir. İktidar kavramının tanımının bilinmesi bu ilişkiyi anlamamızı mümkün kılacaktır. Sadece devleti betimleyen bir kavram değildir iktidar kavramı

aynı zamanda bu bir yanılsamadır. Devlet medya üzerindeki baskın gücünü kaldırır, bağımsız olma yoluna gidecektir düşüncesi vardır. Bu düşünce gerçeklik payı taşımamaktadır. Bu düşünce siyaseti ve ekonomiyi ayrı gören bir yaklaşımı ifade eder. Bu ise doğru bir yaklaşım değildir. Hatta mümkün değildir. Bu yaklaşımın dayanağı medyanın özerk olduğunun savunulmasından kaynaklanır. Bu düşüncüyü savunanlar arasında; gazeteciler, medya patronları ve basın çalışanları da vardır. Bazı grup ve kişiler basının bağımsız olduğunu savunmalarına rağmen, toplumdaki diğerlerine karşın aynı hassasiyeti göstermemektedirler. Bu durum karşımıza medya organlarının yazılı ve görsel basın ürünlerinde çıkmaktadır. Özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiği, daha çok olumsuz durumların haber değeri gördüğü günümüzde toplumsal mücadeleler pek de önemsenmemektedir (Kılıçaslan, 2008, s.58).

Kılıçaslan(2008,s.58)'nın, ifade etmeye çalıştığı nokta medyanın her hareketinden iktidarın sorumlu tutulmasıdır. Bunun yanlış olduğunu düşünmektedir. Çünkü ona göre medya çoğu zaman finansal bakımdan izleneceğini daha çok bildiği içerikleri sunmakta ve haberleştirmektedir. Medya burada kendi tercihinden dolayı bağımsız olabilir ama burada da ekonomiğe bir bağlılık söz konusudur. Ekonomiden bağımsız olamama durumu medyanın eleştirildiği noktalardandır. Kılıçaslan(2008,s.58)'nın haklı olduğu durum birçok medya organının içinde olduğu ve vazgeçemediği bir durumdur. Finansal kaynaklarını arttırmanın başka yollarını da bulabilmelidir medya. Medya sektörüne yakışık kalmayan bu tarz hareketler bir tercih bile olmamalıdır.

Yönetenlerle yönetilenler arasında köprü kurarak hem kamuoyunun oluşması hem de kamuoyunun sesi olma işlevini bünyesinde barındırmayı başaran gazeteler ideolojik bir mücadele alanında faaliyet sürdürmektedir. Kitleleri etkileme ve yönlendirme potansiyeli bulunan gazeteler; medya, siyasi gruplar için oldukça önemli birer enstrümandır. Dolayısıyla medyayı kontrol etmek kitleleri kontrol etmek anlamına gelmekte, medyanın manipülasyonu ile egemen grubun ideolojisi toplumda genel kabul gören ideoloji haline dönüşebilmektedir (Çat, vd., 2022, s.39). Toplumdaki yaygın ideoloji medyanın iktidardan alıp okuyucuya sunduğu ideolojidir. Medyada alışkanlık haline gelen bu durum iktidarı memnun etmektedir. Kamuoyunun gözünde iktidar ve medya apayrı dünyalardır netice de basın onların gözünde bağımsız bir yapılanmadır. Ters giden durumlarda kamuoyunun ilk hedefi medya olacaktır. Medya

organları bunun öngörüsünü yapabilmeli yanlış ilişkileri tercih etme kararlarını sorgulamalıdır.

Farklı görüşlerin yer aldığı evrende nasıl ki bir ben var ise karşı tarafta da bir sen vardır. Sistemin içerisinde iletişim araçları kendi benleri üzerinden bir ötekileştirmeye gitmektedir. Bunu medya metinlerinin ideoloji ile inşası olarak yorumlayabiliriz. Günümüz eleştiri konularının başında da haber metinlerinin ideolojik metinler olduğu ve ideolojik ifadeleri sunduğu gelmektedir. Bu eleştirileri yapanların savundukları görüş; muhabirler ve gazeteciler haberlerini oluştururken ideolojiyi baz almakta ve ana hedefleri kamuoyunu bilgilendirmek olan görevlerinden uzaklaşarak kamusal amacı bir kenara itmektedirler. Bu görüşlerin haklılık payı oldukça fazladır. Habercilik mesleği günümüzde anlam ve amacının çok ötesinde kalmış ve kendisine ait olmayan başka amaçlar edinmiştir (Toruk ve Sine, s.352). Gazetecilik mesleği, günümüzde gazetecilerin yazdıkları metinlerin asıl sahipleri olmadıkları bir mesleğe dönüşmüştür. Konu başlıkları arasında seçimler yapılarak sunulması tesadüfi bir şey değil, aksine kurgulanarak yapılmış bir durumdur. Bir konunun kamuoyunda ön planda olması isteniyorsa ön plana çıkartılmaktadır. Üst üste yapılan haberleştirmelerle de herkes tarafından konuşulan bir durum haline gelmesi sağlanmaktadır. Tıpkı Covid-19 döneminde her şeyin kontrol altında mesajlarının verilmesi gibi. Halbuki kontrol altında olmayan durumlar da söz konusuydu. Ama medya bu durumu kontrol altında göstermek istediği için öyle göstermiştir. Bunun böyle olmasını asıl isteyenler ise hükümet ve yetkilileridir. Muhalefet ve muhalefetin söylemlerinin geri plana çekilmesi de bunun yansımalarıdır. Muhalefetin hükümeti eleştirdiği söz konusu ifadelerin de medyada yer bulmaması gibi. Diğer taraftan muhalif görüşlere de körü körüne bağlanıp kalmak yanlıştır aslında. Çünkü habercilik ne iktidarın ne de muhalefetin söylemidir, habercilik kamuoyunun çıkarları için yapılandırılmış bir meslektir.

3.5.Haber Anlatısında Dil ve Anlamın İnşası

Medya denildiği zaman aklımıza ilk olarak bilgi sunması işlevi gelmektedir. Zaten medyanın asıl amacı da budur. İletişim alanında yapılan çalışmalarda medya uzun bir süredir yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda medya en çok iletişim ve kaynak üzerinde durmuş, ilgiyi buraya çekmiştir. İncelenenler üzerinden bilgilerin hangi çerçeveden sunulduğu ve kamuoyu tarafından anlaşılma şekli önemli

görülmüştür. Kitle iletişim araçlarıyla iletişim gerçekleşirken, bireylerin davranışlarını yönlendirip yönlendirmediği, hangi dil yapısıyla da söylemini gerçekleştirmiş olduğu üzerinde durmaktadır. Dil yapısı içinde yeni sözcükler iletişim araçlarıyla yayılmaktadır. Bu sözcüklere yeni üslupları da dahil edebiliriz. Sözcüklere ve söylemlere aktarılan anlamlar hep o şekilde var olurlar. Gazeteciler, siyasetçiler, aydınlar tarafından dil düzenli hale getirilmeye çalışılır. Dil bir anda kendisini düzene koyamamaktadır (Can, 1994, s.33-34). Dil tek başına bir anlam ifade etmeyeceği gibi tek başına etkili de olmamaktadır. Bir anlam ifade etmesi ve bu anlamın etkili olabilmesi için dilin yapılandırılması, dile şekil verilmesi gerekmektedir. Amaç ne olur ise fark etmeksizin bu yapılandırma işleminin devam etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde düz bir dilsel anlatımla istenilen hedefe ulaşılmayacaktır. Medya metinlerinin okuyucularını bu kadar etkileyebilmesinin altında dili çok iyi kullanması yatmaktadır. Ana hedef söylemler yaratmak ve bu söylemleri topluma aşılatabilmek olduğu için dil önemli görülmekte ve değerlendirilmektedir.

Topumdaki bireylerin diğer bireylerle iletişim kurabilmesi ve düşüncelerini aktarabilmesi dil sayesinde gerçekleşmektedir. İletişim kurulurken yapılan eylemler dil sayesinde gerçekleşir ve dil için bir araçtır ifadesi doğru bir ifadedir. Bağlam kavramı dilin oluşturduğu eylemi ifade eder. Bağlam ise kişilerarası ilişki, etkileşim-iletişim ve toplumdaki etkilenip beslenmektedir. Söylem kavramı da toplumsal ve dil ilişkisi üzerinde durarak dilin toplumdaki kullanım şeklidir (Ercan ve Danış, 2019, s.547). Dilin toplumsal yaşamdaki işlevi canlılarla kurduğumuz iletişimde araç görevini üstlenmesidir. Söylem tarafından seçilmiş özel dil biçimlenip araldan ve bağlamı üretir. Metin içeriğinin bu bütünsel hali bir dil üzerinden bir söylem çıkartır ortaya. Bu üretim sürecinde iletişim sağlanmış olur fakat sağlıklı bir iletişimden bahsedilemez. Burada inşa edilen söylem belirli çıkar ilişkilerine dayalı söylemlerdir.

Söylem kavramı içerisinde iletişim ve gayesini de barındırmaktadır. Dil kavramının doğru bir şekilde kullanılması bir öneme sahip değildir asıl önemli görülen dil kavramı ile ne yapılmak istendiği düşüncesidir. Söylem analizi çalışmalarında ele alınan kavramlardan biri de sözcelerdir. Söz edim teorisi, dil kavramı üzerine değil söz edimleri üzerine çalışmalar yapmakta ve kullanmakta olduğu yöntem ile de söylem analizinin felsefik boyutu olarak görülmektedir (Elbirlik ve Karabulut, 2015, s.38). Burada dilin değil de söz zincirlerinin önemi üzerinde durulmuştur.' Sözce 'den

kastedilen dizilen sözcüklerdir. Söz edimleri teorisinin söz zincirlerini inceleme durumu felsefi söyleme benzetilmiştir. Bu benzetme üzerinden söylem değerlendirilmiştir. Bir dili yanlış kullanmak, dille yanlış ifadeler geliştirmek önemli görülmemektedir. Önemli görülen asıl nokta, dil ile hangi amacın gerçekleştirilmek istendiğidir. Burada dil ile ilgi amaç üzerine odaklanılmıştır.

Örneğin, 1980 sonrasında etkinlik alanını küresel boyutta hızla genişleten ve bugünün dünyasında egemen siyasal kültür olan neoliberalizmin söylem dilinin - kitle iletişim araçlarını kullanarak - yarattığı (edilgen bireylerden ve etkisiz, tepkisiz bir toplumdan oluşan) evrende, aşırı hazcı/fetiş tüketim kültürünün, nedensiz ve haksız kitlesel bir savaşın, küresel emek ve kaynak sömürsünün 'özgürlük, demokrasi, küresel terör tehdidi, serbest pazar ekonomisi vb." adlandırmalarla perdelenip gerçeğin insanlığın gözünden ustalıkla kaçırılması, dilin sembol sel özelliğini kullanarak, temsil ettiği gerçekliğin nasıl manipüle edilebildiğini gözler önüne sermektedir. Varlığı, düşünceyi ve evrendeki tüm ilişki biçimlerini üreten, etkileyen, yeri geldiğinde belli amaçlarla fiziksel gerçekliğin görünümünü ve anlamını değiştiren/dönüştüren dil olgusu, insanın bireysel ve toplumsal tarihiyle iç içe ve eş zamanlı bir gelişim çizgisi sergilediğinden, bireyi ve toplumu anlamlı kılan, nesnel dünya-yaşam ilişkisinde bağlayıcı/birleştirici, tanımlayıcı ve belirleyici unsur olan 'kültür'ün inşasında da başrolü oynar (Güdek, 2014, s.21). Dilin toplumsal işlevi onu her alanda etkin kılmıştır. İnsanlararası iletişimden ülkeler arası iletişime uzanan ve her konuda temsiliyetin sağlanmasını pekiştiren dil geçirdiği evrelerle önemli olma serüvenini sürdürmektedir. Aktif öznelerin pasifleştirilmesi dille yapılan en kolay yöntemlerdendir. Böylece bu öznelerin toplumsal aktiflikleri sonlanmaktadır. Gerçekliğin değiştirilerek farklı gerçekliğin sunulması da dille gerçekleştirilen durumlardan bir tanesidir. Dilin gücü bireyler ve toplumsal değişimler üzerinden rahatlıkla gözlenmektedir.

İletişimin ve etkileşimin doğal ortamında söylemler anlam kazanır. Söylemler sosyal bağlamlar içerirler ve dil pratikleri olarak anlamlandırılırlar. Bu da kendi içerisinde çatışma, çelişki, baskı, müzakere, düzenlilik vb. durumlar içerir. Dil pratiği denildiği zaman sadece beyan ve anlatım olarak düşünülmemelidir. Dil pratiği olmadığı takdirde de söylemler söylem olarak onaylanırlar. Yenilikler ve değişimler erezyona uğrasa da sessiz bir şekilde varlıklarını bir süreye kadar devam ettirebilirler.

Onların sessiz olması da bir söylemi ifade eder. Bir toplum hakimiyetle baskı altında tutulursa sessizlik ve beraberinde baskı da devam edecektir. Ama bu bir varlığın inkarı anlamını taşımamaktadır (Sözen, 2017, s.11). Tıpkı metinsel gerçeklikler gibi sessizliğin devam etmesinden varlık inkar edilemez. Haber metinlerine yerleştirilen söylemlerin ardı arkası kesilmese de bu haberlerin, asıl gerçekliğinin olmadığı anlamına gelmez. Bu gerçeklik üstü kapatılmaya çalışılan gerçeklikler olduğu için kolayca erişilen gerçeklikler de değildir. Eleştirel söylem analizinin sosyal bilimlerdeki işlerliğinin asıl amacı bu gerçeklikleri ortaya çıkartabilmek ve söylemleri analiz edebilmektir.

İnsanlar dille ne yapar ya da dili nasıl kullanırlar? İnsanların ne söyledikleri önemlidir; fakat nasıl söyledikleri daha da önemlidir. Konuşanlar kimlerdir ve onlar nasıl konuşuyorlar? Bu türden sorular, söylem analizinin cevap aradığı temel sorularıdır. Bu sorun türüne ilgi yeni de değildir; söylem analizi tarihsel olarak retorik antikle dönemindeki altın çağlarına kadar geri götürülebilir ve günümüzün retorik incelemeleriyle de bağlantıları kurulabilir. Ayrıca, yüzyılımızın sosyolinguistik incelemeleriyle, fenomenolojik sosyoloji ve bilgi sosyolojisi de, sözünü ettiğimiz türden sorulara cevap arayan disiplinlerdir. Bütün bu araştırma faaliyetlerinin ulaştığı sonuç, kısaca dile getirmek gerekirse, söylem analizinin bir meta-analiz, yani analiz-in-analizi fikriyle gelişti ve bugün de eleştirel söylem analiziyle ilerleme kaydediyor. Bir meta-analiz olarak söylem analizi, eylemlerin-eylemine, durumların-durumuna ilişkin bağlamsal açıklamaları içerir. Eleştirel söylem analizi ise, eleştirel dilbilimcilerin çabalarıyla daha yetkin bir hale gelmiştir. Çünkü onlar, Foucaultun söylem teorisini yeniden yorumlar ve Foucaultun pek önemsemediği 'yorum' boyutunun altını çizerek, yorumu söylem analizinde geniş bir şekilde kullanır, söylemleri siyasal varoluş tarzları olarak değerlendirip, analizin eleştirel boyutu-onun değişimleri/mücadeleleri açıklama özelliği-üzerinde dururlar (Sözen, 2017, s.13). Söylem analizi çalışmaları tarihsel varlığıyla günümüze eleştirel söylem analizi adıyla değişikliğe uğrayarak varlığını devam ettirmiştir. Günümüzde bu çalışmalar daha çok yorum katılarak yapılmaktadır. Özellikle medya çalışmalarında yapılan bu yorumlar ideolojik olarak kabul edilen haber metinlerine uygulanmaktadır. Söylemler ideolojik ifadeler olarak kabul edilmekte ve iletilen mesajda siyasi içeriklidir. Bu ideolojik mesajların çözümlenmesi bizlere asıl anlatılmak istenen şeyi sunmuş olduğu için söylem çalışmaları toplum için yararlı çalışmalardandır.

Düşünce dili, dil de düşünceyi etkilemektedir. Bu iki kavramın varlığı birbirlerinin birlikteliğinden oluşmuştur. Olgular farklı algıların oluşumu için birbirleriyle ilişki içindedirler. Örnek olarak da siyaset kavramı ele alınabilir. Medya siyasetin bir araç olarak kullanıldığı ve en fazla tercih edildiği mecradır. Siyaset ile birlikte rıza oluşturulur, ikna edilir, propaganda yapılır. Tüm bunlar aslında düşünce-dil arasındaki ilişkilerin bir sonucudur. Bu uygulamalarla kitlelerin etkilenmesi amaçlanmaktadır. Amaçlar düşünce, dil beraberliği üzerinden karşılık bulmaktadır. Medya siyasetçiler için değerli bir alan olarak görülmektedir. Çünkü siyasetçiler bu mecra üzerinden siyaset yapmakta ve halka ulaşmaktadırlar. Bu sahne medyanın yaratmış olduğu ve yürüttüğü bir sahnedir. Bu sahne mücadele alanını da temsil etmektedir. Kitlelere belirlenmiş düşünceler kabul ettirilip yönlendirme sağlanabilirse bu bir başarı olacaktır. Dil ve düşüncenin birlikteliğinin oluşması adına dil de farklılaşmaya gidilmektedir (Durgun ve Yaman, 2017, s.44). Burada dil düşünce ve siyaset ilişkisine medya da katılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Dilsel ifadelerin düşünceleri oluşturduğu söylenmektedir. İki kavramın birbirini etkilediği ve birbirlerine kattıkları şeyler vardır. Dil düşünceyi oluşturur düşüncenin içindeki ideolojide söylemleri oluşturur. Oluşan güçlü söylemlere medya da eklenerek hedef kitesine ulaştırılır. Süreç boyunca etkileşimin anlam kazanması dilin düşüncenin ve medyanın doğru görev tanımlamalarıyla mümkün olmaktadır. Bu konuşulanlarda dil-düşünce ikiliğinin katkısı fazladır.

Konuşmacılar söylemlerini oluştururken, manipülatif bir dil kullanırlar. Bu dil ile; kastedilenleri, üstü kapatılan kavramları, rasyonel söylem ifadelerini, etken-edilgen yapıları, emosyonel ifadeleri, onlar, o, biz, ben vb. ifadeleri, dolaylı anlatım ve yönlendirme ifadeleri, bağlamsal ifadeleri ve önceden belirlenmiş kitleyi harekete geçirerek kendi ideolojileri çerçevesinde söylemler yaratırlar (Sakın ve Büyükbirer, 2021, s.96). Söylemler oluşturulurken, cümle yapılarında yoğun şekilde değişiklik yapılmaktadır. Cümlerin aktif-pasif olması, dolaylı ve doğru yollardan sunumu ve bazı kelimelere de cümle içerisinde ve tüm metin boyunca yer verilmesi bu durumu anlamamız için önemlidir. Eleştirilen görüşlerin yaptıkları söyledikleri ifade edilirken daha çok pasif cümle yapıları tercih edilmekte, söyledikleri düşünceler genel kabul görmüş olsa bile dolaylı yollarla ima tarzında değersizleştirme yollarına başvurulmaktadır. Okuyucuların büyük çoğunluğu haber metinlerini haber başlık ya da haber girişleri üzerinden okuyup bütün metni okumamaktadırlar. Özellikle haber

girişlerinde yer alan birkaç cümle özenle seçilen cümleler olup ön plana çıkartılmaktadır. Haber verme işlevini yerine getiren medya organları haberlerinin haber girişleri, haberin özetini yansıtabilen cümleleri içermelidir, söylemlerin öne çıktığı cümleleri değil.

Söylemlerle bütünleşen bağlamlarda kelimeler gelişigüzel var olmazlar. Söylem-dil bütünleşmesi ortaya anlamı çıkarmakta ve bu anlamla dil ile birlikte söylem için önem kazanan bir durum yaratılmış olur. Söylem iletilirken, ilettikleri kullanıcı kitlesinin dil özellikleri dikkate alınır ve iletim bu şekilde gerçekleşir. Yani bir anlam yaratılmak isteniyorsa bunu yaratan hem söylemleri oluşturan hem de söylemleri kullanan taraftardır. Genel bir ifade ile söylem-dil ilişkisinde karşılıklı etkileşim mevcuttur. Söylemler dil vasıtasıyla şekillenmektedirler. Bu ilişki birbirinden koparılmayacak kadar güçlü bir ilişkiyi temsil etmektedir (Camcı, 2019, s.21). Söylem ve dil ilişkisine bakarsak söylenen cümleler dille oluşturulmaktadır. Neyin söylenmek istendiği ise dilin yapılandırılarak oluşturduğu söylemleri belirler. Söylemlerin boşu boşuna söylenmemesi gibi kullanılan dilin sözcük seçimlerinin de gelişigüzel seçildiğini söyleyemeyiz. Metin bir anlama doğru ilerliyorsa orada yaratılan söylemi, işlenen ve kurgulanan dil belirler. Her söylemin bir amacı vardır ve bu amaç birilerine hizmet etmektedir. Söylemlerin ardında kalan öteki anlamlar kadar söylemi kimin söylediği, kimin yaydığı ve kimlere hizmet ettiği de bir o kadar önemlidir. Burada söylemlerin belirli hedef kitleleri oldukları ve bu amaç için üretildiklerini söylemek doğru olacaktır. Dil pratiklerinin üzerinde önemle durulmasının ana nedeni dilin yapılandırılmaya müsait olması ve inşa sürecinin dille gerçekleştiriliyor olmasındandır. Dil kavramı tek başına güçlü değildir, dili kullananlar dil kavramını güçlü hale getirmişlerdir.

3.6. Teun A. Van Dijk'in Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Teun A. Van Dijk'in analizi, önermeler üzerinden yazılı metinleri analiz etmektedir. Dijk yaptığı incelemeleri ideolojik bazlı yapmaktadır. Daha çok ise sosyal kognisyonlara yoğunlaşmış ve kognisyonlara eylem gözüyle bakmıştır. Dijk, ayrıca makro ve mikro yapıların benzetmesini de yapmıştır. Makro yapıları üst düzey yöneticiler ve gücü elinde bulunduran kesimden seçmekte, mikro yapıları ise muhabirleri ve daha küçük grupları koymaktadır. (Sözen, 2017, s. 128). Bir söylem analizi çözümlemesi yapılırken ideoloji baz alınır. Söylem ideolojidir ve iktidarlar

söylemleri gazeteciler üzerinden kullanmaktadırlar. Burada üst yetkililerin gazetecilerle ideolojik ilişki içerisinde oldukları söylenmektedir. Bu ilişki bir düzlem içerisinde ilerlemektedir. Burada bahsedilen makro yapılar mikro yapıların üzerinde hakimiyet kurarak, varlıklarını devam ettirmenin yollarını aramaktadırlar. Bu daha çok söylemlerini medya aracılığıyla kamuoyuna ulaştırmaktır. Bu söylemler ise kitle iletişim araçlarıyla taşınmaktadır.

Van Dijk, özellikle 1980'lerden itibaren medya söylemi üzerine yaptığı eleştirel çalışmalarıyla, ESA içindeki en etkili teorisyenlerden biri olmuştur. Bununla birlikte, son dönem çalışmalarında Van Dijk (2009) eleştirel söylem analizi (ESA) yerine eleştirel söylem çalışmaları (ESC) terimini kullanmayı tercih etmektedir; böylece, içinde çeşitli yaklaşımları barındıran ve çok-disiplinli bir araştırma alanı olan eleştirel yaklaşımın, sadece bir söylem analizi yöntemi olduğu şeklindeki yanlış anlamayı ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Van Dijk (2001), kendi yaklaşımını sosyo-bilişsel (socio-cognitive) söylem analizi olarak tarif eder. Buna göre, esas ilgi odağı söylem, biliş (cognition) ve toplum üçgenidir. Bu tarifile vurgulamak istediği, diğer birçok ESA teorisyeninin aksine, söylemlerin ve etkileşimlerin eleştirel analizinde toplum kadar bilişin de analize dâhil edilmesi gerektiğidir. Bununla birlikte, Van Dijk, böyle bir tariflemenin, ESA'nın sadece söylemlerin sosyal ve bilişsel analiziyle ilgilenmesi gerektiğini kastetmediğini, daha ziyade onun sosyo-bilişsel arayüze yönelik özel ilgisini yansıttığını açıkça ifade eder. Onun, bilişe gösterdiği bu ilgi, söylem ile toplum arasındaki ilişkinin kurulmasında bilişin bir tür arayüz (interface) olduğunu düşünmesinden ileri gelir (Şah, 2020, s.216).

Şah(2020,s.216), Van Dijk'ın eleştirel söylem analizini açıklamada sosyo-bilişsel yaklaşımdan yararlanmayı ilgi odağına koymuştur. Bu çalışmanın içeriğinde farklı birçok çalışmanın da yer almış olmasını uygun görmüştür. Bunun asıl amacı söylem çalışmalarında birçok farklı alandan destek alabilmek ve etkileşimi sağlayabilmektir. Söylemler içerisinde birçok kavramı barındırdığı için birçok farklı yaklaşımdan da faydalanması söylemleri anlamlandırabilmeyi daha da kolaylaştıracaktır. Dijk, araştırma alanına düşünceyi de ekleyerek bilişsel alanı çalışmaya katmada değerli görmüştür.

Teun V. Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli daha çok haber uygulamalarında görülen ve diğer söylem analizi çalışmaları içerisinde de öncelik ve

verimlilik barındıran araştırma türüdür. Haber kavramı içerisinde doğduğu toplumsallık ve özellikleriyle bütünsellik barındırdığı için bu özelliklerle birlikte değerlendirilmesi kavramın anlamını arttırmaktadır. Dijk'in analiz yöntemi ve uygulaması haberi dil kavramıyla birlikte bağlar ve sosyopolitik bağlamından da asla koparmaz. Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli söylem kavramına katkı sunduğu gibi haber araştırmalarına ve gelişmelere de başka olanaklar ve gelişmeler sunmuştur. Bu eleştirel çalışmalar yapılırken haberler iktidar kavramından soyutlanmayarak ideolojileri ve söylemleri karşılıklı değerlendirmeye alarak bu ve buna benzer yapılacak diğer eleştirel çalışmaları ve haber çalışmalarına da katkı sunmuştur (Karaduman, 2017, s.45).

Eleştirel haber çalışmalarına sundukları katkı haberlerin anlaşılmasını mümkün hale getirerek söylemlerin açığa çıkmasını sağlamıştır. Bu söylemler masum olmadıkları gibi etkileme ve yönlendirme yapabilmekte oldukça güçlüdürler. Medya metinleri ideolojik metinlerdir ve haberler söylemler ile inşa edilmektedir. Bu söylemlerle oluşturulan haberlerde gerçeklikler yeniden üretilmekte ve sunulmaktadır. Medya organları; gazeteler ve haber siteleri varlıklarının devamı için siyasi ilişkiler içerisine girmekte ve bir taraf seçerek orada konumlanmaktadır. İktidarın güç olarak baskınlığı birçok medya organının iktidara yakın olmasına neden olmuş, iktidarın egemen söylemlerini topluma iletmekle görevlendirilmişlerdir. İktidarın ideolojileri kendi ideolojileri haline gelerek haberleri de bu bakış açısıyla inşa etmelerine neden olmuştur.

Van Dijk'ci söylem analizi olarak adlandırılan eleştirel söylem analizi, söylem analizinin ikinci türü olarak bilinmektedir. Eleştirel söylem analizi medya ve diğer birçok alanda kullanılan bir yöntemdir. Eleştirel söylem analizi, dil üzerindeki ideolojileri ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu analiz yöntemiyle eylem, etkileşim ve anlamın dil ile nasıl ilişkilendiği bilinmek istenir. Kitle iletişim araçlarıyla yaratılan söylemler üzerine odaklanmaktadır. Amaç dil kavramı üzerinden yaratılan söylemlerin güç ilişkilerini nasıl beslediği ve dönüştürdüğünü anlamlandırabilmek ve ortaya çıkartabilmektir. Söylem analizinde de eleştirel söylem analizinde de ortak olan bir nokta bulunmaktadır. Bu nokta, söylemlerin sosyal ve günlük yaşam içerisinde nasıl anlaşılır kılınacağıdır. Söylemler sadece kişisel bazda ele alınırsa doğru analizler yapılmayabilir. Eleştirel söylem analizi ve söylem analizi; her türlü konu ve

içeriğın(görsel-işitsel-yazılı-yazısız)ardında kalan anlamlara ulaşarak daha çok toplumsal olayları ve olguları analiz edebilmektir. Bu alanda araştırma yapmak isteyenler, söylem analizinden ve içerik analizinden de yararlanmalıdırlar(Gül ve Nizam, 2020, s.196). Eleştirel söylem analizinin geçmişten günümüze değerli çalışmalara temel oluşturması analiz yönteminin önemini ortaya koymaktadır. Bir metinsel dizimin yüzeysel değil, gerçekten ne anlattığını ve okuyucuya vermek istediğini anlayabilmemiz için eleştirel söylem analizi yapmamız gerekmektedir. Medyanın binlerce haberler üretilip bunları bizlere sunmasının altında muhakkak ki bazı amaçlar yatmaktadır. Kamuoyunun yararını ifade etmeyen bu amaçlar çoğunlukla iktidarların dolaylı yoldan bizlere aktarmak istedikleridir. Kendi istedikleri toplumu yaratmak isteyen iktidarlar, doğrudan iletemedikleri söylemleri medya aracılığıyla dolaylı yoldan iletirler. Bu ileti esnasında görünmeyen bir iktidarın aslında görünür olduğunu inkar eden bir medya vardır. Her ikisi de yaptıklarının görünürlüğünü yok etmek istemektedirler. Bu yöntemin zamanla değişikliğe uğrayıp uğramayacağı bilinemez, fakat günümüz koşullarında en etkili yol, medya organıyla söylemler üretilip yaymaktır.

Eleştirel söylem analizi; sosyal olan ile sosyal problemlere ilgi duyar ve araştırmalarını bu yönde yapar. Analizciler söylem kavramına ideolojinin nasıl yerleştiğini ve konumlandığını merak edip inceleme alanlarına katmışlardır. Medya metinlerinde bilinen kalıplaşmış söylemler var iken yeni, henüz bilinmeyen, gelişen, topluma uyarlanan söylemler de üretilmektedir. Yabancı gelen bu söylemler bilinmeyen tanık olunmayan söylemlerdir. Her çağda her toplumsal yapıya ilişkin birtakım söylemler üretilir çağda uyarlanan bu söylemlerle daha fazla kitle etkilenmiş olur. Söylemlerin üretilmesi kadar doğru yol ve yöntemlerle de sunumu bir o kadar önemlidir. Analizciler için ise en doğru çözümleme yöntemi eleştirel söylem çözümlemesidir. Söylemin doğru yol ve yöntemlerle üretilmesi ve sunulması ne kadar mühimse analiz edilmesinde de doğru analiz yönteminin doğru bir şekilde uygulanması bir o kadar önemlidir. Teun A. Van Dijk'in eleştirel söylem analizinin makro ve mikro yapıları iki bölümde incelenmektedir.

3.6.1.Makro Yapı

Tematik Yapı	Şematik Yapı
1).Başlıklar	1).Durum
2).Haber Girişi	a).Ana Olayın Sunumu
a).Spotlar	b).Sonuçlar
3).Fotoğraf	Ardalan Ve Bağlam Bilgisi
	2).Yorum
	a).Haber Kaynakları
	b).Tarafların Yorumları

Tablo 1: Teun A. Van Dijk'in eleştirel söylem analizi makro yapı tablosu.

Haberin makro yapısı; tematik yapı ve şematik yapıdan ibarettir. Tematik yapıda başlıklar, haber girişi ve fotoğraf yer almaktadır. Haber girişinin alt başlığında ise spotlar yer almaktadır. Şematik yapı ise durum ve yorumdan oluşmaktadır. Durumda, sonuçlar, ardalın bilgisi, bağlam bilgisi ve ana olayın sunumu yer almaktadır. Yorumda ise haber kaynakları ve tarafların yorumları yer almaktadır. Haberin makro ve mikro yapısı haberin doğru analiz edilmesi için önemli bir alanı temsil etmektedir. Tematik yapı grubundan sayılan başlıklar, haber girişleri ve fotoğraflar haberde göze ilk çarpan unsurlardır. Haberin başlığı; haberin özetini içermeli, çok uzun olmamalı ve okuyucuyu yanıltan farklı anlamlara da gelebilecek sözcükler tercih edilmemelidir. Haber girişleri, en fazla bir iki cümleden oluşmalı yine ana olayın özetini yansıtmalıdır. Haber girişleri başlıkların biraz daha genişletilmiş halleridir. Haber fotoğrafları, haberin inandırıcılık yönünü kuvvetlendirmek bakımından önem taşımaktadır. Haberin gerçek olduğu bilgisini okuyucuya sunar. Şematik yapı grubundan olan ana olayın sunumu, haberde sunulan olayın ele nasıl alındığını ve sonuçlandığını, ardalın ve bağlam bilgisi, haberin öncesinde yaşanan gelişmelerle bağlantısının kopmadan arda kalan bilginin verilmesini ifade eder. Haber kaynakları; haberin hangi kaynaktan alındığını, güvenilir bir kaynak olup olmadığını anlayabilmemiz ve haberin gerçekliğini de ifade ettiği için önemli görülmektedir.

3.6.2.Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme	Bölgesel Uyum	Sözcük Seçimleri	Haber Retoriği
a).Cümle Yapılarının Aktif Ya Da Pasif Olması	a).Nedensel İlişki		a).Fotoğraf
b).Cümle Yapılarının Basit Ya Da Karmaşık Olması	b).İşlevsel İlişki		b).İnandırıcı Bilgiler
	c).Referansal İlişki		c).Görgü Tanıklarının İfadeleri

Tablo 2: Teun A. Van Dijk'in eleştirel söylem analizi mikro yapı tablosu

Haberin mikro yapısı; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retoriğinden oluşmaktadır. Sentaktik çözümlemede; cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması ve cümle yapılarının aktif ya da pasif olması üzerinde durulur. Bölgesel uyumda; referansal ilişki, nedensel ilişki ve işlevsel ilişki üzerinde durulur. Haber retoriğinde ise; inandırıcı bilgiler, görgü tanıklarının ifadeleri ve fotoğraf üzerinde durulmaktadır. Haberin mikro yapısı; daha çok sözcük seçimleri, cümle yapıları ve dille ilgilenmektedir. Haber retoriği incelendiğinde kullanılan fotoğraflarda verilerle, kullanılan grafiklerle, haber kaynağıyla, görgü tanıklarının ifadesi ya da muhabirin kendi yorumunun katılıp katılmadığı ve tüm bunların okuyucuyu etkileyip inandırıcılığı kuvvetlendirmesi bakımından incelenmeye değer görülen başlıklardır. Haber yorum bölümünün, haber inşacısının asıl niyetinin belli olduğu bölümü ifade ediyor olması bizleri niyeti anlamaya götürmesi bakımından önemlidir. Retorik unsurlar söylemleri en rahat çözümleyebileceğimiz unsurlar olarak görülebilir. Veriler ve kullanılan görsel unsurlar verilmek istenen mesajın fotoğraflanmış halidir. Haber metinleri üzerine yapılan araştırmalarda; haber metni içerisinde yer alan her bir unsur tek tek incelenerek değerlendirilmektedir. Her unsurun analizciler için ipuçları yarattığı söylenebilir. Araştırma sonucunda ulaşılmak istenen söylemlerin anlamlandırılması kadar, bu söylemleri kimlerin söylediği, kimlerin yarattığı ve kimlerin çıkarını ifade ettiği de öğrenilmek istenmektedir. Bütünsel bakılan bu unsurların her biri eleştirel söylem analizcilerin ilgi alanını temsil

etmektedir. Kamuoyunun bu söylemlerden etkilenme süreci nasıl olmaktadır ve tüm bu sorulara cevap aranmaktadır.

3.7.Eleştirel Söylem Analizinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı

Medya organlarının ürettikleri haber, söylem ve dil üzerinden araç olarak kullanılmasının ötesindeki yaklaşımında ortaya ideolojinin haber içeriklerine nasıl ve ne şekilde yerleştirildiği sorunsalı ortaya çıkmıştır. Liberal yaklaşımda siyaset ve medya birbirlerinin karşılarında duran iki ayrı kavramı ve alanı temsil etmektedir. Eleştirel yaklaşım anlayışının savunduğu görüş, siyaset ve medyanın iç içe geçmiş vaziyette olduğu ve haberlerde ideoloji kavramıyla söylemlerin yaratıldığıdır (İnal, 1996, s.45).

İnal(1996,s.45), medya ve siyasi kuvvetleri farklı taraflarda yer alan iki ayrı taraf olarak görmemektedir. Onun için medya yeni yapılanmasında artık siyasi güçlerin söylemlerini yayan bir mecradır. Medya metinlerinde güç-iktidar bağlantılı kurum kuruluş ve şahıslara yer verilmekte, metinler ideolojik olarak inşa edilmektedir. Bu ideolojilerden üretilen söylemler ise analizcilerin ilgisini çekerek eleştirel söylem analizinin gelişimini ve uygulanmasını sağlamıştır. Eleştirel yaklaşımların gelişmesi de aslında söylem ve eleştirel söylem çalışmaları üzerinden gerçekleşmiştir.

Liberal-çoğulcu yaklaşımda, medyaya, kamuoyu yaratma dolayısıyla yasama, yürütme ve yargıdan sonra 4. güç olma işlevi atfedilmektedir. Medya profesyonelleri de, toplumsal gerçekliği anlama ve aktarırken de objektif davranma kapasitesine sahip özerk ve mantıklı bireyler olarak görülmektedir (Özer, 2000, s.94). Medyaya atfedilen bu güç medyanın kamuoyu oluşturabilme ve bireyleri etkileyebilme potansiyelinin güçlü olmasından kaynaklanmaktadır. Medyanın bu özelliklerinin topluma yansımaları olumlu çerçevede değil olumsuz çerçevede gelişmiştir. Objektif davranması gerektiği düşünülen medya, baskı güçlerinin altında ezilerek bu işlevini gerçekleştirilememiştir. İktidar güçlerinin çıkar amaçlı kullandıkları medya organları asıl işlevlerini bir kenara bırakarak iktidar emelleri için çalışmaktadırlar.

Eleştirel kuramcılar, söylemlerin kitle iletişim araçları tarafından biçimlere büründürülerek haber metinlerine yerleştirdiğini savunmakta ve bunun ortaya çıkarılmasının ise söylem analizi yöntemiyle gerçekleşeceğini belirtir. Analiz, haber metnindeki cümle yapılarını ve kelimeleri inceleyerek sahip olunan ideolojilerini

ortaya çıkarmaktadır. Söylem analizi yöntemi haber anlatıları için tercih edilen ve önemli olan bir analiz yöntemidir. Medya propaganda ve mücadele aracıdır. İdeoloji ve siyasetin birlikteliği ve medyayı kullanımları, haber içeriklerinin yapısını analiz etmeye uygun olmaktadır. Yaşadığımız toplumlar ayrışmaların fazlaca yaşandığı toplumlardır. Toplumdaki bu ayrışmalar ise medya ile daha da açık bir şekilde yapılmakta ve gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Bunun yaygınlaşmasının en önemli nedeni kendi düşüncelerimizin onaylandığı düşünceleri görmek istediğimizden kaynaklanmaktadır. Kitle iletişim araçları bağlı oldukları ya da yakın oldukları güçlerin ideolojilerini temsil eden içerikleri iletirler. Bunun nedeni ekonomik çıkar sağladıkları taraflara yakın olma gerçeğidir. Medya organları kendi varlığının devamı için bir tercih yapmakta ve bu durumun yarattığı etik dışı davranışlar ve eylemler ile de iletişim alanında tartışılmakta ve ele alınan önemli konuların arasında görülmektedir. Medyanın bu tavrı siyasetin ve ekonominin bir olarak hareket etmesinden ve tarafsız kalamamasından kaynaklanmaktadır (Nazlı ve Çat, 2019, s.115). Eleştirel kuramcılara göre medya taşıyıcısı olduğu söylemleri propaganda yöntemini kitle iletişim araçlarıyla topluma aktarmaktadır. Medyanın ve ideolojinin ayrılmaz bir bütünlük oluşturduklarını ve medya içeriklerinin de bu bütünlük üzerinden oluştuğu söylenmektedir. Medya ve ideolojinin bu birlikteliğinin en büyük etkeni ekonomi olgusudur. Çünkü birçok medya organı varlığının devamı için en güçlüünün yanında yer almak isteyecektir. Bu istek medya organlarının karar organlarına kadar her alanda ideolojinin varlığını hissettirmektedir.

Geleneksel medyanın tartışma konusu haline gelmesi, yeni medya alanında yaşanan gelişmelerden ve değişimlerden sonra başlamıştır. Yeni medya geleneksel medya ile kıyaslandığında farklı yeni özellikleri olduğu aşikardır. Rızanın üretimi ve meşruiyet arama aşamasında yeni medyanın katkısı vardır. Geleneksel medya tarafından da rızanın oluşumunun sağlanması günümüzde yeni medya üzerinden de yapılmaktadır. Yeni medya organları rızanın üretimine katkı sunabildiği gibi sekte de vurabilmektedir. Yeni medya ortamları denetimin olmadığı bir mecradır. Bu mecrada iktidara karşı bir hamlenin ve gücün toplanması durumu da yaşanabilir. Yeni medya mekan ve zamana bağlı olmayan bir mecradır. Bu mecra rızanın oluşumu ve meşruiyetin sağlanması adına bir araç işlevi görmektedir. İktidarlar her zaman ve koşulda meşruiyetlerini sağlamlaştırmak için çabalarlar. İktidarlar bu çabalarının olumlu sonuçlanması için ise medyayı kullanmaktadırlar. Meşruiyet için verilen

çabalar iktidarlar için bazen zorluklar da meydana getirebilmektedir. Bunların aşılması ve başarılı olunması adına kitle iletişim araçları da kullanılarak sorunlar aşılmak istenmektedir (Satır, 2018, s. 126,127). Yeni medyanın günümüzün vazgeçilmez bir parçası haline gelmişken bu durumdan faydalanmak isteyen iktidar ve muhalefet yöneticileri tabiki olacaktır. Özellikle hız faktörüyle ön planda olan yeni medya denetlenebilirliğin de yetersiz oluşumundan kaynaklı olarak karşı düşüncelerin söylemlerini engelleyebilme konusunda yetersiz kalabilir. Yine de iktidarın söylemlerinin devam etmesini isteyen bir medya olgusu var oldukça bu zorlu ortam iktidar için kolaylaşacak ve baskın gücünü burada da uygulamaktan geri kalmayacaktır. Çeşitlenen bu medya mecralarının söylemsel alanları artmış bulunmakta dolayısıyla eleştirel söylem analizinin çalışma yaptığı alanlar da genişlemiştir. Dijital basın haberlerinin söylemlerinin analizinin doğru yapılabilmesi için de öncelikli olan yeni medya alanının özelliklerini biliyor olmamız gerekmektedir.

Görüldüğü gibi basın, kelimeleri kullanarak yeni düşünceler üretebilmekte ve bu düşünceleri okuyucuya, topluma aktarabilmektedir. Bunu aktarırken de atasözlerinden, sloganlaşmış söylemlerden ve yeniden oluşturduğu bağdaştırmalardan faydalanarak belli bir düşünce ve görüşün tutumunu yansıtan çarpıcı, anlamlı ve kısa cümlelerle, kolay anımsanabilen ve algılanabilen, çoğu zaman bir veya iki kelimedenden oluşan manşetlerle kamuoyunun eğilimini belirlemeye çalışmaktadır ve bunda da bizim gibi ülkelerde çoğu zaman başarılı olmuş ve olmaktadır. Bir nevi basın ve yazarlar kendi yorumlarını katarak aktardıkları haberlerle kanaat önderliği yapmaktadırlar. Bazen dedikodular bile örgütlenerek sosyal toplumu sarsacak olaylara dönüşebilmektedir. Bu nedenle basın birçok ülkede topluma hizmet eden 4. kuvvet olmaktan çıkarılarak, toplumu kontrol altında tutan siyasi olarak birinci güç konumuna getirilmektedir. Bu haberler bazen yetkili bir kişinin ağzından, bazen mevcut olmayan bir yetkiliye atfen, örneğin: “adının açıklanmasını istemeyen bir....”şöyle dedi, söyledi, gibi haber girişleriyle, inandırıcı kılınmaya çalışılmaktadır. Güvenilir kişilikler, mesajın güvenilirliğini de artırmaktadır. Dolayısıyla manşetlerde dikkat çeken başka bir özellik de, en geniş sözlüklerde bile bulunmayan kelimelerin Medyada kullanılmasıdır (Can, 1994, s.38). Haberlerde bu tarz yollara başvurulmasının sebebi daha çok ilgi çekmek ve okunurluğu arttırmaktır. Kısmen başarılı bir yol olmuş olsa da bu durum kalitesiz haber metinlerinin artışına neden olmaktadır. Anlamalarına hakim olunmayan bu sözcüklere çoğu zaman söylemler yerleştirilir ve bu bilinmezlikten faydalanarak

ideoloji empoze edilmeye çalışılır. Siyasi bir propaganda aracına dönen medya haber metinlerinin sadece başlıklarında değil diğer birçok haber unsurlarında da bu yönetime başvurmuştur. Bölümde bahsedilen söylem ve söylem çalışmaları araştırmaları, haber metinlerine uygulamada gerçeklikleri ortaya çıkarmaktadır. Bu süreç, eleştirel söylem analizinin amaçlarını da belirginleştirmektedir.

Bloor ve Bloor'a göre (2007), Eleştirel söylem analizinin birtakım gayesi bulunmaktadır:

- Egemen güçler içerisinde dil kavramının rolü bulunmaktadır ve bu rolün ne olduğunu ortaya koyabilmek;
- Bireyler dili kullanırken anlamı ne şekilde oluşturduklarını ortaya koyabilmek;
- Dil kullanılırken oluşturulan birtakım söylemlerin neden oluşturulmak istendiğini analiz etmek;
- Söylemler inşa edilirler ve toplumu yansıtan özellikler vardır bu özellikleri inceleyebilmek;
- Dil kavramı içerisine yerleşen ideolojileri ve düşünceleri belirlemek;
- Eleştirel söylem analiziyle elde edilmek istenen amaçları ve bireysel sorumluluk farkındalığını ortaya koyabilmek (Bloor & Bloor, 2007 Aktaran, Ercan ve Danış, 2019, s.541).

Bloor ve Bloor(2007)'un, eleştirel söylem analizinin amaçlarını açıkladığı yukarıdaki amaçlar incelendiğinde toplumsallıkla olan ilişkisi de görülmektedir. Dilin toplumdaki güç ilişkileriyle olan ilişkisi, bu dili oluşturanların dili nasıl yapılandırdıkları, bütünleşmeyi nasıl sağladıkları ve bu dili oluşturanların asıl gayesini ve inşa edilen söylemleri anlayabilmek, kullanılan dile yapışıp kalan ideolojileri belirleyebilmektir. Bu amaçların bilinmesi bu çalışma ve yapılacak başka çalışmalara örnek oluşturabilecektir.

Eleştirel söylem çözümlemesi içerisinde birtakım görüşler barındırır. Kress'in görüşleri şöyle özetlenebilir (1990, ss. 85-86):

- Toplumsallıkla ilgili olan ifadeler dilin ortaya çıkardığı anlamlardır.
- Dil kavramı aracılığıyla ortaya çıkarılmak istenen içerikler bir seçimdir ve bu seçimde gücün baskısını belirginleştirir.

- Metinlerdeki eşitlik ve eşitsizlik durumu katılımcıların aralarındaki ilişki boyutuna göre belirlenmektedir.
- Eleştirel söylem analizi sonucunda ortaya anlamlar çıkmaktadır bu anlamlar ise egemen güç ve güç ilişkisi üzerinden oluşur.
- Metinlerdeki anlamlar metinde yapılandırılmış dilin özelliklerini ortaya çıkarmakta ve bir nedene tekabül etmektedir.
- Dil ile üretilen metinler ve ifadeler şeffaf ifadeler ve unsurlar değildir.
- Dili kullananlar kendi bireysel özellikleri üzerinden seçim yaparlar ve metinleri analiz etmede farklı bir çizgi kullanırlar.
- Tüm ifade edilenler, eleştirel söylem analizi içerisinde dil ve kural problemlerinin olduğunu söylemektedir.
- Sayılan tüm konu başlıkları hem tarihselliği hem de toplumsallığı birleştiren bir bakış açısı sunmaktadır.
- Eleştirel söylem analizi söylem analizi gibi dil ile ilgilenir fakat ona nazaran dil ile ilgili çalışmalarda daha net sonuçlar elde etmeyi amaçlar (Kress, 1990, Aktaran: Ercan ve Daniş, 2019, s.541).

Kress(1990,s.85-86),daha çok dile ilgili değerlendirmeler üzerinde durmuştur. Dilin şeffaf olmadığı, önemli olduğu, göreceli bir kavram olduğu, hem eşitliği hem eşitsizliği ifade ettiği daha çok toplumun önemli parçası olduğunu ifade etmektedir. Söylem çözümlemesinin eleştirel söylem çözümlemesinden farklarından birini söyleyerek bunun da dile fazla değer vermesi olduğunu, dili daha fazla alanlarına kattıklarını söylemektedir.

Eleştirel söylem analizi ve beraberinde yapılan çalışmalar temelde aydın ifadeleri yaymayı öngörmektedir. Uygun görülmeyen bir anlamlandırmayı ortaya çıkarmak, belirlemek, analiz etmek dışında onu ortadan kaldıracı görev edinmiştir. Eleştirel söylem analizinin temelindeki nokta yorumlamak üzerine olup dil çalışmalarına da bir bağlılık söz konusudur. Bu analiz yönteminin içeriğinde hem ana kuram özellikleri hem de dil çalışmalarının özelliklerinin ve değerlerinin birleşimi vardır. Toplum ile ilgili olan oluşumların ardındaki söylemlere ulaşabilmek ve aydınlatmaktır bunun için de kalıp olarak görülen veri birleştirme kanalı bulunmamaktadır. Sosyal hayatın izlerini taşıyan eleştirel söylem çözümlemesi ele aldığı sorunu çözüme kavuşturması da önemli alanı karşılamaktadır. Söylem kavramı zamanlılık özelliğiyle tarihsel izler

taşı ve çalışmalarına uygular. Ele alınan çalışmalar üzerine bastırılmış anlamlara denk gelebilir bunun eleştirel söylem analizi için önemi de bu belirsizlikleri belirgin anlamlara kavuşturmadır (Çakmak ve Bilişli, 2019, s.107). Eleştirel teori ve eleştirel söylem analizinin ortak noktalarından bir tanesi eleştiri ve yorum yapabilme kabiliyeti edinebilmeyi sağlamaktır. Eleştirel söylem analizi toplum içerisinde var olan belirsizliklerin anlamlandırılması üzerinde durur. Söylemin toplumsaldaki belirsizlikleri anlamlandırma gücü vardır. Ancak söylemler iyi analiz edilirse asıl söylenmek isteyen anlaşılabılır. Çünkü söylemler açık değıllerdir tıpkı birer kapalı kutu gibidirler. Bu kapalılığı açıklığa kavuşturabilmek için toplumun yapısını da çok iyi bilmek gerekmektedir. Her toplumun yapısal özellikleri farklı olduğu için her topluma yüklenen söylemler de farklıdır. Eleştirel söylem çalışmalarının uygulanabilirliği ve sonuçlardaki başarısı analizcilerin iddalarını kanıtlamış olsa da eleştirel söylem analizini yetersiz bulan birtakım düşünceler de mevcuttur. Bu düşünceler daha çok makro ve mikro yapı analizi üzerinden gerçekleşmektedir. Uygulamada makro ve mikro yapının eksik kaldığı ya da yetersiz kaldığı alanların olduğu ve söylemleri anlamlandırmada yetersiz olduklarının altı çizilmektedir. ESÇ' ye yapılan bu eleştirilerin haklılık payı olabileceğı gibi özellikle haber metinlerine uygulanan çözümlerdeki başarısı toplumdaki karışık güç ilişkilerine anlayabilmekteki avantajları bu analiz yönteminin başarısını ortaya koymaktadır. İçerisinde bulunduğumuz çağ ve çağın popüler söylemlerini anlamada en kuvvetli yöntemlerin başında eleştirel söylem analizi gelmektedir. Yöntem içerisinde farklı yaklaşımları da barındırdığı için disiplinler arası bir yaklaşımdır. Bu yöntemin, haber metinlerine uygulanmaktaki başarısı bu yöntemin tercih edilmesini sağlamıştır.

Bu bölümde; Teun Adrian van Dijk'in eleştirel söylem çözümlenmesi modelinin açıklaması yapılmıştır. Bu modelin anlaşılması eleştirel söylem çözümlenmesi uygulanarak çözümlenecek haber metni çalışmamızda söylemleri anlamlandırmamız ve doğru analiz sonuçlarına ulaşabilmemiz bakımından önemlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL VE GELENEKSEL GAZETE HABERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölüm; Dijital ve Geleneksel gazete haberlerinin karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Ele alınan dijital gazete haberleri ve yazılı gazete haberleri Teun van Dijk'in eleştirel söylem analizi çerçevesinde makro ve mikro yapıya göre çözümlenmiş, iki mecrada çözümlenen haberlerin karşılaştırması da yapılarak, elde edilen veriler sonuç bölümünde birleştirilmiştir.

4.1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1.1. Amaç

Çin'de başlayan ve kısa sürede tüm dünya ülkelerine yayılan Covid-19 pandemisi birçok ülkede politik ilişkileri de beraberinde getirmiştir. Bu ilişkiler medya sektöründe daha da belirginleşmiş; medya organlarının neredeyse tümünün baskı sistemlerinin altında ezilmesi, medyanın bağımsız olmasını imkansız hale getirmiştir. Medyanın kurum ve kuruluşlara daha çok iktidara yakınlığı, çalışma sürecinin anlaşılmasını karışık hale getirmiş, özellikle pandemi krizinde medya organları iktidara daha çok bağlanarak politik söylemlerin fazlalaştığını da ortaya koymuştur. İktidarlar için her olay söylemsel bir nitelik kazanabilmektedir. Tıpkı bir savaş, bir seçim dönemi gibi pandemi krizinin önemli olması da daha çok siyasi olarak kullanılmasına ve politik söylemleri barındırmasına neden olmuştur.

Dijital basında ve geleneksel basında yer alan Covid-19 haberlerinin karşılaştırmalı analizine dayanan çalışma; Teun van Dijk'in eleştirel söylem çözümleme yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Dijital basının ve geleneksel basının iki farklı mecra olması haber üretim ve seçim süreçlerinde ve haber dillerinde birçok farklılıkların oluşmasına neden olsa da haber verme amaçları ortak amaçlardandır. Çalışmanın amacı; bu farklılıkların farkındalığı üzerinden haberlerin ideolojilerini ortaya koyabilmektir. Çalışmanın amacı haberlerin ardında gizlenen söylemleri ortaya çıkarmak, haberlerin iktidarın-muhalefetin söylemlerini yansıtan

metinler olduğunu kanıtlayabilmektir. Bu söylemleri anlayabilmek için ise eleştirel söylem analizi çalışmamıza uygulanmıştır. Ele alınan haberlerin söylem analizi makro ve mikro yapılar ele alınarak incelenmeye değer görülmüştür.

4.1.2.Önem

Tüm dünya ülkelerinde büyük bir paniğe yol açan Covid-19 salgını; sosyal, ekonomik, beşeri, siyasi vb. Birçok alanda etkili olmuştur. Medya da bu dönemde salgından hem çok etkilenmiş hem de Covid-19 salgınının aktarılma sürecini etkilemiştir. Medyanın bu dönemde habercilikte nasıl bir yolu tercih ettiği en çok tartışılan konular arasında olmuştur. Medya böyle önemli bir gündem konusunu sunmakta karmaşık bir süreçle ana işlevini bir kenara bırakarak, daha çok düşünceleri, ilgi alanlarını ve yönelimleri etkileyen ve yönlendiren bir işlevi gerçekleştirmiştir. Medyanın asıl işlevinin değiştiğini en çok gözlemlediğimiz gündemlerden biri muhakkak ki Covid-19 pandemisidir. Birçok küresel çaplı olayda olduğu gibi medya bu dönemde de şaşırtmamış söylemlerin taşıyıcısı görevini görmüştür. Birçok ülkede hükümetler pandemi politikası uygulamışlardır. Türkiye’de de uygulanan birçok politika ya uzun süreli olmuş ya da değişikliğe uğrayarak geçerliliğini korumuştur. Tüm pandemi sürecinin ve politikaların bilgilendirmesini sağlayan medya; haber içeriklerine bu politikanın yerleştirilip yerleştirilmedikleri sorunsalının bilinmesi ve bu politikaların medyada ideolojik çerçevede ele alınma olayı öğrenilmek istenmiştir. Çalışmanın önemi; haber metinlerine sızdırılan ve kabul görmüş ideolojik söylemlerin haberin geneline nasıl yansıdığını(haber başlığı, haber fotoğrafı, haber kaynağı, ana metin,)ortaya koyabilmektir. Çünkü söylemler; sadece sözsöz ifadeler değildir, somut, soyut ve görsel birçok kavram kendi içerisinde söylemleri barındırmaktadır.

4.1.3. Hipotezler

İdeoloji herhangi bir alanda değil toplumun her alanında belirgin etkisiyle varlığını sürdürmektedir. Günümüzde medyayla olan yakın ilişkisi ideolojiyi üzerinde düşünülmesi gereken bir kavram haline gelmiştir. Haberlerin yazılma süreçlerini etkileyen ekonomik politik sebeplerin varlığı haberlerin, birilerinin söylemek istedikleri fakat şeffaf yollarla değil, örtük bir şekilde haber metinleriyle söyledikleri içerikleri oluşturmuştur. Medya organları; (gazeteler ve haber siteleri) varlıklarının devamı için siyasi ilişkiler içerisine girmekte ve bir taraf seçerek orada konumlanmaktadır. İktidarın güç olarak baskınlığı birçok medya organının iktidara

yakın olmasına neden olmuş, iktidarın egemen söylemlerini topluma iletmekle görevlendirilmişlerdir. İktidarın ideolojileri kendi ideolojileri haline gelerek haberleri de bu bakış açısıyla inşa etmişlerdir. Haberlerin oluşum süreçlerinden, haber dili, cümle yapıları, seçilen haber kaynakları, kullanılan verilere kadar her bir parçasında bu ideolojilerin izleri görülmektedir. Haber içeriklerinde mevcut olan söylemler ideolojiyle iç içedir ve ideoloji hangi tarafta ise söylemler de o tarafı seçmektedir. Dil, medya, ideoloji ve söylem ilişkisi için örgütlü ilişki tanımını yapabiliriz. Bu tanım üzerinden ele alınan varsayımlar, eleştirel söylem analiziyle ortaya koyulmuştur.

4.1.4.Sınırlılıklar

Araştırmada Covid-19 virüsü temalı haber sayısı (gazeteler/ haber siteleri) sayıca fazla olduğu için araştırma 1 aylık süre ve 4 gazetenin(geleneksel basın ve dijital basın),(Cumhuriyet, Sözcü, Posta, Hürriyet) incelenmesiyle sınırlıdır. Çalışmamız 4 gazetenin yazılı ve haber sitelerinde yer alan haberlerin seçilmesiyle ve 1 aylık süreyle sınırlandırılmıştır. Mevcut çalışma kapsamında 11.03.2021-11.04.2021 tarihleri arasında yer alan haberler incelenmiştir.1 aylık süre içerisinde eleştirel söylem analizi yapılan haberler konunun anlaşılmasını sağlayacak haberlerden seçilmiştir. Zaman dilimi seçimindeki tercih, pandeminin birinci yılını doldurduğu süreçten başlayan bir ayı kapsamaktadır, bu tercih bir yıl sonrası pandemi gündeminin haberlere söylem olarak nasıl yansıdığına ortaya koyulması bakımından önemlidir.

4.1.5. Evren ve Örneklem

Araştırmanın konusu ile ilgili veriler 4 gazetede(geleneksel basın ve dijital basın) yayınlanan Covid-19 haberlerinin incelenmesi yoluyla elde edilmiştir. Geleneksel basın gazetelerinden Cumhuriyet gazetesi, Posta gazetesi, Sözcü gazetesi ve Hürriyet gazetesi; Dijital haber sitelerinden, Cumhuriyet haber sitesi, Posta haber sitesi, Sözcü haber sitesi ve Hürriyet haber sitesinden incelenen haberlerden seçimler yapılarak veriler elde edilmiştir. Çalışmamızın evrenini dijital ve geleneksel gazeteler, örneklemine ise Cumhuriyet, Posta, Sözcü ve Hürriyet yazılı ve dijitalde yer alan haberler oluşturmaktadır. Örneklem dördü gazeteden seçilmesi, ideolojileri farklı olmalarının fayda sağlayacağı, hem iktidar hem de muhalif söylemlere rastlayacağımızdan ve bunun haber söylemlerini daha iyi anlayabilmemizde yardımcı olabilmesi bakımından tercih edilmiştir.

4.1.6.Yöntem

Günümüzde haber metinlerini anlamlı kılmada en sık tercih edilen yöntem; çözümlene yapmaktır. Bu çözümlene ise nitel araştırma yöntemi Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlene yöntemiyle yapılmaktadır. Bu yöntemde haber içeriklerinin ideolojik anlamlarının olduğu kabulünden yola çıkılarak bu ideolojik söylemlerin neler olduğu, kimler tarafından yayılmak istendiklerine dair bilgiler elde etmek ana amaçtır. Haberler yazılırken birtakım söylemlerle oluşturulmakta ve bu söylemler okuyucuya iletilmek üzere haberlerin üretilme sürecinde metin içerisine inşa edilmektedirler. Çalışmada; Çokta belirgin olmayan ve gizli tutulmaya çalışılan bu söylemler çözümlenmeye en uygun yöntem olan Teun Van Dijk'in eleştirel söylem yöntemi uygulanarak çözümlenmiştir. Makro yapı çözümlenesinde ise tematik ve şematik yapı incelenmiştir. Çalışmamızdaki bu yöntemin uygulanmasındaki en önemli amaç ise haberlerin sahip oldukları ideolojik bakışı okuyuculara da sunup sunmadıkları gerçeğini ortaya koyabilmek ve haberlerde gizli kalmış söylemleri aydınlatabilmektir. Bu yöntemin bir diğer tercih sebebi ise; medya ve siyaset ilişkisini pandemi haberleri üzerinden anlayabilmektir. Haberde uygulanan eleştirel söylem çözümlene yöntemiyle haber metninin içerisinde dahil olan her bir unsurun çözümlene yapılarak, üzerinden yaratılan politik söylemlerin ortaya çıkması sağlanmış ve bu yöntemin sosyal bilimler alanında tercihliğini arttırması da gözlemlenmiştir.

4.1.7. Verilerin Elde Edilmesi

Araştırmanın konusu ile ilgili veriler 4 gazetede(geleneksel basın ve dijital basın) yayınlanan COVID-19 haberlerinin incelenmesi yoluyla elde edilmiştir. Geleneksel basın gazetelerinden Cumhuriyet gazetesi, Posta gazetesi, Sözcü gazetesi ve Hürriyet gazetesi; Dijital haber sitelerinden, Cumhuriyet haber sitesi, Posta haber sitesi, Sözcü haber sitesi ve Hürriyet haber sitesinden incelenen haberlerden seçimler yapılarak veriler elde edilmiştir. Veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Haber seçimlerinde; Konunun anlaşılmasını sağlayabilecek birden çok habere ulaşılmıştır. Haber sayılarının fazla olması, aralarından seçim yapılmasını gerektirmiş ve toplam 24 haberin makro ve mikro incelemesi yapılarak eleştirel söylem analizi yöntemi uygulanmıştır.

4.2.HABERLERİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

4.2.1. Haber Metinlerinin Makro Ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

4.2.2.Geleneksel Basında Yer Alan COVID-19 İle İlgili Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

HABER	TARİH	GAZETE
1).Yurttaşlardan ve Muhalefetten ‘Lebaleb’ Tepkisi: Sağlıkçılardan Utanın!	25 Mart 2021 Perşembe	Cumhuriyet
2).Sağlık Bakanı ‘ilkbahar’ Dediği Aşılama Takvimini ‘Sonbahar’a Erteleledi.15 Günde İklim Değişti	14 Mart 2021 Pazar	Cumhuriyet
3).Okullardaki Vakalar Açıklansın	11 Mart 2021 Perşembe	Cumhuriyet
4).Aşı Çağrısı	31 Mart 2021 Çarşamba	Posta
5).Koronavirüs En Çok Belediyeleri Etkiledi	31 Mart 2021 Çarşamba	Posta
6).‘2021’de Kabus Devam Etmeyecek’	12 Mart 2021 Cuma	Posta
7).50 Milyon Doz Aşılama 2022 Haziran’da Biter	13 Mart 2021 Cumartesi	Sözcü
8).Salgında 1 Milyon Ev İşçisi İşsiz Kaldı	28 Mart 2021 Pazar	Sözcü
9).CHP’li Çetin Arık Önerdi, AKP’liler ‘Olmaz’ Dedi Sağlıkçıların Şehit Sayılması Reddedildi	25 Mart 2021 Perşembe	Sözcü
10).Yerli Aşıda 203 Numaralı Gönüllüyüm	14 Mart 2021 Pazar	Hürriyet
11).Bakan Koca Cevapladı Salgın Ne Zaman Kontrol Altına Alınır	26 Mart 2021 Cuma	Hürriyet

12).Vakaların Yüzde 75'i İngiltere Varyantı	1 Nisan 2021 Perşembe	Hürriyet
---	-----------------------	----------

Tablo 3:Geleneksel Basında Ele Alınan Haberler

4.2.2.1.Cumhuriyet Gazetesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 1:25 Mart 2021 Perşembe-Ankara Cumhuriyet Gazetesi

“YURTTAŞLARDAN VE MUHALEFETTEN ‘LEBALEB’ TEPKİSİ: SAĞLIKÇILARDAN UTANIN!”

Haber 1:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin başlığı; 'YURTTAŞLARDAN VE MUHALEFETTEN 'LEBALEB' TEPKİSİ: SAĞLIKÇILARDAN UTANIN! Şeklindedir. Haber başlığı büyük harflerle sonuna ünlem işareti koyularak atılmıştır. Olumsuz görülen bir durumun haberini sunan başlık, sağlıkçılardan utanın derken Covid-19 tedbirlerine yönelik ters bir şeylerin yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Başlık, haber metninin özetini sunmakla beraber, okuyucunun da ilgisini çekebilmektedir. Başlık iktidara yöneltilen bir tepki niteliğindedir. Başlık bu şekilde verilerek, alt başlıklar da oluşturulmuştur. “Sanatçılardan tepki”, “Fahrettin Koca nerede?” Şeklinde atılan alt başlıklar, ana olay içerisinden önemli görülen noktalara değinmiştir. Alt başlıklar küçük harflerle yazılmıştır. Başlıklar olumsuz duruma işaret, bakanlığa tepki niteliğindedir. Alt başlıklardan alınan mesaj; Sanatçıların tepkisi olduğu ve “Sağlık Bakanı Fahrettin Koca nerede” sorusuyla da bir nevi hesap sorulma havası vardır.

Haber Girişi: Haber girişi okuyucunun metni anlaması ve etkilenmesi bakımından önem arz etmektedir. Haber girişinde verilen ilk cümleden etkilenen okuyucular ancak bu şekilde haberin geri kalan kısmını okuma isteği duyabilirler. Haberde okuyucuda etki yaratabilecek bir haber girişi bulunmamaktadır.

Haber Fotoğrafı: “Lowe Erdoğan” yazılı kırmızı kazaklı elleri havada insan kalabalığından oluşan fotoğraf, fotoğrafın üzerinde “AKP'nin kongresinde salgına rağmen ne maske vardı ne de mesafe” yazısını kanıtlayacak niteliktedir. Fotoğraftaki kişilerin ellerinde telefonları, maskelerini ise çene altında buldukları, çoğunluğunun ise maske takmadığı görülmektedir. Haber fotoğrafı haberde anlatılan

olayı kanıtlayacak niteliktedir. İktidar ve bakanlığın eleştirildiği haberde fotoğraf, bu eleştirileri haklı kılmaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; AKP'nin 7.Olağan Büyük Kongresi'ndeki kalabalığa muhalefet ve yurttaşların tepki göstermesi, tepkilerin haberde yer alması ve eleştirilmesi üzerinedir. Haberin sonunda; sanatçılardan gelen tepkiler ve Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın tepki göstereceği yerde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı, tebrik etmesi eleştirilmiştir. Haberde dikkat çeken bazı ifadeler şunlardır; "Bu akşam bize mesafe demeye diliniz yetecek mi?", "Hükümet pandeminin başlangıcında salgını 'baskılama' stratejisini benimsememişti, geldiğimiz noktada salgının 'etkisini azaltma' stratejisini de tamamen bırakmış durumda." Bu ifadelerden haberin muhalif tavırla yazıldığını ve iktidarın eleştirildiğini görmekteyiz. Bu eleştiriler; iktidardan isimler verilerek açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlamı; AKP'nin 7.Olağan Kongresi'ndeki salgın kurallarına uymama ve buna yapılan tepkiler üzerinden kurulmuştur. Yalnız kongre ile ilgili neredeyse hiç bilgi bulunmamaktadır. Kongrenin yapılış amacı, ana teması, neden yapılma gereği duyulduğunun cevapları alınamamaktadır. Haberde daha çok tepkiler üzerinde durulmuştur. Genel tabloya baktığımızda ardalan ve bağlam bilgileri eksik bulunmuştur. Eksik bulunmadığı takdir de haberdeki gizlenmiş ideolojiyi daha net görebilirdik. Yine de haberdeki tepkilerin verilmesi, eleştirilerin yapılması bizlere iktidar politikalarının desteklenmediğini kanıtlamaktadır. Haberin çerçevesi, farklı çevrelerden gelen tepkilerin toplu şekilde verilerek haberdeki haklılığı gösterebilmektedir.

Haber Kaynakları: Haberde haber kaynakları oldukça geniştir; CHP Grup Başkanvekili Engin Özkoç, CHP Ankara Milletvekili Gamze Taşçier, CHP Ankara Milletvekili Murat Emir, İYİ Parti İzmir Milletvekili Aytun Çıray, CHP Ordu Milletvekili Dr. Mustafa Adıgüzel, Prof Dr. Kayıhan Pala, Prof. Dr. Elif Dağlı ve Müzisyen Ceylan Ertem'dir. Haberde hem sayıca fazla hem çeşitli kaynakların kullanılması haberde kanıtlayıcı özelliği arttırmaktadır. Haberin kaynakları muhalif kesimlerden seçilmiştir. Haberde haber kaynakları üzerinden muhalif söylemler yaratılmıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin öznelerinden; Prof. Dr'lar, vekiller, milletvekilleri, sanatçılar haberde etken, AKP iktidarı ve bakanlık edilgen olarak konumlandırılmıştır. Haber etken öznelerin açıklamaları üzerinden sunulmaktadır. Bu sunuşta edilgen öznelerin eleştirisi yapılmış olup, etken özneler haklı konumda sunulmuştur. Haberin haber dili açık, basit ve anlaşılırdır. Cümle yapıları aktif olarak yine etken özne üzerinden oluşturulmuştur. "Sağlıkçılardan utanın, düzeniniz batsın!, esnaftan utanın, sizin adınıza biz utanıyoruz, hiç mi vicdanınız sızlamıyor. Hiç mi? Cümlelerinden anlaşıldığı gibi vekiller, milletvekilleri, doktorlar yani etken özneler, onların bakış açısından haklılıklarını ön plana çıkarmaya çalışmışlardır. Etken özneler üzerinden söylemler oluşturulmuştur. Bu söylemler iktidarın Covid-19 pandemisini yönetemediği mesajıdır.

Sözcük Seçimleri: Haberde haberin ideolojisini yansıtan sözcükler şunlardır; utanın, düzeniniz batsın, sizin adınıza biz utanıyoruz, Fahrettin Koca nerede, esnaftan utanın, sağlıkçılardan utanın sözcükleri iktidarı eleştirmek için bolca kullanılmıştır. Özellikle 'utanın' sözcüğü iktidarın salgını yönetemediği mesajını yollamaktadır. Başlıktaki 'utanın' sözcüğü ve 'düzeniniz batsın' sözcükleriyle iktidarın kurduğu düzen eleştirilmekte, düzeni yaratamadığı, yaratamadığı gibi koruyamadığı da ifade edilmektedir. Sözcük seçimleri daha çok olumsuz durumlara işaret eden, eleştiren, hesap soran tarzdadır. Haberin sözcükleri haberin ideolojisini sunmaktadır. Bu ideoloji muhalif bir ideolojiyi temsil etmektedir.

Haber Retoriği: Haberde retorik unsurlardan haber fotoğrafı ve haber kaynakları kullanılmıştır. Haberin haber fotoğrafı haberi çok iyi yansıtabilmiştir. Bu yansıtma haber metnini görmeden de haber konusunu anlatabilmektedir. Haberde haber kaynaklarının sözlerinin yer alması ve çeşitli kaynakların yer alması (doktor, vekil, milletvekili, sanatçılar)habere duyulan güveni arttırmıştır. Birçok görüşün aynı noktada buluşması okuyucuyu etkileyecek noktalardandır. Haber metninin sahibi muhalif tavır takınarak söylemleri görünür kılmıştır. Bu söylemler okuyucuyu aydınlatma tavrı güden ve iktidara karşıt tavır takındıran söylemlerdir.

Haber 2: 14 Mart 2021 Pazar-Sibel Bahçetepe Cumhuriyet Gazetesi

“Sağlık Bakanı ‘ilkbahar’ dediği aşılamaya takvimini ‘sonbahar’a erteledi 15 günde iklim değişti”

Haber 2: Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; “Sağlık Bakanı ‘ilkbahar’ dediği aşılamaya takvimini ‘sonbahar’ a erteledi.15 günde iklim değişti.” Şeklinde dir. Haberin başlığı, metinde verilebilecek bilgileri tahmin etme, öngöründe bulunabilmemizi sağlayacak şekilde atılmıştır. Başlık, haberimizin özetini oluşturmaktadır. Başlık küçük harflerle atılmıştır. Başlığı okuduğumuzda aşılamaya takviminin istenildiği tarihte gerçekleştirilemediği, aşı ile ilgili değişikliğe gidildiği anlaşılmaktadır. Haberde ‘Kim doğru söylüyor?’ Adlı bir tane alt başlık bulunmaktadır. Başlıktan; haberin eleştirel bir boyuta ulaştığı başlık sonundaki soru işaretinden anlaşılmaktadır. Haber başlıkları iktidar ve bakanlığın politikalarındaki gerçeklik payını sorgulamaktadır ve bunu da soruyu yönlendirerek gerçekleştirmiştir.

Haber Girişi: Haber girişi okuyucunun metni anlaması ve etkilenmesi bakımından önem arz etmektedir. Haber girişinde verilen ilk cümleden etkilenen okuyucular ancak bu şekilde haberin geri kalan kısmını okuma isteği duyabilirler. Haberde okuyucuda etki yaratabilecek bir haber girişi bulunmamaktadır.

Haber Fotoğrafi: Haberde, haberin inandırıcılığını ve ikna ediciliğini arttırmak için herhangi bir fotoğraf kullanılmamıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; Dr. Ergün Demir ve Dr. Güray Kılıç’ın bakış açıları üzerinden sunulmuştur. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, aşılamaya sürecinin nisan, en geç mayıs ayında biteceğini açıklamış ancak son yaptığı açıklamada nüfusun 50 milyonluk kısmının aşısının sonbahardan önce yapılmasının planlandığını söylemesi üzerine doktorların, Bakan Fahrettin Koca’nın 15 gün içerisinde iki farklı açıklama yapmasının tereddüte yol açtığını, güvensizlik oluşturduğu söylemlerine neden olmuştur. Haber metninde doktorlar, bakanın güven kaybına yol açan açıklamaları terk etmeli açıklamalarıyla da olay detaylandırılmıştır. Haber, doktorların “AKP Genel Başkanı mı yoksa Sağlık Bakanı mı doğru söylüyor?” Sözleriyle

sonlandırılmıştır. Haberin sonucunda ortada bir doğrunun arandığı ve cevabın iktidardan beklendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberde ardalan ve bağlam bilgileri detaylıca sunulmamıştır. Aşılama takviminin değişiminin nedenlerine, neden böyle bir karar alındığına yer verilmemesi haberin anlaşılabilirliğini engellemiştir. Haberin ana olayı yorum katılarak, doktorların görüşleri üzerinden çerçeveslendirilmiştir. Dolayısıyla haber bir ideoloji ile okuyucuya sunulmuştur. Haberdeki cümlelere baktığımızda iktidar bolca eleştirilmiştir; “Hani aşılama sürecini nisan en geç mayıs ayında bitirecektin Sayın Fahrettin Koca!”, “Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın aşı konusunda 15 gün içerisinde iki farklı açıklama yapması güvensizliğe ve aşı tereddüdüne yol açmaktadır. Sağlık Bakanı bir an önce güven kaybına yol açan bu açıklamaları terk ederek gerçekleri kamuoyuyla paylaşmalıdır.”, “Yeterli aşı tedariki yapılamaz ise sonbahara kadar yaşamını yitirecek vatandaşlarımızın sorumlusunun salgını yönetemeyen AKP iktidarı ve Sağlık Bakanı’nın olacağı aşıkardır” cümleleriyle haber metni daha çok yorum ve eleştirilerle oluşturulmuştur. Bu eleştirilerin fazlaca yapılması haberin ardalanını eksik kılmıştır.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı olarak doktorların; Dr. Ergün Demir ve Dr. Güray Kılıç’ın açıklamalarına yer verilmiştir. Salgın beraberinde doktorların açıklamalarının haber metninde yer alması haberin inandırıcılığı bakımından önemlidir. Konunun uzmanlarının açıklamaları okuyucuyu daha fazla etkileyebilmektedir. Haberin kaynakları iktidarın virüs politikalarının desteklenmediği görüşleri dile getirerek ve bu görüşlere haberde yer verilmesi muhalif bir çizgi oluşturmuştur.

Sentaktik Çözümleme: Sentaktik çözümlemede haber öznelerinden Dr. Ergün Demir ve Dr. Güray Kılıç etken, Sağlık Bakanı ve iktidar edilgen konumdadır. Etken özne olma durumları doktorların iktidarın politikalarını eleştirmesi üzerinden gerçekleşmiştir. Haberin haber dili açık, anlaşılır ve basit yapıdadır. Haberde aktif cümle yapısı fazla olmakla birlikte, doktorların açıklamaları üzerinden de Sağlık Bakanlığı’nın ve iktidarın yaptıkları eylemler pasifleştirilmektedir. ”Hani aşılama sürecini Nisan en geç mayıs ayında bitirecektin Sayın Fahrettin Koca, Sağlık Bakanı “ilkbahar” dediği aşılama takvimini ‘sonbahar ’a erteledi...” cümlelerinde Bakanlığın

söyleyip de yapamadıkları eylemler üzerinde durulmuştur. Etken taraf olan doktorların görüşleri üzerinden haberde ideolojik söylem boyut kazanmıştır.

Sözcük Seçimleri: Haberde ideolojiyi belirgin kılan sözcükler ve değerlendirmeler şu şekildedir. Aşılama sürecini ele alan haberde sözcük seçimleri bizlere haberin, gazetecinin ideolojik görüşleri hakkında birtakım ipuçları verebilmektedir. ‘Hani’ sözcüğüyle yapılacakken yapılmamış bir eylem, ‘terk etmek’ sözcüğüyle Bakanlığın güveni zedeleyen açıklamaları yapmaması, “15 gün içerisinde iki farklı açıklama” sözcükleriyle net olmayan açıklamalar yapıldığı, açıklamaların sürekli değiştiği, “kim doğru söylüyor?” Sözcükleriyle ortada yalan yanlış söylentilerin dolaştığı ve doğrunun bilinemediği sonuçları çıkarılmaktadır. Bu sonuçlar da bizlere haberde iktidarın eleştirildiği, AKP ve Sağlık Bakanlığı’nın açıklamalarında tutarlılığın sağlanamadığı, doktorların haklılığının öne çıkarılmak istendiği bir ideolojiyi sergilemektedir.

Haber Retoriği: Haberde aşılama süreciyle ilgili iki doktorun (Dr. Ergün Demir ve Dr. Güray Kılıç) görüşleri kaynak olarak gösterilmektedir. Toplumu ilgilendiren salgın gibi önemli dönemlerde iki farklı doktorun görüşünün yer alması güvenilirliği, inandırıcılığı olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Haber 3:11 Mart 2021 Perşembe-Figen Atalay Cumhuriyet Gazetesi

“Okullardaki vakalar açıklansın”

Haber 3:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; “Okullardaki vakalar açıklansın” şeklindedir. Haberin başlığı; küçük harflerle atılmıştır. Haberin başlığı bir hesap sorma, seslenme anlamı taşımaktadır. Başlığı okuduğumuzda okullarda vakaların olduğu, okuldaki vakaların açıklanmadığı, okullardaki vakaların açıklanması için çağrı yapıldığı anlaşılmaktadır. Başlık haberi özetlemektedir. Haber başlığında iktidara seslenerek vakaların açıklanması gerektiği mesajı verilmektedir. Haberde bir adet alt başlık kullanılmıştır. “Sınav ısrarı sürüyor” alt başlığı küçük harflerle atılmıştır. İktidarın sınav ısrarı alt başlıkla eleştirilmiştir. Başlıklardan ulaşılan sonuç, iktidarın eğitim politikasında Pandemi döneminde sıkıntılar yaşandığı ve bunların açığa çıkarılmak istendiğidir.

Haber Girişi: Haber girişi okuyucunun metni anlaması ve etkilenmesi bakımından önem arz etmektedir. Haber girişinde verilen ilk cümleden etkilenen okuyucular ancak bu şekilde haberin geri kalan kısmını okuma isteği duyabilirler. Haberde okuyucuda etki yaratabilecek bir haber girişi bulunmamaktadır.

Haber Fotoğrafi: Haberde, haberin inandırıcılığını ve ikna ediciliğini arttırmak için herhangi bir fotoğraf kullanılmamıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; okullarda yüz yüze eğitime başlanmasına karşın il ve ilçelerdeki öğretmenlere hala aşı randevusunun bile çıkmaması ve eğitim emekçilerinin bu duruma verdiği tepkidir. Haber, Eğitim Sen'in "il ve ilçe düzeyinde eğitim emekçilerine yapılan aşı sayısı, okullara aktarılan maske ve hijyen malzemeleri sayısı, okullarda vaka sayısı, karantinaya alınan okul sayısı verilerinin paylaşılmasını talep ediyoruz." Açıklamasının verilmesiyle sonlandırılmıştır. Haberin sonuç bölümünde iktidardan beklenen bir açıklama talebi vardır. Haber; Eğitim İş Genel Başkanı Orhan Yıldırım ve Eğitim Sen'in bakış açıları üzerinden şekillendirilmiştir. Ana olay; hükümetin koronavirüs ile ilgili politikalarını eleştiren -desteklemeyen niteliktedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Koronavirüs salgınının "okullardaki vakalar", ve aşı randevularını baz alan haberde, ardalan ve bağlam bilgileri eksik sunulmuştur. Aşı randevusundaki aksaklığın sebebi ya da sebepleri ve buna bağlı olarak neden-nasıl sorularının karşılığı haberde yer almamaktadır. Haberde iktidarın aşı konusundaki yanlış politikaları eleştirilerek ideolojik olarak konumlandırılmaktadır. Aşı randevularındaki aksaklığın ve yaşanabilecek her türlü olumsuzluğun bakanlığın aşılama takvimini planlayamamış olması sebep gösterilerek tek bu sebep üzerinde durulmakta, diğer nedenlere haberde yer verilmemektedir. Haber içeriği muhalif tavırla oluşturulmuştur. Haberde oluşan söylem muhalif ideolojinin söylemidir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynakları; Eğitim İş Genel Başkanı Orhan Yıldırım ve Eğitim Sen'in açıklamalarıdır. Okullardaki vakaları ele alan haberde eğitim uzmanlarının görüşlerine yer verilmesi haberin inandırıcılık bağlamında önemini arttırmaktadır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım dilinde haber öznelerinden Eğitim Sen ve Eğitim İş Genel Başkanı etken, Sağlık Bakanı edilgen konumdadır. Haberin cümle

yapıları basit-anlaşılır yapıdadır. Olay taraflarından Eğitim Sen-Eğitim İş Genel Başkanı'nın görüşleri aktif cümlelerle verilmiştir. Örneğin; “Yaşanabilecek her türlü olumsuzluğa bakanlığın aşılama takvimini planlayamamış olması sebep olacaktır”, il ve ilçe düzeyinde eğitim emekçilerine yapılan aşı sayısı, okullara aktarılan maske ve hijyen malzemeleri sayısı, okullarda vaka sayısı, karantinaya alınan okul sayısı verilerinin paylaşılmasını talep ediyoruz.” Bu cümlelerden bakanlığa yapılan eleştirilerin haklılığını gösterme amaçlı olarak aktif yapıda kullanıldığı söylenmektedir. Haberde etken tarafların açıklamaları üzerinden söylemler oluşturularak haber metni inşa edilmiştir.

Sözcük Seçimleri: Haberde ideolojiyi belirgin kılan sözcükler; “okula gelmeyin, risk altında, talep ediyoruz, yüz yüze sınav ısrarı” sözcükleriyle salgının eğitim boyutunun yönetilemediği, “okula gelmeyin, aşılanamayan öğrenci ve öğretmenlerin durumunu izah için ‘risk altında’, aşı yapılan MEB personeli sayısının zar zor 100 bine ulaşmasını ancak yüz yüze sınavların devam etme durumunu ‘ısrar’ sözcüğü ile verilerin gizlendiği ama açıklanma isteği ise ‘talep ediyoruz’ sözcükleriyle ifade edilmeye çalışılmıştır. Haberde iktidarın çalışmaları eleştirildiği için olumsuz anlam içeren kelimeler sunulmuştur. Haberdeki gizlenmiş ideolojiyi en iyi kelime analiziyle ortaya çıkartabilmekteyiz. Haberlerdeki kelime seçimleri bu yüzden önemlidir. Haberin kelime seçimleri haberin muhalif söylemlerini oluşturmuştur.

Haber Retoriği: Haberin retoriğinde haberin ikna edici ve güvenilir olması için Eğitim Sen ve Eğitim İş Genel Başkanı Orhan Yıldırım'ın görüşlerine yer verilmiştir. Haberde; rakamlar verilerek inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır. Örneğin; “Şu ana kadar aşı yapılan MEB personeli sayısı 100 bine ancak ulaşmış durumda, okullarda yüz yüze eğitimin başladığı şu günlerde aşı yapılmadığı için 18 milyon öğrencimiz ve 1 milyonu geçen eğitim çalışanımız büyük risk altında”. Bu rakamlar haberde iddia edilen görüşleri kuvvetlendirmektedir. Araştırılıp sunulan bu detaylar iktidarın çalışma eksikliğini ortaya koymaktadır.

4.2.2.2.Posta Gazetesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 4: 31 Mart 2021-Çarşamba-Dha- Posta Gazetesi

“AŞI ÇAĞRISI”

Haber 4:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı “AŞI ÇAĞRISI” şeklindedir. Başlık haberin içeriği ile ilgili özet niteliğindedir. Başlık büyük harflerle atılmıştır. Haberde iki adet alt başlık bulunmaktadır. Alt başlıklar şunlardır; ‘100 ÜLKEDE AŞI YOK’, ‘ADİL ERİŞİM ŞART’. Haberin alt başlıkları büyük harflerle atılmıştır. Haberin başlığı haberin ana olayını okuyucuya özet şeklinde kısa ve öz olarak sunmuştur. Alt başlıkta “ADİL ERİŞİM ŞART” cümlesinden aşuların dünyanın her yerine ulaşabilmesi için Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sözü alt başlıkta sunulmuş, talebi ön plana çıkarılmıştır. Bir diğer alt başlık “100 ÜLKEDE AŞI YOK” sözü de yine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a aittir ve alt başlıkta sunulmuştur. Başlıkta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın aşı çağrısı olumlu yönde aktarılmıştır. Yapılan çağrı iktidarın pandemideki iyileştirme çabasını ön plana çıkartmaktadır.

Haber Girişi: Haber başlığının altında, başlığı destekleyen, genişleten, okuyucuyu haberin tamamını okumadan da genel bilgi almasını sağlayacak haber girişi bulunmaktadır. Haberin haber girişi; “Cumhurbaşkanı Erdoğan, koronavirüs salgını döneminde gelişmiş ülkeler depolama yaparken gelişmemiş ülkelerin ise aşuya erişemediğine dikkat çekti. Kendi vatandaşlarını aşılacak miktarda doza ulaşan ülkelerin fazla aşularını ihtiyaç sahibi ülkelere ulaştırması çağrısı yaptı.” Şeklindedir. Haber girişi haberin genel çerçevesini ortaya koymaktadır. Girişin iki cümleden oluşması ana olayı anlayabilmede yeterlidir. Haber girişi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın açıklamasından alıntı yapılarak verilmiş olup iktidarın çabasını sunma gayretindedir.

Haber Fotoğrafi: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi(AKPM) Başkanı Rik Daems’la birlikte Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde fotoğrafları haberin haber fotoğrafı olmuştur. Fotoğraf ayakta durdukları bir kareden oluşmaktadır. Haber fotoğrafı üzerinde haber yazısı mevcuttur. Yazı, “Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa Konseyi Parlamenterler

Meclisi(AKPM) Başkanı Rik Daems'ı Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde kabul etti. Kabul, basına kapalı gerçekleşti.” Şeklinde dir. Fotoğraf böyle bir görüşmenin gerçekleşmiş olmasını okuyucuya kanıtlamaktadır. Bu fotoğrafla iktidarın ön plana çıkartılmak istendiği görülmektedir. Haber fotoğrafı ile haber metni uyusmaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı sunuşu; Salgın döneminde gelişmemiş ülkelerin gelişmiş ülkelere nazaran aşuya erişemedikleri, aşı konusunda adil erişimin olmadığını savunan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konu ile ilgili açıklamasıyla yapılmış olup, aşı çağrısı yapmasıyla da sonlandırılmıştır. Haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın aşı çağrısı okuyucuya olumlu yansıtılmıştır. Yaratılan imaj, gelişmemiş ülkelerin de sağlık boyutunu düşünen bir Cumhurbaşkanı imajıdır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberde aşı ile ilgili Cumhurbaşkanı'nın görüşme yapması, kendi vatandaşını aşılıp ellerinde aşı bulunan gelişmiş ülkelerin, gelişmemiş ülkelere aşuyu ulaştırma çağrısı haberin ardalan ve bağlam bilgisini oluşturmaktadır. “157 ülke ve 12 uluslararası kuruluşa tıbbi yardım ve destek sağladık” diyen Cumhurbaşkanı, yerli aşının üretiminden sonra da gerekli desteğin sağlanacağı bilgisinin haberde verilmesi haberin ideolojik yönünü oluşturmaktadır. Haber iktidar yanlısı politika sergilemektedir ve iktidar politikaları desteklenmektedir. Haberde enformasyon eksiltmesi yapılmış olup neden-sonuç ilişkisine yer verilmemiştir. Bu enformasyon eksiltmesi Türkiye'nin aşı gidişatının sunulmamış olmasıdır. Sunulmayan bu enformasyonla da yaratılan ideolojik söylem ülkede aşı çalışmalarının yerli yerinde olduğudur.

Haber Kaynağı: Haberin haber kaynağı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dır. Haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarına yer verilerek haberin inandırıcılığı arttırılmak istenmiştir. Haber; iktidarın çıkarları doğrultusunda, iktidarın isteyebileceği şekilde tasarlanmıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haber metninde salgınla ilgili yazılan haberde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan etken, diğer gelişmiş ülkeler edilgen olarak sunulmuştur. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, “kendi vatandaşlarını aşılacak miktarda doza ulaşan ülkelerin fazla aşılarını ihtiyaç sahibi ülkelere ulaştırması çağrısı yaptı.” Sözlere, gelişmiş ülkelerin aşı konusunda edilgen

gösterildiğinin kanıtıdır. Haber ideolojik olarak iktidarın yanında konumlanmakta ve iktidarın sözlerini desteklemektedir. Haberin haber diline baktığımız zaman, cümle yapısı aktif/pasif -kısa/basit yapıdır. Habere konu olan gelişmiş ülkelerin öznelerinin eylemleri kurulan cümle yapılarıyla gizlenmeye çalışılmıştır. Aşı çağrısını Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaptığı için haber cümleleri de iktidar üzerinden etken olarak ön plana çıkarılmıştır.

Sözcük Seçimleri: Haberde kullanılan sözcükler, haberin ideolojik yapısını yansıtabildiği gibi tek bir sözcük bile haberin anlamını bambaşka yerlere götürebilir. Bir tek sözcük birden fazla anlam taşıdığı için, seçtiğimiz sözcükler haber metinleri için çok önemlidir. "Aşı çağrısı" cümlesindeki kelimeler Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sadece bir çağrı yaptığı, diğer gelişmiş ülkelerin aşılarını gelişmemiş ülkelere vermediği, bunun çağrısını da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gerçekleştirdiği anlamına gelmektedir. "İnsanlık adına endişe verici" cümlesindeki kelimeler salgının aşı konusunda ülke bazında gelişme gösteremediği, adil erişim olmadığı ve durumun kötüye gittiği mesajı alınmaktadır. "Gayret ettik" cümlelerinin kelimeleri genel anlamda bizlere Türkiye'de aşı ile ilgili çalışmaların gayet iyi olduğu, çalışmaların devam ettiği, diğer ülkelere yardım edildiği, desteği sağlamayan ülkelere çağrı yapıldığı mesajlarıyla iktidarın çalışmaları halka olumlu olarak yansıtılmaktadır.

Haber Retoriği: Haber retoriğinde; ikna edici, inandırıcılık anlamında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sözlerine yer verilmiştir. Haber, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları üzerinden sunulmuştur. Haberde haber kaynağının fotoğrafının da kullanılması haberin ideolojik söylemini kuvvetlendirmiştir.

Haber 5: 31 Mart 2021 Çarşamba Posta Gazetesi

"KORONAVİRÜS EN ÇOK BELEDİYELERİ ETKİLEDİ"

Haber 5: Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; "KORONAVİRÜS EN ÇOK BELEDİYELERİ ETKİLEDİ." Şeklinde. Haberde başlık cümlesi büyük harflerle atılmıştır. Haberin başlığından haber hakkında fikir sahibi olunabilir, haber içeriği az çok tahmin edilebilir. Başlık haberi özetlemektedir. Haberde iki alt başlık bulunmaktadır. Alt başlıklar büyük harflerle şu şekilde atılmıştır; "YENİ YOL HARİTASI", ve

“ŞEHİRLERİN ZİHİNSEL DÖNÜŞÜMÜNE ODAKLANDIK” şeklindedir. Alt başlıklardan ise belediyeler ile çalışmaların devam ettiği bilgisi okuyucuya verilmiştir. Başlıklar yapılacak eylemleri simgeler niteliktedir. Haber başlığı ve haber alt başlıkları, iktidarın belediye çalışmalarını ön plana çıkartmaktadır.

Haber Girişi: “Etkisini her geçen gün artıran COVID-19 salgınıyla mücadelede en çok öne çıkan kurumlar belediyeler oldu. Koronavirüs salgını, ekonomik açıdan tüm dünyada merkezi ve yerel yönetimleri sert bir şekilde etkiledi.” Şeklinde atılan haber girişi az-öz niteliktedir. Haber girişi, Haberin başlığını biraz daha genişleterek salgının ekonomik açıdan tüm dünyada merkezi ve yerel yönetimleri sert bir şekilde etkilediği belirtilmiştir. Haber girişinin metinde olması okuyucunun habere devam edip, etmemesi açısından önemlidir. Haber girişi, belediyelerin Covid-19 mücadelesini ön plana çıkartmaktadır.

Haber Fotoğrafı: Yazılı haber metnine anlam katan, tamamlayan, inandırıcılığını arttıran fotoğraflar önemli bir unsurdur. Tek bir görsel bazen her şeyi anlatmaya yeter. Haber metninde konu ile ilgili Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin’in fotoğrafı kullanılmıştır. Fatma Şahin’in sözlerine haberde yer verilmesiyle, fotoğrafının kullanılması bütünleşmiştir. Haberin sağ üst kısmında ise dezenfekte çalışmalarının fotoğraflarının yer alması konuyla ilişkili olarak uyumlu karşılanmıştır. Haber fotoğrafları, haberde kastedilen belediye mücadelesini kanıtlamak açısından sunulmuş fotoğraflardır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olay sunumu; hükümetin koronavirüs salgını ile ilgili politikalarını savunucu şeklindedir. Haberin ana olayı; COVID-19 salgınıyla mücadelede öne çıkan belediyelerin önemi, yaptıkları çalışmalar, salgın dönemindeki mücadeleleri Belediye Başkanı Fatma Şahin üzerinden anlatılması, Şahin’in gelecekte yapılmasını istedikleri çalışmaları da aktarmasıyla haber sonuçlanmıştır. Haber; şehirlerin zihinsel dönüşümüne odaklanma sürecinin de anlatılmasıyla ve tüm bunların hükümet politikalarının parçası olmasının mesajının okuyucuya aktarılmasıyla sonlandırılmıştır. Haber Belediye Başkanı Fatma Şahin’in bakış açısından sunulmaktadır. Bu bakış açısından da iktidar ve belediyelerin yaptıkları çalışmalar üzerinden söylemler oluşturulmuştur.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberde “salgının kontrol altına alınması ile ekonomik ve sosyal etkilerinin en aza indirilmesi sürecinde Türkiye Belediyeler Birliği’ de (TBB),yoğun çalışmalar yürüttü, TBB ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin belediyelerin mücadelesini şöyle anlattı:” cümlelerinden Belediye Başkanı Fatma Şahin’in sözlerine haberde yer verilmesi iktidar yanlısı bir politikanın benimsendiğinin göstergesidir Başkan Fatma Şahin’in ağzından aktarılanlar şunlardır; “Telekonferans yöntemiyle düzenlediğimiz konferansta belediyeler ve konunun uzmanlarıyla bir araya gelerek gelecek için bir yol haritası oluşturduk. Kentlerimizi çevrim içi toplantılar düzenleyerek deneyimlerimizi paylaşmaya gayret ettik, belediyeler arası bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlamaya devam ettik, şehirlerimizin zihinsel dönüşümünü tamamlamak için fikir ve proje yarışmaları açıyoruz, öne çıkan projelere de mali destek verdiklerini vurguladı” cümleleriyle TBB -G.B.B.B. Ve Başkan Fatma Şahin’in çalışmaları takdir edilerek desteklenmiş, ön plana çıkartılmış, iktidarın belediyelerde iyi bir çalışma yürüttüğü okuyucuya örtük mesaj olarak sunulmuştur. Haber, Belediye Başkanı Fatma Şahin’in bakış açısıyla şekil alan algıya göre oluşturulmuştur. Haberin ardalan ve bağlam bilgileri “salgın-belediye” ilişkisini ele alarak sunulmuştur.

Haber Kaynakları: Haberde TBB ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin kaynak olarak kullanılmıştır. ”Salgın-belediye” ilişkisini ele alan haberde Fatma Şahin’in kaynak olarak kullanılması haberin inandırıcılığı bakımından önemlidir. Haber kaynağının etkisi haberin geneline yansımıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım diline baktığımızda öznelerden belediyeler(TBB)etken, salgın edilgen olarak sunulmuştur. Haber diline baktığımızda uzun bir haber olmakla birlikte, uzun cümleler ama anlaşılır cümlelerden oluşmaktadır. Salgın- belediye temalı haber aktif yapıda verilmiş, haber Bakan Fatma Şahin’in açıklamalarıyla TBB-iktidar çalışmalarını haklı kılan cümlelerle sunulmuştur. Haberin etken özneleri ve aktif cümle yapıları haberi iktidar ve politikalarının desteklendiği bir haber metnine dönüştürmüştür.

Sözcük Seçimleri: Koronavirüsün en çok belediyeleri etkilediğini başlıkta baz alan haberde, belediyelerin süreci çok iyi yönettiğini, yeni yol haritası cümlesindeki ‘yeni yol’ sözcükleri farklı çalışmaların yapıldığını, yeni çalışmaların planlandığını; ‘yoğun çalışmalar yürüttü’ cümlesindeki ‘yoğun’ sözcüğüyle gereğinden fazla çabaladığı,

şehirlerin zihinsel dönüşümüne odaklandık cümlesindeki ‘odak’ sözcüğüyle çalışma odağının belediye hizmetlerini iyileştirme olduğu mesajlarını sözcüklerle habere yerleştirme politikası güdülmüştür. Olumlu anlam taşıyan birçok sözcüğün haberde yer alması haberin amacını ayrı bir noktaya taşımıştır. Haberdeki her sözcük, kullanıldığı her anda bir söyleme hizmet eder. Bu haber metninde de olduğu gibi sözcükler belediye çalışmalarını yüceltme gücü bulunan ve bu güçle söylemler yaratan sözcüklerdir.

Haber Retoriği: Haberın sunuşunda TTB ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin kaynak olarak kullanılmıştır. Haber içinde proje isimlerinin (Yerel Vizyon Belgesi), seminer örneklerinin (COVID-19 Sonrası Toplu Taşıma Semineri), haberde verilmesi yapılan-yapılması planlanan çalışmaların inandırıcılığı bakımından önem arz etmektedir. Yapılan açıklamalar haberin retoriğinde haberin iktidarın yanında konumlandığı görülmüştür. Haberın retoriği ile “Koronavirüs en çok belediyeleri etkiledi” başlığının ‘belediyelerin olumlu yönde etkilenmesi’ olarak okuyucuyla buluştuğu görülmüştür.

Haber 6:12 Mart 2021- AA Cuma Posta Gazetesi

‘2021’DE KABUS DEVAM ETMEYECEK’

Haber 6:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haber başlığı ‘2021’DE KABUS DEVAM ETMEYECEK’ şeklindedir. Haber başlığına baktığımızda haberin içeriği hakkında bilgiler vermektedir. Haber başlığıyla gazetenin ideolojik görüşü okuyucuya yansıtılmıştır. Haberın başlığı büyük harflerle atılmıştır. Başlık umut verici olup olumlu yönde atılmış bir başlıktır. Haberın başlığı, hükümetin virüs ile ilgili yaptığı değerlendirmeyi sunarak çalışmaların desteklendiğini göstermektedir. Haberde iki tane alt başlık bulunmaktadır. Alt başlıklar şunlardır; “İlk vakanın yıldönümü, Sonbahara kadar...” başlıklar büyük harflerle atılmıştır. Alt başlıklar, aşı ile ilgili yapılan değerlendirmeden alınan bölümlerdir. Bu bölümler Bakan Fahrettin Koca’nın yaptığı değerlendirmelerden alınmıştır.

Haber Girişi: Haber girişi okuyucunun metni anlaması ve etkilenmesi bakımından önem arz etmektedir. Haber girişinde verilen ilk cümleden etkilenen okuyucular ancak

bu şekilde haberin geri kalan kısmını okuma isteği duyabilirler. Haberde okuyucuda etki yaratabilecek bir haber girişi bulunmamaktadır.

Haber Fotoğrafi: Haberde haber fotoğrafı haber yazısının tam ortasına yerleştirilerek ön plana çıkması sağlanmıştır. Haberde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın koltukta oturmuş pozisyonunda gövde ve başının olduğu fotoğraf tercih edilmiştir. Üzerinde bakanın ad-soyad bilgileri verilmiştir. Haber kaynağının fotoğrafı haberin haber fotoğrafını oluşturmuştur.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın, Türkiye'de ilk koronavirüs vakasının tespit edildiği 11 Mart 2020'nin yıldönümünde açıklama yapması, salgın ile ilgili can kayıplarının sayılarını açıklayıp başlamasıyla 2021'de aşılama hedeflerinin gerçekleşmesiyle kâbusun devam etmeyeceği umudunu okuyucuya hissettirerek sonlandırılmıştır. Gazetenin bu haberde hükümetin koronavirüs ile ilgili politikalarına destek verdiği anlaşılmaktadır. Haberin açıklamaları üzerinden umut verici cümleler de kurularak iktidarın açıklamalarına destek verilmiştir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberde ardalan ve bağlam bilgileri koronavirüs pandemisi çerçevesinde oluşturulmuştur. Haber, çok detay vermemekle birlikte Sağlık Bakanı'nın sözlerini açıklarken özetleme yoluna gidilmiştir. Haberde Koca'nın; "Koronavirüs kısa bir zaman zarfında grip gibi sıradan hastalık haline gelmeyecek ama 2020'ye çöken kabus 2021'de aynı şekilde devam etmeyecek. Planladığımız gibi nüfusun 50 milyonluk kısmının aşısını sonbahardan önce yaparsak, salgın üzerimizde ağır baskı olmaktan çıkacak." sözleriyle iktidarın koronavirüs çalışmalarına ve politikalarına destek verilerek, ideolojik bakış açılarını habere yansıtmışlardır.

Haber Kaynakları: Haberde haber kaynağı, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'dır. Haberde ikna ediciliği arttırmak için Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın sözlerine yer verilmiştir.

Sentaktik Çözümleme: Haberde Bakanlık (Fahrettin Koca)etken, salgın konusunda virüs edilgen konumdadır. Haber diline baktığımızda basit, yalın ve kısa cümlelerden oluşmaktadır. Etken tarafın sözleriyle haberin söylemi oluşturulmuştur. Etken özne Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, salgın ile ilgili gidişatın iyi olduğunu ve 2021'in çok

daha rahat geçeceği mesajını vermesiyle haber, etken öznenin aktif cümle yapılarıyla oluşturduğu ideolojik söylemleri ortaya koymaktadır.

Sözcük Seçimleri: Gazetenin haber sunuşuna baktığımızda sözcükler genel olarak olumlu anlamlarda kullanılmıştır. Başlık atımından itibaren iktidar yanlısı tavır belirginleşmiştir. '2021'de kabus devam etmeyecek' cümlesinde 'kabus' sözcüğüyle kötü bir durumun kabul edildiği, 'etmeyecek' sözcüğüyle kesin bir dil kullanılarak bu olumsuzluğun biteceği sinyali verilmektedir. 'Etmeyecek' sözcüğü haberde sıkça kullanılmıştır. "Koronavirüs kısa bir zaman zarfında grip gibi sıradan hastalık haline gelmeyecek ama 2020'ye çöken kabus 2021'de aynı şekilde devam etmeyecek denilerek bu sözcük üzerinden salgının kötü gidişatının durdurulacağı söylenmektedir. "Salgın üzerimizde ağır baskı olmaktan çıkacak" sözlerine yer verilmesiyle, öncelikle salgının ağır baskı oluşturduğu kabul ediliyor yine 'çıkacak' sözcüğüyle umut duygusu okuyucuya sunuluyor. Haberin genel çerçevesine baktığımızda hükümete destek esirgenmemiştir. Bu destek haberde kullanılan sözcük seçimleriyle gerçekleştirilmiştir.

Haber Retoriği: Haberde retorik amaçlı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın salgınla ilgili sözlerine yer verilmiştir. İkna ediciliğinin artması için Sağlık Bakanı'nın sözleri haberin tasarımıdır. Tamda salgının yıldönümünde bu açıklamaların umut verici şeklinde sunulması haberin retoriğinde iktidara yakınlık gözlemlenmiştir. Hükümetin başarısı, çabası bu haberde ön plana çıkartılmıştır.

4.2.2.3.Sözcü Gazetesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 7:13 Mart 2021 Cumartesi-Başak Kaya Sözcü Gazetesi

"50 MİLYON DOZ AŞILAMA 2022 HAZİRAN'DA BİTER"

Haber 7:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; "50 MİLYON DOZ AŞILAMA 2022 HAZİRAN'DA BİTER" şeklindedir. Haberin başlığı büyük harflerle atılmıştır. Başlık aşılama sürecinin uzayacağı ve 2022 yılını bulacağı söylenmektedir. Başlık; haber metnini özetlemektedir, haberin önemli kısmı başlıkla beraber okuyucuya sunulmuştur. Başlıkta verilmek istenen mesaj, aşılama sürecinin yavaş ilerlediğidir. Haberde bir adet alt başlık bulunmaktadır. "KOCA'NIN AŞI HEDEFİ TUTMADI"

alt başlığı büyük harflerle atılmıştır. Alt başlıkta, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın aşı çalışması için hedeflediği zamanı tutturamadığı eleştirisi yapılarak, muhalif bir tavır gösterilmektedir.

Haber Girişi: Haberin haber girişi; "CHP'li Murat Emir aşılamanın yavaş ilerlediğini savundu ve "Günde 185 bin doz aşılama yapılıyor. Bu hızla giderse 50 milyon kişinin aşılması 2022 Haziran'ını bulacak" dedi." Şeklinde dir. Haber girişi CHP'li Murat Emir'in düşüncelerinin yer aldığı cümlelerden oluşmaktadır. Haber girişi başlığı desteklemekte ve detaylandırmaktadır. Haber girişinde CHP'li Murat Emir, özellikle aşılamanın yavaş ilerlediğini savunmakta, iktidarın aşı sürecini eleştirmekte ve desteklememektedir. Haber girişi, ileriye dair öngöründe de bulunarak gerçekçi bir yaklaşımda bulunmuştur. Haber girişi, muhalif bir çerçevede oluşturulmuştur.

Haber Fotoğrafi: Haberde, haberin inandırıcılığını ve ikna ediciliğini arttırmak için herhangi bir fotoğraf kullanılmamıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Haberin ana olayı; CHP Ankara Milletvekili Murat Emir'in COVID-19 aşılama programının yavaş ilerlediğini söylemesi, bu hızla gidilirse 50 milyon kişinin aşılması ancak 540 günde, yani 2022 yılının haziran ayında ancak tamamlayabileceği ve aşı konusunda Fahrettin Koca'nın aşı hedefinin tutmadığını söylemesi üzerinedir. Haber, Fahrettin Koca'nın aşı hedefinin mayıstan, sonbahardan önceye ötelendiğini söylemesiyle sonuçlanmıştır. Haberin ana olay sunumu, CHP Ankara Milletvekili Murat Emir'in Sağlık Bakanlığı Fahrettin Koca özelinde hükümete yüklenmesiyle çerçevelenmiştir. Haberde hükümetin aşı çalışmaları eleştirilmiştir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlamı, aşılama üzerinden yapılmıştır. CHP Ankara Milletvekili Murat Emir, aşılamanın yavaş ilerlediğini savunmaktadır. Yalnız haberde bunun sebepleri üzerinde hiç durulmamaktadır. Bir ayda aşılama miktarının artmamasının gerçek ya da olası sebepleri haberde yer almamıştır. Haber etken özne CHP'li Milletvekili Murat Emir üzerinden muhalif bir tavırla eleştirilmiş, iktidar beceriksiz olarak sunulmuştur. Haberde oluşturulan söylemler, aşılamanın yavaş ilerlemesi üzerinden oluşturulmuştur.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı, CHP Ankara Milletvekili Murat Emir'dir.

Sentaktik Çözümleme: Haber öznelerinden CHP Ankara Milletvekili Murat Emir etken, iktidar edilgen olarak sunulmuştur. CHP’li Murat Emir, ”Aşı kaynağınızı çeşitlendirin diye uyardık ama her nedense sadece Çin aşısına yöneldiler. İktidar aşı bulamıyor ve beceriksizliğini kabul etmek yerine sorumluluktan nasıl kurtulacağına telaşına düşmüş.”, ‘aşı hedefi ötelendi’ ve ‘Koca’nın aşı hedefi tutmadı’ açıklamalarında bulunarak ve bu açıklamalar haberleştirilerek kendi söylemlerini yaratmış, iktidar beceriksiz olarak hedef gösterilmiştir. Haberin haber dili ise açık, anlaşılır ve basit yapılıdır. Cümle yapılarında aktif olan CHP’li Murat Emir özelinde iktidar pasifleştirilmiştir.

Sözcük Seçimleri: “Aşılama yavaş ilerliyor, bu hızla giderse, aşı hedefi tutmadı, uyardık, iktidar aşı bulamıyor, beceriksiz, sorumluluktan kaçma telaşı, ötelendi, vurulma işlemi bitmeliydi” cümlelerinde yer alan sözcüklere baktığımızda aşı konusunda; iktidarın hızının ve hedefinin eleştirildiği, iktidarın sorumsuz ve beceriksiz olduğu ağır bir dille eleştirilmiştir. Haberin sözcük seçimlerinde iktidar karşıtı görüşler vardır. Haberin söylemi bu sözcüklerin içerisine gizlenmiştir.

Haber Retoriği: Haberin retorik unsurlarından haberde haber kaynağı unsuru mevcuttur. CHP’li Ankara Milletvekili Murat Emir haberin haber kaynağıdır. Haberin cümle yapıları ve sözcük seçimleri ise haberin ideolojilerini yansıtan önemli unsurlardandır.

Haber 8:28 Mart Pazar Sözcü Gazetesi

“SALGINDA 1 MİLYON EV İŞÇİSİ İŞSİZ KALDI”

Haber 8:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; “SALGINDA 1 MİLYON EV İŞÇİSİ İŞSİZ KALDI AÇLIĞA TERK EDİLDİK DEVLETİMİZ NEREDE?” Şeklindedir. Haberin başlığı büyük harflerle atılmıştır. Başlık uzun olmakla birlikte haber metnini özetler niteliktedir. Başlıktan; ev işçisi kadınların salgın döneminde işsiz kalmaları ve seslerinin duyulmadığı ön plana çıkarılmıştır. Haberde üç adet alt başlık kullanılmıştır. Bunlar; “DESTEK ALAMADILAR”, “1.431 TL ÖDENMELİ” ve “AÇLIĞA TERK EDİLDİK DEVLETİMİZ NEREDE?” şeklinde atılan başlıklardır. Alt başlıklarda; ev işçilerinin mağduriyetleri dile getirilmiştir. Destek alamadıklarına karşılık 1.431 TL

ödenmeli sözleri başlıkla öne çıkarılmak istenmiştir. Haber başlığında haber içeriğine dair ilk bulgular paylaşılmıştır. Haberin başlık ve alt başlıklarında; ‘devlet’ kelimesi ön plana çıkartılarak bir hesap sormanın olduğu mesajı verilmiştir.

Haber Girişi: “Evlerde temizlik, çocuk ve yaşlı bakımı işlerinde çalışan 1 milyon civarında işçi pandemide işsiz kaldı. Açlık, intihar ve icralarla karşı karşıya kalan bu yoksullar desteklerden de mahrum kaldı.” Şeklindeki haber girişi, başlığı detaylandıran, haber metnini özetleyip, daraltan bir yapıyla yazılmıştır. Haberin giriş kısmında yaklaşık 1 milyon ev işçisinin desteklerden mahrum kaldığı ön plana çıkarılmıştır. Haber girişinde ayrıca devlet desteği görmedikleri de belirtilerek iktidar eleştirisi yapılmaktadır.

Haber Fotoğrafı: Haberde iki adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin sağ orta kısmında CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş, sol üst kısımda ise Ev İşçileri Dayanışma Sendikası üyelerinin basın açıklamasından alınan, masa etrafındaki görüntüsünden oluşmaktadır. Sendikanın masa üzerindeki pankartlarında “o kadar da değil efendiler! Sistemin bütün pislliğini biz çektik! Bu pislik sizin, bizde toz bezi değiliz. Ev işçisiyiz köle değiliz.” Yazısı yer almaktadır. Haberde özellikle bu pankartın yer aldığı fotoğrafın seçilmesi, haberin inandırıcılığı bakımından önemlidir. CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve Ev İşçileri Dayanışma Sendikası üyelerinin fotoğrafları arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Haber seçilen fotoğraf tercihleriyle muhalif tavır takınmaktadır. Haber fotoğrafları da haber metni gibi iktidar ve politikalarını eleştirmektedir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş’ın TBMM’ye verdiği araştırma önergesi ve Çalışma ve Aile Bakanlığı’na gönderdiği soru önergesi olan “1 milyon ev işçisinin işsiz kalmasını” ele almaktadır. Bu sorunsalı ele alan haber, bu yoksul kesimin desteklerden de mahrum kaldığını, kayıt dışı çalışıyor olmaları gerekçesiyle kısa çalışma ya da nakit ücret desteği alamadıklarını en az 1.431 TL’nin kendilerine verilmesi gerektiğini ele almaktadır. Haberin sonuç kısmında CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş, ev işçilerinin kayıt dışı çalışmalarının kendilerinin değil sosyal devletin suçu olduğunu söyleyerek haber sonlandırılmıştır. Haberin ana olayı sunumu; Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Başkanı Gülhan Benli ve CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş’ın değerlendirmeleri üzerinden muhalif tavırla çerçevelendirilmiştir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri ev işçilerinin pandemide destek alamadıkları, iktidar tarafından yalnızlaştırıldıkları üzerinden ilişkilendirilmiştir. Haber metninde ev işçilerinin işsiz kalmalarının sebeplerine kısmen değinilse de sosyal devlet anlayışıyla neden devlet desteği göremedikleri, ev işçileri dayanışma sendikasının toplanması bağlamında sunulamamıştır. Ev işçilerinin işsiz ve mağdur olma durumları salgının bir sonucu ve kendi istekleriymiş gibi görünmektedir. Demirtaş konuşmasında bu duruma değinse de asıl sebepler haberde tam olarak ‘sosyal devlet anlayışı’ bağlamında ifade edilememiştir. Diğer açıdan bu mağduriyetin haberleştirilmesiyle iktidarın pandemi politikaları politik anlamda eleştiri görmüştür.

Haber Kaynakları: Haberde; haber olayının sunuşunda CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Başkanı Gülhan Benli kaynak olarak kullanılmıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin öznelerinden CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Başkanı Gülhan Benli etken, iktidar edilgen olarak konumlandırılmıştır. Cümle yapıları aktif, pasif olarak, haber dili açık, anlaşılır ve basit olmakla beraber uzun bir haberdir. Haber etken olan CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Başkanı Gülhan Benli üzerinden oluşturulmuş ve haberle ilgili söylemler iktidarın eleştirilmesiyle gerçekleşmiştir. Başkan Gülhan Benli’nin “Açlığa Terk Edildik, Devletimiz Nerede? Sözleri adeta bir hesap sorarcasına iktidara yüklenme durumunu taşımaktadır. Yine Milletvekili Ünal Demirtaş da “Destek alamadılar ve 1431 TL ödenmeli” derken iktidar suçlanmakta, maddi kaosun hesabı verilmeli denilmektedir. Haber metni iktidar karşıtı bir politika izlemektedir. Bu çerçevede iktidarın yetersiz kaldığı mesajı okuyucuya verilmektedir.

Sözcük Seçimleri: Haberin sözcük seçimleri bizlere haberin muhalif olarak konumlandırıldığını göstermektedir.” Devletimiz nerede, kadınların sesini duyan olmadı, sosyal devleti hiçbir zaman yanlarında göremedikleri, yokluğun içine sürüklendik, en az bin 431 TL acil nakit ücret desteği verilmesi yönündeki önerisini hükümete ilettiler” cümlelerindeki sosyal devlet, hükümet, sözcüklerinden anlaşılmalıdır ki devlet yönetiminde eksik görülmekte, halka karşı görevlerini yeterince yerine getirememektedir. Haberin birkaç cümlesinde sosyal devlet

kavramından bahsedilerek iktidarın bu anlayıştan mahrum olduğu okuyucuya hissettirilmektedir. Haberde, hükümet, sosyal devlet, devlet kavramlarının sık sık kullanılması bu hissiyatın oluşumunu sağlamak içindir.

Haber Retoriği: Haberin sunuşunda retorik unsur olarak haber kaynakları ve fotoğraflar kullanılmıştır. CHP Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Başkanı Gülhan Benli haber kaynaklarını, Ünal Demirtaş'ın fotoğrafı ve Ev İşçileri Dayanışma Sendikası'nın açıklamasından çekilen fotoğraf da haber fotoğraflarını oluşturmaktadır. Her iki retorik unsur da ayrı ayrı haberin inandırıcılığı bakımından, güvenilirliği bakımından önemli olan unsurlardır. Bu unsurlarla iktidar karşıtı söylemler oluşturulmuştur.

Haber 9: 25 Mart 2021 Perşembe Sözcü Gazetesi

“CHP’Lİ ÇETİN ARIK ÖNERDİ, AKP’LİLER ‘OLMAZ’ DEDİ”

“SAĞLIKÇILARIN ŞEHİT SAYILMASI REDDEDİLDİ”

Haber 9:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı: CHP’Lİ ÇETİN ARIK ÖNERDİ, AKP’LİLER ‘OLMAZ’ DEDİ. SAĞLIKÇILARIN ŞEHİT SAYILMASI REDDEDİLDİ” şeklindedir. Başlık, haberin içeriği ile ilgili özet niteliğindedir. Başlık büyük harflerle atılmıştır. Haberin tamamını okumadan haberin genel çerçevesini gözler önüne seren bir başlık, ‘CHP’li Çetin Arık Önerdi, AKP’liler Olmaz Dedi’ kısmında sağlık çalışanlarının şehit sayılması talebinin, CHP’li Çetin Arık’la sunulan önerisine Ak Parti’nin olumsuz yanıt verdiği ‘olmaz’ kelimesiyle okuyucuya sunulmuştur. AKP hükümetiyle ilgili başlıkta olumsuz vurgular ön plana çıkartılmıştır.

Haber Girişi: Haberin başlığının altında, başlığı destekleyen, biraz daha genişleten, okuyucuya ön bilgi verebilecek bir giriş bulunmamaktadır. Haber direk olarak şöyle başlamıştır; “Pandemi sürecinde en ön safta mücadele ederken Covid-19 nedeniyle hayatını kaybeden sağlık çalışanlarının şehit sayılması talebi TBMM gündemine taşındı. CHP’nin doktor kökenli Kayseri Milletvekili Çetin Arık, konuyla ilgili kanun teklifi verdi. Ancak teklifin Meclis gündemine alınması önerisi AKP oylarıyla reddedildi. CHP’li Çetin Arık, ”Sağlık çalışanları Covid sürecinde kendi canlarını

düşünmeden insanları hayatta tutabilmek için insanüstü gayretle çalıştı.” Dedi ve şunları söyledi: şeklindedir. Haber girişi verilmeden ana olay detaylıca aktarılmıştır.

Haber Fotoğrafi: Sağlıkçıların şehit sayılması temalı haberde, haber başlığında öneriyi veren CHP’li Çetin Arık’ın fotoğrafı, fotoğraf üzerinde ad-soyad verilerek haber fotoğrafı olarak kullanılmıştır. Haber kaynağının fotoğrafının haber fotoğrafı olarak kullanılması haberle doğru ilişkilendirilmiştir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Sağlıkçıların şehit sayılması konulu kanun teklifi haberin ana temasını oluşturmaktadır. Temanın başlıkta olumsuz sonuçlandığı anlaşılmaktadır. Kanun teklifini onaylamayan AKP hükümeti başlıkta sunularak gönderme yapılmıştır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: AKP iktidarının kanun teklifini yok saymasıyla sağlıkçıların şehit sayılması ve özlük haklarından mahrum kılınması haberin ardalan ve bağlam bilgileridir. Haberde süreç verilmiş, neden şehit sayılmaları gerektiği belirtilmiş fakat neden teklifin yok sayılmak istendiğine değinilmeyerek ardalan ve bağlam bilgileri eksik kılınmıştır. İktidar eleştirisi yapıp haberin ideolojik yönü vurgulanmıştır.

Haber Kaynağı: Haberın haber kaynağı CHP’li Çetin Arık’tır.

Sentaktik Çözümleme: Haberın aktarım dilinde sağlıkçıların şehit sayılması konusunda CHP’li Çetin Arık ve açıklamaları etken olsa da bu önerinin red yemesiyle iktidar etken konuma geçmiştir. Haber diline baktığımızda kısa haber; açık, anlaşılır ve basit yapılıdır. Haberın cümle yapıları daha çok iktidarın red vermesi üzerinden aktif olarak kurulmuştur.

Sözcük Seçimleri: Ele alınan haberde sağlıkçıların şehit sayılmasının olumsuz sonuç vermesini ‘reddedildi’ sözcüğü üzerinden anlatılmak istenmiştir. AKP’liler olmaz dedi cümlesinde ‘olmaz’ kelimesiyle AKP hükümetinin olumsuz cevabı okuyucuya sunulmuştur. CHP’li Çetin Arık, ”Sağlık çalışanları Covid sürecinde kendi canlarını düşünmeden insanları hayatta tutabilmek için insanüstü gayretle çalıştı” dedi ve şunları söyledi.” cümlesinde insanüstü sözcüğü sağlıkçıların verdiği onurlu mücadele ve emeği temsilen ‘onlar’ için kullanılmıştır Haberdeki sözcük seçimlerinde ideolojik olarak iktidar hedef alınmıştır. Haberde kullanılan sözcükler daha çok iktidarı temsil eden kavramlardır ve bu kavramlar üzerinden ideolojik söylemler oluşturularak, iktidar eleştirilmektedir.

Haber Retoriği: Haber metninde inandırıcılığı arttırmak için CHP’li Çetin Arık’ın konu ile ilgili sözlerine yer verilmiş ve fotoğrafı haber fotoğrafı olarak kullanılmıştır. Ölen sağlık çalışanlarının ve yakınlarının hakları; “sağlık çalışanlarını onurlandıralım. Sadece şehitlik değil özlük haklarında da iyileştirme yapalım.” Cümlesiyle okuyucunun dikkatinin bu alana toplanması amaçlanmıştır. Haberin retorik unsurları muhalif çerçeveden sunulmuştur.

4.2.2.4.Hürriyet Gazetesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 10:14 Mart 2021 Pazar Hürriyet Gazetesi

“YERLİ AŞIDA 203 NUMARALI GÖNÜLLÜYÜM”

Haber 10:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; “YERLİ AŞIDA 203 NUMARALI GÖNÜLLÜYÜM” şeklindedir. Haberin başlığı büyük harflerle atılmıştır. Başlıktan, yerli aşının gönüllülere yapılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Başlık okuyucuya haber içeriğinin özetini sunmakla birlikte, olumlu bir gidişatında ilk bilgilerini sunmaktadır. Haberde iki adet alt başlık bulunmaktadır. ”SADECE GÖNÜLLÜLER” ve ÖNCE TESTLER YAPILDI” adlı alt haber başlıkları büyük harflerle atılmıştır. Haberin alt başlıkları yerli aşının nasıl ve kimlere yapıldığı bilgisini paylaşmaktadır. Haberin hem başlığı hem de alt başlıkları, iktidarın aşı çalışmaları hakkında bilgiler sunarak iktidara verilen desteği ön planda sunmaktadır.

Haber Girişi: “Hürriyet muhabiri Musa Kesler ‘yerli aşı’ heyecanına ortak oldu. ”Erciyes Üniversitesi’nde çalışmaları devam eden COVID-19 aşı dayı için gönüllü olmuştum. Aşılama başlayınca beni de arayıp ‘Sıranız geldi’ dediler. Kayseri’ye gittim. Genel muayene, kan tahlilleri, COVID testi ve antikor testleri Faz-2 kapsamında aşılandım.” Cümleleri haberin haber girişini oluşturmaktadır. Haber girişinde gazete muhabiri Musa Kesler’in aşılama süreci hakkında ilk bilgiler aktarılmıştır. Faz-2 kapsamında aşılama süreci haber girişinde açıklanmıştır. Haber girişi ana olayın özetini, başlığında detaylarını içermektedir. Haber girişinden anlaşılmaktadır ki haber muhabiri ayrıca haberin kaynağını oluşturmaktadır.

Haber Fotoğrafi: Haberde haber kaynağı Musa Kesler'in gönüllü olarak Kayseri'de aşılama esnasında çekilmiş bir fotoğrafından oluşmaktadır. Haber fotoğrafında Musa Kesler'in ve diğer sağlık çalışanlarının maskeli oldukları görülmektedir. Haber fotoğraf yazısı ad-soyad-il bilgilerinden oluşmaktadır. Haber fotoğrafı, haberde anlatılan olayı kanıtlamaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; Hürriyet muhabiri Musa Kesler'in gönüllü olarak Kayseri'ye gidip aşı olması, aşı olmadan önceki süreci tüm detaylarıyla sırasıyla anlatması ve faz-2 çalışmalarını desteklemesi üzerinedir. Musa Kesler, her şeyin yolunda giderse nisan ayının sonunda faz-2 çalışmalarının tamamlanabileceği bilgisini paylaşmasıyla haber sonuçlanmaktadır. Haberin olayı; haberi yazan kişinin aynı zamanda haberin kaynağı da olması sebebiyle Hürriyet muhabiri Musa Kesler'in değerlendirmeleri üzerinden çerçevelenmiştir. Ana olayda hükümetin Faz-2 kapsamındaki çalışmaları desteklenmiştir. Haberin hikayeleştirilerek sunulması da okuyucuyu bu olayın içerisine dahil ederek ideolojinin yerleşmesini sağlamaktır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri yerli aşıda gönüllülük üzerinden ilişkilendirilmiştir. Haberde Hürriyet muhabiri Musa Kesler'in aşı olma süreci anlatılmaktadır. Musa Kesler haber kaynağı aynı zamanda haberi yazan muhabirdir. Kesler; gönüllü olarak Faz-2 kapsamında aşılandığını açıklamaktadır. Haberde ardalan ve bağlam bilgilerinde eksiklik bulunmuştur. Salgının birinci senesini doldurmuşken henüz aşı çalışmalarının ülkemizde yetersiz kalması, aşı ile ilgili birçok sorunun var olması arka plana itilmiş, gönüllü aşı olma süreci hikayeleştirilerek anlatılmıştır. Haber gerçek bağlamından kopartılmıştır. "Çalışmalar planlandığı takvime göre yürüyor, her şey yolunda giderse nisan ayının sonunda faz-2 çalışmalarının tamamlanması bekleniyor." cümlelerinden anlaşıldığı gibi muhabir tarafından iktidarın aşı çalışmaları desteklenmektedir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı aynı zamanda haberi yazan muhabirdir. Muhabir Musa Kesler Faz -1 çalışmalarında gönüllülük sürecini anlatmıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin etken öznesi Hürriyet muhabiri Musa Kesler'dir. Musa Kesler, aşıda gönüllü olma sürecini aktif cümle yapılarıyla yazmıştır. "Yerli Aşıda 203 Numaralı Gönüllüyüm" cümlesinde olduğu gibi İktidarın aşı çalışmalarının destek gördüğü durumlar aktif cümle yapılarıyla sunulmuştur. Haber diline

baktığımızda basit ve anlaşılır bir yapı mevcuttur. Haber hikayeleştirilerek yazılmıştır. Haberin öznesi Musa Kesler'in aşıda gönüllü olma sürecini hikayeleştirerek anlattığı haberinde Faz-1 çalışmalarını desteklediği, Faz-2 çalışmalarına yakın zamanda geçileceğine inandığını belirterek ideolojik söylemini kendisinin yazdığı habere yansıtarak okuyucuya sunmuştur.

Sözcük Seçimleri: Haberde; bu silahı(aşı) kendisi de üretebilmekte kararlı, bilim insanları aşı geliştirmek için çalışıyor, Türkiye'nin her tarafından gönüllüler var, her bir aşı, özel dolabında numarasıyla gönüllüsünü bekliyor, çalışmalar planlandığı takvime göre yürüyor cümlelerindeki sözcükler muhabirin kendi ideolojisini ortaya koymaktadır. Muhabir iktidarın aşı çalışmalarını, aşı takvimini, gönüllülere yapılan aşı süreçlerini desteklemekte faz-2 çalışmalarına geçileceğinden yana umutlu olduğunu, seçtiği sözcüklerle haberinin söylemini oluşturmuştur.

Haber Retoriği: Haberin retorik unsurlarından haber fotoğrafı ve haber kaynağı kullanılmıştır. Haber kaynağı ve haber fotoğrafı muhabirin kendisidir. Haber fotoğrafı haberleştirilen olayı kanıtlamaktadır. Haber fotoğrafı, kaynak ve sözcük seçimleriyle haber iktidar yanlısı bir politikayı desteklemektedir. Haberin retorik unsurlarıyla; iktidarın aşı çalışmaları üzerinden, sürecin iyiye gittiği söylemi yaratılmaktadır.

Haber 11:26 Mart Cuma Hürriyet Gazetesi

“BAKAN KOCA CEVAPLADI SALGIN NE ZAMAN KONTROL ALTINA ALINIR”

Haber 11:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin başlığı; “BAKAN KOCA CEVAPLADI SALGIN NE ZAMAN KONTROL ALTINA ALINIR” şeklindedir. Haber başlığı büyük harflerle atılmıştır. Başlık; haber metnini özetlemekte, salgının hangi zaman sürecinde kontrol altına alınabileceği sorulmaktadır. Başlık bir soru cümlesidir. Haberde üç adet alt başlık bulunmaktadır. Bu başlıklar; ”SPUTNİK İÇİN GÖRÜŞME”,”AŞIDA YENİ TEKNİK” ve “Mayıs sonu 100 milyon doz aşı” adlı başlıklardır. Haberin alt başlıkları ile aşı teknikleri, sputnik aşısı için görüşme, mayıs sonu için 100 milyon doz aşı geleceği bilgileri aktarılmıştır. Alt başlıklar ana olayın içerisinde gelişen diğer alt olaylardan okuyucuyu haberdar etmektedir. Haber başlığı, bir soru cümlesi gibi

görünse de aslında salgının kontrolünün sağlanacağına da inanılan bir düşünceyle atılmıştır. Haber başlığı ve alt başlıklarıyla, Bakan Fahrettin Koca ve aşı çalışmaları ön planda tutulmuştur.

Haber Girişi: Haberin giriş cümlesi: “Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, video konferansla toplanan Bilim Kurulu sonrası yaptığı açıklamada aşılama tamamlandığında, şartlara uyulduğunda haziran ayı sonuna kadar salgının kontrol altına alınabileceğini söyledi. Bakan Koca, özetle şunları ifade etti:” şeklindedir. Giriş cümlesi başlığı detaylandıran, haberin ana konusu ile ilgili bilgi veren, salgının kontrol edilebileceği umudu da veren olumlu bir giriştir. Haberin girişinden, iktidarın desteklendiği anlaşılmaktadır. Girişte, başlıkta sorulan sorunun da cevabına ulaşılmaktadır. Haberin girişinden anlaşılmakta olan ve destek gören aşı çalışmalarının olduğudur.

Haber Fotoğrafi: Haberin inandırıcılığını arttırmak için haberde haber fotoğrafı kullanılmıştır. Haber fotoğrafı, haberin sol altında Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın fotoğrafıdır. Fotoğrafın üzerinde ad-soyad ve unvan bilgileri yer almaktadır. Bakanın fotoğrafı, konuşma esnasından çekilmiş bir fotoğraftan oluşmaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayının sunumu; salgının kontrol altına alınıp alınamayacağı, alınırsa tahminen hangi zaman diliminde olacağı üzerine kuruludur. Haberde Bakan Fahrettin Koca, aşılama tamamlandığında ve şartlara uyulduğunda haziran sonu gibi mümkün olabileceğini ayrıca diğer bir aşı Sputnik için görüşmeler yapıldığı, mayıs sonu 100 milyon doz aşı geleceği, intranazal Covid aşısının çalışmalarına başlanacağı müjdelarını vermektedir. Haberin sonuç kısmında Bakan Fahrettin Koca, ”büyük bir performansla çalıştığımızı bilmenizi istiyorum” sözleriyle emek sarf ettiklerini, Bakanlığın bu zorlu süreçten galip çıkacağı söylenmektedir. Bakan Fahrettin Koca'nın açıklamaları ve haber genel değerlendirilmesinde iktidarın aşı çalışmaları desteklenmekte, salgının kontrol edileceği savunulmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgilerinde aşı süreci özetlenmiştir. Salgın ne zaman kontrol altına alınır sorusunun cevabının arandığı haberde detaylı bir bilgilendirme olmayıp, geleceğe dönük yapılması gerekenler yapılır ise bir sonuç alınabileceği söylenmektedir. Aşılamanın ilk evrelerindeki süreçte doğru yapılanlar- yapılmakta geç kalınan durumlar haberde yer bulamamıştır.

Türkiye’de şu ana kadar 14 milyon dozdan fazla aşı uygulandığı bilgisi verilmiş, neden daha fazla aşılama yapılamadığı sorusunun cevabı sorulmamıştır. Dolayısıyla haberde iktidarın aşı ile ilgili gelecekteki tahminleri bolca desteklenmektedir. Geçmiş çalışmalar ile ilgili bir değerlendirme bulunmamaktadır.

Haber Kaynakları: “Salgın ne zaman kontrol altına alınır” haberinde, haber kaynağı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’dır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin öznelerinden Sağlık Bakanı Fahrettin Koca etken, salgın edilgen olarak konumlandırılmıştır. Haber metni uzun olmakla beraber haber dili açık ve anlaşılır bir yapıdadır. Etken özne Bakan Fahrettin Koca’nın açıklamaları üzerinden salgının gidişatının doğru yönde olduğu söylenmektedir. Bakan Fahrettin Koca’nın; Türkiye aşidan daha fazla yararlanacak, Sputnik aşısı için görüşmeler başladı, spreyci aşı uygulanması amaçlanmakta, aşida yeni teknikler var, haziran ayı sonuna kadar salgın kontrol altına alınabilecek” açıklamaları aşı konusunda baskın açıklamalarıyla iktidarın desteklendiği, sürecin ana parçası Sağlık Bakanı’nın da kendi mücadelelerinden bahsetmesi durumu pekiştirmektedir.

Sözcük Seçimleri: “Salgın kontrol altına alınabilecek, Türkiye aşidan daha fazla yararlanacak, Faz-1 çalışmalarına başlanacak, büyük bir performansla çalıştığımızı bilmenizi istiyorum” cümlelerindeki sözcüklerle toplumu ilgilendiren salgında virüsün kontrol altına alınmasının kolaylaşabileceği, aşida çalışmanın iyi bir seviyede olduğu mesajları verilmiştir. Haberin söylemi, haber kaynağı Bakan Fahrettin Koca üzerinden ve seçilen sözcük tercihleriyle oluşturulmuştur.

Haber Retoriği: Haber fotoğrafı, haber kaynağı, seçilen sözcükler ve cümle yapılarıyla haberin retoriği oluşturulmuştur. Haber kaynağı aynı zamanda haber fotoğrafıdır ve haberde bir uyum sağlanmıştır. Tüm bu unsurlar özellikle de sözcük seçimleri iktidar yanlısı politika izlendiğinin göstergesidir.

Haber 12:1 Nisan 2021-Ankara Perşembe Hürriyet Gazetesi

“VAKALARIN YÜZDE 75’İ İNGİLTERE VARYANTI”

Haber 12:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin başlığı; “VAKALARIN YÜZDE 75’İ İNGİLTERE VARYANTI” Şeklinde atılmıştır. Başlık büyük harflerle atılmıştır. Haber başlığını okuduğumuzda başlık haberi özetler niteliktedir. Tek bir cümle okuyucuları bilgilendirmeyi başarabilmiştir. Haberde üç adet alt başlık bulunmaktadır. Bunlar; HEDEF AŞI İLE YAYGIN BAĞIŞIKLIK, RANDEVU VERİLMEMEYE BAŞLANDI ve İLK DENEYLER OLUMLU SONUÇLAR VERDİ” şeklinde büyük harflerle atılmıştır. Haber başlığı ve haber alt başlıklarıyla, aşı ve gelişmelerinin aktarılması yapılırken olumlu bakış açısıyla sunulması haberin ideolojisinin ipuçlarını sunmaktadır.

Haber Girişi: Haberin haber girişi; “Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, koronavirüs İngiltere varyantının 81 ilde 180 bin 448 örnekte tespit edildiğini belirterek, ”Tablo, İngiltere varyantının ülkemizdeki vakaların yüzde 75’ini oluşturduğunu, klasik tip koronavirüsün yerini aldığını ortaya koymaktadır” şeklindedir. Haber girişi, başlığın genişletilmiş, ana olayın ise özetlenmiş halidir. Haber girişi; Bakan Fahrettin Koca’nın sözünden oluşmaktadır. Giriş cümlesini okuduğumuzda haberin “İngiltere varyantı” olduğu bilgisine erişilmektedir. Giriş, bilgilendirici cümlelerden oluşmaktadır.

Haber Fotoğrafı: İngiltere varyantı temalı haberde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın fotoğrafı görsel olarak sunulmuştur. Fotoğraf başlığın sol alt tarafında üzerinde ad-soyad belirtilerek verilmiştir. Fotoğrafın sol alt tarafında şırınga fotoğrafı ve “16.039.830 DOZ AŞI YAPILDI” yazısı yazmaktadır. Haber İngiltere varyantı ile ilgili bilgi verirken fotoğrafta da yapılan doz aşı sayısının bilgisini okuyucuya vermeyi ihmal etmemiştir. Fotoğraf, haberde anlatılan olayla özdeşleşmektedir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Ana olay sunumu, haberin Sağlık Bakanlığı’nın çalışmalarını daha doğrusu iktidarın çalışmalarını desteklemekte, iktidar yanlısı bir politika izlemektedir. Ana olay; Bakan Fahrettin Koca’nın İngiltere varyantının Türkiye’deki oranının fazlaca olduğunu ve klasik virüsün yerini aldığını belirtmesini kapsamaktadır. Haberde alt başlıklarla aşı-aşı randevularıyla ilgili bilgi verilmiş, sonuç bölümünde ise yerli aşı deneylerinin olumlu sonuç verme sürecini anlatmakla son

bulmuştur. Haber metni, Bakan Fahrettin Koca'nın ağzından süreç olumlanarak oluşturulmuştur. Haberde birçok alt başlık kullanılarak ana olayın içerisine dahil edilen olayların daha iyi anlatılması sağlanmıştır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberde ardalın bilgisi yeterince verilmemiş, haber gerçek bağlamından uzaklaştırılmıştır. Ana konunun “İngiltere varyantı”nın olduğu haberde başlık ve girişten sonra gelişme kısmıyla beraber aşı, randevu süreci ve yerli aşı çalışmalarına geçilmiştir. İngiltere varyantının neden, nasıl Türkiye’de tespit edildiği sebepleri üzerinde neredeyse hiç durulmamıştır. Haberin ardalın ve bağlam bilgileri Bakan Fahrettin Koca'nın yaptıkları çalışmaları öne çıkartarak hükümetin süreci gayet iyi yönetebildiği algısını oluşturarak, iktidarı destekleme söylemi üzerinden oluşturulmuştur.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı olarak Sağlık Bakanı Fahrettin Koca kullanılmıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin öznelere Sağlık Bakanı Fahrettin Koca etken, İngiltere varyantı ve virüs edilgen konumda haberleştirilmiştir. Alt başlıkları sayıca fazla, uzun bir haber olmasına rağmen basit cümleler ve açık anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Cümle yapıları genel olarak aktif bir şekilde sunulmuştur. ”Kısa bir süre içinde aşı ile yaygın bağışıklık hedefinde başarılı olacağız, intranasal aşının gönüllüler üzerindeki sonuçları beklediğimiz gibi olursa, bu aşı dünyada örneği bulunmayan bir COVID aşısı olacaktır. ”cümlelerinden anlaşılacağı üzere etken özne Sağlık Bakanı Fahrettin Koca üzerinden edilgen olan virüs cümle içlerinde de pasifleştirilmektedir. Aşı ile ilgili haber içerikleri aktif olarak sunulmuş, Bakan Fahrettin Koca'nın bakış açısından da iktidarı onaylayan bir çerçeve sunmuştur.

Sözcük Seçimleri: Haberdeki ideolojiyi belirginleştiren sözcükler şunlardır; “İlk deneyler olumlu sonuçlar verdi” sözcüklerinde yerli aşı sürecinin iyiye gittiğine, “kısa bir süre içinde aşı ile yaygın bağışıklık hedefinde başarılı olacağız” cümlesindeki ‘hedef’ sözcüğüyle başarılı olma isteği, “bu hedefe ulaşmak için gereken gayreti ve kararlılığı kesinlikle göstereceğiz” cümlesindeki ‘kesin’ sözcüğüyle net bir sonuç görülecektir-başarılı olunacaktır mesajları okuyucuya iletilmektedir. Sözcük seçimleri bize haberin iktidarı desteklediği sonucunu çıkarmaktadır. Destekleme durumu daha çok ‘başarı’ sözcüğüyle ön planda tutulmuştur. Yapılacak bütün çalışmalarda başarılı olunacağı algısı oluşturulmaktadır.

Haber Retoriği: Haberin nasıl sunulduğu bizlere haberin retoriğini sunmaktadır aslında. Haberde Fahrettin Koca'nın Sağlık Bakanı olmasından ötürü verdiği güven haberde güzel bir şekilde kullanılmıştır. Verilmek istenen söylemler Bakan Fahrettin Koca'nın açıklamaları üzerinden verilmiştir.

4.2.3.Dijital Basında Yer Alan COVID-19 İle İlgili Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

HABER	TARİH	GAZETE
1).Prof. Dr. Ceyhan: Türkiye Mutant Virüslerin Güzergahı Haline Gelebilir	12 Mart 2021 Cuma	Cumhuriyet.com
2).Prof. Dr. Ertuğrul :İngiltere Mutasyonu Hakim Olursa Salgın Hız Kazanacak	18.03.2021 Perşembe	Cumhuriyet.com
3).Sağlık Bakanı Koca: “Bu Ay 4.5 Milyon Doz Daha Alıyoruz. Sırası Gelene BIONTeché Açıklamasını Yaptı	19.03.2021 Cuma	Cumhuriyet.com
4).Türkiye'nin Koronavirüs İle Mücadelesi 'Turkiyestopscovid.com' Sitesi İle Anlatılıyor	11.03.2021 Perşembe	Posta.com
5).Büyükkelçilerden, Türkiye'nin Salgınla Mücadelesine Övgü	08.04.2021 Perşembe	Posta.com
6).İçişleri Bakanlığı'ndan Sokağa Çıkma Kısıtlaması İle İlgili Açıklama	13.03.2021 Cumartesi	Posta.com
7).Doktorlar ve Sağlık Çalışanları Salgının Birinci Yılında SÖZCÜ'ye Konuştu	11.03.2021	Sözcü.com
8).TTB: İstifa Yasak Değildir!	11.03.2021	Sözcü.com
9). Türkiye'de Aşılanan Kaç Kişi Covid Oldu?	12.03.2021	Sözcü.com
10).2'inci Dozda Sorun Yok	19.03.2021	Hürriyet.com
11).Sezonun İlk Uçağı İndi Pandemide Güvendikleri Türkiye'ye Akın Ettiler	21.03.2021	Hürriyet.com
12).Koronavirüs Vaka Sayılarının Arttığı İzmir'de Koronavirüs Denetimleri Sıklaştırıldı	21.03.2021	Hürriyet.com

Tablo 4: Dijital Basında Yer Alan COVID-19 İle İlgili Haberler.

4.2.3.1.Cumhuriyet Haber Sitesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözülmesi

Haber 13:12 Mart 2021 Cuma-Cumhuriyet.com

“Prof. Dr. Ceyhan: Türkiye Mutant Virüslerin Güzergahı Haline Gelebilir”

Haber 13:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: Haberin başlığı; “Prof. Dr. Ceyhan: Türkiye mutant virüslerin güzergahı haline gelebilir” şeklindedir. Haber başlığı haberin özetini oluşturmaktadır. Başlık olası bir durumun gerçekleşebileceği öngörüsünün verilmesiyle oluşturulmuştur. Başlık ilk okunduğunda endişe verici bir anlam taşıyabilmektedir. Haberde alt başlık bulunmamaktadır.

Haber Girişleri: Haberin haber girişi; ”Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Uzmanı ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Ceyhan, önlemler arttırılmazsa Türkiye’nin mutant virüslerin güzergahı haline gelebileceğini söyledi.” Şeklindedir. Haber girişi, başlığın açılımını ve ana olayın özetini içermektedir. Başlıkta verilen öngörüyle söyleyen profesörün uzmanlık alanı verilmiştir(Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Uzmanı ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Ceyhan). Giriş cümlesinden önlemler arttırılmazsa Türkiye’nin mutant virüslerin güzergahı haline gelebileceğinin söylenmesi eksik önlemler olduğu mesajını içermektedir. Haber girişinden başlayarak haberin eleştirisi yapılmaya başlanmıştır.

Haber Fotoğrafı: Haberde bir adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf, “Virüs” fotoğrafıdır. Fotoğraf konuya uygun bir fotoğraftır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Haberin ana olayı; Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Uzmanı ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Ceyhan, önlemler arttırılmazsa Türkiye’nin mutant virüslerin güzergahı haline gelebileceğini söylemesi ve Türkiye’nin yaptığı yanlış politikaları eleştirilmesi üzerinden oluşturulmuştur. Haberde ana olay öngörü ve yanlış politikalar üzerinden çerçevelenmiştir. Haber muhalif olarak konumlanmış ve ideolojik tavır Prof. Dr. Ceyhan’ın görüşleri üzerinden sunulmuştur. Görüşler eleştirel niteliktedir, verilmek istenen mesaj ise gerekli önlemlerin alınmadığıdır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; mutant virüsler üzerinden oluşturulmuştur. Haberde eksik enformasyon bulunmaktadır. Örneğin; mutant virüslerin artmasını kolaylaştıran faktörler üzerinde daha fazla durulabilirdi. Ama yine de bu bilginin de verilmesi anlatılmak isteneni anlaşılır kılmıştır. Haber, Türkiye'nin mutant virüslerin artmasını kolaylaştıran faktörlerin tümünü uyguladığı ve geç kalındığı söylenerek eleştirilerde bulunulmuştur. Bu eleştirilerin ise Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Uzmanı ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Ceyhan'ın kaynak gösterilerek verilmesi inandırıcılığın arttırılmak istendiğinin göstergesidir. İktidar ve aldığı politikalar eleştirilerek muhalif tavır sergilenmiştir. Okuyucunun da bu eleştirileri kabullenmesi için haber kaynağı güvenilir kaynak 'doktor'dan' seçilmiştir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Uzmanı ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Ceyhan'dır.

Sentaktik Çözümleme: Haberde etken özne Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Uzmanı ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Ceyhan'dır. Edilgen gösterilen özne ise iktidar ve Sağlık Bakanlığı'dır. Prof. Dr. Ceyhan'ın açıklamaları üzerinden Sağlık Bakanlığı eleştirilmiştir. Prof. Dr. Ceyhan'ın açıklamaları aktif cümle yapılarıyla verilerek haklı kılınmaya çalışılmıştır. Haber çok uzun olmamakla birlikte, basit anlaşılır ve açıktır. Haber söylemlerinin oluşturulduğu haberin dili muhalif tarafta konumlanmıştır.

Sözcük Seçimleri: Haberde öne çıkan sözcükler şunlardır: "Türkiye'nin bu hataların tamamını yaptı", "Türkiye bunların tamamını yapıyor", "düzenleme yapılmadığı", "yanlışın neresinden dönersek kardır", "uygun bir ortam yok", "dikkat etmezsek Türkiye mutant virüslerin güzergahı haline gelebilir", "mutant virüs sayısı günlük vaka sayısı ile birlikte artıyor", "önlemlerin kaldırılması da buna katkı sağlamaya başladı". Bu sözcüklerle iktidarın koronavirüs politikaları eleştirilmiş, önlem alınmadığı takdirde ise mutant virüs güzergahı haline gelinebileceğinin uyarısı yapılmaktadır. Sözcükler olumsuz durumların içerisinde bulunduğu haberdarı niteliğindedir. Muhalif söylemler bu sözcüklerle oluşturulmaya çalışılmıştır. Tercih edilen sözcüklerle Türkiye'nin yanlış politikalar uyguladığı ve hala bu yanlışın içerisinde olduğunun uyarısı yapılmaktadır.

Haberin Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden; haber fotoğrafı, veriler ve haber kaynağı kullanılmıştır. Bu unsurlardan haber kaynağının doktor olarak seçilmesi sağlık konulu bu haberde inandırıcılığı arttıran en büyük unsurdur.

Haber 14: 18 Mart 2021 Perşembe-Dha Cumhuriyet.com

“Prof. Dr. Ertuğrul: İngiltere Mutasyonu Hakim Olursa Salgın Hız Kazanacak”

Haber 14:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: Haberin haber başlığı:“Prof. Dr. Ertuğrul: İngiltere mutasyonu hakim olursa salgın hız kazanacak” şeklinde atılmıştır. Başlık küçük harflerle atılmıştır. Başlık haberin özetini oluşturmaktadır. Başlık İngiltere mutasyonunun hakim olması durumunda hız kazanacağı durumunun yaşanabileceğini söylemektedir. Başlık doğrudan alıntı cümlesidir. Haberde birden fazla alt başlık kullanılmıştır. Haberin alt başlıkları şunlardır: ‘CİDDİ BİR KAPANMAYA GİDİLMELİ’, ‘BÖLGESEL KARANTİNA UYGULANMALI’, “BİZİM ÜLKEMİZDE NE YAZIK Kİ CİDDİ BİR KISITLAMA, CİDDİ BİR ÖNLEM DÜŞÜNÜLMÜYOR”, ‘MASKE KORUNMADA İLK FAKTÖR’, ‘İKİ MASKE,ÜÇ MASKE TAKMANIN FAYDASI YOK’ şeklindedir. Alt başlıklar; salgın sürecinde yapılması gerekenlere yönelik atılan başlıklardan ve yapılmaması gereken durumları ifade eden başlıklardan oluşmaktadır. Alt başlıklar ve başlık eleştirel tarzda atılan başlıklardan oluşmaktadır. Alt başlıklar büyük harflerle atılarak eleştirilerin daha fazla ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Haber Girişleri: Haberde giriş cümlesi; “Türkiye’deki vaka sayılarının azalması için ciddi bir kapanma yapılmasının önemli olduğunu söyleyen Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı Prof. Dr. Bülent Ertuğrul, Türkiye’de İngiltere mutasyonunun etkili olduğunu belirterek, ”Git gide toplumda infekte olguların daha büyük bir kısmında görülmeye devam ediyor. Bizim zaten temel korkumuz da bu. Eğer İngiltere mutasyonu hakim hale geçerse salgın daha hızlı bir boyut kazanacaktır” dedi şeklindedir. Haberin giriş cümlesi; Prof. Dr. Bülent Ertuğrul’un açıklamasından oluşmaktadır. Giriş cümlesi, ciddi bir durumu ifade etmektedir. Ciddi bir kapanmanın öneminin üzerinde duran profesör, gidişatın bu şekilde devam etmesiyle İngiltere mutasyonunun hakim olacağını söylemektedir. Salgının hızının da aynı oranda artacağı söylenmektedir. Giriş cümlesi iktidarın politikalarının eleştirildiği, muhalif

bir tavır sergilendiğini ilk başta okuyucuya vermektedir. Giriş cümlesi, ana olayın özetini, başlığın ise detaylandırmasını sunmaktadır.

Haber Fotoğrafı: Haberde bir adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf; caddede maskeli yürüyen insan kalabalığını gösteren bir fotoğraftan oluşmaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Haberin ana olayı sunumu; Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı Prof. Dr. Bülent Ertuğrul'un, koronavirüs salgınında Türkiye'de şu anda en yaygın olanın İngiltere mutasyonu olduğunu söylemesiyle ve ciddi bir kapanmaya gidilmezse salgının artacağını söylemesi üzerinden oluşturulmuştur. Haberde daha çok eleştirilerin yapıldığı, alınan önlemler ve alınmayan önlemler ile yanlış önlemler üzerinde durulmuş, asıl yapılması gerekenlerden bahsedilmiştir. Haberin sonuç kısmında maske konusuna değinilerek iki üç maskenin üst üste takmanın da fayda vermediği söylenmiştir. Haberin sonuç kısmına kadar Prof. Dr. Bülent Ertuğrul'un görüşlerine yer verilmiştir. Ana olay ve sunuşunda, iktidarın politikalarına eleştirel bakılarak gerekli çabanın sarf edilmediği mesajı verilmektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam ilişkisinde neden-sonuç ilişkisi doğru bir şekilde verilmiştir. Doğru ve sıkı bir kapanmaya gidilmediği için ülkede İngiltere mutasyonun yakın zamanda hakim olabileceği ve buna bağlı olarak da salgının hız kazanacağı söylenmektedir. Ayrıca haberde sıkı bir kapanma yapılmamasının ve doğru politikaların uygulanmamasının açıklamaları da yapılmıştır. Salgın sürecinde yanlış yapılan uygulamalardan bahsedilip bırakılmamış, olması gereken doğru uygulamalar da verilmiştir. Haberin ardalan ve bağlam bilgisinde enformasyon eksiltilmeli yapılmamış olup, ilişkilendirmeler doğru orantılıdır. Haberin ardalan ve bağlam ilişkisi; mutasyon ve salgın ilişkisi üzerinden kurulmuş olup eleştirilen taraf Sağlık Bakanlığı ve uygulamalarıdır. İktidar ve politikalarının çokça eleştirildiği haberde iktidara yüklenme söz konusudur. Haber gazetenin-gazetecinin ideolojisini belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı; Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı Prof. Dr. Bülent Ertuğrul'dur. Sağlık konulu haberin kaynağının da bir doktordan seçilmesi haberin inandırıcılığını arttırmıştır yorumu yapılabilir.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarıldığı dili incelediğimizde; haber öznelinin haberdeki önemi de ortaya çıkmaktadır. Haberin etken öznesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı Prof. Dr. Bülent Ertuğrul'dur, edilgen öznesi ise Sağlık Bakanlığı ve iktidardır. Etken özne üzerinden aktif cümle yapıları kurularak Sağlık Bakanlığı ve uygulanan politikalar pasifleştirilmiştir. Salgın sürecinin yönetilemediği profesörün açıklamaları üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Haberin diline baktığımız zaman uzun bir haber olması, alt başlık sayısının fazlaca çok olması haberin anlaşılmasını zorlaştırmış olsa da basit, anlaşılır, yalın ifadeler bunu kolaylaştırmıştır. Haberin uzun olması ise ardalın bağlam ilişkisinde neden-sonucun verilmesi bakımından normal karşılanabilir.

Sözcük Seçimleri: Haberde öne çıkan sözcükler şunlardır; “Ciddi bir kapanma yapılması önemli”, “git gide toplumda infekta olguların daha büyük bir kısmında görülmeye devam ediyor”, “temel korkumuz da bu”, “salgın daha hızlı boyut kazanacak”, “ciddi, bir kapanmaya gidilmeli”, “ciddi bir kapanma yapılmasının önemli olduğu”, “artmaya devam edecektir”, “Türkiye’de olgu sayılarında da bir artışla karşı karşıyayız”, “ama bu şekilde devam edersek ne yazık ki önümüzdeki günlerde tekrar vaka sayıları artacak ve katlamalı bir biçimde artmaya devam edecek”, “bizim ülkemizde ne yazık ki ciddi bir kısıtlama, ciddi bir önlem düşünülüyor”, “Trakya ve Karadeniz’deki artan vaka sayılarının toplumsal olgularda bağışıklık kazanmadığı sürece azalmayacağını”, “çok ciddi kısıtlamalar olmadığı sürece veya aşılama ile toplumsal bağışıklık sağlanmadığı sürece o bölgedeki olgular toplumsal bağışıklık sağlanana kadar yüksek olmaya devam edecektir”, “fakat şu anda bizim ülkemizde ne yazık ki bu şekilde ciddi bir kısıtlama, ciddi bir önlem düşünülüyor”. Bu sözcüklerle Türkiye’nin pandemi sürecinde uygulanan ve uygulanmayan bütün politikalarına eleştiri getirilerek, önlemlerin düşünme aşamasında bile olmadığına altı çizilmektedir. Özellikle haber sözcüklerinin seçimiyle bu eleştiriler daha fazla belirginleşmiştir.

Haberin Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden; haber fotoğrafı ve haber kaynağı unsurları kullanılmıştır. Bu unsurlardan haber fotoğrafı uzun bir haber için bir tane olarak tercih edilmiştir. Haber kaynağı olarak ise Prof. Dr. Bülent Ertuğrul’un tercih edilmesi habere olan güvenirliliği arttırmaktadır. Salgın döneminde en çok güvenilir kaynaklar sağlık çalışanlarıdır. Bu bilgi haber metnine uygulanmıştır.

Haber 15:19 Mart 2021 Cuma-Sarp Sağkal Cumhuriyet.com

“Sağlık Bakanı Koca: ”Bu ay 4.5 milyon doz daha alıyoruz. Sırası gelene BİONTech” açıklamasını yaptı”

Haber 15:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı; “Sağlık Bakanı Koca: ”Bu ay 4.5 milyon doz daha alıyoruz. Sırası gelene BİONTech” açıklamasını yaptı” şeklinde atılmıştır. Başlıkta Fahrettin Koca’nın aşı ile ilgili yaptığı açıklama kullanılmıştır. Yeni doz aşının geleceği ve sırası gelen vatandaşa Biontech aşısı yapılacağı bilgisi verilmektedir. Haberin başlığı haber olayını özetlemektedir. Haber başlığı ile Sağlık Bakanı Fahrettin Koca ön plana çıkartılmıştır.

Haber Giriş: Haberin girişi :”Sağlık Bakanı Fahrettin Koca,” Uygulanmak üzere bu ay 4.5 milyon doz daha gelecek. Bu sırada aşının testleri tamamlanmış olacak. Bu aşı da aşı sırası gelenlere yapılacak” bilgisini paylaştı.” şeklindedir. Haber girişi iki cümleden oluşmakta ve haberin özetini, başlığın ise detayını sunacak şekildedir. Haber girişinden Bakan Koca’nın başlıkta verdiği aşı dozunun geleceği bilgisi biraz daha detaylandırılarak bu sürece kadar aşının testlerinin yapılmış olacağı bilgisi verilmektedir. Haber girişi de tıpkı başlık gibi bilgilendirme yapmıştır. Haber girişi ile verilmek istenen mesaj, aşı çalışmalarına önem verildiğidir.

Haber Fotoğrafı: Haberde bir adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın fotoğrafından oluşmaktadır. Bakan Fahrettin Koca, fotoğrafta yüzü görünecek şekildedir ve maskelidir. Haber fotoğrafı haber kaynağıyla uygunluk göstermektedir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın yeni doz aşı geleceğini bildirmesi ve bu aşının da sırası gelenlere uygulanacağını söylemesi üzerinedir. Bakan Fahrettin Koca yapılan aşılamanın hastane verilerinin güncellenmediği için yansımaların henüz olmadığını ama iyileştirmenin olduğunu söylemektedir. Haberin sonuç bölümünde ek ödeme itirafı alt başlığıyla haberin yönü başka bir noktaya çekilmiş ve sağlık ödemelerindeki adaletsizlik bakanlığın kendi açıklamaları üzerinden sunularak haberde muhalif bir çerçeve oluşturularak haber

sonlandırılmıştır. Gazetenin ideolojisi burada belirginleşmiş olup, bilgilendirici olarak başlayan haber muhalif söylemle çerçevelenmiştir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri aşılama ile ilgili hangi doz aşılamanın yapıldığı bilgisinin örtük kalması nedeniyle eksik kalabildiği görülmüştür. Haberin bazı alt olaylarında Kademeli normalleşme döneminde iki haftada bir açıklanacağı belirtilen risk haritasının, vaka artışlarının hastanelere yansımaması nedeniyle güncellenmediği belirtildi cümleleriyle neden-sonuç ilişkisi verilmiş olması haberin anlaşılabilirliğini arttırmıştır. Haberde sağlık çalışanlarının ödeme eksiklikleri genel başlıklar altında verilmiş olup, detaylandırılmalı bir açıklamaya gidilmemiştir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'dır. Haberde Sağlık Bakanı'nın kaynak olarak verilmesi haberin inandırıcılığını arttıran en önemli unsurlardan biridir.

Sentaktik Çözümleme: Haberin sentaktik çözümlemesinde etken özne olarak Sağlık Bakanı Fahrettin Koca sunulmuştur. Haberin başlarında Bakanın yaptığı aşı çalışmaları destekleyici olarak değil, bilgilendirici bir tarzda sunulmuştur. Haberin son bölümünde ise eleştireci bir alt başlıkla aktif özne Fahrettin Koca'nın açıklamaları üzerinden eleştirme yapılmıştır. Kurulan son alt başlıkta Bakanlığın yapamadıkları eylemler cümle yapılarında pasifleştirmeye sunulmuştur.

Sözcük Seçimleri: Haberde; Koca'dan ek ödeme itirafı alt başlığı altında: Koca, "Sağlık çalışanlarımızın özlük haklarının gönlümüzden geçen karşılığını veremediğimizi burada tekrar ifade etmek isterim. Ancak ülkemizin mevcut mali imkanları dahilinde en iyiyi vermeye gayret ediyoruz. Ayrıca personelin aldığı ek ücretlerde hakkaniyet eksikliğinin de farkındayız. Daha adaletli bir ek ödeme sisteminin getirilmesi adına köklü bir revizyon çalışması gündemimizde. Nöbet ücretlerinin düşüklüğü ve farklı yorumlanabilen mevzuat nedeniyle yapılan farklı ödemeler konusunun da farkındayız. Bu hususta yapılacak düzenlemelerde tarafların desteğine de ihtiyacımız var" açıklamasına haberde yer verilerek 'itiraf' sözcüğünün altı doldurularak gizlenmeye çalışılmış bir durumun artık itiraf edildiği mesajı verilmek istenmiştir. Ayrıca; habere eklenmesi tercih edilmiş 'hakkaniyet eksikliğinin farkındayız', 'daha adaletli bir ek ödeme sistemi getirilmesi çalışması farklı ödemeler

konusunun farkındayız' sözcükleriyle Bakanlığın açıklamaları üzerinden iktidar eleştirilmekte, sağlık çalışanlarının haklarındaki iyileştirme eksikliği bu başlıkla ön plana çıkarılmak istenmektedir. Haberin sonuna kadar okunması haberde verilmek istenen ideolojiyi netleştirecektir.

Haber Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden haber fotoğrafı ve haber kaynağı kullanılmıştır. Ayrıca tercih edilen sözcük seçimleri ve kurulan cümle yapılarıyla da haberin retoriği oluşturulmaya çalışılmıştır. Haberde bu unsurlardan birlikteki varlığı haberin kanıtlayıcılığı bakımından değerli görülmüştür. Haberde tercih edilen sözcük seçimleriyle muhalif söylem oluşturulmuş, okuyucuya Bakanlığın sağlık sistemindeki eksikliği itiraf ederek kabul ettiği ve destek beklediği mesajı verilmek istenmiştir.

4.2.3.2.Posta Haber Sitesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 16:11 Mart 2021 Perşembe- AA Posta.com

'TÜRKİYE'NİN KORONAVİRÜS İLE MÜCADELESİ
'TURKIYESTOPSCOVID.COM' SİTESİ İLE ANLATIYOR'

Haber 16:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: Haberin haber başlığı; "Türkiye'nin koronavirüs ile mücadelesi 'turkiyestopscovid.com' sitesi ile anlatıyor" şeklinde atılmıştır. Haberin başlığı haberin özetini içermektedir. Haber yeni bir gelişmeyi ifade etmesi bakımından ilgi çekmektedir. Başlık, "Türkiye'nin koronavirüs ile mücadelesi ifadesiyle", bu çabanın ön plana çıkartılmak istendiği görülmektedir. Haberde alt başlık bulunmamaktadır.

Haber Girişleri: Haberin haber girişi; "Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye'de ilk yeni tip koronavirüs (Kovid-19)vakasının görüldüğü tarih olan 11 Mart 2020'den bu yana salgınla ilgili yürütülen etkin mücadeleyi anlatan "turkiyestopscovid.com" internet sitesini açtı." şeklindedir. Haber girişi, haberin ana olayını özetlemektedir. Açılan "turkiyestopscovid.com" internet sitesiyle Türkiye'nin COVID-19 mücadelesinin anlatılacağı ve bunun salgının görüldüğü ilk günü kapsayacak şekilde olacağı bilgisi verilmektedir. Haberin girişi başlığı çok az detaylandırılan niteliktedir.

Haber Fotoğrafi: Haberde bir adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf; vatandaşların caddede yürüdüğü anda çekilmiş bir fotoğraftan oluşmaktadır. Vatandaşların fotoğrafta maskeli oldukları görülmektedir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Haberin ana olayı; Türkçe ve İngilizce hazırlanan “turkiyestopscovid.com” internet sitesinin açılma amacı ve bu sitede Kovid-19 ile mücadelede Türkiye modelinin anlatılacağı çerçeve üzerinden oluşmuştur. Türkiye burada rol model olduğu ve tüm dünyaya yardım elini uzatan ülke olarak görülmektedir. Bu görüşlerin inandırıcılığının kuvvetlenmesi bakımından haber sonucunda Cumhurbaşkanı Fahrettin Altun’un da görüşlerine yer verilmiştir. Altun’un ‘seferberlik içinde gece gündüz demeden çalıştı’ ifadelerini devlet için kullanması, haberde bu görüşün kaynak olarak kullanılması haberin iktidarın politikalarını destekler niteliktedir. Haberin sonuç kısmında bu mücadelenin hala devam ediyor olduğu görüşünün verilmesi de bu ideolojiyi haklı kılmaktadır. Yine kaynak seçiminin hükümetin bir başkanı olması da bu ideolojiyi belirgin kılan unsurdandır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; sitenin erişime ne zaman açılacağı ve kurulma aşama bilgilerinin haberde yer almamasından ötürü eksik kalmıştır. Daha doğrusu eksik enformasyon olmasından dolayı okuyucuya gerekli bilgilendirme yapılamamıştır. Ardalan ve bağlam bilgisi sitenin özet bilgisini vermekle birlikte daha çok Türkiye’nin ve salgın mücadelesinin övüldüğü, tüm dünyaya örnek gösterilecek bir çabanın olduğu söylemleri üzerinden sunulmuştur. Özellikle Fahrettin Altun’un: “Devletimiz tüm kurumlarıyla ilk andan itibaren büyük bir seferberlik içinde gece gündüz demeden çalıştı. Bugün de aynı titizlikle aziz milletimiz ve insanlık için koronavirüsle mücadeleye devam ediyoruz.” İfadeleri haberin daha çok övgü oluşturacak söylemleri üzerinden oluşturulmuştur. Haberde yer alan tüm ifadeler Türkiye’nin çok iyi bir salgın süreci geçirdiği, her türlü önlemin zamanında uygulandığı mesajı vermektedir. Oysaki böyle bir süreçten geçmeyen Türkiye’nin dolayısıyla kullandığı modelde pek etkili olmamıştır. Bunun kanıtlarını diğer haberlerden gözlemleyebilmekteyiz. Ancak bu haberde çok farklı bir Türkiye modelinin işlenmiş olduğu söylenmektedir. Eksik enformasyon haberin yönünün söylemler üzerinden şekillenmesinin göstergesidir. Çünkü asıl gerçeklikler farklı gerçekliklere büründürülmüştür.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynakları; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun ve muhabirin kendi görüşlerinden oluşmaktadır.

Sentaktik Çözümleme: Haber aktarılırken haberde yer alan öznelerden Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, etken olarak konumlandırılmıştır. Başkan Fahrettin Altun'un görüşleri üzerinden aktif cümle yapıları oluşturulmuştur. Bu cümle yapılarıyla Türkiye ve anlatılan mücadelesi de aktif cümle yapılarıyla verilerek inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır ayrıca oluşturulmaya çalışılan söylemler sağlam temellere oturtulmuştur. Haberin haber diline baktığımız zaman; açık anlaşılır ve yalın ifadeler yer almaktadır. Haberde kısa cümleler yer almıştır ve haberin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

Sözcük Seçimleri: Haberde kullanılan ve ön planda olan sözcükler şunlardır; “insanlık için, Türkiye'nin bu süreçte hem kendi vatandaşları hem de tüm dünya için yaptığı çalışmalar, Türkiye modeli, tüm dünyaya yardım eli uzatan Türkiye, aynı titizlikle aziz milletimiz ve insanlık için, mücadeleye devam, devletimiz tüm kurumlarıyla ilk andan itibaren büyük bir seferberlik içinde gece gündüz demeden çalıştı. ”Bu sözcüklerle; haberin söylemleri belirgin bir şekilde belli olmaktadır. Söylemlerle Türkiye'nin mücadelesi üst düzey gösterilerek, abartılan unsurlarla çok iyi bir salgın yönetimi yapıldığı mesajları okuyuculara verilerek, okuyucular asıl gerçeklikten uzaklaştırılmıştır. Haberin sözcük tercihleri bizlere gazetenin ve muhabirin de ideolojisini göstermektedir. Haberde iktidar ve anlatılan mücadelesi yüceltilerek bolca desteklenmiştir.

Haberin Retoriği: Haberin retorik unsurlarından; haber kaynağı ve haber fotoğrafı unsurları kullanılmıştır. Bu unsurlar haberde anlatılan başarının kanıtlanması için kullanılmıştır.

Haber 17:08.04.2021 Perşembe-Dha Posta.com

“BÜYÜKELÇİLERDEN, TÜRKİYE’NİN SALGINLA MÜCADELESİNE ÖVGÜ”

Haber 17:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: ”Büyükelçilerden, Türkiye'nin salgınla mücadelesine övgü” başlığı haberin başlığını oluşturmaktadır. Haberin başlığı küçük harflerle atılmıştır. Başlık

haberinin ana olayının özetini oluşturmaktadır. Haberin başlığında ‘mücadelesine övgü’ sözcükleriyle Türkiye’nin övüldüğü ve desteklendiği henüz haberi okumadan bile haberin başlığıyla anlaşılabilir. Haberde alt başlık bulunmamaktadır.

Haber Girişleri: Haberin haber girişi; ”Ankara’da görev yapan yabancı misyon şefleri, Türkiye’nin koronavirüs salgınıyla mücadelede başarılı çalışmalar yürüttüğünü belirterek, bu sürecin çok iyi yönetildiğini ifade etti” şeklindedir. Haber girişi, başlığı detaylandıran, ana olayı ise özetleyen niteliktedir. Haberin girişi, doğrudan alıntı cümlesinin verilmesiyle oluşturulmuştur. Alıntı cümlesi yabancı misyon şeflerine aittir. Giriş, tıpkı başlık gibi övücü cümlelerin verilmesiyle oluşturulmuştur. Yabancı misyon şeflerinin açıklamaları üzerinden, Türkiye’nin salgın mücadelesi ön plana çıkartılıp destek görmektedir.

Haber Fotoğrafi: Haberde bir adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf yabancı misyon şefi görüntüsünden oluşmaktadır. Fotoğraf, misyon şefinin makam odasında oturmuş, iki elin birleştiği konuşma izlenimi veren bir görüntüden oluşmaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Haberin ana olayı; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun’un İngiltere, İtalya, Pakistan Azerbaycan ve Avustralya’nın Ankara büyükelçilerinin, Türkiye’nin koronavirüs salgınıyla mücadelesini değerlendirdiği röportajları Twitter hesabından paylaşmasıyla oluşturulmuştur. Haberin sonuç kısmına baktığımızda bağlayıcı bir cümle görülmemekte, haber röportajların verilmesiyle sonuçlanmıştır. Haberin ana olay ve sunuşu, bu röportajlar üzerinden çerçevelenmiş olup röportajların içerikleriyle ve paylaşılmasıyla da iktidarın politikalarının desteklendiği açıkça ortadadır. Tüm röportajların övgü dolu olması da düşündürülen bir detaydır.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun’un İngiltere, İtalya, Pakistan Azerbaycan ve Avustralya’nın Ankara büyükelçilerinin, Türkiye’nin koronavirüs salgınıyla mücadelesini değerlendirdiği röportajları Twitter hesabından paylaştığı röportajlar üzerinden oluşturulmuştur. Bu röportajların pandeminin hangi döneminde, kimler tarafından yapıldığı ve Türkiye’nin o andaki durum bilgisi paylaşılmamıştır. Pandeminin başlarında Türkiye’nin de nasıl davranması gerektiğini birçok ülke gibi bilmemesi ve yanlış politikalar uygulaması bu röportajları haklı kılmayacaktır.

Dolayısıyla hangi süreci kapsadığının bilinmemesi yorum yapmaya da engel olmaktadır. Röportajların hepsinde Türkiye'nin övüldüğü neredeyse hiç eleştirilmediği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ve röportajları paylaşan bakanın da Cumhurbaşkanı İletişim Başkanı olması gazetenin ideolojik konumunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca haberde sonucu ifade edecek cümlelerin de olmayışı haberin anlaşılır kılınmasını engellemektedir. Okuyucu şunu sorabilir, bu röportajlar Twitter'dan paylaşıldı peki ya sonrası? Bunun bir cevabının olmaması sadece haberlerle söylemler oluşturulması haberi eksik bırakmıştır. Haberin ardalan ve bağlam ilişkisi; paylaşılan röportajlarla yayılan söylemler üzerinden oluşturulmuştur. Bu söylemler Türkiye'nin pandemide harika sonuçlar çıkardığını söylemektedir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynakları: İngiltere Ankara Büyükelçisi Dominick Chilcot, Avustralya Ankara Büyükelçisi Mare Innes- Brown, Pakistan Ankara Büyükelçisi Muhammad Syrus Sajjad Qazi, İtalya Ankara Büyükelçisi Massimo Galani, Azerbaycan Ankara Büyükelçisi Hazar İbrahim Khazar'dır.

Sentaktik Çözümleme: Haber aktarımı yapılırken haberde etkin rol öznelerden Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun ve İngiltere, İtalya, Pakistan Azerbaycan ve Avustralya'nın Ankara büyükelçileri haberin etken öznelerindedir. Türkiye'nin koronavirüs salgınıyla mücadelesinin değerlendirildiği röportajlarda etken öznelerin açıklamaları üzerinden aktif cümle yapıları kullanılarak, Türkiye'nin salgınla ilgili yaptığı tüm detaylar desteklenerek ideoloji belirgin kılınmıştır. Haberin haber diline baktığımız zaman ise; basit, anlaşılır cümle yapıları kullanılarak haberin karmaşıklığı engellenmiştir.

Sözcük Seçimleri: Haberde ön plana çıkan ve savunulan ideolojiyi belirgin kılan sözcükler şunlardır: "Türkiye'nin gayet modern ve kapsamlı sağlık sistemi, sağlık sistemine bu kadar yatırım yapmanız, Türkiye'nin performansı gayet iyi, Türkiye'nin durumu diğer birçok ülkeye göre iyi. Türkiye'nin pandemi ile mücadelesi çok etkileyici, dünya standartlarındaki hastaneleriniz bu müdahaleyi kolaylaştırdı, sağlık çalışanlarınızın emeği muazzam, Türkiye'nin müdahalesi birinci kalitede, Türkiye'nin ayrıca başarısı sadece kendisi için değil tüm dünya için, çok iyi iş çıkardığımı düşünüyorum, ülke çalışmaya devam etti, en iyi, en doğru kararlar vb.dir. Bu sözcüklerden daha fazlası haberde mevcuttur. Seçilen bu sözcüklerin bile anlatılmaya çalışılanı anlatmaya yeterli olduğu söylenebilir. Sözcüklerin tümü övgü, yüceltme ve

mükemmel olma durumu, eksiklikleri kapamayı ifade edecek türden sözcüklerdir. Türkiye'nin bolca övüldüğü, sağlık sisteminin, hastanelerinin, politikalarının eksiksiz gösterildiği görülmektedir. Yabancı misyonların görüşleri üzerinden bu övgülerin sunulmasının amacı, dışarıdaki gözlerin de ülkemizi övdüğü izlenimi yaratılarak okuyucuda söylemlerin alınmasını garantilemektedir. Sürekli mücadele eden ve hala da çalışan, doğru politikalar uygulayan ülke olarak gösterilen Türkiye'nin okuyucuda da böyle düşünülmesi istenmektedir. Bu amaçla haberin söylemleri bu şekilde oluşturulmuştur.

Haber Retoriği: Haberde, haber retorik unsurlarından; fotoğraf, haber kaynağı ve röportajlar kullanılmıştır. Haberde özellikle röportaj sayısının fazla tutulması ve hepsinin aynı görüşte olması ve özellikle bu röportajların sunulması haberin okuyucudaki kanıtlama unsurunu kuvvetlendirme bakımından ve söylemlerin etkili olması bakımından önemlidir.

Haber 18:13.03.2021 Cumartesi -AA-Posta.com

“İçişleri Bakanlığı’ndan sokağa çıkma kısıtlaması ile ilgili açıklama”

Haber 18:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı: “İçişleri Bakanlığı’ndan sokağa çıkma kısıtlaması ile ilgili açıklama” şeklindedir. Başlıkta Bakanlığın sokağa çıkma kısıtlamasıyla ilgili yaptığı açıklama başlıkta yer verilmiştir. Başlık haberin özeti niteliğindedir. Haber başlığı küçük harflerle verilmiştir. Başlıkta bakanlığın yaptığı sokağa çıkma kısıtlaması ile ilgili yapılan bir çalışma ve açıklaması ön plana çıkartılmak istenmiştir. Haberde bir adet alt başlık bulunmaktadır. Haberin alt başlığı; “Gerekli tüm tedbirler alındı” şeklindedir. Alt başlıkta, Bakanlığın yaptığı çalışma desteklenmekte alınabilecek tüm tedbirlerin alınmış olduğu mesajı verilmektedir.

Haber Girişi: Haberin haber girişi; “İçişleri Bakanlığı, yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgınıyla mücadelede kontrollü normalleşme sürecine ilişkin hatırlatmada bulundu.” şeklindedir. Haber girişi haber başlığı ile hemen hemen aynı şeyi söylemektedir. Haber girişinde daha önce de açıklama yapıldığı bunun bir hatırlatma olduğu söylenmektedir.

Haber Fotoğrafı: Haberde haber fotoğrafı bulunmamaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olay ve sunuş biçimi; İçişleri Bakanlığı'nın sokağa çıkma yasağıyla ilgili yaptığı açıklama, alınan tedbirler ve gerekli tüm tedbirlerin alındığı açıklamaları açıklamasıyla oluşturulmuştur. Haberin ana olayı sunuşu alınan tedbirler üzerinedir. Bu sunuşta alınabilecek tüm tedbirlerin alınmış olduğu ve kontrollü normalleşmenin gidişatı tekrar hatırlatılmıştır. Hangi yiyecek içecek satılan yerlerin kaçta kaçta açık olacağı bilgisi paylaşılmıştır. Haberin ana olayı sunma çerçevesi; iktidarın ve bakanlığın yaptığı çalışmaların desteklendiği şeklinde görülmektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; İçişleri Bakanlığı'nın kısıtlamalar ile ilgili hatırlatma yapması ve alınan tedbirler üzerinedir. Bu tedbirlerde yiyecek ve içecek ve ekmek satışı yapan yerlerin saat olarak getirilen kısıtlama için on-line hizmeti kullanabilecekleri alternatifini haberde verilmişken bu yasağın ne zamana kadar devam edip etmeme durumuna ilişkin herhangi bir bilgilendirme yapılmaması eksik kalan noktalardan bir tanesidir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı İçişleri Bakanlığı'dır. Hükümetin bakanının açıklamalarının haberde yer alması haberin inandırıcılığını arttıran bir haber kaynağı olarak görülmektedir.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım diline baktığımız zaman etken özne ve aktif cümle yapıları bulunmaktadır. Etken özne İçişleri Bakanlığı'nın açıklamalarıyla kurulan cümle yapıları aktif yapıyla sunulmuştur. Böylece Bakanlığın çalışmalarının eylemsel önemi ön planda tutulmuştur. Haberin haber diline baktığımız zaman basit, anlaşılır yalın bir dil kullanılmıştır.

Sözcük Seçimleri: Haberde ideolojiyi belirgin kılan belirgin sözcükler şunlardır; "Gerekli tüm tedbirler alındı" vatandaşların temel ihtiyaç malzemelerine ulaşmaları noktasında herhangi bir zorlukla karşı karşıya kalmamaları için gerekli tüm tedbirler alındı. Belirtilen sürede market, bakkal, manav, kasap, kuru yemişçiler ve çiçekçiler, telefonla ya da on-line olarak siparişleri teslim edebilecek". Özellikle haber alt başlığıyla verilen "gerekli tüm tedbirler alındı" sözcüklerinde iktidarın yaptığı çalışmalara destek verildiği görülmektedir. Vatandaşların temel ihtiyaç malzemelerine ulaşmaları noktasında herhangi bir zorlukla karşı karşıya kalmamaları için gerekli tüm

tedbirler alınmış” cümlesinde iktidarın vatandaşlarını düşünen bir rolde olduğu haberde verilmek istenen bir başka mesajdır.

Haber Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden İçişleri Bakanlığı, haber kaynağı kullanılmıştır. Haberde tedbirlerin alındığını gösteren bir haber fotoğrafının olmaması haberi eksik kılmıştır. Haberde kurulan cümle yapıları ve sözcük tercihleriyle haberin retoriği oluşturulmuştur. Bu unsurların beraber verilmesiyle iktidarın kısıtlamalarda aldığı tedbirler desteklenmiş ve yeterli görülmüştür.

4.2.3.3.Sözcü Haber Sitesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 19:11.03.2021-Batuhan Serim Sözcü.com

“Doktorlar ve Sağlık Çalışanları Salgının Birinci Yılında SÖZCÜ’ ye Konuştu”

Haber 19:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: Haberin haber başlığı: “Doktorlar ve sağlık çalışanları salgının birinci yılında SÖZCÜ’ ye konuştu” şeklindedir. Haberin başlığı küçük harflerle atılmıştır. Başlıktan salgının birinci yılını doldurduğunu ve sağlık çalışanlarının ve doktorlarının açıklamaları bulunduğu anlaşılmaktadır. Haberin başlığı haberin özetini yansıtmaktadır. Haber uzun olmakla birlikte alt başlık sayısı da oldukça fazladır. “ÖLÜM SAYILARI AÇIKLANANIN EN AZ İKİ, ÜÇ KATI” “BİZİ YÖNETENLER TEK SUÇLUNUN VİRÜS OLDUĞUNA İNANMAMIZI BEKLİYOR” “TÜRKİYE’DE SALGINLA MÜCADELENİN ÖN KOŞULU BU ZİHNİYETLE MÜCADELE” “BİLİMSEL TUTUM ALMADILAR VE BEDELİNİ YURTTAŞLAR ÖDÜYOR” “SENDİKALARIN ÖNERİLERİ VE TALEPLERİ DİKKATE ALINMALI” “AŞILAMA SÜRECİ ÇOK YAVAŞLADI ÇÜNKÜ AŞI YOK” “EN ÖN SAFTA MÜCADELE ETMEYE DEVAM EDECEĞİZ”“SAĞLIK BAKANLIĞI’NA ‘SESİMİZİ DUYUN’ DİYE SESLENİYORUZ” şeklinde olan alt başlıklar daha çok hükümete seslenmekte ve hükümeti eleştirmektedir. Ayrıca son başlıkta; Sağlık Bakanlığı’na seslenerek çağrı yapılmıştır. Haber alt başlıklarında ideolojik söylem muhalif bir tavırla oluşturulmuştur. Alt başlık sayılarının fazla ve eleştirel olması haklılık durumunun ön planda olunmasının istenmesinden ve iktidarı pasifleştirmek istenmesinden kaynaklı olarak görülebilir.

Haber Girişleri: Haberin haber girişi: “Doktorlar ve sağlık çalışanları, Türkiye’de ilk Covid-19 vakasının açıklanmasının birinci yılında Prof. Dr. Cemil Taşçıoğlu Şehir Hastanesi önünde anma etkinliği gerçekleştirdi. Burada açıklama yapan doktor ve sağlık çalışanları, “Milyonlarca insanımızın hastalanıp, on binlerce insanımızın ölümüne yol açanın sadece bir virüs olmadığını biliyoruz. Türkiye’nin bu süreçte bu kadar ağır bedel ödemesinin ve hala ödüyor olmasının sorumlusu Covid-19 pandemisinden ‘başarı hikayesi’ çıkarmaya, salgından siyasi rant sağlamaya çalışan AKP zihniyetidir.” Dediler. şeklindedir. Haber girişi, uzun olmakla birlikte haber içeriğine dair önemli bilgileri ilk başta okuyucuya aktarmadaki işlevi önemlidir. Açıklamadan bir bölüm verilerek AKP iktidarının virüsten siyasi çıkarlar sağladığı söylenmektedir. Haber girişindeki cümlelerden okuyucuya pandemi sürecinde iktidarın başarılı politikalarının ön plana çıkartarak siyaset yapmaya çalıştığı sözleri verilerek muhalif eleştiri yapılmaktadır.

Haber Fotoğrafı: Haberde üç adet fotoğraf kullanılmıştır. Üç fotoğrafta da ellerinde pankart taşıyan sağlık çalışanlarının ve destekçilerinden oluşan görüntülerin fotoğrafı haber fotoğrafı olarak tercih edilmiştir. Haber fotoğrafı haber konusunu destekleyici kılmıştır. Haberde anlatılan olayın görsel olarak sunulması haberin anlaşılmasını kuvvetlendirmiş olup inandırıcılığını da arttırmıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimleri: Türkiye’de ilk Covid-19 salgını vakasının açıklanmasının üzerinden bir yıl geçmesiyle doktorlar ve sağlık çalışanlarının bu süreçte mücadelenin en ön safında mücadele eden meslektaşlarını anmak için Covid-19 nedeniyle hayatını kaybeden Prof. Dr. Cemil Taşçıoğlu’nun adının verildiği, Prof. Dr. Cemil Taşçıoğlu Şehir Hastanesi önünde toplanması ve Türk Tabipleri Birliği (TTB), İstanbul Tabip Odası(İTO), İstanbul Diş Hekimleri Odası, İstanbul Eczacı Odası, İstanbul Veteriner Hekimler Odası, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) İstanbul şubeleri ve Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) katılımı ve başkanlarının konuşmaları üzerinden oluşturulmuştur. Haberin ana olayı sunuş biçimi yapılan bu açıklamaların haberde detaylı bir şekilde verilmesiyle iktidara karşı muhalif bir söylemle haber oluşturulmuştur.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; sağlık çalışanları ve doktorların yaptıkları açıklamalar ve iktidarın salgın politikalarını eleştirmeleri

üzerinden çerçevenmiştir. Bu çerçevelenmede eleştiri unsuru bolca kullanılmış olup haberin neden-sonuç ilişkisinin verilmesi haberin bağlamından kopmamasını sağlamıştır. Yapılan açıklamalarda yönetilemeyen salgın sürecinin olduğu savunularak, tepki nihayetinde açıklamalar yapıldığı bilgisi okuyucuya verilmektedir.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynağı; Prof. Dr. Cemil Taşçıoğlu Şehir Hastanesi önünde anma etkinliği yapan sağlık çalışanları ve doktorların yaptıkları açıklamalardır. Türk Tabipleri Birliği (TTB) Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Başkanı Aruz Çerkezoglu, İstanbul Tabip Odası Denetleme Kurulu Üyesi Dr. Nazmi Algan, İstanbul Eczacı Odası Yönetim Kurulu Üyesi Ecz. Zeki Salih Özcan, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES)Şişli Şube Eş Başkanı Fadime Kavak haberin haber kaynaklarıdır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım dilinde etken özne sayısı birden fazladır. Bunlar; Türk Tabipleri Birliği (TTB), İstanbul Tabip Odası(İTO), İstanbul Dış Hekimleri Odası, İstanbul Eczacı Odası, İstanbul Veteriner Hekimler Odası, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) İstanbul şubeleri ve Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'dir. Etken öznelerin açıklamaları üzerinden aktif cümle yapıları oluşturularak haber oluşturulmuştur. Aktif cümle yapılarıyla iktidar ve politikaları eleştirilmiş olup, ölüm sebepleri ve pikin yaşanmasının sebebi iktidar olarak görülmüştür. Haber diline baktığımız zaman uzun bir haber olduğu alt başlıkları fazlaca olduğu için haberin anlaşılabilirliğini olumsuz yönde etkilemiş olabileceği söylenebilir.

Sözcük Seçimleri: Haberde ön plana çıkan sözcükler şunlardır; “Taleplerimiz dinlenmedi, Türkiye bu salgını çok daha başarılı bir süreçle yönetebilirdi ama en başından beri Sağlık Bakanlığı'nın şeffaf ve açık politikalar izlememesi ve 1 Haziran'daki normalleşme süreci ikinci pik dalgayı yarattı, Aşı tedarikinde sorun olduğunu itiraf etti Sağlık Bakanı, Aşılama süreci çok yavaşladı çünkü aşı yok, İktidarın politikaları nedeniyle ekonomik ve sosyal hayattaki yıkılma devam ediyor. “Peki ya; sağlık çalışanlarına maske ve eldiven bile temin edemeyenler? Vatandaşlara üç-beş maskeyi dağıtmayı beceremeyenler? Alınmayan tedbirler, eksik, yanlış tutarsız politikalar? Aylarca vaka sayılarını bile açıklamayan, gerçek ölüm sayılarını gizleyenler? Hala daha yeterli miktarda aşı temin edemeyip yaygın ve etkili aşılama

yapamayanlar? Yangından mal kaçıran gibi AVM'leri açmakta acele edenler? Bütün çağrılarımıza rağmen 'tam kapanma'dan inatla kaçınanlar? İnsanları hastalıkla açlık arasında seçim yapmaya zorlayanlar? Salgını toplumsal muhalefetin sesini kısmak için bahane olarak kullanıp 'lebaleb' dolu salonlarda parti kongrelerini yapanlar? Gerekli önlemleri almayıp 'maske-mesafe-temizlik' tekerlemesiyle sorumluluğu vatandaşlara yıkanlar? ”Haberin geneline baktığımız zaman yukarıda verilen daha da verilecek sözcükler konuşmacılara ait de olsa bu sözcüklerin habere alınması tercihi gazetenin, haberi yazanın ideolojisini ortaya koymakta, iktidarın destek görmediği anlaşılmaktadır. Haberde özellikle soru işaretli cümleler üzerinden söylenenler, iktidar çalışmalarının eksikliklerini ortaya koyma amaçlıdır.

Haber Retoriği: Haber retorik unsur değerlerinden haber fotoğrafı ve haber kaynağı kullanılmıştır. Haberde hem haber fotoğraf sayısının hem de haber kaynaklarının sayılarının fazlaca olması hem de açıklamalarının da haberde yer alması haberin inandırıcılığını kuvvetlendirmiştir.

Haber 20: 11.03.2021- Latif Sansür Sözcü.com

“TTB: İstifa Yasak Değildir!”

Haber 20:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı: “TTB: İstifa Yasak Değildir!” şeklindedir. Haberin başlığı küçük harflerle sonuna ünlem işareti koyularak atılmıştır. Başlıkta kesin bir ifade ile istifa yasak değildir diyen TTB ön plana çıkartılmaktadır. Haber başlığı haberin özeti şeklindedir. Haberde iki adet alt başlık bulunmaktadır. “BAKAN TALİMATI ANAYASA NIN ÜSTÜNE ÇIKIYOR” ve “YASAL HAKKI GERİ ÇEVİRMEYE KİMSENİN HAKKI YOKTUR” şeklindeki alt başlıklarda istifa yasağının zorunlu kılınmasının hukuka aykırılığı bakanın kararını hukuktan üstün gördüğü şekilde sunularak iktidarın bu kararı destek görmemekle birlikte hukuksal açıdan neden uygun olmadığını da açıklamaları başlıkların altında sunulmaktadır.

Haber Girişi: Haberin haber girişi: “Türk Tabipler Birliği (TTB) Sağlık Bakanlığı'nın, sağlık çalışanlarına 3 Mart'ta getirdiği istifa yasağını “zorla çalıştırma” olarak değerlendirdi. Açıklamada; “Herhangi bir hukuki bağlayıcılığı olmayan bir yazıyla istifanın yasaklanması mümkün değilse de bakan tarafından verilen bu talimat pratik

uygulamada Anayasa'nın üstüne çıkmaktır" ifadeleri kullanıldı." Şeklindedir. Haber girişinde başlık detaylandırması görmekteyiz. TTB'nin yaptığı açıklamada istifa yasağının zorla çalıştırma olarak nitelendirmesi ve hukuksal bağlayıcılığı olmaması bakımından bakanlığı eleştirmekte ve bu kararı siyasi olarak nitelendirmektedir. Haber girişi okunduğunda haberin iktidarın ve bakanlığın kararlarını desteklemediği görülmüş, hukuki olmayan kararlar verdiği mesajları içermektedir.

Haber Fotoğrafi: Haberde haber fotoğrafı kullanılmamıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olay ve sunuşu; Türk Tabipler Birliği (TTB) Sağlık Bakanlığı'nın, sağlık çalışanlarına 3 Mart ta getirdiği istifa yasağını "zorla çalıştırma" olarak değerlendirmesi, TTB'nin ise "Herhangi bir hukuki bağlayıcılığı olmayan bir yazıyla istifanın yasaklanması mümkün değilse de bakan tarafından verilen bu talimat pratik uygulamada Anayasa'nın üstüne çıkmaktır" ifadelerini kullanması ve ardından yapılan açıklamalar üzerinden oluşturulmuştur. Haberin sonuç bölümünde "yasal hakkı geri çevirmeye kimsenin hakkı yok" alt başlığıyla da bu konudaki kesin görüşler ifade edilmiştir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgilerinde sağlık çalışanlarına getirilen zorla çalıştırma yasağından bahsedilmiş yalnız yasağın ne zaman getirildiği bilgisi haberde verilmemiştir. Haberde neden-sonuç ilişkisi ise yasağın yasak olarak kabul edilmeyeceği çünkü hukuki geçerliliği olmadığı üzerinden sunulmuştur. Haberde neden-sonuç ilişkisinin verilmesi haberin anlaşılmasını hakim kılmıştır.

Haber Kaynakları: Haberde haber kaynağı olarak Türk Tabipler Birliği (TTB) yer almıştır. Güvenilir kaynak olarak bilinen TTB'nin görüşlerinin haberde yer alması haberin inandırıcılığını arttırmıştır.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım diline baktığımız zaman etken özne TTB, edilgen özne Sağlık Bakanı olarak sunulmuştur. Sağlık Bakanı'nın almış olduğu karar etken özne TTB tarafından hukuka aykırı bir kararı teşkil etmesi bakımından uygun görülmemektedir. Haberin haber dili açık, anlaşılır ve yalın bir şekilde sunulmuştur.

Sözcük Seçimleri: Haberde kullanılmış olan sözcükler haberin ideolojik söylemini yansıtmaktadır. Bu sözcükler; “Bakanlık, kanunla belirlenmiş bir hakkı yasaklayamaz; ancak kendi inisiyatifinde olan işlemi belirleyebilir. Sağlık çalışanları kararı mobbing olarak nitelendirirken, Sağlık Bakanlığının genel yazısı ile temel hak ve özgürlüklerin belirlenmesi veya sınırlandırılmasına olanak yoktur” görüşünü dile getirdi”. Bu sözcüklerle alınan kararın mobbing olduğu, bakanlığın bu hakkı yasaklayamayacağı ve bakanlığın temel hak ve özgürlüğü kısıtlayacak bir yazıyla da bunu başaramayacağı eleştirisi yapılarak bakanlığın almış olduğu bu kadar eleştirilmiştir, uygun görülmemiştir. Haberdeki bu sözcükler üzerinden muhalif söylemler oluşturulmuştur.

Haber Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden; Türk Tabipler Birliği (TTB)haber kaynağı olarak kullanılmıştır. Haberin sözcük seçimleri ile haberin ideolojisi belirgin kılınmıştır.

Haber 21:12.03.2021 Sözcü.com

“Türkiye’de aşılana kaç kişi Covid oldu?”

Haber 21:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: Haberin haber başlığı; “Bilim Kurulu üyesi rakamları açıkladı: Türkiye’de aşılana kaç kişi Covid oldu?” Şeklinde dir. Haberin başlığı küçük harflerle atılmıştır. Başlık ilgi çekici bir başlıktır. Çünkü Türkiye’de açıklanan aşılama oranının gerçek verileri yansıtmadığı söylenmekteydi. Verilerin bakanlık tarafından açıklanması bu endişeyi yaratan bir durumdu. İktidarın verileri vatandaşlardan gizlemeye çalışıyor olduğunun düşünülmesi bu süreçte bilim kurulu açıklamalarının güvenilirliğini arttırmıştır. Haberin başlığı soru cümlesi olup cevabı haber boyunca açıklanmaya çalışılmıştır.

Haber Girişleri: Haberin giriş cümlesi; “Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mustafa Necmi İlhan, iki doz corona aşısı yaptıranlarla ilgili rakamları açıkladı.1 milyon 300 bin kişiden 852’si corona virüsü yakalandı.53’ü hastanede yatıyor, beş kişi ise yoğun bakımda tedavi görüyor. İlhan,” Entübe olan ya da hayatını kaybeden yok. Demek ki aşı gerçekten çok etkili oluyor. Zaten aşıda da amaç insanların ağır hastalık geçirmesini engellemek” dedi” şeklindedir. Haberin giriş cümlesi; Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mustafa Necmi İlhan’ın iki doz aşı yapım rakamlarını açıklaması ve ölen

insan sayısının olup, olmadığını da söylemesi aşı ya olan güveni arttıran bir açıklama olarak görüleceğinden değerli bir açıklama olarak görülmektedir. Okuyucuda etki yaratma potansiyeli bulunan açıklama gerçek verileri de sunması bakımından önemlidir.

Haber Fotoğrafi: Haberde haber fotoğrafı kullanılmamıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; Türkiye’de aşılanan kaç kişi Covid oldu? Sorusunun açıklanması üzerinedir. Haberde ikinci doz aşılama verileri sunularak amacın insanların ağır hastalık geçirmesini engellemek olduğu söylenmektedir. Haberin sonuç bölümünde çok yakın zamanda ikinci gruba geçileceği ve her iki grubun aşılama tamamlanırsa corona virüsü için bir hayli aşama kat etmiş olabileceğimiz kanısında olduğu yorumu yapılarak haber sonlandırılmıştır. Haberin ana olayı sunma şekli, haber kaynaklarının açıklamaları üzerinden gelişmektedir(Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mustafa Necmi İlhan ve İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri. Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu).Haberde daha çok gizlenen vaka ve ölüm oranlarının haberleştirilmiş olması kamuoyunu bilgilendirme çabasının gösterildiğinin kanıtıdır.

Ardalan ve Bağlam Bilgiler: Haberin ardalan ve bağlam bilgilerinde eksiklik bulunmaktadır. İkinci doz aşılama rakamlarının açıklanması fakat aşılama ne zaman başlatıldığının bilgisinin verilmemesi haberin anlaşılabilirliğini engellemiş olabilir. Ayrıca haberde birinci doz aşılama ile ilgili de bir ön bilgi bulunmamaktadır. Okuyucunun karşılaştırma yapabilmesi ve süreci değerlendirebilmesi bakımından bu ön bilginin verilmesi aydınlatıcı olabilirdi.

Haber Kaynakları: Haberin haber kaynakları: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mustafa Necmi İlhan ve İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri. Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu’dur.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım dilinde Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mustafa Necmi İlhan ve İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri. Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu etken özne konumundadır. Türkiye’de aşılanan kaç kişi Covid oldu gerçeğinin özellikle sunulmadığı medyada bu haber konusunun tercih edilmesi haberin bilgi verme

işleviyle yakından ilgilidir. Haber dili açık, anlaşılır herkesin kolaylıkla anlayabileceği türden bir dil ile oluşturulmuştur.

Sözcük Seçimleri: Haberde ön plana çıkan sözcükler şunlardır; “Bu verileri bilimsel bir kanıt olarak kabul etmek doğru olmaz,2.doz aşısı yapıldıktan sonra geçen süre çok az uzun dönemde sonuçların ne olduğunu aşısı yapılmayan kişiler ile kıyaslamak gerek, Ancak bir gözlem olarak aşının hastane yatışlarını ve ölümleri azalttığı söylenebilir sözleri ile genelleme yapmak için bazı süreçlerin oluşumu beklenmelidir mesajı verilerek, bu konuyla alakalı yapılan birçok haberdeki gibi kesin dil ile söylenen aşısı sonrası hastalanma yok ifadelerinin doğru ifadeler olmadığı sadece söylemler olduğu anlaşılmıştır.

Haber Retoriği: Haber retorik unsurlarından; haber kaynağı ve veriler kullanılmıştır. Haberde kullanılan veriler ikinci doz aşısı yaptıran rakamların verilerinden oluşmaktadır. Bu verilerin haberde kullanılması aşısı olan güveni artırma ve aşılama oranlarının artışına katkı sunabilmesi bakımından önemli görülmektedir. Haberde verilerin ikna kabiliyeti bazen fotoğraf ve sözcüklerden bile çok daha fazladır.

4.2.3.4.Hürriyet Haber Sitesi Haberlerin Makro ve Mikro Yapıya Göre Çözümlemesi

Haber 22:19.03.2021-Meltem Özgenç Hürriyet.com

“2’İNCİ DOZDA SORUN YOK”

Haber 22:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı:“2’inci dozda sorun yok” başlıklı haberin başlığı küçük harflerle atılmıştır. Başlık ilk okuyuşta olumlu bir duruma işaret etmektedir. Haberın başlığı haber olayının özeti niteliğindedir. Haberde üç adet alt başlık kullanılmıştır. Alt başlıklar büyük harflerle atılmıştır. Haberın alt başlıkları şu şekildedir: “RANDEVU SORUNU”, “SIRA 60-65 YAŞTA” ve “ŞİMDİYE KADAR KİMLER AŞILANDI?” Şeklinde dir. Alt başlıklar bizlere ana konuya dair birtakım alt olayların bilgisini başlıklandırmaktadır. Haberın alt başlıkları okunduğunda; aşısı ile ilgili bilgiler sunulacağı anlaşılmaktadır ayrıca aşısı konusunda gelişmelerin olduğu da anlaşılmaktadır. Haberın başlığı; aşısı için herhangi bir sorun olmadığı mesajını vermektedir.

Haber Girişleri: Haberin haber girişi; ”Bakan Koca önümüzdeki hafta 60-65 yaş grubunun aşılanaaya başlanacağını açıkladı. Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu 2.Başkanı Hacı Yusuf Eryazgan da vatandaşın birinci doz aşılama için artık randevu alamadığını ancak, ikinci doz aşılamaalarda sıkıntı yaşanmadığını söyledi” şeklindedir. Haber girişi, okuyucuya olumlu gelişmeler aktarmaktadır. İlk cümlede Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın aşıda 60-65 yaş grubuna geçileceği bilgisi veriliyor. Hemen ardından açıklamanın desteklenmesi bakımından Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu'nun da ilk açıklamaya istifaden ikinci doz aşılarda sıkıntı yaşanmadığı bilgisi verilerek desteklenmektedir. Ayrıca birinci dozda yaşanan randevu sıkıntısı kabul edilerek ikinci dozda yaşanmadığı da söylenmektedir. Bu da iktidarın aşı politikasındaki bir eksikliğin üstünün kapatılmaya çalışıldığının göstergesidir. Haber girişinde bu açıklamaların yapılması direk okuyucunun çalışmalarına olan güvenini artırmaya yönelik çabalar olarak görülebilir.

Haber Fotoğrafi: Haberde bir adet haber fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf eldivenli bir el, elde şırınga ve aşı dozundan oluşmaktadır. Haber fotoğrafı haberi temsil eden bir görseldir. Aşı temalı haberde aşı fotoğrafı uygunluk temsil etmektedir.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; ikinci doz aşılarda randevu sıkıntısı yaşanmadığını bunun da hem Sağlık Bakanı Fahrettin Koca hem de Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu (AHEF)2.Başkanı Hacı Yusuf Eryazgan'ın açıklamaları üzerinden verilmiştir. Aşıda sıranın 60-65 yaşa geldiği, hangi yaş gruplarının aşılandığı bilgisi de verilerek aşı ile ilgili sıkıntıların olmadığı, hükümetin aşı politikalarının iyi seyirde olduğu mesajı verilmek istenmiştir. Haber ülkede aşı ile ilgili randevu sıkıntısının ikinci dozda yaşanmadığını, ilk dozda yaşanan sıkıntının da çok büyük bir olay olarak görülmediği şeklinde sunulmuştur. Haberin sonuç kısmı hangi yaş gruplarının aşılandığı tek tek açıklanarak, aşılanan grupların olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Olayın sonucu da başarılı bir gidişatın olduğu yönündedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; Covid-19 ve aşı da randevu sorunu üzerinden oluşturulmuştur. Haberden ikinci dozda aşı sıkıntısı yaşanmadığını, dolayısıyla da birinci dozda yaşanan bir sıkıntının olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu sıkıntıyla ilgili bir bilgi verilmemiş adeta üstü kapatılmaya çalışılmıştır. Daha çok bir özet sunma şeklinde oluşturulan ardalan ve bağlam ilişkisi ikinci dozda aşıda randevu sıkıntısı yaşanmamasına neyin sebebiyet verdiği bilgisini

de taşımamaktadır. Geçmiş aşı sıkıntıları bir kenara bırakılıp şu an ve aşılanan grupların bilgisi verilerek her şeyin yolunda olduğu izlenimi verilmektedir. Ardalan ve bağlamın sunuşu aşı çalışmalarının desteklendiği şeklindedir. “AHEF olarak çeşitli defa uyarımiştık. Tüm vatandaşlarımızın aşılanaabileceği kadar aşı getirilmesi, Aşı lojistiğinin sağlanması, bu noktada aile hekimlerinin gerekli teğhizat ile desteklenmesi gerektiğini söylemiştik.” cümlesiyle bakanlığa ufak bir eleştiri yapılmış olsa da haberin bütününde destekleme yapılarak bu eleştiri bastırılmıştır.

Haber Kaynakları: Haberın kaynakları: Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu 2.Başkanı Hacı Yusuf Eryazđan ve Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın(bilim kurulu yazılı açıklaması)açıklamasıdır.

Sentaktik Çözümleme: Haberın öznelerine baktığımız zaman AHEF etken, COVID-19(aşı randevusu) edilgen olarak konumlandırılmıştır. Haber etken özne olan Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın açıklamaları ve yorumlarıyla Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu 2.Başkanı Hacı Yusuf Eryazđan üzerinden oluşturulmuştur. AHEF Başkanı'nın görüşleri değerli kabul edilerek, konunun inandırıcılığını arttırmak bakımından görüşlerine yer verilmiştir. Haber cümlelerinden aktif ve pasif yapılı cümleler kullanılmıştır. Daha çok aktif yapılı cümleler Bakanlığın açıklamalarıdır. “ŞİMDİYE KADAR KİMLER AŞILANDI?” Alt başlığında aktif cümle yapıları fazladır. ”Sağlık Bakanlığı, aşılanaacak grupları 1.aşama, 2.aşama ,3.aşama ve 4.aşama olarak ayırdı. Şu ana kadar 1.aşama A grubu yani sağlık kurumunda çalışanlar, 1.aşama B grubu yaşlı, engelli, koruma evleri gibi yerlerde kalan ve çalışanlar, 1.aşama C grubu yani 65 yaş üstü bireyler aşıldı.” Cümleler aktif yapıyla sunularak iktidarın yaptıkları ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Haber dili açık anlaşılır ve basit yapılıdır diyebiliriz. Haberde kurulan cümle yapıları ve etken öznenin Bakanlık olarak sunulması iktidar ve politikalarına destek olarak yorumlanabilir.

Sözcük Seçimleri: Haberde kullanılan sözcükler bizlere muhabirin ve gazetecinin de hangi siyasi tarafı tercih ettiğinin ipuçlarını da vermektedir aslında. Haberde yer alan; sıra 60-65 yaşa geldi, gelişme oldu, şimdiye kadar kimler aşıldı?, sıkıntı bulunmuyor kelimeleriyle olabilecek her türlü şey olumluya çevrilmiştir. 'AŞILANDI' kelimesi ise çık sık kullanılarak okuyucuda aşılamanın fazlaca yapıldığı ve yapılıyor olduğu mesajı verilmiştir. Haberın sözcük seçimleri haberın ideolojisini ortaya koyarak, iktidarı desteklediğini de göstermiştir.

Haber Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden; haber kaynağı, fotoğraf ve veriler kullanılmıştır. Haberin ideolojinin çözümlenmesi bakımından haber kaynakları önem arz etmektedir. Sağlık ile ilgili haberde; Sağlık Bakanlığı'nın ifadelerine ve Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu 2.Başkanı Hacı Yusuf Eryazgan'ın görüşlerine ver verilmesi hükümetin yaptıklarına destek vermek anlamına gelmektedir. Haberde aşılana grupların verilerinin sunulması; aşıda hangi aşamada olduğunun bilinmesi bakımından okuyucuda güven oluşturma amaçlıdır. Haberde retorik unsur değerlerinden üçünün de kullanılması haberin okuyucu gözünden güvenini arttırmıştır.

Haber 23: 21.03.2021-AA Hürriyet.com

“SEZONUN İLK UÇAĞI İNDİ! PANDEMİDE GÜVENDİKLERİ TÜRKİYE'YE AKIN ETTİLER”

Haber 23:Eleştirel Söylem Analizi

Haberin Başlığı: “Sezonun ilk uçağı İndi! Pandemide güvendikleri Türkiye'ye akın ettiler” başlıklı haber, pandemi Türkiye'sini övmektedir. Haberin alt başlıkları; ”TÜRKİYENİN SALGIN DÖNEMİNDE ÇOK GÜVENLİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORUM,“MUĞLA CENNETTEN BİR KÖŞE”, İLERİYE DÖNÜK RUS TURİST HAREKETLİLİĞİNİN ARTMASI BEKLENİYOR” şeklindedir. Haberin başlığı küçük harflerle, alt başlıklar ise büyük harflerle atılmıştır. Haberin başlığı haberin özetini sunmakta ve merak uyandırmaktadır. Haberin alt başlıklarında ise salgın dönemi Türkiye'sinin ve güzelliklerinin övüldüğü görülmektedir.

Haber Girişleri: Haberde haber girişi ; “Muğla'da koronavirüs tedbirleri kapsamında hazırlıklar tamamlandı. Sezonun ilk uçağı inen şehirde turistik tesisler ve havalimanları misafirlerini ağırlamaya başladı” şeklindedir. Haber girişi; ana olayı özetleyen bir şekilde, başlığı ise detaylandıran bir şekilde sunulmuştur. Koronavirüs döneminde alınan tedbirlerin ne olacağı ve turizm sektörü merak konusuyken, haberde hazırlıkların tamamlandığı ve ilk uçağın indiği bilgisi verilerek okuyucunun merak etmesi ve haberin tümünü okumasını sağlayıcı şekilde atılmıştır. Çok uzun olmayan haber girişi konuyu özetlemesi bakımından iki cümleyle ideal durumdadır. Haberde olumlu hava yaratılarak turizmin canlanması hedeflenmektedir.

Haber Fotoğrafi: Haberde birden fazla fotoğraf ögesi kullanılmıştır. Fotoğraflar; havalimanında uçaktan inen, ellerinde eşyalar ve maskeli turistlerden oluşmaktadır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olayı; Türkiye’ye tatil yapmak için ilk uçağın indiği ve turistlerin Türkiye’deki tatil yapma sebeplerini kapsamaktadır. Türkiye’nin tatil merkezi Muğla’ya akın eden turistlerin görüşleri üzerinden sunulmuş olan haber, turistlerin Muğla’yı tercih etme sebeplerinin yer aldığı röportajları kapsamaktadır. Türkiye’nin salgın kurallarına uyduğu süreci süreci iyi yönettiği ve güvenilir ülke olduğu mesajları verilmiştir. Haberin ana olayı turistlerin açıklamaları üzerinden oluşturulmuştur. Bu açıklamalar haberin tüm seyrini oluşturup Türkiye’nin pandemi döneminde birçok konuda güvenilir olduğu daha çok da turizm konusunda güvenilir olduğu mesajları verilerek okuyucunun da buna inanması amaçlanmıştır. Haberin sonuç bölümünde ;YDA Dalaman Havalimanı Genel Müdürü Cengiz Tuğrul Ayaz’ın görüşlerine yer verilmiş ve onun da gelecek döneme yönelik olumlu açıklamaları haberin ideolojisini ortaya koymuştur. Haberin ana olayının çerçevelenmesi hükümetin salgın çalışmalarını ve önlemlerinin alındığını destekleyen konumda olduğu görülmüştür.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; salgın döneminde ilk uçağın Muğla’ya inmesiyle turizm sektörünün açılması ve turistlerin Türkiye görüşleri üzerinden oluşmuştur. Haber daha çok röportajların verilmesiyle Türkiye’nin ve önlemlerinin övüldüğü şeklinde oluşturulmuştur. Turistlerin güvenli Türkiye olarak adlandırdıkları ülkede hangi konularda önlemlerin alındığı bilgisi verilmemiştir. Her şey düşünüldü derken düşünülenler paylaşılmamıştır. Haberin ardalan ve bağlam bilgilerinde eksiklikler görülmektedir. Sadece genel anlamda önlemler özetlenmiştir diyebiliriz. Haberin ardalan ve bağlam ilişkisi daha çok iktidarın yaptıklarının olumlandığı, desteklendiği, sürecin kontrol altında olduğu şeklindedir. İktidarı destekleme politikası bu haberde belirgin bir şekilde görülmektedir.

Haber Kaynakları: Haberin kaynakları; Turist röportajları (Rus turist Luda Belova, Khelman, Anastasia Cherkassenko ve eşi Denis Cherkassenko) ve YDA Dalaman Havalimanı Genel Müdürü Cengiz Tuğrul Ayaz’dır.

Sentaktik Çözümleme: Haber aktarılırken haberde olan öznelere; YDA Dalaman Havalimanı Genel Müdürü Cengiz Tuğrul Ayaz ve turistler etken olarak

konumlandırılmıştır. Haber bu iki etken özne üzerinden sunulmaktadır. Haber cümleleri daha çok yorumlardan oluşmaktadır. Çünkü turistlerin yorumları mevcuttur. Cengiz Tuğrul Ayaz'ın görüşlerinin yer aldığı cümleler ise daha çok öngörülerden oluşmakla birlikte öznel görüşlerdir diyebiliriz. Haber diline baktığımız zaman; çok uzun bir haber metni olmamakla birlikte açık, anlaşılır cümlelerden ve her okuyucunun anlayabileceği düzeyde oluşturulmuştur. Haberde Dalaman Havalimanı Genel Müdürü'nün görüşlerine başvurulması da haberin inandırıcılığını artırma bakımından önemli görülmektedir. Okuyucu kitlesine, korkulacak bir durumun olmadığı söylenmektedir.

Sözcük Seçimleri: Haberde ön plana çıkan sözcükler şunlardır; “Her şey düşünüldü, taviz verilmiyor, sağlığın ön planda tutulduğu, Türkiye'nin salgın döneminde çok güvenli olduğunu düşünüyorum, Türkiye'yi çok seviyorum, çok güvenli olduğunu düşünüyorum, güvenli bir tatil, önlemleri son derece takdir etmek, hayran ve mutlu”. Tercih edilen bu sözcüklerle haberde Türkiye ve salgın için güvenli bir yer olması defalarca kez övülmüş, tatil yapmak için neredeyse en güvenilir ülke olarak ön plana çıkartılmıştır Türkiye. Bu seçimler bizlere; haberin ideolojisi hakkında ipuçları vererek haberin iktidar politikacısı olduğu söylenebilir. Haberde iktidarın yanında yer alınmıştır.

Haberin Retoriği: Haberin retoriği; Haberin retorik unsurlarından fotoğraf, haber kaynağı, olayla ilgili kişi görüşleri(röportaj) unsurları kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bu unsurlar birleşerek haberde inandırıcı unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haber 24:21.03.2021 Hürriyet.com

“Koronavirüs vaka sayılarının arttığı İzmir’de koronavirüs denetimleri sıklaştırıldı”

Haber 24:Eleştirel Söylem Analizi

Haber Başlığı: Haberin haber başlığı:“Koronavirüs vaka sayılarının arttığı İzmir’de koronavirüs denetimleri sıklaştırıldı” şeklindedir. Başlık küçük harflerle atılmıştır. Haberin başlığı haberin özetini oluşturmakta ve denetimlerin sıklaştığını söylemesiyle de konunun önemi üzerinde durulduğu ve hükümetin yaptığı çalışmalar ön plana çıkartılmıştır.

Haber Girişi: Haberin giriş cümlesi: “İzmir’de koronavirüs salgını nedeniyle sokağa çıkma kısıtlamasının uygulandığı kentte, polis ekipleri denetimleri arttırdı. Kısıtlamadan muaf olmadığı halde trafiğe çıkan araç sürücüleri ile yayalara cezai işlem uygulandı.” Şeklinde. Haberin girişi; yapılan denetimi detaylandırarak başlıktan daha fazla bilgilendirici olmuştur. Haber girişi ile de bakanlığın yaptığı çalışmalar desteklenerek ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır.

Haber Fotoğrafı: Haberde haber fotoğrafı kullanılmamıştır.

Ana Olay ve Sunuş Biçimi: Haberin ana olay sunuş biçimi :“Koronavirüs vaka sayılarının arttığı İzmir’de koronavirüs denetimleri sıklaştırılması ve alınan tedbirler ve uygulanışı haberin ana olayını oluşturmaktadır. Haberin sonuç bölümünde sokağa çıkma kısıtlamasından muaf olmayan vatandaşlarla trafiğe çıkan araç sürücülerine cezai işlem uygulandığı söylenerek denetimlerin ciddiyetle uygulandığı mesajı verilmektedir. Bakanlığın kısıtlamalara ve kurallara uyulmamasında yapılanları söyleyerek Covid-19 sürecinde vatandaşların yaşam haklarının düşünüldüğü izlenimi ön plana çıkartılmıştır. Haberin ana olayı denetimler üzerinden olmakla birlikte yapılan çalışmalar desteklenmekte iktidar yanlısı politika izlenmektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgileri: Haberin ardalan ve bağlam bilgileri; İzmir’de yapılan koronavirüs denetimlerinin sıklaştırılmasına neden olan, yasakları çiğneyen vatandaşların olduğu izlenimi yaratılmış bu sebeplerden ötürü İzmir’in vaka sayısında artış olduğu mesajı içermektedir haberde hükümet politikalarıyla ilgili herhangi eksiklik olmadığı, hükümetin politikalarının eleştirilmediği içinde savunulduğu, destek verildiği bir anlayış hakimdir. Ardalan ve bağlam bilgilerinde enformasyon eksikliği vardır bunun sebebi ise hükümet politikalarının desteklendiği için eleştirilmediğidir.

Haber Kaynakları: Haberde haber kaynağı muhabirin kendisidir.

Sentaktik Çözümleme: Haberin aktarım dilinde Sağlık Bakanı ve iktidar etken konumdadır. Sağlık Bakanlığı’nın ve iktidarın yaptığı çalışmalar nezdinde kısıtlamalar içinde yapılan denetimler kurulan cümle yapılarıyla aktif olarak sunulmuş ve iktidarı övücü cümle yapılarıyla iktidar yanlısı bir politika savunulmuştur. Haber dili açık anlaşılır ve yalın ifadelerin olduğu kısa bir metinden oluşmaktadır.

Sözcük Seçimleri: Haberde belirgin olan sözcükler şunlardır; polis ekipleri denetimleri arttırdı, İzmir İl Emniyet Asayiş Şube Müdürlüğü'ne bağlı ekipler kent genelinde belirli bölgelerde uygulama noktası oluşturdu. Denetim kapsamında seyir halindeki otomobiller tek tek durdurulurken sokağa çıkanların ise izin belgeleri maske ve HES kodları kontrol edildi. Öte yandan ticari taksilerin dezenfekte belgelerinin bulunup bulunmadığı da zabıta ekiplerince denetlendi. Sokağa çıkma kısıtlamasından muaf olmayan vatandaşlarla trafiğe çıkan araç sürücülerine cezai işlem uygulandı. Bu cümlelerde yer alan sözcüklerle muhabir hükümetin denetimlerde hangi çalışmalarını yaptığını gözler önüne sermektedir. Seçilen sözcükler haberin iktidar yanlısı olduğunu anlaşılır kılmaktadır. Haberlerde gazetenin muhabirin siyasi görüşü de kendisini belli etmiştir. Haber iktidarın söylemlerini okuyucuya iletmektedir.

Haber Retoriği: Haberde retorik unsur değerlerinden; haber fotoğrafı ve haber kaynağı kullanılmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlığın varoluşundan beri haber alma verme işlevi bir anlam ifade etmekle birlikte varlığını koruyan bir eyleme dönüşmüştür. Geleneksel medyanın henüz hakim olmadığı zamanlarda dahi haberleşmenin çeşitli yolları aranmış ve bulunmuştur. Geleneksel medya ile birlikte haber alma verme işlevi somut hale gelmiş, teknolojinin gelişmesi ile birlikte ise yeni medya kavramı doğmuş, süreç en kolay haline kavuşmakla birlikte artık haberler gazetelere nazaran haber sitelerinden okunmuş ve takip edilmiştir. Covid-19 pandemisinde de geleneksel basın gazetelerine erişim zorluğundan ve haber sitelerine erişimin daha kolay ve ucuz olmasından, haber dijital basın üzerinden daha çok takip edilmiştir.

Haber metinlerine uygulanan eleştirel söylem analizi ile haberlerin gazetenin/muhabirin ideolojilerini yansıttığı görülmüştür. Her iki mecrada da (Dijital basın-Geleneksel basın)varsayımlarımızda da ifade ettiğimiz gibi haberler haber verme işlevinin daha dışında kalarak, okuyuculara belirli bir düşünceyi(söylemi) empoze etmeyi daha önemli görmüş ve bunu sunmuştur. Haberlerde görülen söylemler gazetelere göre değişkenlik göstermiş olsa da iktidar yanlısı ve muhalif söylemler haber metinleriyle sunulmuş söylemlerdir. İktidar yanlısı söylemler iktidar ve Sağlık Bakanlığı'nın Covid-19 Pandemisi politikasını övme, yapılan denetimleri ön planda tutma ve özellikle aşı çalışmalarını destekleyici şekilde olmuştur. Muhalif söylemlerde ise iktidarın Covid-19 çalışmaları daha çok eleştirilmekte, aşı çalışmalarındaki sıkıntılar sıkça dile getirilmekte ve Covid-19 pandemisinin ağır sonuçlanmasının sorumlusu olarak iktidar ve Sağlık Bakanlığı olarak görülmektedir.

Haberlerde öne çıkan Covid-19 pandemisinin alt konuları ise genelde aşı çalışmaları, ekonomi, sağlıkçıların hakları, yasaklar ve denetimler, turizm, belediye çalışmaları, aşı çağrıları, işsizler ve ek ödeme ücreti, iktidarın Covid-19 çalışmaları, TTB çalışmaları vb. konularından oluşmaktadır. Haberlerde en çok tercih edilen haber kaynakları Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, TTB, Sağlık çalışanları, doktorlar, esnaf, milletvekilleri, vekiller, müzisyenler, turistler ve belediye başkanlarıdır. İktidar söylemleri daha çok Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Sağlık Bakanlığı'nın açıklamaları üzerinden oluşturulmuştur. Muhalif söylemler ise daha çok sağlık çalışanlarının ve TTB'nin, milletvekillerinin görüşleri üzerinden oluşturulmuştur.

Her iki mecrada yer alan gazeteler aynı gündemi haberleştirmiş olsalar da farklı mecralardaki farklılıkları da gözlemlenmiştir. Haberler ardaan ve bağlam bağlantısından yoksun olarak sunulmuşlardır. Özellikle dijital haber sitesinde yayımlanan haberlerle ana olaydan sonra bağlayıcı sonuç, alt başlıklar ya da cümleler bulunmamaktadır. Haberler daha çok olanı verme-sunma üzerinden değil de istenilen şekle büründürülerek sunma şeklinde görülmüştür. Haberlerin öncesi ve sonuca dair açıklayıcı birkaç cümlenin yer alması anlam ve bütünleşmeyi sağlayacakken eksikliği ardaan ve bağlamdan kopmasına neden olarak bilgilendirici işlevini gerçekleştirememiş görünmektedir.

İki farklı mecrada yer alan gazeteler ve haberler farklı ideolojiyi savunmalarından kaynaklı olarak söylemler ürettiği söylenebilir. Bu söylemler iktidarı övme, destekleme ve muhalefet söylemler şeklinde görülmüştür. Hiçbir haber metninde söylemlerin olmadığı görülmemiştir. Genel bir ifadeyle bağımsız haber metinleri olduklarını söylemek zorlaşmaktadır. Covid-19 pandemi krizi haberlerin ana merkezinde kullanılmış olup ideolojileri ve söylemlerini yayma da bir çıkar aracı olarak kullanılmıştır.

Haber fotoğraflarında tercih edilen görseller; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, esnaflar, bakanlar, milletvekilleri, vekiller, belediye başkanları, turistler ve aşı dozu görsellerinden oluşmaktadır. Bazı haberlerde fotoğraf unsuru hiç kullanılmamıştır. Bazı haberlerde ise fotoğraf sayısı fazla tutularak haberin inandırıcılığı arttırılmak istenmiştir.

Haber başlıkları ve alt başlıklarla da söylemler ön plana çıkmış olup eleştiri ve yorumlar muhalif söylemlerde; övgü dolu ifadeler ise iktidar yanlısı söylemler de görülmektedir. Bazı haberler alt başlık sayısını fazla tutarak söylemlerin daha fazla yerleşmesini istemişlerdir. Bazı haber başlıkları uzun verilmiş olup sade ve yalınlıktan uzaklaştırılmıştır. Haber metinlerinde haber kaynakları her zaman var olmamıştır. Bu haberlerin haber kaynakları muhabirin kendisi olmuştur. Özellikle bu haberlerle yaratılan söylemler gazetenin ideolojisini ortaya koymasıyla medya organlarının kendi istekleri ya da iktidarın baskı mekanizmasıyla işlevlerini değiştirdikleri ya da şekil aldıkları açık bir şekilde görülmüştür. Medyanın manipüle etme gücünün farkında olan iktidar bunu kullanarak kendi sistemiyle insanları manipüle etmekte söylemlerin yeni sahibi olarak yine onları seçmektedir. Bu söylemlerin anlaşılmasının pek de kolay

olmadığı bilinirken yine anlaşılmasının imkansız kılınması adına daha çok gizli hallerde haber metinlerine sızmışlardır. Kamuoyunda gündemde kalan her bir durumun medya tarafından şeffaf olarak sunulmadığı gibi Covid-19 pandemi krizinde de şaşırtıcı durum görülmemiş, gündem siyasi bir ideolojiye kurban edilerek politik söylemlerle yansımaları bulmuştur.

Haberlerin çoğunda Sağlık Bakanı Fahrettin Koca etken özne olarak konumlandırılmıştır. Bakanın açıklamalarında kullanılan dil iktidar söylemi bağlamında etken iken muhalif taraflarda edilgen olarak sunulmuştur. Haberlerde kurulan cümle yapıları ise aktif bir şekilde çerçeveselendirilmiştir.

Haber sitelerinde yer alan haberlerin yazılı haberlere göre daha düzensiz bir dizayn oluşturdukları görülmüştür. Yazım kuralları zorunlulukları bulunmadığından karşılaşılan bu durum anlaşılabilirliği de etkileyerek zorlaştırmıştır. Özellikle haber başlıkları aralarındaki reklamlar hem ana haberle karıştırılmaya müsait olması hem de reklam görsellerinin haber fotoğrafı sanıldığı durumlarının yaşanmasından kaynaklı olarak daha dağınık bir tablo sergilemişlerdir.

Geleneksel basın ve dijital basında Covid-19 haberleri kamuoyunu aydınlatan, virüsün etkisini kırabilecek bilgilendirmelerin yapıldığı, panik ortamı yaratmadan sürecin en az kayıpla noktalanmasına yardım edebilecek bir ortam yaratma gücü var iken bu krize müdahalede bulunup söylemlerle başka gerçeklikler katarak siyasi malzeme olarak kullanılmış olup gücünün hakkını verememiştir.

Elde edilen bulgular göstermektedir ki haberlerin inşa süreçlerinden okuyucuya ulaşma aşamasına kadar her bir aşamasına özel bir çaba sarf edilmelidir. Her iki mecrada da haberler gözden geçirilerek, söylemlerden arındırılarak inşa edilmelidir. Covid-19'un ana merkezde yer aldığı haberlerde iktidar ya da muhalefet söylemleri değil, olayın gerçek nedeni araştırılarak ve olayın asıl muhataplarının görüşlerine de sıklıkla yer verilerek objektif bir tutum sergilenmelidir.

Haberlerin doğru anlaşılması adına enformasyon eksiltme yolu tercih edilmemelidir. Bu enformasyon söylemlerin kendilerine yer bulabilmeleri adına yapılan bir diğer yöntemdir. Her iki mecrada da kullanılan dil söylem dili olmamakla birlikte konuya özel bir önem atfedilmelidir.

Halk sağlığını ciddi derecede etkileyen pandemi ile ilgili haberler kollektif bir bilinçle mesleki verimliliğin alınabilmesi adına etik denetime tabi tutulmalıdır. Her iki mecrada kullanılan görseller metinle paralellik göstermiş olsa da söylemlerin görsel sunumu değil, gerçekliğin görselliği ön planda olmalıdır. Haberlerin; haberciliğin gerektirdiği bir düzenleme ve denetim sorumluluğuyla okuyucuyla buluşmasının yolları aranmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgül, B & Ayer, Z. (2019).Gazetecilik Sektörünün Geleceğine Yönelik Genel Değerlendirme. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi(Turksosbilder). Cilt:4.136-143.
- Aksoy, N. (2021), Covid-19 Pandemi Sürecinde Dünyada ve Türkiye’de Yapılan Spor Organizasyonlarının(Açık ve Kapalı Spor Organizasyonları Örnekleri İle)Genel Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Alan, S. (2021), Yeni Medyanın Gelişimi ve Covid-19 Sürecinde İçerik Üretimi: Teknoloji Haber Siteleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu.
- Alankuş, S. (2005), Gazetecilik ve Habercilik, İstanbul.
- Aral, E. (2019). Yeni Bir Haber Mecrası Olarak İnternet Gazeteciliği: Facebook ve Twitter Kullanımları Üzerine Bir Araştırma. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. 5(2). 153-175.
- Avanaş, E. (2021). Yeni Medyada Manipülatif Haber Dili, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Medipol Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, E. & Aydın, A. Dünya Sağlık Örgütü’nün Covid-19 Pandemisi Başlangıç Döneminde Geliştirdiği Söylemlerin Eleştirel Bir Analizi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:24. 521-537.
- Aymaz, G. (2018). İletişim Araçlarının Toplumsal Tarihi İçin Bir Giriş. Global Media Journal TR EDİTİON. 124-139.
- Aziz, A. (2012), İletişime Giriş, İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- B2PRESS ONLINE PR SERVİSİ, (2022). Haber Değeri Nedir?
- Balcı, E.V. (2010). Haber Değer Etmenleri Açısından Geleneksel ve İnternet Gazetelerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Baysal, H. & Karakulak, A., C. (2020). Yerel Basında Dijital Haberciliğe Dönüşüm Süreci: Isparta Yerel Basın Örneği. 454-471.
- BİSAM, (2021) Covid-Medya ve Ekonomi Politikaları Raporu.
- Botton, A. (2014). Haberler. (Çev. Zeynep Baransel). İstanbul, Sel Yayıncılık.
- Bozkanat, E. (2021), Koronavirüs Salgınında Medya Kullanımı: Küresel Raporlar Üzerinden Bir Derleme, Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi(Etkileşim), 216-234.
- Budak, F. & Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi. 62-79.
- Bulunmaz, B. İnternet Gazeteciliğinin Medya Dünyası İçindeki Rolü ve Ekonomik Boyutları. 27-46.
- Büyükbaykal, C., I. Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam. İletişim Fakültesi Dergisi. 71-75.
- Camcı, A. (2019). AB Müzakere Sürecinde Türkiye ve Almanya'daki Siyasi Söylemler: Eleştirel Bir Söylem Çözümlemesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Can, A. (1994). Basın Dili. SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.
- Cengiz, A. & Çağlar, Ş. Anlatı Olarak Haber. İletişim Fakültesi Dergisi. 167-176.
- Cereci, S. (2019). Koronavirüs Pandemisi Kapsamında Medya Etkileri: Türkiye Örneği. Dijital Communication Journal (Diroj.com). 2(2), 21-36.
- Çakır, H. (2007). Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt:1. 123-149.
- Çakmak, F. & Bilişli, Y. (2019) İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:19. 99-124.

- Çarık, Ş. (2021). Koronavirüs Salgınının Yazılı Basına Etkileri Üzerine Bir İnceleme. Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi. 98-110.
- Çat, A. K., Küçük, O. & Koçak, M., C. (2022). Haber Söyleminde İdeolojik Etki: İntihar Haberleri Örneği, Academic Knowledge. 5(1), 29-42.
- Çebi, M., S. Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları, Ampirik Haber Seçimi Görüşleri Üzerine Bir Deneme Bilig. 247-269.
- Çelik, D. & Köse, Ş. (2020). Erişkinlerde Covid-19: Klinik Bulgular. Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi. 43-48.
- Çelik, H. & Ekşi, H. Söylem Analizi. 99-117.
- Çelikyay, H., H. & Turan, A. (2020). Türkiye’de Kovid-19 İle Mücadele: Politikalar ve Aktörler. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi. 1-25.
- Çetin, N.,S. (2019). Medya-Siyaset İlişkisinde Etik Çerçeve. İnif (E-Dergi). 4(2). 228-249.
- Çil, S.(2007), Televizyon Haberlerinde Etik: Karşılaştırmalı Haber İçerik Analizleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.
- Dedeoğlu, G. (2016), Teknoloji, İletişim, Yeni Medya ve Etik, İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Delal, Ö. (2018), Sosyal Medyanın Geleneksel Medyada Temsil Pratikleri: Arap Baharı ve Gezi Parkı Olayları Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Konya.
- Demir, K. (2014). Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gazeteler. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 57-88.
- Devran, Y. (2010), Haber Söylem İdeoloji, Başlık Yayın Grubu.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi. Erciyes İletişim Dergisi. Cilt:5. 301-323.

- Durgun, G. & Yaman, H. (2017). İdeoloji, Dil ve Sembol Bağlamında Medya ve Siyaset. Akademik Hassasiyetler. 39-51.
- Durmuş, V. (2020). Türkiye’de Covid-19 Salgınına Yönelik Epidemik Gelişmeler ve Diğer Ülkelerle Olan Benzerlikleri: Tanımlayıcı Bir Çalışma. Jound of Biotechnology and Strategic Health Research. 4(2). 134-142.
- Dursun, O. (2012). Türk Medyasının Sermaye Yapısı ve Siyasal İktidarla İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 1-21.
- Elbirlik, T. & Karabulut, F. (2015). Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması. Dil Araştırmaları. 31-50.
- Ercan, G.,S. & Danış, P. (2019). Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları. DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi. Cilt: 6. 527-552.
- Ercan, G.,S. & Danış, P. (2019). Söylem Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi, DEÜ Dergisi. Cilt: 6, 527-552.
- Filiz, H.(2020).Kitle İletişim Araçlarının Hedonizm Ekseninde Günlük Yaşam İçerisindeki Kullanım Alanları. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(Anemon). 1465-1476.
- Geray, H. & Aydoğan, A. Yeni İletişim Teknolojileri ve Etik.305-321.
- Gezgin, S. (2002), Medya ve Eğitimde Birikimlerim, İstanbul: İletişim Fakültesi Yayınları.
- Gezgin, S. Basının Sorumlulukları. İletişim Fakültesi Dergisi. 5-14.
- Girgin, A. Haber. İletişim Fakültesi Dergisi, 85-96.
- Gölbaşı, S.,D. & Metintaş, S. (2020). Covid-19 Pandemisi ve İnfodemi Estüdam Halk Sağlığı Dergisi.126-137.
- Gönenç, A. Medya ve Haber. İletişim Fakültesi Dergisi. 77-89.
- Gönenç, E., Ö. İletişimin Tarihi. İletişim Fakültesi Dergisi. 57-72.

- Güdek, H.,U. (2014), Dil, Kültür ve Medya İlişkisi Bağlamında Egemen Medya Diline Eleştirel Bir Bakış: 2003. Irak'ın İşgali Ya Da Amerika'nın Irak Savaşı Örneği.
- Gül, S. & Nizam, Ö. (2020). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 181-198.
- Gül, Z. (2018), Haber Söylemi ve Haber Söyleminde Gerçekliğin Yeniden İnşası, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, N. (2014). İletişim, Toplumsal Cinsiyet ve İdeoloji. Journal of Yaşar University. 6023-6043.
- Güngör, B. (2020). Söylem Yaklaşımı Üzerine Bir Kavram Çalışması ve Eleştirel Söylem Analizi. Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi.1-12.
- Güngör, B. (2020). Türkiye'de Covid-19 Pandemisi Sürecinde Alınan Önlemlerin Kriz Yönetimi Perspektifinden Değerlendirilmesi. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi. 818-851.
- Güz, N., Meral, P. S., Bozkurt, S. & Durmaz, Y., Corona Günlerinde Geleneksel Medya ve Yeni Medya Üzerine Bir Araştırma. Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi. 2-15.
- İlhan, Ç. K & Büyükçelikok, T.,Ö. (2022). Covid-19 ve Medyada Dijitalleşme Etkisi. Ana Haber Bültenlerinde Sağlık Haberleri, Whatsapp İhbar Hattı ve Online Röportaj Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Bilimler Dergisi (IBAD). 33-49.
- İnal, M.,A. (1996), Haberi Okumak, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İnce, M. (2018), Haber Edinme Aracı Olarak İnternet ve İnternet Haberciliği, Konya: Eğitim Yayınevi.
- İnceoğlu, Y.,G., Covid-19 Pandemisi ve Medya. Türk Tabipleri Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu.

- Karaduman, S. (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. 4(2).31-46.
- Kaymak, G. & Aykaç, N. (2015). Yeni Denetim Biçimleri Bağlamında İdeoloji. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 39-51.
- Kazancı, M. Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi. 55-87.
- Kazaz, M. (2007). Geleneksel Habercilikten İnternet Haberciliğine Geçiş Sürecinde Spor Basını. Selçuk İletişim. 4(4), 220-229.
- Kazaz, M., Pala, S. & Kazaz, A. (2021) COVID-19 Aşı Haberlerinde Çerçeveleme Haber Sitelerinde Aşı Haberlerinin Sunumu, İnif (E-Dergi), 6(1), 343-361.
- Kılıçaslan, E. (2008), Siyasal İletişimde İdeolojik Dil, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kılınç, H. (2020). İnternet Gazeteciliği ve Etik, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Köseoğlu, A. (2017). Dijital Ortamda Yerel Basın: Tekirdağ Örneği Üzerinden Bir İnceleme. Egemia. 33-56.
- Maden, S. (2020) Covid-19 Salgını ve Sağlık Haberciliği Prof. Dr. Erkan Yüksel İle Söyleyişi. Etkileşim Dergi. 205-213.
- Mora, N. (2008) Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim, Altkitap.
- Mumay, B. (2003). İnternet Gazeteciliği ve Haberin Değişen İşlevi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Narmanlıoğlu, H. (2016). İnternet Haber Sitelerinde Eşik Bekçiliği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 153-168.
- Nazlı, R. & Çat, A. (2019). 24 Haziran Erken Seçimlerinin Gazete Haberlerindeki Söylem Çözümlemesi. Global Media Journal Edition. 113-145.

- Okay, A., S. (2021). Gelenekselden Dijitale Geçiş İçeriğın Üretim ve Dönüşümü. Dijital Habercilik Bağlamında Bir Araştırma, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özer, Ö. (2000). Haberde Egemen Söylemin Yeniden Üretimi Türk Basımında Türkiye’deki İranlı Muhafiflerle İlgili Haberler. Kültür ve İletişim. 3(2). 75-97.
- Özkeçeci, Z. & Oğuz, C. (2021). Pandemi Yönetişiminde Medyanın İtici Gücü: “Dördüncü Kuvvet” Ne Yaptı?”. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi(OPUS). Cilt: 18. 7329-7347.
- Özmen, K. (2022). Gazeteciliğın Değişimi ve Youtubedaki Temsili Medya ve Kültür. Kültürel Çalışmalar ve Medya Dergisi. Cilt: 2. 10-27.
- Öztahtalı, İ., İ. (2012). Bursa’nın İlk Gazetecisi Murad Emri Efendi ve “Bursa” Gazetesi. Tübar. 223-237.
- Öztermiyeci, M. (2017). İnternet Gazeteciliği Geleneksel Gazeteciliğe Karşı. Türk Dünyası Araştırmaları. Cilt:116. 171-190.
- Öztunç, M. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye’nin Aldığı Ekonomik Tedbirlere Yönelik Haberlerin Söylem Analizi. Erciyes İletişim Dergisi. Cilt: 8. 231-255.
- Öztürk, E.N.Y. (2022). Türkiye’de İlçe Sağlık Müdürlüğü Düzeyinde Covid-19 Hastalığı Mücadelesi. Sakarya Üniversitesi Holistik Sağlık Dergisi. 5(2), 166-176.
- Pakkan, Ş. (2020). Haberin “İdeolojik” Dönüşümü:2015 Genel Seçimlerinde Yazılı Basında Yayınlanan Eleştirel Haberlerin Çözümlemesi. The Journal of Academic Social Science. 167-196.
- Pala, S. & Metintaş, S. (2020). Covid-19 Pandemisinde Sağlık Çalışanları. Estadam Halk Sağlığı Dergisi. 156-168.
- Pazarbaşı, B. & Akgül, S. (2021), İletişim Bilimleri Bakış Açısıyla Küresel Afet Covid-19 Pandemisi, İstanbul: Hiper Yayın.

- Peker, M., R. & Şentürk, Z., A. İnternet Gazeteciliğinde Etik Bir Sorun: Tık Tuzağı Kullanımı. *Social, Humanities and Oldministrative Sciences*.7(42). 1260-1271.
- Purvis, T. & Hunt, A. (2014). Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji(Çev. Simten Coşar). *Moment Dergi*. Cilt: 1, 9-36.
- Sakın, B. & Büyükbirer, S. (2021). Manipülatif Dil Üzerine Eleştirel Söylem Analizi. *Anasay*. 81-99.
- Satır, M., E. (2018). Siyasal Meşruiyetin Sağlanmasında Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. 115-128.
- Seyhan, A., S., Zararsız, Ö.,F. & Ayaşlıoğlu, E. (2021). Pandeminin Politikleştirilmesi ve Söylem: Cumhuriyet ve Sabah Gazeteleri Örneğinde Koronavirüs Haberleri Üzerine Bir Analiz. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 17-37.
- Sözen, E. (2017), Söylem (Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite), İstanbul: Profil Kitap.
- Sucu, İ. & Almasoodi, A.T.R. (2021). Habercilikte Geleneksel Medyadan Yeni Medya Platformlarına Geçiş Yönünde Haber Oluşumu. *Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 5. 52-68.
- Şah, U. (2020), Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 210-231.
- Şeker, M. (2003). Özel Televizyonlarda Haberin Seçimi ve Yapılandırılması(NTV, ATV ve SHOW TV örneği),Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ana Bilim Dalı, Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı, Konya.
- Şimşek, S. (2009). Medya-Siyaset-İktidar Üçgeninde Medya Gerçeği. *Selçuk İletişim*. 6(1). 124-143.
- Şirin, H. & Özkan, S. (2020). Dünyada ve Türkiye’de Covid-19 Epidemiyolojisi Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi. 6-13.
- T.C. Sağlık Bakanlığı(Bilim Kurulu Çalışması), (2020), T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Covid-19(Sars-CoV2)Enfeksiyonu Rehberi.

- T.C. Sağlık Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, “COVID-19 Nedir? COVID-19 Bilgilendirme Platformu” <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> (Erişim tarihi: 01.08.2022).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, “COVID-19 Nedir? COVID-19 Bilgilendirme Platformu” <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 01.08.2022).
- T.C. Sağlık Bakanlığı(Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması),(2020),T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Merkezi. Covid-19(Sars-CoV-2 Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı, Ankara.
- T.C. M. E.B, (2013). Gazetecilik-Haberin Nitelikleri, Ankara.
- Tanca, K., E. (2020). Teyit.org, (Erişim tarihi: 28.09.2022).
- Tanrıverdi, E. S., Yakupoğulları, Y. & Otlu, B. (2020). Covid-19 Etkeninin Özellikleri. Mikrobiyoloji ve Covid-19, Türkiye Klinikleri, 7-14.
- Tarhan, D. (2015). Arap Baharı Sürecinde Suriye’de Yaşanan Kimyasal Silah Saldırı Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi: CNN TÜRK ve CNN INTERNATIONAL Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tayfur, G. (2018), Haber Toplama, Yazma ve Yayınlama Teknikleri, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tokgöz, O. (2003), Temel Gazetecilik, İmge Kitabevi.
- Topsakal, T. (2021). Dijital Ortamda Yanlış Bilgi ve Haberlerin Yayılması: Koronavirüs Salgın Haberlerine Dair Bir İnceleme. İnif (E- Dergi). 6(1), 383-401.
- Torlak, Ö. Haber Pazarlaması.101-118.
- Toruk, İ. & Sine, R. Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri. Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 351-378.

- TTB-Covid-19 Danışma & İzleme Kurulu, (2020). Covid-19 Pandemisi İki Aylık Değerlendirme Raporu.
- Turan, N. (2007), Yeni Medya ve Gazetecilik, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara.
- Üçsu, Ç. (2019). Toplumsal Kriz Dönemlerinde Sosyal Medyada Haber Paylaşımı: Afrin Harekatı' nın Birgün ve Sabah Haber Sitelerinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul.
- Varol, G. & Tokuç, B. (2020). Halk Sağlığı Boyutuyla Türkiye'de Covid-19 Pandemisinin Değerlendirilmesi. Namık Kemal Tıp Dergisi. 8(3), 579-594.
- Vatandaş, S. (2018). Farklı İdeolojik Kimlikler Açısından Sosyal Medyanın Anlam ve Önemi. Akdeniz İletişim Dergisi. 418-438.
- Yağlı, S. (2007). Haber ve İdeoloji İlişkisi: Haber Metinlerinde Gerçekliğin Sunumu. Yeni Düşünceler. 355-366.
- Yavuz, M.,F. (2021). Yeni Medya Düzeninde Gazeteci Emeginin Dönüşümü. Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi. 89-102.
- Yavuz, M.,Y. & Anar, C. (2021). Covid-19 Sonrası Devam Eden Semptomlar, İnterstisyel. Akciğer Hastalığı Oluşumu ve Takip Süreci. İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi. 35(2). 53-65.
- Yeşil, A. & Ulaş, M. (2020), İdeoloji ve Medya: Batı ve Ortadoğu Medyasında Ayasofya Haberlerinin Söylem Analizi. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 250-271.
- Yezdani, İ. (IPI Türkiye Ulusal Komitesi), Pandeminin Gölgesinde Gazetecilik: Türkiye Covid-19'un Türkiye'deki Bağımsız Medya Üzerindeki Etkisi IPI Raporu.
- Yezdani, İ. (IPI Türkiye Ulusal Komitesi), Pandeminin Gölgesinde Gazetecilik: Türkiye Covid-19'un Türkiye'deki Bağımsız Medya Üzerindeki Etkisi IPI Raporu.

Yurdigül, Y. & Yüksel, H. (2012). Gazeteciliğin Dönüşümü: Yeni Medyaya Entegrasyon Sürecinde Değişen Habercilik Pratikleri. Akdeniz İletişim Dergisi. 140-161.

Yurdigül, Y. & Zinderen, İ.,E. (2012). Yeni Medyada Haber Dili(Ayşe Paşalı Olayı Üzerinden Geleneksel Medya ve İnternet Haberciliği Karşılaştırması). The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication. Cilt: 2. 81-91. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı.

Zengin, E. (2018). Louis Althusser'in Düşüncesinde İdeoloji, Özne ve Bilinç İlişkisi. Anasay. 51-70.

